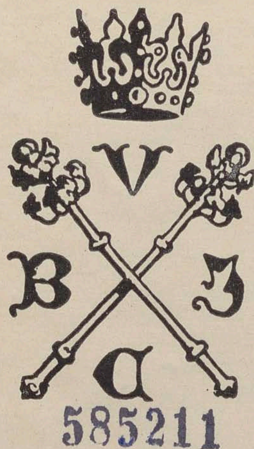
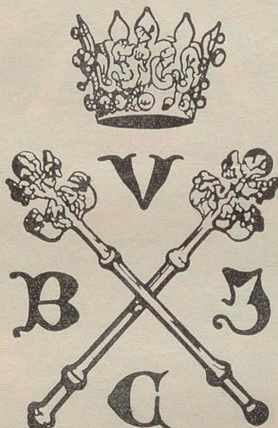

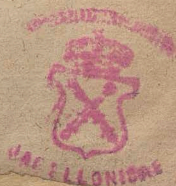

V
B
J
C

V
B J
C
585211

COMMENTARIUS
IN EPISTOLAM
IOHANNIS
APOSTOLI
PRIMAM

FAUSTI SOCINI SENENSIS.

RACOVIÆ,
Typis Sternacianis
Anno 1614.

AMPLISSIMIS
ILLUSTRIS REIPUBLICÆ ARGENTORATENSIS.
SENATORIBUS

Dominis meis gratiosissimis.

NON IMMERITÒ ea inter Theologos obtinuit sententia, D. Johannem, inter Evangelii scriptores, primas quodammodo sibi vendicare. Præterquam enim, quòd non pauca eorum, quæ alii prorsus omisère, addidit, ea est scriptionis illius vis, ut, sive verba, sive rem ipsam inspicias, sublimia omnia esse, deprehensurus sis. Eadem vis & augusta quędam verborum & rerum divinitas in Epistola illius prima emicat. Verba ipsa verè sunt Theologica: Res verò nervosum universi Evangelii Iesu Christi sunt compendium. Sive enim beatitatis illius, quæ omnes Dei amantes manet, certitudinem & firmamenta requiras, quid luculentius dici potuit, quàm Apostolos id ipsum, quod annunciarunt, audi-

audiviſſe, oculis ſuis vidiſſe, contemplatos eſſe, & manibus contrectaſſe: teſtes ejus extitiſſe omni exceptione majores & verè divinos, ſpiritum, aquam & ſanguinem? Sive beatitatis ejusdem præſtantiam cognoſcere velis, quid jucundius, quid ſuavius eo, quòd communio noſtra ſit cum Apoſtolis, adeoque cum ipſo Deo & cum Filio ejus Jeſu Chriſto; quòd ex morte in vitam tranſlati, quòd Deo ſimiles futuri ſimus, quia ſcilicet eum videbimus, ſicut eſt? Sive viam ad iſtam tantam & tam certam beatitatem perveniendi oſtendi tibi cupias, en habes eam ita religiosè depictam, ut in luce ambulemus, ſicut Deus eſt in luce; ut ita ambulemus, ſicut Chriſtus ambulavit; ne mundum, & ea quæ in mundo ſunt, nempe voluptates, commoda & honores diligamus; ut in nomen Filii Dei credamus, præcepta Dei ſervemus, & alii alios diligamus. Sive, præter iſtum pietatis fructum perfectiſſimum, qui eſt vita æterna, alias ejusdem compenſationes deſideres, en inter

ter alias hanc habes, quòd Deum semper propitium, & precibus nostris perpetuò annuentem experturi simus. Sive denique, cur tam sacrosanctam Christi Religionem tam cito & tam gravis invaserit corruptio; quod corruptionis illius caput futurum esset; & quomodo ab ea tutus esse queas, erudiri aveas, en audis, multos illorum, qui Christi doctrinam primitus amplexi fuerant, non fuisse ex Christi populo, sed ex mundo, hoc est, non contentos iis, quæ Evangelium promittit, animum ad terrena commoda applicuisse: offensos Christi humilitate eundem repudiasse: hic verò ne erretur, id, quod Apostoli ab initio annunciârunt, tenendum esse.

Hujus tam divini scripti, Vir nostro seculo inter Theologos conspicuus & insignis FAUSTUS SOCINUS SENENSIS, pro modulo sibi concesso, eam reliquit explanationem, quam universo orbi Christiano utilissimam esse, omnes pios agnituros, equidem persuasissimum habeo. Itaque diutiùs eam

eam premere, & tantum aliis bonum quasi invidere religio nobis fuit.

Publicatam autem eam sub ILLUSTRI AMPLITUDINUM VESTRARUM nomine, ex sententia Ecclesiarum nostrarum, volui, quòd inter Reformatas ad Christi Evangelium Respublicas & Ecclesias, non postrema esse vestra semper mihi visa fuit. Nam & ipsa Respublica vestra, justitiâ, beneficentiâ, insigni in summa omnium rerũ abundantia moderatione & modestia claret: Ecclesia verò ab omni superstitione libera, eam cultus divini rationem sequitur, quæ, ad extirpandas vitiorum radices, & ad ingenerandam in hominum animis virtutem & pietatem, accommodatissima esse videtur. Aliis vestris laudibus, quæ nec paucæ, nec parvæ sunt, recensendis supersedeo, ne quid auribus dare videar. Deum potiùs ex animo oro, ut propitius vobis semper adesse velit, & efficiat, ut in istis rebus, quæ religionem spectant, & quibus nunc claretis, in dies magis magisque proficiatis: Vos autem

autem, AMPLISSIMI VIRI, humiliter rogatos velim, ut hunc meum in vobis colendis & suſpiciendis affectum favore veſtro fovere, & hanc hujus libri dedicationem pia mente accipere dignemini. Racoviæ Polonorum, 20. Novembr: 1614.

ILLUST: AMPL: VESTR:
addictiſsimus

Valentinus Smalcius
Gothanus.

Ad Lectorem Pium.

Multum illi sapere videntur, qui Theologum non tam ex eo, quòd dextrè & subtiliter res controversas tractare & dirimere, quàm ex eo, quòd fideliter & solidè ipsarum sacrarum literarum mentem & sensum indagare & explanare possit, agnoscendum esse judicant. Habuisti hactenus non pauca Viri incomparabilis, FAUSTI SOCINI, *scripta polemica, ex quibus acumen & eruditionem ejus perspicere quivis potest: nunc hunc libellum, didacticum potissima ex parte, communicare tecum visum est, ex quo, quantum donorum suorum Deus in istum Virum contulerit, cognoscere pariter poteris. Significandum autem tibi duxi, hunc librum, uno ante obitum illius anno, nempe 1604., in gratiam viri cujusdam nobilis Germani, qui Parisiis in Poloniam, investigandæ veritatis Evangelicæ causâ, venerat, & aliorum quorundam Theologiæ studiosorum, Racoviæ, ex tempore, ab illo dictatum, & postea nunquam recognitum fuisse. Quare si quid fortasse, quod majori cultura egere tibi videatur, occurrerit, id pro tua æquitate & pietate excusabis: animum verò ad ea, quæ in hoc libello varia continentur, rerum divinarum mysteria penitiùs inspicienda convertes. Qua in re Deum tibi propitium precamur. Vale.*

Racoviæ.

V. S.

COMMENTARIUS IN EPISTOLAM IOHANNIS APOSTOLI primam.

UT breviter quædam attingamus, quæ præmitti ſolent explicationi cujuscumq; epiſtolæ in novo Teſtamento, ſtatuendum eſt primùm, quis ſit auctor hujus epiſtolæ: Deindeverò ad quos ſcripta fuerit; poſtremò, quæ ſit ejus ſumma quædam, atq; argumentum. Quod attinet ad primum, certum eſt, neque umquam, inde ab ipſo initio, fuit ea de re in eccleſia dubitatum, epiſtolam hanc eſſe Iohannis Apoſtoli, quamvis in ejus titulo, Apoſtoli nomen ſcriptum non legatur. De hoc perpetuo hac in re eccleſiæ conſenſu, pleniſſimam fidem faciunt ſcriptores ecclesiaſtici, præcipuè verò Euſebius Pamphili in hiſtoria ſua. Quamquã, qui non dubitat Evangelium, quod ejusdem Apoſtoli eſſe, ab omnibus creditur, verè ipſius eſſe, is nullo pacto dubitare poteſt, quin ſimiliter hæc epiſtola ipſius ſit. Adeò per omnia ſimilis eſt ſtylus, & loquendi modus, unà cum ipſis ſententiis. Iam de eo quod ſecũdo loco propoſuimus, dicendum eſt, non conſtare, ad quos nominatim, iſta epiſtola ſcripta fuerit, nec, niſi vehementer fallimur, quiſquam eſt, in eccleſiaſticis ſcripto-

ptoribus, qui hac in re quicquam certi affirmare ausit. Id tantùm videtur ex ipsa epistola satis apertè colligi posse, eos scilicet, ad quos illa scripta fuit, fuisse ejusmodi homines, qui, licet Christo nomen dedissent, ejusque religionem forti animo, superatis omnibus tentationibus, palàm amplexi fuissent; non multum tamen adhuc in ea, ejusvé cognitione profecissent. Hinc est, quòd (ut ad tertiam rem, a nobis propositam transeamus) Summa, sive argumentum hujus epistolæ statui possit, eos ad quos scripta est, monere, ut in Christiana, quam amplexi fuerint religione, alacri animo proficerent, neque in ipsis initiis, consisterent, neve paterentur se seduci a falsis prophetis, & doctoribus, qui jam tum extiterunt, negantes Iesum esse Christum, & consequenter, ipsius Iesu religionem falsam ac mendacem esse affirmantes; cujus rei occasione, ad probandum Iesum esse Christum, prętere simplicem monitionem, quædam ab Apostolo afferuntur, de quibus suo loco videbimus. Iam ut id exequatur Apostolus, quod diximus, & istos ad quos scribit moneat, ut in Christiana religione proficiant, plurimum, tota fermè epistola, charitatem commendat, quippe quæ sit substantia quædam ac forma, & complementum fidei, ac religionis Christianæ. His paucis quàm brevissimè potuimus præmissis, atque expositis, jam ad ipsam epistolam aggrediendum est, & quatenus per nos fieri poterit, ordine, ejus

ver

verborum sensus explicandus, & quæ difficiliora videbuntur, atque obscuriora, aperienda & explicanda.

Caput I.

QVOD erat ab initio, quod audivimus, *&c. Prima hæc hujus Apostoli verba videntur non carere difficultate, eo quòd incertum esse videatur, quid intelligat Apostolus cum dicit,* Quod erat ab initio, *quid, inquam, appellatione ista significare velit. Duplici enim ratione invenio hoc ab aliis explicatum, atque adeò explicari id posse omnino videtur. Sunt enim qui omnino statuant, verbis istis, ipsum Iesum Christum significari, atque hujus sententiæ, ni fallor, plerique esse invenientur. At alii sunt qui per hæc verba, non ipsum Iesum Christum, sed Evangelium ejus denotari contendunt. Qui volunt ipsum Christum Iesum significari, utuntur hac ratione, quòd istud ipsum his verbis comprehēsum, appellatur ad finem hujus primi versiculi* verbum, *seu* sermo vitæ. *Etenim certū est eundem apostolum in initio historiæ suæ evangelicæ, Iesum ipsum Christum, verbum seu sermonem appellasse, & quidem tale verbum, seu sermonem, in quo esset vita, quod nemo non videt idem esse, ac si illum sermonem vitæ appellasset, ut hîc scriptum legimus. Hæc ratio non videtur habere tale pondus, ut propter illam statuere debeamus, id quod isti statuūt, cum certum sit ex altera parte, non minus ipsum Christi evangelium, quàm Christum, Sermonem vitæ meritò appellari posse. & quidem, quod attinet ad ipsam sermonis appellationem,*

magis propriè quàm ipsum Christum. Sed habent isti aliam rationem, quæ videtur esse majoris momenti, quòd scilicet apostolus hîc disertè non tantùm dicit, istud, de quo quid sit, disputamus, auditum a se fuisse; sed addit, fuisse ipsis oculis visum atque spectatum, & ipsis manibus contrectatum, quæ non videntur ullo modo accommodari posse, nisi ad personam aliquam; aut certè videtur, non posse ea accommodari ad sermonem; & consequenter, cum necesse esse videatur, hoc loco, vel ipsum sermonem, vel sermonis auctorem intelligere, & sic, ut dictum est ab initio, vel ipsum Evangelium, vel Christũ Iesum, concludendum planè est, quando ad evangelium ista accommodari nequeunt, Iesum ipsum Christum hîc significari. Hæc ratio quamvis satis speciosa sit, tamen facilè dissolvi potest, si consideraverimus, nihil prohibere, quominus Iohannes ut rei certam scientiam declararet, hisce metaphoris videndi & contrectandi, oculis ipsis & manibus, usum fuisse quemadmodum nemo ignorat, istis metaphoris in ipso quotidiano sermone, ad rei certitudinem probandam, frequenter locum dari. Altera porrò sententia, quod scilicet evangelium Iesu Christi, non autem ipse Christus Iesus hîc significetur, quam nos veriorem esse arbitramur, unica ratione videtur posse satis defendi, ac constabiliri, quod videlicet hîc apostolus non fuerit usus genere masculino, sed neutro, ita ut constare videatur, ipsum non quidem personam sed rem intellexisse. Legimus quidem in annotationibus Bezæ, quiddam ab ipso allatum ad demonstrandum, cur neutro potius quam masculino genere, sit Iohannes usus, quamvis, ut ipse Beza credit, ipsum nihilominus Christum Iesum intel-

intellexerit; verùm id, iis verbis ab ipso dictum est, ut nondum a nobis satis intelligi potuerit, & propterea ei responsionem accommodare in præsentia non possumus, quamvis certi nobis esse videamur, id non tanti esse, ut accurata responsione indigeat. Statuo igitur Iohannem verbis istis primis suæ epistolæ, Quod erat ab initio, *intelligere, ipsum Christi evangelium. Nunc videndum est, quæ sit propria significatio istarum vocum,* Ab initio, *& cur non potius,* in initio *Apostolus dixerit, quemadmodum fecit in evangelii sui exordio, cum de Christo, sub Sermonis, seu Verbi nomine loquutus est. Hujus diversitatis causa esse videtur diversa quædam significatio, quæ bene intellecta, videtur simul declarare, quamvis ibi apostolus, de ipso Christo egerit, tamen concludi meritò posse, eundem hîc de evangelio agere. Quandoquidem voces,* in initio, *& sic* fuisse in initio, *declarant quidem ipsam existentiam in ipso principio, sed non tamen simul durationem, usque ad tempus illud, quo istud profertur. Quare Iohannes, cum in Evangelii sui exordio, id tantùm dicere vellet, Iesum Christum esse evangelii auctorem, & sic in ipso evangelii publicati initio, non modò extitisse, sed hoc munere, illud annunciandi præditum fuisse, eiq; singulariter a Deo præpositum, satis habuit dicere, eum in initio fuisse. Cum non haberet, eo quidem in loco, opus dicere, illum sive simpliciter, & absolutè, sive quatenus tali munere præditum, adhuc durare, quamvis alioquin ista & verissima atq; certissima sint. At verò hoc in loco, cum ostendere vellet, id quod ipse intelligebat, non tantùm in initio fuisse, sed adhuc durare, & hac re omnino illi opus esset, ad ea scribenda,*

ac persuadenda, quæ hac epistola complecti decreverat; propterea, *nõ* in initio *id fuiße dixit; sed* ab initio, *cum scilicet significare vellet, IesuChristi evangelium adhuc durare, & sic doctrinam evangelicam, quæ in ipso initio renovationis, ac reformationis cujusdam, mundi, a Deo factæ extiterat, nulla prorsus ex parte defecisse. Sic igitur ordinanda sunt contextus verba, quemadmodum a Syriaco interprete, factum arbitramur, ut voces illæ* de verbo vitæ, *censeantur tamquam ab initio dictæ: hoc nimirum pacto (sumendo interim verbum principale hujus periodi quod extat demum versiculo tertio)* Annunciamus vobis de sermone vitæ, *id est*, id quod ad sermonem vitæ pertinet, quodq; erat ab initio, & *videlicet* adhuc durat, nempe quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectavimus, quodque ipsæ manus nostrę contrectaverunt. *Vbi animadvertendum est, artificium hujus scriptoris, in augendo perpetuò, id quod fidem facit certæ scientiæ, quam ipse hujus rei haberet, nempe veritatis evangelicæ. Primo enim loco, dicit* se audivisse, *quod in testimoniis minus est, aut eße cẽsetur, quàm vidiße & idcirco addit secũdo loco,* se vidisse oculis suis, *at rursus minus est vidisse, quàm spectaße, seu contemplatum esse; propterea tertio loco subjungit,* se spectasse, *sed quia præterea, plus etiam quàm spectasse est contrectavisse, idcirco, quarto loco tãdem addit,* se manib: suis contrectavisse. *Quanta autem sit certitudo ex ipsa contrectatione, major quàm aspectu & contẽplatione, ostendit ipse Christus, cum ad certam fidem faciendam suæ resurrectionis, quamvis ipsius apostoli, eum & aspiciendi, & contemplandi facultatem, abunde habu-*

issent, atque haberent; hoc non contentus, monuit illos Luc: 24.
ut se tangerent, ac contrectarent, quò certius agnosce- 39.
rent se verum habere corpus, nec spectrum aliquod, aut Ioh: 20.
purum spiritum esse. Ex quo *etiam factum est, ut qui-* 27.
*dam ex iis, qui credunt apostolum hoc loco de ipso Chri-
sto loqui, putent id, quod hic de contrectatione dicitur,
ad istum in evangelio ejusdem* Iohannis *locum, omnino
respicere. Versiculus secundus, quemadmodũ a Beza
factum est, debet totus parenthesi includi, & initium
versiculi tertii, cum fine primi, conjungi, ut jam satis
ostendimus; cum in ipso demum tertio versiculo, docui-
mus esse verbum, quod principale Grammatici vocant.
Hujus autem parenthesis initium, quamvis ibi sit sim-
plex copula, potest tamen ex proprietate linguæ* He-
braicæ, legi cum voce Nam, *loco copulæ, id quod Beza
quoq; observavit, hoc nimirum pacto:* Nam vita ma-
nifestata est, *&c. Complectitur autem hæc parenthe-
sis præstantiam summam ejus rei, quam se certam ha-
bere apostolus profitetur, inquiens,* Et vidimus, &
testamur, & annunciamus vobis vitam æter-
nam. *Nihil enim annunciari potest humano generi
præstantius ipsa vita æterna. Immo, omnia alia bona,
quæ illi proponantur, cum hoc comparata nihili esse
censenda sunt. Mentionem quidem vitæ, quæ continea-
tur re ista quam annunciat, fecerat* Iohannes *in ipso
primo versiculo; sed æternitatis nihil apertè memine-
rat, & propterea hîc disertè, cum excellentiam rei
summam, ut diximus, ostendere vellet, non satis habu-
it in secundo hoc versiculo,* vitam *dicere, sed addidit*
æternam, quæ, *inquit,* erat apud patrem, & ma-
nifestata est nobis. *Quibus verbis rationem reddit,*

cur dicat se illam annũtiare; *quia scilicet antehac esset res non patefacta, sed tantum ipsi Deo nota, qui illâ homines sibi obedientes donare decreverat. Vnde satis constat, quemadmodum & ex aliis locis similibus, qui inferius in hac eadem epistola habentur, vitam æternam non fuisse in veteri Testamento patefactam seu promissã. Absoluta parenthesi, quia ea aliquantulo longior fuit, continuans apostolus cœptum antea sermonem, resumit verba quædam, & ait,* Quod vidimus & audivimus, annunciamus vobis, ut & vos comunionẽ habeatis nobiſcũ. *Istud,* Habeatis nobiſcum cõmunionẽ, *non debet ita accipi, ut intelligatur de communione, quæ sit futura inter eos, ad quos scribitur, & eum qui scribit. Manifestè enim, ut verba quæ statim subjicit apostolus, demonstrãt, intelligi debet istud, de communione cum patre, nempe Deo, & filio ejus: ita ut illud* nobiſcũ, *significet idẽ ac si dixisset,* ſicut nos habemus, *id quod etiam satis indicatur, ex vocula* Et, *quæ posita est ante vocem Vos,* ut & vos, *id est, Non nos solùm, sed vos etiam nobiscum eam communionem cum patre & filio habeatis. Et sanè verba illa,* communio autem noſtra, *&c. sine ullo dubio ita accipi debent, ac si dictum fuisset, Communio autem nostra de qua loquimur, & quam dicimus nos habere, & curare ut eandem & vos habeatis; est cum patre & filio ipsius Iesu Christo. In his porrò verbis,* Communio noſtra, *&c. notandum est, in Græco ad verbum sic haberi,* Et communio autem noſtra. *Quod voluimus monere, propter locum ubi idem loquendi modus habetur apud hunc ipsum scriptorem verba Christi referentem cap: 6. sui evangelii*

v: 51.

v. 51. ubi ad hunc modum ex Græco legitur, Et panis autem quem ego dabo caro mea est, *&c. Sunt enim, qui ex eo, quòd Christus simplici voculâ* autem *non contentus, posuit ab initio horum suorum verborum copulam,* Et, *concludant illum ibi locutum fuisse, de alio genere panis a se dandi, quàm loquutus fuisset prius. Quam considerationem inanem esse docet hic locus noster, ubi, si interpretatio nostra, & explicatio verborum apostoli, vera est, (quemadmodum rationibus a nobis demonstratum esse videtur) satis apparet in tali loquendi modo, copulam istam ab initio positam, esse supervacaneam, & nullo pacto efficere, ut id quod sequitur, aliqua ratione diversa, ab eo, quod antea factum erat, intelligi sive accipi debeat, cum breviter idem sit omnino, ac si simpliciter scriptum esset,* Communio autem nostra. *Quare & in illo altero loco, censeri planè debet, idem esse, ac si Christus simpliciter dixisset,* Panis autē quem ego dabo caro mea est.

Explicatis iis, quæ pertinent ad ipsam verborum constructionem, videndum est, quid sit ista communio, cum patre & cum filio ejus Iesu Christo. *& nos quidem arbitramur eam dupliciter cōsiderari posse, quatenus videlicet duplici modo, cum Deo & Christo, communionem seu societatem ac participationem habere possumus, atq; adeò ut habeamus necesse est, alteraq; ex altera necessariò pendet. Prior modus erit, participare Dei & Christi sanctitatem, id est, innocentiam ac puritatem. Posterior verò erit, participare Dei & Christi immortalitatem, ac felicitatem. Modus prior communionis istius jam reipsa existebat, quod attinebat ad eum qui istam epistolam scripsit. Posterior*

verò ejusdem etiam respectu, licet reipsa nondum existeret, certa tamen spe in ipso erat. Quare cum dicat se ideo annunciare iis ad quos scribit, id quod viderat & audiverat, ut ipsi unà secum haberent communionem, cum patre & filio ejus Iesu Christo, sine dubio aliud nihil dicere vult, quàm se ad illos scribendo, curare, ut participes fiant divinæ sanctitatis, & consequenter etiam spem concipiant certam beatæ immortalitatis, quam tandem revera omnino adipiscantur. Propterea statim subjicit, Et hoc scribimus vobis, ut gaudium vestrum sit plenum. *Neq; enim potest esse plenum gaudium in ullo homine, qui spe immortalitatis destituitur. Iam verò quia (ut paullo ante indicavimus) immortalitas sine præcedente sanctitate haberi, & sic posterior divina participatio, sine priore quæ præcesserit, existere nequit; idcirco apostoli verba possunt optimè accipi in hunc sensum, ut dicere voluerit,* Propterea hæc ad vos scribimus, id est, vos *(id quod deinceps accuratè faciet)* ad veram sanctitatem hortamur, ut beatam immortalitatem consequamini, & sic nunc quidem ob spem firmam; posteà verò ob certam possessionem hujus summi boni, gaudium vestrum sit plenum, atq; absolutum. *Videntur enim omnino verba ista,* Et hæc scribimus vobis, *non propriè ad præcedentia, sed ad sequentia referri debere, & esse pars quasi proëmii cujusdam, ac propositionis totius epistolæ, quod proœmium ac propositio hucusque duret, videlicet usque ad initium quinti versiculi. Videtur enim planè sentiendū, in isto versiculo quinto incipere apostolū exponere, ea quæ in animo habebat hâc epistolâ*

suâ

suâ nota facere, & monere eos ad quos scribebat. Itaq́ pro exequutione ejus, quod brevissimè antea proposuerat, primùm dicit, annunciationē quā audiverat a Deo & Christo, esse hanc, quòd Deus lux est, *&c. Ac si diceret, Dixi vobis, nos audivisse, & quæ audivimus, velle vobis annunciare. Sciatis igitur primùm & ante omnia nos audivisse, idq́ vobis nunc annunciare, quòd Deus est lux, & tenebræ in eo non sunt ullæ. Animadvertendum est autem, quamvis Latina vulgata editio habeat, quemadmodum recitavimus, vocem* Annunciationis: *in Græco tamē legi vocem* ἐπαγγελίας, *quæ apud sacros scriptores non quidem annunciationem; sed promissionem significat. Nec parum miror Benedictum Ariam Montanum retinuisse vocem annunciationis, quamvis vocabulum istud Græcum minimè mutet. Sed & Beza, quamvis eandem lectionem Græcam retineat*, nūcium *tamen, quæ vox idem valet, quod annunciatio, pro Græca voce ponit, inquiens, promissionis significationem, hoc loco non convenire. quæ indicant eruditissimos istos viros censuisse, vocem istam Græcam, quamvis propriè promissionem declaret, posse etiam significare annunciationem; quod tamen mihi valde dubium est, præsertim habita ratione usus scriptorum novi Testamenti. Et quia interim ejusdem sum sententiæ cujus ipsi, quod promissionis nomen hoc loco parum conveniat, nihil dubito, quin ex voce* ἀπαγγελίας, *quæ germana lectio textus Græci sit, mutatio per incuriam sit facta in vocem* ἐπαγγελίας, *per unius literæ commutationem. nec porrò dubitandum ullo modo videtur, quin vetus Interpres Græcè le-*

cè legerit ἀπαγγελία, *quæ propriè* annũciatio *Latinè est. Hoc igitur primum eos, ad quos scribit, monet Apostolus, ut sciant per Christi patefactionem, plenè rescitum & agnitum fuisse Deum esse lucem, & nullas in eo tenebras inveniri. Quod quid sit, antequam explicemus, considerandum est, quo referatur pronomen* Eo, *cum dicit,* Quam audivimus ab eo. *Ego quidem, quamvis hujus simplicis relativi usus, apud hunc scriptorem, in hac potissimum epistola sit varius, atq; adeò alicubi incertus, cum modò eum qui proximè nominatus sit, referat, modò eum, qui paullo ante, & alicubi fortasse eum qui admodum procul nominatus fuerit; tamen ut ante tacitè indicavimus, crediderim pronomine isto, quamvis numeri singularis, significari & Deum & Christum simul, paullo ante nominatos. Atq; hujus loquendi modi, ut scilicet Deo & Christo, ante simul nominato subjungatur pronomẽ istud relativum singulari numero, quod utrumq; verisimiliter referat, habemus illustre exemplum apud hunc eundem scriptorem; si modò liber ille, ipsum, ut credimus, authorem habet, in Apocal. 22. v. 3. ubi scriptum est,* Et thronus Dei & Agni in ipsa erit, & servi ejus servient ei, & videbunt faciem ejus, *Ubi nemo non videt, quàm commodè, quod ad sensum attinet, pronomina* Ei, & Ejus, *referre possint, tam Deum, quàm Christum proximè simul nominatos, quamvis singulari numero prolata; cujusce usus, quem certum est alibi quoq; observari posse, hæc videtur esse caußa, quòd tanta est conjunctio inter Deum & Christum, non essentiæ quidem, ut Sophistæ tradunt, sed voluntatis, & rerum aliarum omnium, ut indignum quodammodo visum*

sum fuerit spiritui sancto, utroq; licet disertè nominato, subjicere seu pronomen, seu verbum aliquod quod ad illos referatur, alio numero quàm singulari. Et de relativo quidem jam apertum exemplum, præter id quod loco nostro animadverti potest, habuistis, de verbo verò duo exempla apertissima habetis, alterum in priore, alterum in posteriore epistola ad Thessal: & illud quidem cap. 3. v. 11. hoc verò cap: 2. v. 16, & 17. quæ per vos ipsi inspicere poteritis, & id quod affirmamus, verissimum esse deprehendere. Iam enim veniendum est ad explicationem horum verborum, Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. Credimus igitur sensum esse, quod in Deo nihil prorsus sit impuri, sed omnia in illo sint purissima; metaphora sumpta a luce, qua nihil purius excogitari potest, sicut contrà tenebræ impuritatem maximam continere videntur, licet non tam propriè ut lux puritatem continet. cujus lucis apta pro hoc sensu translatio, aptam etiam facit translationem sui termini contrarii, & emendat quodammodo, quicquid in ea ad aptam translationem conficiendam requiri posse videatur. Illud certissimum est, hac eadem translatione lucis & tenebrarum, ad significandam puritatem, seu probitatem; & impuritatem seu malitiam, quamvis aliter videri possit, usum fuisse spiritum sanctum, ut cap: 5. ad Ephes: v. 8. ubi scriptum est, Eratis enim ante tenebræ, nunc autem lux in Domino, ut filii lucis ambulate. Et in epist: priore ad Thessalon: similiter cap: 5. v. 5. scriptum est, Omnes vos filii lucis estis, & filii diei: non sumus noctis, neq; tenebrarum. Quamvis enim in utroque istorum locorum, possint metaphoræ istæ lucis & tenebra-

nebrarum accommodari ad ſcientiam & ignorationem, & ego ipſe fatear, utrobique apoſtolum Paulum iſtarum rerum rationem habuiſſe; veriſimile tamen mihi ſit, ipſum præcipuè rationem habuiſſe puritatis atque impuritatis, ſeu probitatis & malitiæ. Illud certum eſt in loco noſtro, vix ullo pacto defendi poſſe, Iohannem in duplici iſta tranſlatione rationem habuiſſe ſcientiæ & ignorantiæ. Nihil enim, judicio meo, ad propoſitum ſive ſcopum loquutus fuiſſet, ſi dicere voluiſſet, Deum ſcientiſſimum eſſe, & nihil prorſus ignorare. Sed etiam alibi tranſlatio lucis eò modo uſurpata, qui multis in locis novi Teſtamenti reperitur, non videtur poſſe accommodari ad ſcientiam ſignificandã, & neceſſe videtur per eam ſignificari probitatem, ut Luc:16.v.8. ubi ait Chriſtus, prudentiores eſſe filios hujus ſeculi, quàm filios lucis. *Cum n: iſto in loco lux opponatur huic ſeculo, id eſt mundo, de quo (ut infra videbimus) Iohannes ait, eum totum in malo, ſeu maligno poſitum eſſe, veriſimile eſt lucis nomine probitatem ſignificari, & aliud nihil Chriſtum ibi dicere voluiſſe, quàm homines improbos, prudentiores, id eſt, cautiores, & aſtutiores eſſe, quàm probos. quemadmodum enim improbitatem, aſtutia; ſic probitatem ſimplicitas comitari videtur. Eſt tamen animadvertendum, cum dicimus in hac tranſlatione lucis & tenebrarum tunc cum hominibus accommodatur, ſignificari potiſſimùm probitatem & improbitatem, nos eam probitatem & improbitatem præcipuè intelligere, quæ talis eſt, ſecundum præſcripta evangelii; quandoquidem, ut de probitate nunc nihil dicamus, de qua idem aliqua ratione affirmari poſſe non dubitamus, certiſſimum*

mum est, non pauca ex evangelii præscripto, improba censenda esse, quæ tamen alioquin ab improbitate longè abesse censentur, & porrò absunt, si vel ipsum jus gentium, vel etiam legis Mosaicæ præscriptiones attendantur. Attulit enim evangelium unà cum vitæ æternæ annunciatione, cognitionem quandam singularem, ipsiusq; evangelii propriam, probitatis & improbitatis. Vnde id fit, quod ante indicavimus, ut in prædicta trãslatione lucis & tenebrarum, habeatur ratio sæpe ignorantiæ & scientiæ; attributa luce, id est scientiâ, evangelio; tenebris verò, id est ignorantiâ attributâ, vel legi Mosaicæ, vel ei statui in quo erat ferè mundus universus ante publicatum evangelium, quæ tamen attributio tacitè potius quàm apertè fit, & interim tamen, ut supra diximus, potissima in tali translatione ratio habetur prædictæ probitatis & improbitatis. Ad cujus rei declarationem quædam adhuc dicenda restant, quæ reservabimus ad explicationem v. 8., & deinceps cap. sequenti. Nunc ad ipsam rem nostram redeamus. Primo igitur loco monet apostolus eos, ad quos scribit, a Deo & Christo, id est a Deo per Christum annunciatum, id est declaratum fuisse, Deum esse ipsam puritatem, & nihil impuri in eo reperiri. Quæ monitio, prima fronte videtur esse & supervacanea, & continens in se falsitatem quandam, quatenus scilicet ea docere videtur, istud prius non fuisse cognitum: cum tamen satis apertum videatur, id semper apud omnes, qui Dei unius creatoris cœli & terræ opinione imbuti fuere, constitisse, in ipso Deo nihil impuritatis inveniri posse. Ad hanc objectionem refellendam, videtur esse necesse ad id confugere, quod verissimum est, & a nobis paullo ante

ante indicatum, videlicet sub Evangelio, multò majorem puritatem a Deo requisitam fuisse, quàm antea requireretur: immo fuisse patefactum, quædam debere censeri planè impura, quæ antea pura censeri poterant. Et sic verè dicitur, per Christum patefactum à Deo fuisse, quod antea scilicet ignotum erat, in Deo ipso nullam prorsus esse impuritatem, id est, multa Deo non placere, ipsiq; esse impura, quæ vix ullus impura esse animadvertere possit, nec quicquam esse, quod ratione ulla, vel subtilissima quidem, & acutissima statui possit, non esse purum; seu vel minima quidem ex parte impuritatis & pravitatis particeps, quod Deus sub ipsius Christi regno, ullo pacto approbet, & non potius penitus abominetur. Quare brevissimâ istâ metaphorâ ac monitione, quòd Deus sit lux, quodq; in eo nullæ sint tenebræ, hocq; demum per Christum annunciatum fuerit, comprehensâ atq; expositâ, transit apostolus ad monendum, quod hinc consequatur pertinens ad mores, & vitam nostram, & ait, Si diximus, quod communionem habemus cum ipso, *&c. Quæ verba antequam explicemus, notandum est, quòd numerus pluralis, quo ante hæc verba perpetuò usus est apostolus in prima persona, & consequenter de se ipso loquens, potest quidem ita accipi, ut tali numero multitudinis intelligatur secum conjungere alios præcipuos quosdam Christi discipulos, qui tum temporis cũ ipso essent. Quamvis enim inferi⁹ proximo cap: singulari numero, cum de se ipso loquitur, usus esse inveniatur. nihil tamẽ prohibet, quominus non suo nomine tantum, sed aliorum quoq; epistolam hanc scripserit. Nam hoc idem a Paulo, in quibusdam ex suis*

episto-

epistolis, factum fuisse certum est. Verumtamen cum nullus alius usquam apertè ab ipso nominatus fuerit, quod tamen a Paulo factum est in prædictis suis epistolis, nihil impedit, quominus censeamus ipsum numero plurali pro singulari usum fuisse. id enim non semel alibi in sacris litteris fieri contingit. Hoc autem voluimus monere propterea quod in iis etiam verbis, quæ nobis nunc explicanda sunt, & in sequentibus, plurali numero utitur, diversa admodum ratione, quàm usus fuerat prius. cum hîc jam incipiat, tali numero multitudinis, non seipsum tantùm, nec unà secum alios quosdam, qui cum ipso essent; sed omnes, ad quos evangelii cognitio pervenisset, intelligere. Iam igitur, quod ait, Si dixerimus quòd communionem habemus cũ Deo, & interim in tenebris ambulamus, mentimur, & non facimus veritatem, *significat, neminem posse jactare, se quidquam, cum Deo commune habere, qui in peccatis maneat, quæ peccata tenebras appellat. Nam certè, si in Deo nullæ tales sunt tenebræ, ut antea affirmavit, id est, nullum peccatum est, quod Deus non abominetur, consequitur necessariò, eum qui in peccatis maneat, longè a Dei communione, & societate omni abesse. Is porrò loquendi modus, qui in his verbis extat,* non facimus veritatem, *qui sine dubio ex Hebraica lingua sumptus est, quamvis ejus sensus satis constare videatur, tamen variè ab explanatoribus accipitur. Nos, ne aliorum sententias, quæ minus nobis placent, sine necessitate ulla refellamus, arbitramur idem esse,* Non facimus veritatem, *quod* non rectè agim9. *Quem sensum, tali loquendi modo subesse, deprehenditur facilè ex plerisq;*

locis, in quibus, in scriptis veteris Fœderis, talis loquutio reperitur. ut exempli causa Ezech. 18. v. 9. Itaque Iohannes hic aliud nihil vult dicere, nisi quòd hi, qui ita se gerunt, pravè ac perversè faciunt. Et statim subjungit, Si autem in luce ambulamus, quemadmodum ipse, *id est Deus*, est in luce, communionem habemus ad invicem, *hoc est mutuam*. *Iam, si ambulare in tenebris, est in peccatis manere, necessarium est, ut* Ambulare in luce *sit A peccatis alienum esse, & vitæ sanctimonia esse præditū. Dicit autem Deum esse in luce, eo sensu, qui jam indicatus est, & congruit cum eo, quem modo diximus. Vult enim dicere Deum sanctum esse, & omnis sanctitatis hominibus auctorem; & sic hæc sententia congruit cum ea quam habemus in priore Petri Epistola cap: 1. v. 15. ubi apostolus monet, debere nos esse sanctos in omni conversatione, quemadmodum is sanctus est qui nos vocavit: & ad id confirmandum ait, scriptum esse, Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. quod quidem Levit: cap: 11. v. 44, & 45. & cap: 19. v. 2. & cap: 20. v. 26. & alibi fortasse in eodem libro scriptum est. quod non leviter est notandum, ut incitemur quàm vehementissimè ad vitæ sanctitatem, quando Deus, qui ipsa sanctitas est, nobis hac in re imitandus proponitur. Iam illud*, communionem habemus mutuam, *quamvis verba ista, præsertim ut leguntur in Græco contextu, possint ita accipi, ut significent communionem quæ sit inter ipsos Christianos, tamen certum est, hic non de tali communione verba fieri; sed de ea quam quilibet Christianus habeat cum ipso Deo. Satis enim manifestam antithesin hæc verba continent ejus quod ante fuerat dictum*

dictum, de communione, quæ nulla sit ei homini cum Deo, qui in peccatis maneat. Quemadmodum manifestè id quod de ambulando in luce hic dicitur, opponitur ei quod proximè dictum fuerat de ambulando in tenebris. Itaque concludit apostolus, eum demùm habere cum Deo communionem, qui sanctitate morum ac puritate sit præditus. Atque illicò subjungit, Et sanguis Iesu Christi filii ejus mundat nos ab omni peccato. *Diximus in disputatione nostra de Servatore, eorum verborum sensum esse, quòd sanguis Christi testetur ac confirmet nobis esse remissa omnia peccata nostra, id quod & verissimum est, & loco illi ubi ista scripsimus, valde accommodatum. tametsi censemus sine ulla jactura, seu diminutione sensus istius, posse alio quodam modo accipi locum istum, ut scilicet Christi sanguis, significet metonymicè ipsum novum fœdus, nobiscum a Deo sancitum, quia videlicet id Christi sanguine confirmatum fuerit.* Nam *eadem ratione, cum majore etiam figura verborum dicitur a Petro, in initio fere suæ prioris epistolæ, eos ad quos scribit secũdum Dei prænotionem, id est electionem, fuisse sanctificatos spiritu, ut obedirent, & aspergerentur sanguine Christi. quod aliud nihil est, quàm istos electos fuisse a Deo, ut Iesu Christi fœderis essent participes, & ita obediendo vitam æternam consequerentur, quâ remissio omnium peccatorum vera atque absoluta continetur, quæ a Deo in fœdere nobiscum per Iesum Christum sancito, & ejus sanguine confirmato, promissa est. Quemadmodum autem Petrus, obedientiam cum aspersione sanguinis Iesu Christi conjungit, apertè satis hoc pacto docens, non posse quemquam istius fœderis esse par-*

 ticipem,

ticipem, nisi obediat. Vnumquemque autem qui obedierit, omninò ejus participem fore. Sic Iohannes conjungit ambulare in luce, cum purificatione ab omnibus peccatis per fœdus istud. Quandoquidem hoc loco purificatio, seu purgatio a peccatis, aliud nihil significat, quam liberationem a pœnis peccatorum. Atq; hac ratione docet, alteram rem sine altera esse non posse. Neque enim de similitudine maxima, quod ad sententiam attinet, inter utraque verba duorum istorum apostolorum dubitari potest, quia non eodem modo loquantur, & præsertim, quia quod Petrus obedientiam appellat, Iohannes ambulare in luce nominet. Cum enim (ut dictum fuit,) ambulare in luce apud Iohannem, sit in peccatis non manere, & rectè agere, nemo non videt hoc idem esse cum obedientia. Ex hac autem utriusque apostoli doctrina, præsertim verò ita exposita, ut a Iohanne factum est, satis constat, quantopere fallantur ii, qui bona opera nostra, ad nos justificandos, nihil pertinere arbitrantur, & justificationem quandam somniant, quæ jam existat, antequam quidquam boni ab eo fiat, qui ea sit præditus. Illud certum est, in his verbis, mentem Iohannis fuisse, monere illos ad quos scribebat, ne putarent, se fore participes novi fœderis, & remissionis peccatorū, nisi in luce ambularent. Hactenus est illud, quod primo loco voluit Iohannes hac in epistola docere. Ex quo cum manifestè appareat, illum asserere, eos ad quos scribebat reos fuisse peccatorum, propterea illa subjungit quæ statim sequuntur, & id, quod diximus eum apertè indicasse, clarius confirmat, ac si diceret, Nolite mirari, me, non solùm vos, sed etiam meipsum vobiscum reos peccati esse, meis verbis comple-

complexum esse, & simul cum ambulatione in luce, istum peccatorum reatum conjunxisse. Nam si dixerimus, quòd peccatum non habemus, certo scitote, quòd nos ipsos seducimus, & veritas non est in nobis. Ex hac nostra verborum apostoli explanatione statim constare potest, quid apud nos sit habere peccatũ, *quod hic legitur, nempe* reum esse peccati, *quamvis aliter plerique ac ferè omnes sentiant, & credant* habere peccatũ *significare ipsum Peccare, adeò ut apostolus dicere voluerit, omnino Christianos, & se unà cum illis, numquam liberos esse a peccando; sed sæpè atq; identidem peccare. non animadvertentes interim, quòd quemadmodum, quamvis videantur hæc duo simul stare non posse, in luce ambulare, id est, ut antea docuimus, a peccatis alienum esse, vitæq; sanctimoniâ esse præditum, & peccatum habere; tamen, si peccatum habere significet reum esse peccati, nihil contrarii inter ista duo deprehenditur: cum ambulare in luce referatur ad tempus præsens; reum verò esse peccati, quod attinet ad ipsum perpetratum peccatum, possit referri ad tempus præteritum. Sic contrà, cum sæpè atque identidem peccare ad tempus præsens omninò referatur, nullo pacto vitari potest aut negari, quin inter hoc, & ambulare in luce, sit manifesta contrarietas, & sic, quin habere peccatum, quod Christianis Iohannes tribuit, nullo pacto significet, sæpe atque idemtidem peccare, cum iisdem Christianis Iohannes tribuit, ambulare in luce. Verùm hac ratione, licet ea videatur satis rectè conclusa, contenti esse nolumus; sed ex aliis locis, ubi phrasis ista,* habendi peccatũ, *in ipso novo Testamento legitur, ostendere, ejus significationem eam*

esse quam diximus. Primùm igitur apud hunc eundem scriptorem, ad finē noni capitis evangelii ejus, legimus scriptum ad hunc modum, Et audierunt ex Pharisæis hęc qui cum ipso erant, & dixerunt ei: Numquid & nos cœci sumus? Dixit eis Iesus, si cœci essetis, non haberetis peccatum, nunc verò dicitis, quia videmus, igitur peccatum vestrum manet. *Cum Christus dicat illos non habituros peccatum si cœci essent, satis apparet*, Habere peccatum, *non significare ipsum peccare. Nam ignorantia non efficit quo minus quis peccet, sed tantùm peccatum levius facit, ut apparet ex iis quæ scripta sunt* Num: *15. cap: v. 22. nam ibi manifestè Deus per Mosen distinguit inter peccatum per ignorantiam admissum, & peccatum per superbiam, id est, prudenter ac scienter factum. Et quamvis peccatum per ignorantiam remissibile (ut sic loquar) esse constituat, cum illud alterum irremissibile quodammodo faciat; tamen expiationem constituit, quâ debeat ipsum peccatum per ignorantiam auferri, & sic apertissimum est, ignorantiā non esse causam, ut quis ita non peccet ut expiatione indigeat. Propterea cum Christus subjungit per antithesin, manere peccatum Pharisæorum, quia dicerent se non esse cœcos, cùm* Manere peccatū *omninò sit peccati reatum durare, & non auferri, sequitur ut id cui hoc opponitur, id est non habere peccatum, sit peccati reatum non manere, hoc est etiamsi peccetur, peccatum istud remitti, & apud Deum suam expiationem habere. Iam apud eundem scriptorem, idem Christus cap: 15. v. 22. sic ait*, Si non venissem & loquutus fuissem eis, peccatum non haberent, nunc autem

tem excusationem non habent de peccato suo. *Quis hic non videt opponi, Habere excusationem de suo peccato, ei, quod est habere peccatum. Atqui si Habere peccatum, esset peccare; Habere excusationem de peccato suo, non posset illi opponi. Nam is, qui de suo peccato excusationem habet, sine dubio peccat. Necesse est igitur, ut Habere peccatum, sit, Esse peccati planè reum, quod commodissimè opponitur excusationi, quam quis habeat de peccato. Nam qui talem excusationem habet, is licet peccaverit, peccati tamen pœnas non dat, & sic non planè peccati reus est. Sed mox etiam v.24. ubi eadem loquutio habendi peccatum extat, satis potest animadverti ejus significationem esse quam diximus, dicente ibi Christo:* Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. *Neq; enim verum est, si Christus inter illos de quibus loquitur ejusmodi tam mira & inaudita opera non fecisset, eos futuros sine peccato, quatenus scilicet ei fidem non adhibebant, immo illum, ut ipse statim subjungit, & unà cum ipso Deum odio prosequebantur. Neque enim necessarium erat, ad constituendum quòd illi peccarent, ut talia opera Christus faceret; sed necessarium erat ad id efficiendum ut ipsi planè peccati rei manerent, nec ulla remissione digni essent, tale quid sanè requirebatur, quod illos inexcusabiles redderet. Videtis igitur loquutionē istam habendi peccatum, quam a suo magistro & Servatore mutuatus est Iohannes, sicut apud ipsum magistrum significat, peccati planè reum esse; sic necesse esse apud discipulum hoc idem significare. Est autem præterea apud alium sacrum scriptorem in novo Testamento lo-*

 quutio,

quutio, quæ eadem planè est, cum ista habendi peccatum; ex qua similiter apparet hujus loquutionis eam vim esse, quam aßeveramus. Iacobus enim ad finem cap: 4. suæ epistolæ sic scriptum reliquit, Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum ipsi est. Nemo siquidem ignorat alicui esse peccatum, idem eße, quod aliquem habere peccatum, idq; in omni lingua; sed præcipuè in lingua Hebraica, cujus idiotismi permulti in novo Testamento extant; quæ, cum ipsum verbum habēdi (ni fallor) non habeat, cogitur ad istum modum loqui, ut dicat Est mihi hoc, pro, ego hoc habeo. Iam verò bene locum perpendenti apparet, apud Iacobum istud Habere peccatum, significare, non peccare modò, sed peccati planè reum esse, propter eam rationem quam supra attulimus, quod ad efficiendum ut quis peccet non requiritur scientia, quæ tamen requiritur ad efficiendum, ut quis peccati sit planè reus. Nam Iacobus in eo quòd quis sciat ac noverit bonum facere, caußam sine dubio ponit, cur si non fecerit illi peccatum habeat. Sed jam ad verba Iohannis redeamus. Posset enim quis dicere, Quomodo statuere possumus, in loco nostro, Peccatum habere id significare quod dixisti, cum manifestè appareat istos, id est, se, & alios qui Iesu Christi evangelio erant assensi, quos Iohannes dicit habere peccatum, ab eodem dici purgari ab omni peccato per sanguinem Christi, quomodo inquam sunt isti peccati planè rei, si peccata omnia illis condonantur. Animadvertendum est, apostolum rem considerare per seipsam, seposita ingente atque admirabili Dei gratia quam per Christum ostendit. Nam si quis ita rem consideret, necesse est ut fateatur, peccata quæ à Christi-

Christianis admissa sunt, antequam ad Christum converterentur, esse ejusmodi bona ex parte, quæ per superbiam, ut scriptura loquitur, facta esse dici meritò possint, & propterea secundum regulam expressam prædicto cap: 15. Numeri, talia quæ sui natura irremissibilia censeri debeant. Huc igitur respiciens apostolus, non dubitavit affirmare, se & alios esse planè peccati reos, quamvis proximè dixisset, Si in luce ambularent, purgari eos ab omni peccato per Christi sanguinem.

Subjungit Iohānes, Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & just9, ut dimittat nobis peccata, & purget nos ab omni iniquitate. *Opponit confiteri peccata sua, ei quod dixerat, dicere se peccatum non habere, cui confessioni nimis multum videtur tribuere. Parum enim verisimile videtur, ut per simplicem confessionem sui peccati consequatur quis a Deo ipsius peccati veniam, cùm certum sit aliud præterea requiri ad veniam suorum peccatorum consequendam. Et tamen alibi quoque videtur idem, aut ferè idem scriptum inveniri, ut Psal: 32. v. 5., ubi scriptum est,* Peccatum meum notum faciam tibi, & iniquitatem meam non tegam. Confitebor defectiones meas Iehovæ, & tu sustulisti pœnam peccati mei maximè. *Quare concludendum est verbum* Confitēdi, *bisce in locis, multò majorem vim habere quàm præ se ferat, & significare interiorem illam ac profundam suorum peccatorum agnitionem, cum dicitur,* Si confessi fuerimus peccata nostra, *ex qua necessariò consequatur resipiscentia, & ipsorum peccatorum abjectio & plena depositio. Dicit autem Iohannes, ut ostendat Deum, ad istum modum peccata*

confitenti, ipsa peccata condonaturum, illum esse fidelem ac justum. Fidelē *enim appellat quia servet promissum suum, quod in novo fœdere nobiscum fecit, remittendi peccata cuicumque resipiscenti.* Iustū *verò vocat, quia justum est ut promissa serventur,* ut, *inquit,* dimittat nobis peccata. *Modus iste loquendi est communis etiam ipsi linguæ Latinæ, in qua rectè dicitur, Ille est sapiens (exempli causa) ut hoc intelligat, id est, ex ipsius sapientia fit, ut hoc percipiat. Sic,* fidelis est & justus, ut remittat nobis peccata, *idem est, atq; Ex fidelitate & justitia ejus fiet, ut nobis peccata remittat.* Et purget, *inquit,* nos ab omni iniquitate. *Ubi Hebraica dicendi consuetudine,* iniquitatis *nomine intelligit pœnam peccati. Neque enim, ut supra attigimus, toto hoc capite quæ dicuntur de ablatione seu purificatione peccatorum, de ipsis peccatis, sed de peccatorum pœnis intelligenda sunt. Est autem observandum id quod alibi monuimus, apostolum hîc purificationem peccatorum nostrorum, quam antè Christi sanguini tribuerat ipsi Deo tribuere, quod solum videtur satis esse posse, ad ostendendum, Christi sanguinē purgare peccata nostra ratione admodum diversa ab ea quæ vulgò creditur. Creditur enim vulgò per satisfactionem pro ipsis peccatis nostris a sanguine Christi istud præstari. Certum enim est Deum, cui idem omninò & iisdem verbis tribuitur, peccata nostra non purgare satisfaciendo pro ipsis, sed illa remittendo ac condonando. Nihil autem verius est, quàm sicut idem planè utrique hac in re, Deo videlicet & Christo, tribuitur, sic eadem ratione purgari peccata nostra a Christo, quâ purgantur a Deo, neq; ullam sive in hoc,*

sive in aliis rebus quibuscumq; ad Christi munus pertinentibus differentiam statui posse inter Deum & Christum, nisi quod Deus in illis ut primaria causa, Christus vero ut secundaria agit & operatur, ut quicquid Christus efficit, id Deus per ipsum Christũ efficiat.

Pergit apostolus in instituta commemoratione status in quo eramus ante Christum cognitum, quod attinet ad peccata quæ in nobis essent; de qua re agendi quam causam, ex præcipua hujus loci monitione sua, habuerit, iam ante explicatum est. Itaq; ait, Si dixerimus quod non peccavimus, mendacem facimus eum, & verbum ejus non est in nobis. *Ex hoc, quod apostolus utitur hìc verbo præteriti temporis, inquiens,* quod non peccavimus, *concludunt quidam ipsum superius non de præteritis peccatis in verbis illis,* Si dixerimus quod peccatũ non habemus, *sed de præsentibus loqui, id est, de iis quæ ab hominibus ad Christum conversis identidem fiant. Nam alioqui ajunt bis idem, eodem fere in loco, sine ulla necessitate apostolus dixisset. Hæc ratiocinatio si admittatur, convellit id quod superius statuimus de significatione istius locutionis,* Habere peccatum. *Verùm quominus illa admittatur causæ sunt duæ, cum nec assumptio, nec consequutio istius argumentationis quicquam soliditatis habeat. Et ut prius de consequutione agamus, quæ est, re ipsa indignum videri debere, quòd apostolus idem brevi verborum spatio repetat; dicimus, huic scriptori, repetitiones, easq; paucis verbis comprehensas, adeò familiares esse, ut concludi debeat, nihil contra ipsius dignitatem statui, si statuatur illum brevi verborum circuitu idem repetiisse. Quod autem attinet ad*

net ad assumptionem, quæ revera hoc ipsum est, scilicet illum hic idem repetiisse quod paullò antè dixerat, si videlicet velimus illum antè de præteritis peccatis loquutum fuisse; non est temerè admittenda, immo verisimile est, quamvis utrobiq; de præteritis peccatis loquatur, diversum tamen quid dixisse in posteriore loco ab eo quod in priore dixerat. Potest enim id quod priore loco concluserat, Nos habere peccatum, quamvis significet nos peccati planè reos esse, respectu illius temporis quod conversionem ad Christum præcessit, potest inquam, nihilominus istud ita accipi, ut nequaquam ex eo concludatur, nos ante Christum cognitum in peccatis mansisse, & peccatores planè fuisse. quamvis id aliqui verissimum sit; sed satis est ad sensum quem nunc modò expressimus, & loquutioni isti habendi peccatũ a nobis tribuitur, si, antequam Christum cognosceremus, peccata aliqua gravia, quæ expiationem non haberent ante Christum exhibitum, aut certè expiata non fuissent, commiserimus. id quod apostolus animadvertẽs, ut expressi° id, quod in animo habebat, moneret atque doceret, nos scilicet ante Christum cognitum in peccatis mansiße, & peccatores meritò appellari potuisse, non contentus dixisse, nos habere peccatum, ait: Nos peccasse. Quandoquidem, ut mox in explicando initio sequentis capitis demonstrabimus, utitur hic scriptor peccandi simplici verbo, cum significatione manendi in peccatis, seu habitum quendam peccati habendi. Itaque perinde est, ac si disertè dixisset: Non solùm autem gravia aliqua peccata, antequam Christo fidem adhiberemus, commisimus: verum etiam planè peccatores fuimus. quod si, inquit, negaverimus, mendacem

dacem ipsum Deum facimus. Apparet omninò apostolum sensisse, grandem injuriam Deo a nobis fieri, si negaverimus, nos ante Christum cognitum, peccatores fuisse. Nulla enim Deo, qui ipsa veritas est, & mendacii osor, ac vindex acerrimus, major iniuria fieri potest, quàm ipsum mendacem facere. Sed præterea alia summa injuria, præter jam expositam, hac in re Deo fit, quam statim exponemus, si prius dixerimus, quomodo Deus a nobis mendax fiat, si negemus nos peccatores fuisse. Propterea enim id negando, mendacem illum facimus, quia ille per ipsum Christum, & per alios, quos spiritu suo afflaverat, professus est, se per Filium peccata nostra delenda curasse, Christumq́; apparuisse, ut peccata nostra tolleret; ut quisq́; potest ex variis divinis testimoniis cum veteris tum novi Testamenti apertè intelligere, & vel ex eo sic rem se habere nihil dubitare, quòd novum fœdus, & sic totum id quod Deus per Christum fecit, remissione peccatorum, & iniquitatum nostrarum continetur, Ierem: 31. Heb: 8. Sed inter alia loca, in quibus divinum testimonium extat, quod ante Christum exhibitum, planè peccatores essemus, insignia sunt illa verba Pauli apostoli ad Romanos cap: 5. v: 8. ubi sic legimus: Commendat autem suam in nos charitatem Deus, quòd cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Et versiculo 6. dixerat, Christū, cum adhuc infirmi essemꝰ, suo tempore pro impiis mortuū fuisse. Vnde videtur apostolꝰ adeò nos peccatores pronunciare ante Christi adventū, ut etiā impios appellare non dubitet. Iam prædicto v: 8. unà cum priore causa, cur Deus injuria afficiatur, si negaverimus nos pec-

nos peccatores fuisse, quia scilicet id Deus per ipsum Paulum, quem spiritu sancto afflaverat, disertè profiteatur, conjuncta est causa posterior quam nondum exposuimus, id est, quòd hac ratione Deo adimimus eam laudem, quæ illi propter hoc debetur, quòd adeò nos amaverit, ut voluerit Christum pro nobis, quamvis peccatoribus, mori. Manifestè enim ex Pauli verbis apparet hac in re maxima Dei charitas erga nos, & simul apparere videtur, quòd Deus istud a nobis agnosci omnino velit; quod sanè etiam alioqui per se ipsum planè est verisimile. Non mirum igitur si Iohannes videtur valde urgere, ne audeamus negare nos in peccatis mansisse, & peccatores planè fuisse, cum ex hoc duplex ista tantaq; injuria in Deum redundet. Sed addit præterea ad nos deterrendos quominus istud negemus, Quod si negaverimus, *certum erit* verbum ipsius Dei in nobis non habitare, *sive potius* non esse, *ut propriè ejus verba sonant. Idem est enim apud hunc scriptorem, in ejusmodi loquendi modis* esse, *quod* habitare *seu* manere *ut apparet ex v. 5. & 6 capitis sequentis, ubi scriptum est,* In hoc cognoscimus quod in ipso sumus: qui dicit se in eo manere, debet *&c. Ubi, quemadmodum suo loco videbimus, satis apparet,* esse, *&* manere, *eadem significatione accipi, & unum atq; idem declarare. Iam, quid appellet Iohannes hoc loco* verbum Dei, *inter explanatores parum constare videtur. nec desunt qui credant Apostolum appellatione ista significare ipsum Christum, quod tamen nos admittere non possumus. quamvis enim certum sit, apud hunc eundem scriptorem Christum simplici* verbi *nomine alibi significari, & alicubi*

dici nomen ejus esse Verbum Dei, nempe Apoc: 19. tamen non est credendum, cum hîc, & antè, & pòst disertè cum Christum vult significare, ipsum Iesum Christum nominet, voluisse ambigua & figurata hac appellatione nunc illum nominare. Restat igitur ut de ipso Dei verbo seu sermone, vel propriè, vel alia ratione figuratè apostolus hic loquatur. Sunt autem qui pro voce verbi, doctrinæ vocem hoc loco reponi posse doceant, id quod non videtur planè rejiciendum; sed tamen videtur doctrinæ vox aliquantò angustioris significationis, quàm videatur debere statui, esse vocis verbi significationem hoc in loco. Videtur enim omnino, apostolũ voce ista voluisse significare quicquid nobis Deus patefecit, præsertim verò per Christum. Atqui nomen doctrinæ Dei non omnia ista significare seu complecti videtur. Putamus igitur sententiam apostoli esse, eos qui negant se fuisse peccatores, non habere sensum eorum quæ a Deo nobis potissimùm per Christũ revelata sunt. Nam cur hoc dicat, vel ex iis quæ paullò ante diximus explicando, cur, quemadmodum ipse apostolus ait, qui istud negant, Deum faciant mendacem, satis vel intelligi, vel saltem conjici potest; & est sanè ut antea diximus, hoc, quòd hîc apostolus ait, valdè aptum ad hominem deterrendum, ne istud neget, hominem, inquam, qui Christianum se esse profiteatur, ut ii profitebantur ad quos apostolus scribit. Quid enim Christiano homine indignius, quàm non habere sensum eorum quæ per Christum nobis sunt a Deo patefacta? Quemadmodum ex altera parte dignus laude is est, qui unà cum professione Christiani nominis conjunctum habeat verum sensum rerum istarum. & propterea scriptor noster capite

pite sequenti v: 14. ait se scripsisse juvenibus, quòd for-
tes essent, & verbum Dei maneret in ipsis. mirùm e-
nim hæc duo, quæ juvenib: istis apostolus tribuit, ad e-
orum laudem spectare, nemo est qui dubitare possit. E-
autem animadvertendum, quòd in hac ipsa loquutio-
hic utitur verbo Esse, *ibi verò verbo* Manere. *Vnd*
videtur apertè confirmari, id quod modò dicebamus
eadem significatione utriusq; hujus verbi in loquuti-
ne ista: nisi quis velit dicere, propterea apostolum h-
loco eo verbo uti voluisse, quod minus significat; cum
tis sit ad indignitatem, de qua diximus, ostendenda-
si Dei verbum non sit in eo qui Christianum se esse p-
fiteatur; immo tantò major indignitas rei appare-
quantò minor, id est facilior, quæ habeatur, ea re-
qua aliquem carere constat. Hæc ideo dicimus, q-
esse in aliquo, *minus esse videtur, quàm in* aliq-
manere, *& faciliùs illud quàm hoc haberi posse. P-*
pterea igitur hoc loco non manendi, sed essendi ver-
uti voluisse apostolum non immeritò fortasse quis di-
rit, & negare, eos, qui non agnoscant se peccatores
isse, esse ullo modo participes divini verbi, quò ab-
negando nos magis deterreret. At verò cum voluit
juvenes illos scribendo eos laudare, verbo Mane-
quod plus significare videtur, & habitationem qu-
dam perpetuam atq; interiorem rei, de qua agitur,
aliquo significare, ipsum uti voluisse, ut hac ratione
rè a se illos laudari apertè etnstaret. Nos tamen, *h-*
consideratione non obstante, non recedimus a pri-
sententia, quòd scilicet utrumque verbum idem ut-
biq; significet. Sed jam explicationem secundi capi-
accedamus.

C

Caput II.

Postquam Apostolus id exposuit, quod primo loco sibi scribendum ad istos putavit, qui Christi nomen profitebantur, & quod ejus occasione illi explicandum fuit, explicavit, incipit hîc apertè afferre rationem suæ monitionis, quæ prima ista re a se scripta continetur, cum tamen satis alioqui posset ex ipsa monitione constare, in quem finem ea ab ipso scripta fuisset, ut mox explicabimus. Ait igitur, Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis, *id est, Quòd vobis annunciavi, Deum esse lucem; & nullas in ipso esse tenebras, & quicumque in luce ambulat, communionem habere cum Deo, & Christi sanguinem illum purificare ab omni peccato, ideo annunciavi, ut non peccetis. Verbum* peccandi, *ut antè attigimus, usurpatur ab hoc scriptore cum significatione* manendi in péccato, *ut patet ex iis quæ scribit infra cap. 3. v. 6. & cap. 5. v. 18. In priore enim loco dicit, eum qui manet in Christo non peccare. In altero verò ait, eum qui natus sit ex Deo, similiter non peccare. Immo quod plus est v. 9. prædicti tertii capitis ait, eum, qui ex Deo sit genitus, non posse peccare. quod nemo non videt significare, eum, qui possit vitam æternam a Deo sperare, quod proprium est filiorum ejus, sive eorum, qui ex ipso sint geniti, non posse manere in peccatis. Nam alioqui, si verbum* peccandi, *ut videri potest, & porrò significandi vim habet, significaret, Aliquod peccatum committere, id est, actum aliquem peccandi facere, sequeretur, nullum qui vitam æternam sperare possit, in actum ullum peccandi incidere. Quod quidem senserunt multi*

antiquioribus temporibus, & hodie quoq; quidam se
tiunt. Atqui hoc est adversus regulam quandam a Pa
lo apostolo propositam capite 8. ad Romanos ab ipso in
tio, quòd scilicet ii, qui non secundum carnem, sed
cundum spiritum ambulant, nulli condemnationi s
obnoxii. Neqúe enim unus peccandi actus efficere p
test, quin meritò dici queat, aliquem non secundu
carnem, sed secundum spiritum ambulare. Sed non
pud hunc scriptorem tantùm, sed etiam apud alios
ipso novo testamento sæpe peccandi verbum, non q
dem unum aliquem actum peccati habere, sed ha
tu, vel assuetudine aliqua peccandi esse præditum,
mninò significat. ut apud Paulum cap: 2. epist: ad R
man: v: 12. ubi ait, eos, qui sine lege peccaverint,
lege perituros. ubi sine ullo dubio verbum pecca
rint, non significat, in aliquem peccandi actum in
disse, sed habitum aliquem vel assuetudinem pecca
habuisse. Auctor etiam ad Heb: cap: 3. v: 17. ait, De
per quadraginta annos iis infensum fuisse qui pec
verant, id est, non quidem iis, qui aliquem peccand
ctum admiserant, sed qui inobedientes & contuma
adversus ipsum Deum in deserto fuerant, ut ex ipso
co, ipsaq; sacra historia liquidò apparet. Addo præter
adeò verum esse, peccandi verbum ista significati
in peccatis manendi usurpari, ut, nisi vehementer f
lor, rarò aliter usurpetur, raroq; aliter accipiend
sit, cum simpliciter, ut hîc factum est, & indefin
profertur. Quare meritò concludere possumus, vul
tam explicationem hujus loci nostri nullo pacto p
bandam esse, ut scilicet apostolus dicere voluerit, s
deo ista illis scribere, ne ullum peccatum admitta
si

sed necesse est intelligere, eum voluisse dicere, se ista scribendo curare, ne in peccatis maneant. Id quod etiam colligitur ex ipsa præcedente monitione, ex qua diximus satis constare illius causam finalem, dum scilicet apostolus istos, ad quos scribit, monet non obscurè, ut in luce ambulent. Apparet enim, quicquid ille primo isto loco suæ epistolæ monere voluit, huc tendere, ut illi, ad quos scribit, ambulent in luce, id est, ut antea explicavimus, rectè se gerant, & sic habitus quosdam virtutum Christianarum habeant. neq; enim non habet quis habitus Christianarum virtutum, vel eos, habere desinit, quòd unum aliquod peccatum, id est peccandi actum, interdum admittat. [*Vocat autem eos, ad quos scribit,* filios suos, *quemadmodum verisimile est, quia eos in Christo genuisset; aut certè hac appellatione insignem erga illos amorem suum ostendere voluit, cùm nullus major sit amor eo, quo pater filium prosequitur; & interim hac ratione benevolos eos sibi reddit; & cavet ne turbentur, si ista ad illos scribit. quandoquidem id, quod ait, se ista scribere, ne in peccatis maneant, videtur indicare, illum suspicatum fuiße, ne in peccatis manerent aut pleriq; aut aliqui saltem ex ipsis. Iam causa ista, cur ad illos ea scribat, quæ superiore capite continentur, ab ipsomet Apostolo allata, videretur sola per se exposita indicare, quodammodo actum esse de iis, qui inter istos, ad quos scribit, in peccatis manerent. Quapropter ne id ipsi ita cogitent, néve desperent, statim subjungit:* Et si quis peccaverit, advocatũ habemus apud Patrem Iesum Christum justum, *& cætera quæ statim addit. Quorum sensus cum præcedentibus junctus is est, quòd, etiamsi*

res indigna planè sit, ut, qui Christo nomē dederint, in peccatis maneant: tamen non debere eos, qui tales sunt, animum despondere, scientes quòd, quandocunq; ad eum statum perveniant, ut in peccatis minimè maneant, futurum est, ut omnia delicta illis condonentur, & gratiæ Dei planè fiant participes. Quòd autem hic sit sensus reipsa verborum Apostoli, quamvis id per se satis constare possit: tamen paullò pòst ea diligentius explanando apertum facere conabimur. Interim animadvertendum est, necesse esse, ut, quando Apostolus ita simpliciter & sine ulla restrictione seu exceptione, & sine ulla deniq; hæsitatione istud affirmat, quod modò diximus, cum mentionem facit eorum, qui peccaverint, id est, ut explicavimus, in peccatis manserint, eos intelligat, qui nunquam, etiamsi Christo nomen dederant, vitam emendaverant, & in peccatis manere pergebant. Si enim tales fuißent, qui per Christi agnitionem vitam emendassent, & peccata reliquissent, non potuisset Apostolus ita liberè & asseveranter affirmare, eos posse fieri nihilominus participes remissionis peccatorum & gratiæ Dei. Est enim quasi regula quædam tradita ab auctore Epistolæ ad Hebr: paullò post initium capitis sexti: Quòd, qui gustaverunt Dei dona, & participes spiritus sancti sunt facti, gustum deniq; habuerunt futuræ vitæ, ii, si prolabātur, id est, ad pristina peccata revertantur, nō possint renovari ad pœnitentiam. Atqui nemo potest per Christi agnitionem peccatis suis valedicere, quin gustum istum rerum divinarum habeat. Tametsi enim istud, quod scriptor ille ait, non posse fieri, ut isti renoventur ad pœnitentiam, non ita intelligendum est, quasi id nullo prorsus pacto fieri

fieri queat: tamen certum est, id saltem voluisse eum dicere, quòd ista renovatio ad pœnitentiam ejusmodi hominibus non sit prompta & facilis; immò ne in ipsorum quidem potestate posita; sed tota sit in manu Dei. Atqui modus loquendi, quo Iohannes hîc utitur, docet, remissionem peccatorum, & consequenter vitæ emendationem & renovationem, ad gratiam Dei participandam istis, de quibus loquitur, esse promptam & facilem. Ergo, ut jam diximus, necesse est ut non loquatur de ejusmodi hominibus, qui jam vitam secundum præcepta Christi emendassent, & denuò ad pristina peccata reversi fuerint. Ex hac interpretatione nostra, quòd scilicet Apostolus loquens de iis qui in peccatis maneant, eos non intelligat qui jam vitam emendaßent; sequitur, verba illa, Et si quis peccaverit, *quemadmodum quidem Græci sermonis proprietas fert, debere paullò aliter legi, & pro* peccaverit, *substituendum esse* peccat, *aut saltem* peccet. *Est enim, si Græca verba inspiciamus, eadem phrasis cum illa, quæ hîc v: 3. habetur, cum ait,* In hoc cognoscimus, quòd cognovimus eum, si mandata ejus observemus. *Nam,* si mandata ejus observemus, *non idem certè valet in loco isto, quod,* Si mandata ejus observaverimus: *sed* observemus, *subjunctivo modo elatum, idem pollet quod* observamus, *indicativo modo dictum. Neq; enim vult dicere istic Apostolus, neq; id ejus verba præsenti & præterito tempore proximè elata ullo modo ferunt, nos nosse, quòd cognovimus Christum, si eveniet, sed si jam evênit, ut servemus ejus præcepta. Sic igitur & hic non est censendum, ut vox* peccaverit, *omninò ferre videtur, eum voluisse dice-*

re, si evenerit, ut is, qui jam peccata reliquerat, & sanctè vivebat, cum hæc scriberet, denuò peccatis se involvat, fore ut nihilominus expientur peccata ipsius. Sed jam explicemus diligentiùs verba, quib⁹ apostolus sententiam suam, quam exposuimus, complecti ac significare voluit. Si quis igitur, ait, peccat, id est, post Christum agnitum & professionem nominis ipsius, quibus rebus præditi erant omnes ii, ad quos scripsit, adhuc in peccatis manet, nec dum resipuit, is sciat, se adhuc esse in tempore, ut expiationem suorum peccatorum possit adipisci: quod explicat his verbis, Advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum justum. Et ipse expiatio est pro peccatis nostris, *&c. Vtitur verbo pluralis numeri & prima persona, dicens* habemus, *quo videtur seipsum etiam complecti. non quòd revera ipse esset unus ex illis, qui adhuc peccarent: sed ut melius indicet, id, quod affirmat, pertinere ad omnes quibus evangelium annunciatum est, inter quos & ipse erat, quamvis alioqui ad numerum istorum peccantium, id est, in peccatis adhuc manentium, nullo modo pertineret. Id quod ab aliis plerisq; non animadversum, fuit, nisi fallor, potissima causa, ut verba illa,* si quis peccaverit, *seu, ut propriè verbum Græcum sonat,* peccet, *ita interpretati fuerint, ut Apostolus de peccatis agat, quæ ab ipsis regeneratis interdum committantur, & porrò ab ipso Iohanne committebantur. Quod, ut ex iis, quæ antè disputavimus, intelligi potest, nullo pacto est admittendum. præsertim cùm isti sentiant, ab ipsis etiam regeneratis non procul abesse, ut in peccatis maneant. quemadmodum sanè necessarium est sentire, si quidem ea, quæ in Epistola ad*

Rom:

Rom: cap: 7. Paulus videtur sibi ipsi tribuere, ita sint accipienda, ut revera sibi regenerato cuncta tribuat, quemadmodum plerique istorum locum istum interpretantur. Id quod apertè monere volui, præcipuè propter verbum peccandi, quo utitur hîc Iohannes, cujus significationem a nobis expositam ac demonstratam poterunt isti admittere, & eò magis interpretatione sua hujus loci veritatem pervertere, & occasionem dare Christum profitentibus in peccatis manendi. Nam tantò magis nobis est laborandum, ut ostendamus, Apostolum loqui de iis, qui nondum resipuerint, nec unquam, licet Christum fuerint professi, peccatis valedixerint. Quamquam hoc non satis est ad istorum falsam hujus loci interpretationem ostendendam, nisi illud addatur, quod non modò aliunde, sed ex ipsius Apostoli verbis, & paullò antè scriptis, & quæ mox sequuntur, apertè colligitur, nempe, eos, qui in peccatis manent, nullo pacto habere communionem cum Christo, & sic regeneratos nequaquā esse. Vox παράκλητος Græca, quæ reddita est advocati voce, reddi etiam poterat voce consolatoris. utrocumque modo reddatur, idem erit sensus, qui exprimitur verbis illis, Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Quibus significatur, curâ & ope Iesu Christi fieri, ut nos liberi simus a pœnis peccatorum nostrorum, & ab illa ira, quam Deus in peccatores effundit & effusurus est. Nam & Paulus Apostolus Rom: 5. dicit, nos servatum iri ab ira per filium Dei, & 1. Thes: 1. ait, Dei filium nos liberare a ventura ira. Vbi animadvertendum est, tam hîc, quàm in istis duobus aliis locis, hunc effectum expiandi peccata nostra, & ab ira, quæ in peccatores exercetur,

nos liberandi, Christo tribui jam a mortuis excitato, & quatenus a mortuis est excitatus, ut circumstantiæ ipsorum locorum apertè docent. In utroq; quidem Pauli testimonio fit mentio ipsius filii Dei vel vivi, postquam fuerit mortuus; vel, quod idem est, a Deo ex mortuis excitati. Quinetiam in loco ad Romanos opponitur Christus vivens, seu vita ipsius, ejusdem morti. Vnde apparet manifestè, quidquid illi eo in loco tribuitur, non habere rationem ipsius Christi mortis, sed tantùm vitæ, quæ post ipsam est consequuta. Hîc porrò apud Iohannē fit disertè mentio, quòd Christus sit consolator vel advocatus noster apud patrem. Ex quibus verbis videtur posse omninò concludi, eum considerari tamquam apud patrem manentem, ad quem scilicet, ut ipse apud hunc eundem scriptorem ait debuiße evenire, ex
Ioh: 16. 28. *mundo redierit, vel, si mavis, sese contulerit. Iam verò ex eo, quod hîc Christo tribuitur, sequitur neceßariò, nos magnam consolationem accipere, nosq; ipsum Christum habere patronum ac defensorem nostrum. Vnde apparet, posse utramq; significationem nominis Græci* paracleti, *nempe tam consolatoris quàm advocati hîc locum habere. Verumtamen magis placet id, quod reliquis etiam magis placuisse videmus, ut significatio vocis* advocati *retineatur, si modò utraq; simul retineri nequeat. Etenim verba illa* apud Patrem, *videntur habere vim quandam significandi, præter mansionem Christi apud Patrem, suum quodammodo effectum quendam a Christo procedentem, qui versetur circa ipsius Patrem, quatenus videlicet Christus efficit, ne, ut dictum est, Pater iram suam, quam in peccatores effundit, in nos effundat: non quidem quia ipsum revera placet,*

placet, & ex severo mitem reddat: sed tantùm quia potestatem habet removendi ab hominibus, qui resipuerint, & in ipsum crediderint, omnes pœnas, quæ alioquin ipsorum peccatis, in quibus manere solebant, infligerentur. Sunt enim modi isti loquendi, quòd Christus sit advocatus noster, quòd sit Sacerdos noster æternus, & hæc munera nunc in cælo existens perpetuò exerceat, quemadmodum, sicut hîc de advocati officio, sic de Sacerdotis munere in epistola ad Heb: multis in locis satis apertè scriptum legimus, & ex tota ipsa epistola clarissimè intelligitur: Sunt, inquam, modi isti loquendi de Christo, non minus quàm is qui Rom: 8. & Heb: 7. extat, quòd scilicet Christus oret seu interpellet pro nobis, non proprii revera, sed figurati, quibus Dei patris prærogativa, & supra ipsum Christum auctoritas & eminentia, & interim summa Christi potestas, & cura liberandi nos a pœnis peccatorum declaratur, & quasi ob oculos ponitur. qua de re alibi a nobis dictum est satis. Appellat autem Iohãnes Christum justum, *dum ei hoc tribuit, quòd expiet peccata nostra; ob id, quod sit fidelis & verax (qui sunt effectus præcipui justitiæ ac rectitudinis) quatenus videlicet id præstat, quod promisit cum adhuc in mũdo esset, se scilicet suis adfuturum, hacq; ratione verbis suis ac promisso testimonium apertum dat veritatis, & quatenus in munere sibi a Patre demandato, quod totum, quod attinet ad beneficium aliquod inde proficiscens, nos spectat, fideliter omninò se gerit. Nam quòd quidam simpliciter justi appellationem, quam hîc Iohannes Christo tribuit, accipientes, dixerunt, hoc ideo ab ipso factum fuisse, ut ostenderet, illum Deo charum esse &* Mat: 28. 20. Ioh: 14. 13, 14, 18, 21, & 23.

 gratum,

gratum, ut scilicet indè posset colligi, ipsum impetrare quidquid a Patre petit, non satis convenire videtur ap-pellationi advocati. *neq; enim advocatus orat, seu ro-gat, propriè loquendo, sed causam rei apud judicem a-git, & iis, quæ a se proferuntur, audet efficere, ne judex reum condemnet. sed illum absolvat. Quamquam enim hæc, quod ad Christum attinet & nos, figuratè, ut mo-do dicebamus, accipienda sunt, tamen requirunt, ut, si quid aliud interim, dum hæc dicuntur, Christo tribui-tur, id ab isto figurato loquendi modo nihil absit, sed cum eo prorsus conveniat. Est etiam considerandum, quid propriè sibi velit vox Græca* ἱλασμὸς, *quæ* pro-pitiatio *a vetere interprete hoc loco est reddita. Sunt enim qui voce ista, aut simili non benè intellecta, sibi propter ipsam omninò persuadeant, Christum, si aliud nihil ampliùs hac in re præstet, saltem id præstare, quòd nobis Deum placatum ac propitium reddat. Nam sen-tentiam hanc nimis quàm a veritate abhorrere, abun-dè ostensum est a nobis in disputatione nostra de Chri-sto Servatore. Quare sciendum est, vocem istam Græ-cam, & similes, seu verba sint, seu nomina, non habere, præsertim in sacris literis, significationem* placandi, *& ex irato mitem reddendi, sed tantummodò decla-randi, quod pertinet ad pœnas peccatorum, ejus ani-mum, cujus est eas sumere atq; repetere, mitem atq; pa-catum; & declarandi, fore ut peccata meritas pœnas non luant: quemadmodum hoc in loco evenit, ubi pro-pterea dicitur Christus esse propitiatio pro peccatis no-stris, quia videlicet id præstet, ut peccata nostra nequa-quam, prout commerita sunt, puniantur. Postquam Apostolus explicavit effectum advocationis (ut sic lo-*

quar)

quar) Christi pro nobis apud Patrem, qui est, quòd peccata nostra, id est, nos propter ipsa debitas pœnas non subeamus; subjungit statim, Christum non modò pro peccatis ipsius, qui scribebat, & illorum, ad quos scribebat, esse propitiationem, sed etiam pro peccatis totius mundi. In quibus verbis explicandis admodùm se torquent ii, qui putant, Christum revera non pro omnibus esse mortuum; sed tantùm pro quibusdam, quos Deus omninò & infallibiliter salvos facere decrevit, & sic de ipsorum peccatis pœnas non sumere: adeò ut quidam istorum sic sentientium non veriti sint dicere, totius mundi *nomine hoc loco istos omninò servãdos, quos ipsi electos appellant, significari; alii verò, cum hoc nimis absurdum illis esse videretur, quippe quòd mundi vox nusquam inveniatur electos istos significare; sed potius eos qui illis ex diametro opponuntur, dixerunt, totius mundi nomine declarari quodlibet genus hominum, id est, non esse nationem ullam, non sexum, non gradum, non conditionem, quæ sit in humano genere expers expiationis peccatorum a Christo, ut illi volunt, jam in cruce peractæ. Atqui statuendum est omninò, verba ista Apostoli accipienda esse in eum sensum, qui ab ipso sono verborum non planè abludat: is autem est, ut pleriq; tamen animadvertisse videntur, Christum paratum esse ut omnium peccata expiet, id est, pœnas eis debitas ab illis avertat; modò videlicet illi ad ipsum Christum convertantur, & ipsius fiant. Est verò notandum verba Græca posse ita accipi, ut Latinè reddantur, non* Totius mundi, *ut factum est, & quidem fieri rectè potuit, sed* Toto mundo: *quod videtur magis adhuc ipsis verbis convenire, cùm non sit*

expressa vox peccatis,*quam in superiore interpretatione necesse est tacitè ex præcedentibus repetere. Quanquam cùm neq; etiam proximè antè ea vox repetita fuerit, sed dictum simpliciter sit* nostris, *statuendum est, & hîc, quemadmodum & ibi, eam subaudiri debere, & sic non* Toto mundo, *sed* Totius mundi, *ut factum est, omninò verba Græca reddenda esse. Est præterea notandum, in omnibus tribus locis, ubi in hac periodo præpositio* pro *legitur, Græcè esse præpositionem* περὶ, *quæ propriè Latinam præpositionem* de, *sonat. Est enim hîc satis frequens usus hujus particulæ Græcæ apud sacros scriptores, ut scilicet* pro *significet, præcipuè cũ de peccatis agitur. Sequitur apud scriptorem nostrũ:* Et in hoc scim⁹, quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus. *His verbis, & iis quæ statim subjiciuntur, aliquo modo exprimitur id, quod antè tacitè subaudiendum est. Neq; enim simpliciter est verum, Christum expiare peccata illorum, qui ipsius nomen profitentur, quales erant ii ad quos Iohannes scribit, & multò minus illorum, qui nondum ipsum sint professi, quos Iohannes intelligit nomine totius mundi: cùm sine dubio tum demum Christus alicujus peccata expiet, id est, eum a pœnis peccatorum liberum reddat, si is per ipsius Christi agnitionẽ, unà cum professione nominis ejus, a peccando cesset, & consequenter Christi mandata observet. Hinc apparet, quomodo verba, quæ modò recitavimus, cum superioribus connectuntur, quod alioqui deprehendere non parum difficile videtur. Perindè est enim ac si Iohannes dixisset:* Nolite mirari, *si, quemadmodum ab ipso initio apertè factum a me est, ita & nunc*

tacitè feci, requiratur a me in eo, qui communionem habere debeat cum Deo, & cum filio ejus; & particeps esse expiationis peccatorum, quæ per Christum fit, ut in luce ambulet, id est, rectè se gerat, & ipsius Christi præcepta faciat. Nam certũ, *est non posse a nobis Christum cognosci, & sic neq; Deum, qui non aliter quàm per Christum cognosci potest, nisi ipsius Christi præcepta servemus. quod amplius confirmando addit,* Qui dicit novi eum, & præcepta ipsius non servat, mendax est, & in hoc veritas non est. *Id, quod hoc loco apostolus docet, tradit etiam inferiùs alibi, non uno in loco, quemadmodum Deo dante videbimus. Nempe non poße cognitionem, seu Dei, seu Christi, in homine illo inveniri, qui divina præcepta non custodiat, quive in peccatis ullo modo maneat. Quòd si is, qui non servat præcepta Christi, ipsum Christum non cognoscit, certè neq; expiationis per Christum peractæ est particeps. Hac enim ratione, ni fallor, tacitè apostolus ratiocinatur, & ad eum modum, quem jam exposuimus, quæ hîc dicit, cum superioribus connectit. Adeò autem verum est, Deum aut Christum non cognosci ab illis, qui ipsius præcepta non servant; ut non paucis in locis scripturæ S.* cognoscere Deũ *idem planè pollere videatur, quod* Deo obedire. *Collegimus aliquot ejusmodi loca in responsione illa nostra ad scrupulos, ad ipsum primum scrupulum respondentes, & alii etiam ex nostris, in suis scriptis ejusmodi testimonia attulerunt ad probandum, cognitionem illam Dei & Christi, quam ipse Christus in precatione sua ad Patrem dicit esse vitam æternam, id est, per eam nobis vitam æternam dari, aliud nihil esse, quàm Dei per Christum voluntatem nosse,*

nosse, eiq; obtemperare. Cur autem factum sit, ut cognitionis Dei nomine intelligatur potissimùm obedientia voluntatis ejus, videtur sanè inquirendum esse; præsertim cum alicubi scriptum legatur, quosdam Deum cognovisse, qui tamen illius voluntati non paruerunt, ut cap: 1. Epist: ad Rom: v: 21. ubi etiam dicitur, ejusmodi homines, propter cognitionem istam esse inexcusabiles. Est igitur animadvertendum, quemadmodum, ni fallor, a plerisq; aliis animadversum est, esse cognitionem quandam Dei imperfectiorem, quandam verò perfectiorem. Imperfectior non potest per se homini eas vires tribuere, quæ requiruntur ad obedientiam divinorum præceptorum, quamvis ex altera parte eum inexcusabilem reddat, si tali obedientia careat. Hujusce rei totius, quæ videtur quodammodo sibi ipsi adversari, causa est, quòd, ut quis Deo obediendi vires habeat, neceße est ut cognoscat, se fore felicem, si id faciat, & sic ut nôrit, sibiq; persuadeat, si non penitus, saltem aliqua ratione, Deum præmio se digno affecturum illos, qui ipsi obedierint. Iam, ut hoc quis sibi persuadeat, non satis est, si noverit quænám sit Dei voluntas, quod attinet ad præcepta: sed interim tamen cognita hac voluntate, is qui probus est, facilè ista persuasione præmii a Deo sibi obedientibus propositi, imbuitur. Nempe quia præter rationem ipsam, quæ ipsa per se aliquo modo id unumquemq; docere videtur, non desunt sacra testimonia, quæ istud confirment. At verò is, qui animi probitate non est præditus, quamvis cognitionem habeat præceptorum Dei, tamen propter animum suum alienum ab obediendo divinis præceptis, nimirum quòd ea animum probum prorsus requirant,

nec

nec secum ipse cogitat aut ratiocinatur, verisimile esse, quòd Deus præcepta sua servantibus præmium aliquod insigne proposuerit, nec divinis testimoniis id vel indicantibus vel etiam asserentibus fidem adhibet, & consequenter, quemadmodum is, qui probus est, spe divini præmii unà cum cognitione præceptorum Dei cõjungit eorundem obedientiam: sic contrà, qui minimè est probus, ista præceptorum Dei cognitione abutitur, & illis obedire spernit, quia de divino præmio ei proposito, qui illa servat, persuasionem ob improbitatem suam habere nequit. Hinc facilè cognosci potest, quænám sit altera illa Dei cognitio, quam perfectiorem nominavimus; quæq; necesse est ut imperfectiori opponatur; & sic diversos ab illa effectus pariat; id est pro eo, quòd imperfectior Dei cognitio non satis est per se ad obedientiam divinis præceptis præstandam, hæc perfectior omninò sit satis. Namq; ea aliud nihil est, quàm non modò nosse quæ sint Dei præcepta, sed etiam sibi persuadere, præmium ipso Deo dignum a Deo iis esse propositum, qui illa servaverint. Qui enim tali persuasione est præditus, sine dubio pleniorem multò notitiam Dei habet, quàm is qui illa caret. Potest etiam citra considerationem præmii, quod Deus sibi obedientibus sit daturus, statui duplex Dei cognitio, altera imperfectior, altera verò perfectior; ita, ut similiter ex perfectiore necessariò proficiscatur obedientia divinorum præceptorum; ex imperfectiore verò non item. Nam potest quis ita Deum cognoscere, ut, quàm sit dignus ut ametur & colatur eiq; obediatur, ex admirabilibus ejus proprietatibus planè intelligat; & sic non possit illum non amare, & consequenter colere, eiq; obedire.

bedire. Pulchritudo enim cognita, ut omnes Philo
phi fatentur atq; contendunt, cogit hominem ad e
amandam, & eum, qui ipsa sit præditus; & hæc erit
la perfectior Dei cognitio. Rursus potest quis de D
talem cognitionem habere, ut interim intellectu
eò non pertingat, ut comprehendat Dei pulchritu
nem atq; præstantiam, nisi ex minima aliqua pa
hæcq; erit imperfecta Dei cognitio. Certè qui tali
tùm cognitione Dei sit præditus, poterit facilè eum
amare, nisi admodùm leviter, & sic ejus præcepti
nimè obedire. Iam verò putamus, primam nost
duplicis Dei cognitionis declarationem, quamvi
ita philosophicam, magis tamen theologicam, id est
vinis oraculis consentientem esse hac posteriore. D
na enim oracula, quod ad Dei cognitionem attinet
duo potissimùm urgent, ut cognoscatur quòd Deu
id est, sit essentia quædam singularißima, quæ divi
imperium sola ex se ipsa in omnes homines habea
quòd remunerationem sit datura iis hominibus q
psi obedierint, ut habetur cap: 11. epist: ad Hebr:
illa imperfectior cognitio, quam in priore declara
ne nostra diximus eße cognitionem divinorum pr
ptorum, si rectè hoc intelligatur, complectitur isto
duorum, quæ prædicto loco epist: ad Hebr: dicuntu
num quidem fermè totum, sed alterum tantùm ex
te. Quod enim Deus sit, eo pacto expositum, quo a
modò factum est, eo ferè continetur, quòd præcept
derit, quæ scilicet servari debeant. Sic enim intelli
da est cognitio ista præceptorum Dei. Namq; is,
hanc cognitionem habet, necesse est ut simul hoc h
at, ut cognoscat Deum esse, & summum divinum

peri

perium in omnes homines habere. Hæc eadem cognitio præceptorum Dei illud continet, quod tacitè includitur in posteriore illa re ab auctore epistolæ ad Hebræos expressa; quodq́ nos ejus partem, quamvis fortasse minus propriè, paullo antè appellavimus. Hac siquidem re, quòd Deus sit remunerator eorum, qui ipsi obediunt, vel, ut Apostolus loquitur, ipsum quærunt, tacitè omnino continetur, quòd Deus aliquid præcipiat, vel expreßè, apertè nimirùm præcepta proponendo; vel tacitè, quia videlicet aliis rationibus satis notum faciat, & quodammodo hominis mēti insculpat, quid ipse velit, quidvé nolit, quævé sint illa (in quibus scilicet voluntas & actio nostra requiratur) quæ illi placeant, quævé displiceant. At verò prior illa huic opposita perfectior notitia totum illud, quod in prædicto loco ad Hebr: scriptum est, plenè ac perfectè continet. Cùm igitur inveniamus sententias de cognitione Dei inter se dissidentes, quatenus scilicet modò dicitur, eos qui Deum nôrunt, obedientes etiam esse voluntati ejus; modò verò ex altera parte testatum invenimus, quosdam Dei cognitionem habuiße, & ipsi tamen non obedivisse, necesse est, ad ista concilianda omninò affirmare, priorem sententiam de perfectiore Dei cognitione, posteriorem verò de imperfectiore loqui. Et sic habemus, ni fallor, satis explicatum, quantum ad locum nostrum pertinet, quid sit intelligendum nomine cognitionis Christi, quando Apostolus dicit, illum Christi cognitione carere, qui ejus præcepta non servat. Apparet enim ex his, quæ diximus, eum loqui de perfectiore cognitione. Cognitionis autem Christi hîc mentionem facit Apostolus, non modò ob eam causam, quæ suprà a nobis commemorata

morata & explicata fuit: sed etiam ob hanc, quòd ii,
quos scribit, sine omni dubio Christum se nosse & p
fitebantur, & credebant. Vult enim eos monere,
frustrà vel temerè id faciant; & propterea C
præcepta servare studeant, quando, si illa non serv
rint, non sit cur Christi cognitione præditos se esse
profiteri, vel credere meritò possint. Et perge
eodē proposito subjungit statim post verba, quæ p
5. mò suprà recitavimus, Qui autem servat ejus v
bum, verè in hoc charitas Dei perfecta
Quemadmodum is non novit Christum, qui ejus præ
pta non servat: sic qui servat ejus verbum, quod h
eo idem valet, quòd Qui servat ejus præcepta,
Christum novit: quod istis verbis, In hoc cha
Dei perfecta est, tacitè comprehendit Apostolu
interim isti ad hunc modum se gerenti expressiùs
gnum quiddam tribuit, quòd scilicet perfectè D
amet. Est enim hîc charitas Dei non activè, ut lo
tur, sed passivè intelligenda, ut scilicet non cha
tem, qua Deus amat, sed qua amatur, significet. N
verò negaverit, verè magnum quiddam hoc esse, D
perfectè amare, quo continetur perfectior illa C
cognitio; cujus propterea tacitè in his verbis Apos
facere mentionem modò dicebamus. Neq; enim p
ctè amare Deum quisquā potest, qui perfectiore C
sti cognitione non sit præditus, id est, non noveri
sint Christi præcepta, & quantum præmium sint
pturi illi qui ea servaverint. Certum enim est, De
fectum amorem, id est quo Deus amatur, eo potissi
immo integrè ac plenè contineri, quòd quis ejus
cepta servet. Atqui vera Dei præcepta, & in per

servanda humano generi data alia non sunt, quàm quæ Christus dedit. Est autem perfectio ista charitatis in Deum, & obedientia præceptorum ejus ita intelligenda, ut non omnino requiratur, ne ei quicquam deesse possit: sed tantùm ut ejusmodi sit, qua Deus pro sua ingente erga nos bonitate contentus esse voluit; ita ut lapsus, & ipsa peccata, in quibus quis nullo pacto maneat, non efficiant, quominus quis Christi præcepta, & consequenter ipsius Dei, servare dici possit; & sic, ex testimonio ipsius scriptoris nostri, perfecta erga Deum charitate sit præditus, modò alioquin ita se gerat, ut meritò affirmari possit, eum non secundùm carnem, sed secundùm spiritũ incedere. Cum Apostolꝰ, quemadmodum antea monuimus, de cognitione Christi, non solùm ut redderet rationem eorum, quæ priùs dixerat, agere voluerit; sed etiam ut eos moneret ad quos scribebat, ne temerè aut frustrà profiterentur, sibivé vendicarent, quòd Christum cognoscerent: hujusce rei occasione ad aliud progredietur, quod similiter iidem sine dubio profitebantur. Quod quamvis ex sensu Apostoli idem reipsa sit, aut certè necessariò ex eo consequatur, quòd quis Christum cognoscat: verisimile tamen est, ex sensu aliorum, ad quos scribebat, utpote in his rebus nondum benè doctorum, aliquid diversum, & non modò amplius, quàm sit ipsum Christum cognoscere, sed ejusmodi fuisse, quod non necessariò a Christi cognitione proficisceretur. Illud est Esse, *sive* Manere *in Christo. Nam verisimile omnino est, istos professos fuisse, se non modò Christi cognitionem habere, quemadmodum professio nominis Christi, qua apparet illos fuisse præditos, necessariò fert, seu potiùs illis ferre videbatur:*

debatur:verùm etiam in ipso Christo manere, & communionem cum ipso planè habere. Itaq; ait apostolus, In hoc cognoscimus, quòd in ipso sumus. Qui dicit se in ipso manere, &c. *Ex iis, quæ diximus, constat, nos multò aliter Iohannis verba & conjungere & distinguere, quàm vulgo ab aliis fiat. Alii siquidem verba ista,* In hoc cognoscimus, quòd in ipso sumus, *cum antecedentibus conjungunt, & a subsequentibus planè distingvunt: ita, ut illa tribuant versui quinto, & a statim subsequentibus sumant initium versus sexti; non animadvertentes, quòd antè, saltem proxime, nulla mentio facta fuerit (ut sic dicam) essendi in Christo, quemadmodum requirere planè videtur hic modus loquendi,* In hoc cognoscimus, &c. *si verba ista, cum præcedentibus conjungenda essent, & ad ea respicerent, quasi hîc Apostolus vellet docere, quomodo fiat, vel potiùs agnoscatur illud, de quo scilicet antea locutus esset, quòd quis in Christo sit. Cùm igitur nulla hujusce rei antea sit facta aperta mentio, statuendum est, ab his verbis debere sumi initium novæ sententiæ atq; doctrinæ. quippe quòd apostolus docere velit, unde debeamus cognoscere, an quis in Christo sit, sive maneat, ut videlicet, quemadmodum modò dicebamus, isti, ad quos scribit, in nullo errore circa hanc mansionẽ in Christo versarentur. Quod igitur Iohãnes*
℣ 6. *ait,* Qui dicit, se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare. *hoc, inquam, illud est, in quo, id est, ex quo cognoscimus, an in Christo simus; & sic versiculus sextus, ut vulgo contextus divisus fuit, est revera complementum finis versiculi quinti, ubi sermo suspensus adhuc & imperfectus manet. Videmus*
hîc

hic, si explicationem istam, ut necesse videtur, sequi velimus, pro eodem planè sumi, esse in Christo, & manere in Christo. *quod aliud nihil est, quàm planè participem Christi esse, & in ipso non mente tantùm & cogitatione versari, sed etiam reipsa, non quidem essentialiter, sed efficaciter. Verba Græca initii versiculi sexti sic prorsus habent*, dicens in ipso manere. *ubi sine dubio Latinus sermo requirit, ut addatur pronomen* se, *ut nos ex vulgata editione legimus. quod est notandum ad alia loca similia, quæ inveniri possint, intelligenda. Est præterea in verbis Græcis ad finem versiculi vocula* ὄυτως, *id est* sic, *sive* ita, *quæ omnino supervacanea videtur, eamq́ vulgata editio non agnoscit. Est inquam, vocula ista proximè ante ultimum verbum* ambulare. *Iam ipsa Apostoli verba & explicatio, unde cognoscatur, quòd in Christo simus sive maneamus, ostendunt, interpretationem nostram hujus loquendi modi esse verissimam.* Nam *si is, qui meritò dici queat in Christo manere, debet ambulare sicut ille ambulavit, certum est, mansione in Christo contineri, ut quis non solùm mente ac cogitatione cum Christo conjungatur, sed etiam factis ipsis: quatenus videlicet ejus facta sint ejusdem qualitatis, cujus fuerunt Christi facta, id est, a spiritu obedientiæ divinorum præceptorum non discrepantia, & breviter ejusmodi, ut, qui iis sit præditus, poßit meritò dici, non secundũ carnem sed secundum spiritum ambulare. hoc est enim (quatenus id necessariò ad hoc requiritur, ut quis non injuria dici queat in Christo manere) ita ambulare, ut Christus ambulavit. Vnde apparet, quantopere fallantur ii, qui negant Christum revera nobis imitabilem esse; quosq́ dicere*

non pudet (ut Covetum non puduit in illa disputatione nostra) obedientiam hominum regeneratorum & verorum Christianorum tam abesse a Christi obedientia atq; distare, quàm a cœlo terra distat. Sed aliæ adhuc similes sententiæ extant infrà in hac eadem epistola, ut postea videbim⁹. Quoniā verò apostolus videbatur arduum quiddam ac novum in iis requirere, qui Christi esse velint, & ad eum pertinere, nempe ut ambulent, sicut ille ambulavit, statim subjicit, Fratres,
7. non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio. *Hoc tamen referunt quidam ad sequentia, ubi agitur de fratre odio non habendo, & arbitrantur, id, quod apostolus dicit, se scribere mandatum vetus, quod isti habuissent ab initio, debere intelligi de præcepto legis Mosaicæ amandi seu odio non habendi fratrem suum; adeò ut hinc etiam colligant, hanc epistolam scriptam esse ad homines Iudæos, qui ad Christum conversi fuissent. Verùm judicio meo valde falluntur isti. Certè, ut apparet, non parvam vim faciunt ipsi contextui, & verborum ordini, ac deniq; verbis ipsis. Nam cùm Apostolus dicat, se scribere mandatum istud, quod vetus appellat, satis constat, verbum scribendi præsentis temporis non nisi per summam vim posse referri ad id, quod multò inferiùs scriptum extat; & loquendi consuetudinem ferre, ut potiùs referatur ad id, quod proximè antè dictum fuit. deniq; sensus ipse loci & efficacia quædam, quâ requiritur, ne Apostolus insulsè quodammodo loquutus fuerit, requirit, ut ista novitas vel vetustas mandati, de qua videlicet videretur posse dubitari, nullo pacto versetur circa præceptum disertè datum in*

ipsa

ipsa lege Mosis, quippe de quo nemo ambigere possit, quin sit vetustum præceptum. Sed id, quod dubium faciebat, erat (ut diximus) præcepti sublimitas ac difficultas. Nam certè ambulare sicut Christus ambulavit, sublime quiddam est, & omnino difficile, homini videlicet nondum per fidem in ipsum Christum regenerato. Igitur non aliter sentiendum est, quàm Apostolum voluisse dicere: Ne arbitremini, me vobis quicquam novi præscribere, cum ajo, eum non manere in Christo, qui non ambulat sicut ipse ambulavit. hoc enim ab ipso initio, quamvis a vobis fortasse non ita benè perceptum, aut memoriæ mandatum, ut debuit, continuit prædicatio evangelii vobis facta. Propterea postquam dixit, se scribere mandatum vetus, quod habuißent ab initio, statim subjicit, Mandatum vetus est verbum, quod audiistis ab initio. Hic loquendi modus videtur esse figuratus, &, ut sic loquar, synecdochicus. Nam si veteris mandati nomine istud intelligit, quod revera mandatum est seu præceptum, ut videlicet quis ambulet, ut Christus ambulavit, videtur hoc non ipsum verbum, verbum, inquam, evangelii, ut sine dubio hîc intelligi debet, non totum nimirum verbum istud, sed partem ejus tantummodo complecti. Quandoquidem evangelium non præcepta modò sed etiam promissa continet, immo ab ipsis promißis, & bono illo nuncio, quod ipsis continetur, nomen suum habet. Vtitur autem Iohannes hîc bis isto loquendi modo, ab initio, cum ea, ni fallor, significatione, cujus in ipso explicandæ hujus epistolæ initio mentionem fecimus. Vult enim hoc loquendi modo declarare, & mandatum istud adhuc ab illis haberi, id est, adhuc illis dari, & i-

psos adhuc audire verbum evangelicum, non autem ab initio tantùm & mandatum istud illis datum fuisse, & evangelicum verbum ab ipsis fuisse auditum. Vulgata editio pro eo, quod ex Græco, ut hodie legitur, in initio hujus versiculi legendum est Fratres, *habet,* Charissimi, *ut verisimile sit, omnino textum Græcum, quem secutus est Interpres iste, aliam vocem habuisse ab ea, quæ hodie legitur. Et sanè ipsa quoq; Syriaca editio non* fratres *habet, sed* dilecti mei. *Pergit Iohannes, & ait:* Iterum mandatum novum
ỿ 8. scribo vobis, *&c. Dubium est, an hoc affirmet Apostolus de eodem mandato, cujus proximè mentionem fecit; an verò de alio, quod mox subjungat. Mihi quidem verisimilius fit, eum de mandato loqui, quod, etiamsi superiore isto, de quo proximè egit, continetur, tamen quatenus in eo exprimitur, quod priùs expressum non fuerat, aliud potest a superiore dici. Arbitror autem mandatum istud novum contineri illis verbis, quæ mox sequuntur:* Tenebræ transeunt, & lumen verum jam lucet. *Quæ verba, quia non videntur habere formam præcepti, sed simpliciter enunciativa esse, hinc factum est, ut altera sententia, quòd hîc appelletur novum mandatum illud idem, de quo superiùs loquutus est Apostolus, apud quosdam planè obtinuerit, quos sanè excusatos haberem, si mandatum istud, de quo proximè egit apostolus, idem eße crederent, quod nos diximus, nempe, Ambulare, sicut Christus ambulavit. Sed quando illi intelligunt, mandatum istud esse id, quod postmodum indicatur de fratre odio non habendo, non videntur digni excusatione: cùm non minùs in verbis illis nulla extet præcepti forma, quàm hîc;*

hîc; nec minùs verba illa videantur esse simpliciter enunciativa, quàm ista: Sic enim verba habent, Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est. *Vbi videtis, quòd, quamvis in his verbis, & proximè sequentibus, virtute ipsa contineatur præceptum amandi fratrem: tamen ipsa verba formam præcepti non habent, sed tantummodò quiddam enunciant. Quare mirum videri non debet, si verba illa,* Tenebræ transeunt, & lumen verum jam lucet, *quamvis, quod ad ipsorum formam attinet, merè enunciativa sint, tamen reipsa vim præcepti habent, licèt non ita apertam, ut alia ista. De qua præcepti vi oportet nos clarius aliquid hoc loco tradere. Qua de re tamen antequam quicquam dicamus, necesse est statuere, quomodo Apostoli verba legenda, & ex Græco interpretanda sint. Nam si verba ista,* tenebræ transeunt, & lumen verum jam lucet, *ita accipienda sunt, ut vim præcepti habeant, necesse est, ut particula* ὅτι *Græca, quæ illis antecedit, non sit redditiva rationis, sed tantùm declarativa: ita ut rectè verti possit cum adjuncta particula Latina* videlicet, *hoc nimirum modo:* videlicet quòd tenebræ transeunt, *&c. ut Castellio vertit, nisi quòd majoris elegantiæ gratia, non per vocem* quòd, *cum indicativo modo & nominativo casu, sed sine vocula ista per modum infinitivum & casum accusativum locum reddidit. Cujus rei nomine a Beza vehementer accusatur, qui dixit, illum sua ista interpretatione fœdè locum istum depravâsse. Putat enim Beza omnino, particulam Græcam* ὅτι *redditi-*

vam esse rationis. Quod tamen ita esse, agnoscere nos nihil cogit. Immo verisimilius multò est, si, ut ipse Beza vult, mandatum istud novum, quod Apostolus se scribere profitetur, nondum expositum ab ipso fuit, sed adhuc exponendum restat; ut verbis, quæ statim sequuntur post professionem istam, ejusq; rei confirmationem, quæ continetur verbis illis, Quod est verum in ipso, & in vobis, mandatum istud omnino exprimatur. Tantùm ostendendum nobis est, verba ista, Tenebræ transeunt, &c. vim præcepti habere. quam vim inde sumi dicimus, quia idem est, Tenebras transire, verumq; lumen lucere, quod, Iam non esse sectandas tenebras, sed veram lucem. Quod si Bezæ sententiam sequi velimus, ut Apostolus verbis istis voluerit reddere rationem, cur mandatum, quod intelligit, sit novum, & ita novum, ut & in seipso, & illis novum sit, ad quos scribebat, non satis apparet, quomodo verba ista ejusmodi rationem contineant, nisi fortaße ita verba accipiantur, ac si dictum fuisset, Hactenus nil nisi tenebræ fuerunt, & nunc demùm vera lux apparet. id quod si voluisset apostolus ad hunc modum, ut expreßimus, efficaciter dicere, ac significare, nulla causa erat, cur non ita loqueretur, ut nos loquuti sumus. Quod cùm non fecerit, & sententia, quam modò exposuimus, non nisi per interpetationem quandam ex ejus verbis elici poßit, idq; non planè necessariò, non video cur interpretationem istam Bezæ, & fortasse aliorum, sequi debeamus. Adde, quòd, cum Beza sentiat, novum istud mandatum esse fraternam dilectionem, quatenus scilicet id per Christum renovatum fuerit, cùm alioqui idem præceptum velit esse vetus, idq; ex mente ipsius apostoli

Apostoli, qui de eodem mandato, considerato videlicet duplici ratione, hoc loco affirmaverit, illud esse & vetus & novum: cùm, inquam, ita Beza sentiat, non satis apparet, cur ex eo, quòd tenebræ tantùm antea fuerint, & tum demùm, cum Christus apparuit, lux vera apparuerit, sequatur, mandatum diligendi fratrem esse novum. Quasi verò illæ tenebræ præcedentes tantæ essent, ut nesciretur ante Christum exhibitum, fratrem diligendum esse. Qua tamen in re ipse Beza nullam inter vetus & novum testamentum differentiam constituit; præsertim quod attinet ad dilectionis intentionem, quâ præcipuè contineri videtur vis præcepti istius. Nam *quòd notitia talis præcepti ante Christi adventum fuisset quodammodo obliterata, ita ut illud per Christum renovandum fuerit, nullam verisimilitudinem habet; nec ejus rei idonea ulla testimonia, aut probationes adsunt. Retenta igitur explicatione nostra istorum verborum,* Tenebræ transeunt, *&c. videndum est, quid sibi ea velint quæ proximè antecedunt, & cur Apostoli præceptum, quod verbis istis, ut docuimus, continetur, sit novum. Verba, quæ proximè præcedunt illa sunt:* Quod est verum in ipso, & in vobis. *Primùm igitur relativum* quod *sine dubio refert id, quod proximè dixerat, mandatum videlicet, quod mox expositurus erat, esse novum. Perindè est igitur, ac si Iohannes dixisset, Hoc autem quod dixi, mandatum, videlicet quod mox subjiciam, eße novum, est verum & in ipso, & in vobis. Beza interpretatur* in ipso, *id est,* in Christo, *quòd videlicet Christus acceperit spiritum sine mensura, unde ad illos spiritus redundarit: cùm propterea subjunxerit apostolus,* & in vobis. *Verùm si*

istud,

istud, quod apostolus dicit esse verum, illud est, quòd nos exposuimus, & quod ipse verborum contextus planè fert; non video, quid pertineat ad confirmandum mandatum istud, de quo Apostolus loquitur, (etiamsi illud sit, quod Beza intelligit) esse novum, Christum accepisse spiritum sine mensura. Nihil enim vetat, *quominus Christus sine mensura spiritum acceperit, & tamen mandatum diligendi fratres non sit novum, nec ab ipso Christo renovatum. Est enim in ratiocinatione ista, quæ videtur ex verbis Bezæ prrficisci, consequentis fallacia.* Nam verum *quidem est, si mandatum istud sit novum aut renovatum, id per Christum datum fuisse: nempe quòd ille spiritum sine mensura acceperit: sed non tamen contrà verum est, Si Christus sine mensura spiritum accepit, mandatum istud novum esse aut renovatum, & consequenter ab ipso Christo datum fuisse.* Non video *autem, quæ ratio vel necessaria, vel saltem probabilis, Bezam adduxerit ad sentiendum, pronomine isto Christum significari: cùm promptissimum sit agnoscere, isto pronomine referri illud ipsum, de quo agitur; & apostoli sensum esse. Quòd mandatum, de quo ipse loquebatur, sit novum, id novum esse in se ipso, & non tantùm in seipso, sed etiam in illis, ad quos scribebat, id est, mandatum non modò per se ac simpliciter esse novum, sed etiam respectu illorum. Vult enim Apostolus dicere, istud, quòd tenebræ nulla jam ratione sectandæ sint, sed tantùm vera lux, esse præceptum non modò aliis omnibus, sed etiam illis ipsis, ad quos scribebat, novum. quæ novitas duplici modo considerari potest, vel scilicet respectu temporis, quod Christum antecessit; vel respectu prædicationis evangelii, quam isti hahu-*

habuerant ab initio. Iam si ratio habenda sit hujus novitatis aut vetustatis præcepti, secundùm ea, quæ paullo antè, immo proximè dixerat, videtur omnino statuendum, hac in re rationem tantùm haberi prædicationis evangelii, quam isti ab initio habuissent. quandoquidem, ut quidem nos explicavimus, ibi Apostolus dixit, præceptum Ambulandi, sicut Christus ambulavit, non esse novum, sed vetus. quippe quòd contentum fuisset in evangelii prædicatione, quam isti ab initio habuerant. Quòd si velimus interpretationem istam sequi, necesse erit dicere, istos, ad quos Iohannes scribit, non audivisse ab initio prædicationis evangelii, quòd tenebræ nulla prorsus ratione jam sectandæ sint, sed tantùm lux vera. Id quod, etiamsi, ut mox dicemus, durum videatur, ac creditu difficile, videtur concordare cum eo, quod ab initio fermè hujus epistolæ Apostolus scripsit, se illis annunciare, quòd Deus lux sit, & nullæ in ipso sint tenebræ, cum iis quæ sequuntur; cum illos non obscurè monet, ut in luce ambulent. Durum autem & difficile ad credendum nihilominus istud videtur, cùm ex ipsius apostoli verbis constet, præceptum ambulandi sicut Christus ambulavit, datum fuisse istis ab initio. Videtur enim præceptum istud in se totum id continere, quod isto altero cõtinetur, ut quis tenebris prorsus posthabitis, solam veram lucem sectetur. Verumtamen dici potest, istud quidem præceptum, quod nos diximus apostolum testari eos ab initio habuisse, complecti revera totum istud alterum: sed tamen quia istud explicitè ab initio datum illis non fuisset, neq; singulatim illis fuisset expositum, quanám ratione Christus ambulasset, aut certè aliquid isthuc pertinens non satis ex-

tis ex-

tis explicatum illis antehac fuisset, quod Apostolus in animo haberet illis nunc explicare, id priùs complectens universali isto præcepto prorsus relinquendi tenebras & sectandi lucem veram, propterea apostolum ausum fuisse mandatum istud, ista ratione inspecta, appellare novum, tam respectu sui ipsius, quàm illorum, ad quos scribebat. Id porrò, quod explicatiùs volebat Apostolus illis tradere, videtur omnino contineri, saltem ex parte, eo, quod expreßè statim subjicit de dilectione fratrū. Verisimile est enim, istud præceptum non fuisse antehac istis benè cognitum neq; intellectum, quàm intensa debeat Christiani hominis esse dilectio erga fratrem suum. Verùm, quia nihil cogere videtur, quominus istam novitatem aut vetustatem præcepti hoc in loco Iohannes aliter acceperit, quàm proximè antè fecerat, potest facilè defendi, fuisse præceptum tenebras penitus abjiciendi, & veram lucem amplectendi, novum ab apostolo appellatum alteram illam ob causam, quam suprà brevissimè indicavimus, videlicet ob id, quòd præcepta, quæ præceptum istud complectitur, & nominatim id, quod ipse Apostolus statim explicat, diligendi fratres, non tam plena, neq; tantæ intensionis eßent an-
Ioh: 13. 34. & 15. 22. *te Christum exhibitum, quàm post Christum; quipropterea profitetur, se novum præceptum dare discipulis suis, & suum quoddam præceptum ac peculiare mandatum illis tradere, quando jubet, ut ament se invicem. De quo, antequam locum istum de deligendis fratribus, in quo aliquot verba Apostolus insumit, planè absolvam⁹, aliquid pleniùs explicabim⁹. Pergens igitur apostolus in hoc argumento sectandi lucem, & tene-*
9. *bras relinquendi, sic ait:* Qui dicit, se in luce esse, &

fratrem

fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.
Qui diligit fratrem suum, in luce manet, & ℣ 10.
scandalum in eo non est. *Est hîc inprimis verbi idem loquendi modus in Græco contextu, quem paullo antè notavimus. Pro eo enim, quod Latinè legitur,* qui dicit se in luce esse, *Græcè est,* qui dicit in luce esse. *Concludit igitur Apostolus, nullo pacto posse hæc duo simul consistere, ut quis in luce maneat, & interim fratrem suum odio habeat. Ad quod rectè ac penitùs intelligendum, neceße est, antequam aliud faciamus, ut de ista luce, & de istis tenebris, quemadmodum antea polliciti sumus, hoc loco ea dicamus, quæ superiùs omitti posse censuimus, & ad hunc locum reservari. Conclusimus autem suprà, istis appellationibus* lucis & tenebrarũ *significari potißimùm, non tantùm hîc, sed etiam aliis in locis, probitatem & improbitatem; quamvis non negaverimus, habitam simul fuisse rationem a scriptoribus, qui illas usurparunt, scientiæ & ignorantiæ.* Nam res, *nisi fallimur, ad hunc modum se habet. Primùm, metaphoricè lumen seu lux appellatur patefactio evangelii. quia, quemadmodum lux est causa iis, qui habent oculos non obscuratos neq; obcæcatos, ut videre poßint: sic evangelii patefactio, iis, qui mentem obtenebratam non habent, ita, inquam, obtenebratam, ut cæci mente isti dici poßint, est causa, ut agnoscant, quæ sit Dei voluntas erga humanum genus. Sic contrà, quemadmodum tenebræ causa sunt ut quis, etiamsi alioqui optimis utatur oculis, nõ videat: similiter ignoratio evangelii, cui metaphoricè meritò tenebrarum appellatio convenit, causa est, ut quis, quamvis alioquin mente sana & integra, nesciat, quæ sit Dei volun-*

voluntas erga homines: Iam ubi est cognitio voluntatis divinæ erga nos, si ejusmodi cognitio manca non fuerit atq; imperfecta, necessarium est, ut eidem voluntati divinæ obediatur, & sic vera, & quam Deus requirit, probitas in homine existat. quemadmodum ex altera parte, ubi ignoratio sit divinæ voluntatis, necesse est, ut nequaquam ea probitas adsit, quam Deus a nobis requirit. quemadmodum ex iis intelligi potest, quæ non ita multò antè de perfecta atq; imperfecta cognitione disputavimus. Hinc factum est, ut præcedenti prædicta metephora sit facta via ad metonymiam, id est, ad id, ut accipiatur causa pro suo effectu; & sic, quia cognitio voluntatis divinæ per evangelium, quod lux, ut diximus, metaphoricè appellatur, est causa probitatis in homine: ignoratio verò ejusdem voluntatis, propter evangelii ignorationem, quæ tenebrarum nomine metaphoricè significatur, est in homine causa improbitatis: hinc rursus factum est, ut lucis nomine probitas, tenebrarum verò improbitas declaretur, id est, ut diximus, & hæc & illa potissimùm istis appellationibus significetur: etiamsi interim sacri scriptores, ubi istis figuratis appellationibus utuntur, satis apertè quædam admisceant, quæ videantur præcipuè rationem habere scientiæ atq; ignorantiæ divinæ voluntatis. Voluerunt enim hac ratione non modò rem ipsam dicere, sed etiam rei causam indicare atq; ostendere iis, qui ad ista percipienda sunt apti, unde proficiscatur, quòd lucis nomine, seu operum lucis, probos & Christianos mores intelligunt: tenebrarum verò appellatione, seu operum, vel armorum tenebrarum, mores improbos, & a Christi disciplina alienos, ut Paulus fecit ad finem 13. ca

23. capitis ad Romanos. Est autem testimonium satis aptum ad ostendendum, quòd lucis & tenebrarum figurata appellatio, quamvis initium suum sumat a sciendo & ignorando, tamen potissimùm ob id usurpetur, ut denique probitas & improbitas per eam significetur. probitas, inquam, atq; improbitas, ut superius monuimus, quæ talis sit, non quidem simpliciter secundum humanam rationem, & ipsum jus gentium, vel etiam legem Mosaicam, sed secundum rationem, & jus illud, quod nobis per Christi evangelium a Deo est patefactum atq; propositum. Est, inquam, testimonium & locus aptus ad totum hoc probandum id quod legitur cap: 26. Act: v: 18. ubi Paulus, recitans verba, quæ illi fecit dominus Iesus, cum ei ab initio apparuit, & a se in suis membris persequendo illum retraxit, & ad se convertit, hæc ad finem commemorat. Vt aperias oculos eorum, & convertas eos a tenebris ad lucem, & a potestate Satanæ ad Deum, ut remissionem peccatorum, & sortem inter sanctificatos accipiant, per fidem, quæ est in me. In quibus verbis ea, quæ diximus, satis apparent. Nam quamvis ab initio fiat mentio aperiendi oculos, tamen fit deniq; mentio, post conversionem a tenebris ad lucem, conversionis a potestate Satanæ ad Deum. Quæ etiam verba ita accipi posse videntur, ut sint exegetica proximè præcedentium, ita ut simplex copula Et, quæ præcedit vocem potestate, idem valeat, ut sæpissimè in sacris literis contingit, quod id est.

Verùm præterea animadvertendum est, per lucem & tenebras posse figuratè significari probitatem & improbitatem, idq; metonymicè sine ulla præceden-

te in eadem appellatione metaphora, per quam ratio scientiæ & ignorationis habeatur. Certum enim est, quòd quemadmodum de Deo dicitur, quod habitet lucem inaccessibilem 1. Tim: 6. & alia dicuntur, unde apparet, Deo lucem sive in ipsa inhabitationem tribui: sic contrà de Satana, seu de ipsius angelis ea dicuntur, quæ, illos in tenebris esse, nos docent. ut 2. Pet: 2. ubi dicitur, quòd Deus angelis, qui peccaverunt, non pepercit, sed in tartarum detrusos catenis caliginis tradidit. Non est enim dubitandum, quin angeli isti sint ii, quos aliàs scriptura diabolos & angelos Satanæ nominat. Habetis etiam Luc: 22. v: 53. verba illa Domini Iesu ad eos, qui illum comprehendere, & captivum ad summum sacerdotem adducere volebant: Hęc est hora vestra, & potestas tenebrarum. *ubi sine dubio* tenebrarum *nomine Satanam intellexit. Cùm igitur res ita se habeat, apparet manifestè, lucis nomine figuratè per metonymiam ipsum Deum primùm significari posse; deinde verò id, quod est secundum Deum, & sic probitatem, præsertim eam, quæ in evangelio Christi præscripta est. hæc enim maximè, & maximè propriè secundum Deum est. Tenebrarum verò nomine eâdem figurâ primùm Satanam denotari posse, deinde ea, quæ fiunt secundum Satanam, ut est potissimùm improbitas illa, quæ Christi disciplinæ adversatur; quippe per quam fiat, ut homines immortalitatem ac beatitatem consequantur, quam Satanas humano generi maximè invidet, eiq́; eripere omnibus viribus conatur. Iam, etiamsi non dubitamus, quin id, quod diximus de appellationibus istis figuratis* lucis *&* tenebrarum, *ex ipsis verbis nostris ita intelligatur, ut non*

affirme

affirmemus id ubiq; evenire, tamen censuimus apertè à nobis confitendum esse, inveniri loca, ubi istæ appellationes & metaphoricæ potissimum sint, & potissimùm scientiam & ignorationem rerum divinarum significent, qualis est totus ille locus, qui habetur Iohan: cap: 3. a versiculo 19. usque ad versum 22. ibi enim manifestè istæ appellationes usurpantur, ad indicandam patefactionem justitiæ & injustitiæ, quæ per Evangelium contigit, & earundem rerum quæ ante Evangelium annunciatum extabat ignorationem. Quamvis interim negari non possit, ibidem translationes istas fuisse usurpatas ad probitatem & improbitatem hominum ostendendam, & eo arguendam. Alius autem est locus valde insignis, ubi duplex ista figurata loquutio usurpatur, præter eos, qui jam sunt allati, quem propter ejus celebritatem & utilitatem aliquam, cujus eo explicando possimus fieri participes, nullo pacto silentio prætereundum censui. Is est in initio Evangelii Iohannis, ubi ait, In verbo illo, seu Sermone, fuisse vitam, id est, in Christo fuisse vitam æternam; hancq; vitam fuisse lucem hominum, eamq; in tenebris lucere, sed tenebras eam non comprehendisse. Cum Iohannes ait vitam æternam, quæ in Christo est, esse lucem hominum, quamvis id intelligi possit de illustratione mentis humanæ proficiscente a cognitione vitæ æternæ, quam Deus sibi obedientibus per Christum promisit; & fortassè hæc sit non modò ordine prior, sed etiam potior significatio isto in loco metaphoricæ istius appellationis: tamen videtur negari non posse, quin optimè similiter ac convenientissimè accommodari isto ipso in loco possit figuratæ isti appellationi significatio probitatis illius

 insignis,

insignis, quam Christus præscripsit, & quæ per excellentiam probitas simpliciter meritò appellari potest: quippe, quæ sola perfecta sit probitas, & multis partibus omnem aliam antè excogitatam aut præscriptam superet. Nihil enim est verius, quàm vitam æternam a Christo patefactam, & iis promissam, qui ipsi obedierint, esse causam, ut homines probitatem istam sectentur, & verè perfectissimaq; ratione, quæ in hominem cadere possit, probi fiant. qui cum tales sunt, & planè rectè agunt, dicuntur, ut suprà in hac eadem epistola vidimus, in luce ambulare. Animadvertendum autem est, nos non dicere, quòd semper, ubi figurata lucis appellatio usurpatur, si appellatione ista probitas significetur, id propterea fiat, quia ipsa vox lucis probitatem significet. id enim perraró fortaßè accidit: sed id dicere volumus, sub ista appellatione aliquo modo rationem haberi omnino ipsius probitatis. Hoc expreßè hîc monere voluimus, ne quis nostræ interpretationi in istis Evangelii verbis objiciat, absurdum esse, si quis illa ita interpretetur, quasi Evangelista dixerit, vitam æternam, quæ in Christo est, esse probitatem hominum: quamvis hoc, si figuratum loquendi modum figurato adjicere liceat, possit aliqua ratione subsistere; per metonymicam nempe figuram, superiùs in hac eadem tractatione a nobis explicatam, cum vel caussa pro effectu, vel effectus pro causa ponitur. sic enim potest meritò æterna vita a Christo annunciata insignis illa hominum probitas appellari, cum illius sit causa. Iam verò quod attinet ad alteram figuratam appellationem, quæ est Tenebrarum, in isto loco, ea similiter potest tam ignorationem rerum divinarum, quàm improbitatem

potissimùm

potissimùm ac præcipuè declarare. Verum enim est utrumq́; hoc, scilicet & lucem istam lucere in medio ignorantiæ rerum divinarum, & similiter lucem istam lucere in medio improbitatis humanæ, sive lucis nomine intelligatur ipsa patefactio divinarum rerum, id est, divinæ voluntatis erga humanum genus, sive intelligatur nominatim cognitio & approbatio probitatis a Christo præscriptæ. Pari modo id, quod istius loci restat, quod scilicet tenebræ lucem istam non comprehenderunt, ita potest accipi, ut intelligamus, obcæcatas mentes hominum non potuisse percipere mirabilem istam lucem ac divinarum rerum cognitionem, quam Christus attulit: sed etiam possunt ita accipi, ut intelligamus, mentes improbas non potuisse percipere, id est, assentiri insigni illi probitati, quam Christi Evangelium præscribit, cujusq́; sectandæ studium excitat in mentibus humanis, quæ a probitate non sint alienæ, æternâ ac beatâ illâ vitâ, quam Christus iis promittit atq́; offert, qui probitate ista fuerint præditi.

Hoc loco celebri Evangelistæ a nobis ad hunc modum perpenso, antequam ab ipso planè discedamus, videtur minimè abs re futurum, si illum conferamus cum eo, quod proximè in hac epistola a nobis explicatum fuit, dum apostolus ait: Tenebras præterire, & veram lucem jam lucere. *Videntur enim ista duo loca aliquid contrarii inter se continere; quippe quòd in Evangelio dicatur, lucem in tenebris lucere, hîc verò affirmetur, tenebras præterire. Quomodo enim potest lux lucere in tenebris, si jam tenebræ prætereunt, id est, esse desinunt? Hinc primùm apparet, interpretationem, quam habemus in vulgata editione, ubi verbum præ-*

tereunt, sive transeunt, præterito tempore legitur, quamvis Syriaca quoque interpretatio idem habeat, minùs probandam esse, neq; esse recedendum a lectione Græcorum codicum, in quibus habetur verbum παράγεται, *quod non nisi præsentis temporis esse potest. Nec sanè istud ipsum verbum, quod similiter habetur infrà v: 17. per præteritum, sed per præsens tempus ipsemet vetus interpres reddidit, & unà cum eo interpres Syriacus, quorum uterq; eo in loco legit,* Et transit mundus, *&c. non autem* transivit. *Nec ullum indicium habemus, quòd interpretes isti aliam lectionem Græcam, quæ præteritum tempus exprimeret, in loco de quo nunc agimus repererint, quam scilicet sequuti fuerint. Hæc omnia idcircò dicere voluimus, quia, si præterito tempore verbum Transeundi, sive prætereundi, hoc loco legatur, multò major videbitur esse repugnantia inter hæc duo loca, Evangelii nimirum & Epistolæ, quam tamen nullam esse arbitramur, quod nihilominus non ita planum fieri posset, si Epistolæ verba tamquam purè enunciativa acciperemus, ut a quibusdam fieri diximus, non autem cum vi præcipiendi sicut a nobis fit.* Nam *si Apostoli mens est dicere in hoc loco Epistolæ, Tenebras jam præterire & esse desinere, repugnantia illa, quam diximus, omninò apparere videtur. At si ejus mens est, præcipere, ne tenebras ullo modo sectemur, sed veram lucem tantummodò amplectamur, nemo non videt, ex præcepto isto minimè consequi, quòd jam non sint tenebræ, seu esse desinant, nisi figurato loquendi modo, quia videlicet jam deberent esse desinere; & sic nihil hoc in loco contrarium apparet ei, quod dicitur in Evangelio, quodq; alioqui videtur ad-*

tur ad-

tur adversari verbis ejusdem Apostoli in loco nostro, quòd videlicet adhuc sint tenebræ, in quibus nimirùm lux illa luceat. Nam si quis evangelii verba velit ita accipere, ut ad tempus antiquius & præteritum referantur, propter verbum, non comprehenderunt, *quod est præteriti temporis, licèt ibidem extet verbum* lucet, *quod est præsentis: verba verò Epistolæ omninò ad proximum & præsens tempus respiciant; & hoc pacto arbitretur ista duo loca conciliari posse, is meo judicio nihil egerit. neq; enim potest differentia talis constitui inter utrumq; istud tempus, ut videatur posse dici, in uno tenebras adhuc ita fuisse, ut in illis lux illa vera luceret; in altero verò tenebras jam planè esse desinere. Quicquid sit, si non sola, certè omnium tutißima via, ista duo loca, quæ in speciem aliquo modo dißident, conciliandi illa est, quam diximus, statuere, quòd Iohannes in Epistola, quamvis quiddam simpliciter enunciare videatur, tamen revera ita loquatur, ut præceptum tradere velit, quemadmodum supra ostendimus, ejus verba, quæ proximè antecedunt, id omninò ferre.*

Porrò antequam hunc locum de figuratis appellationibus lucis & tenebrarum concludamus, videtur postremò non esse omittendus locus apud Matth: cap: 6. ubi Christus similitudine illa allata oculi, qui sit lucerna corporis, qui si simplex fuerit, totum corpus lucidum erit; sin autem fuerit malus, id est, aliqua ratione offuscatus, totum corpus erit tenebrosum, voluit, ut plerisq; placet, & nos verißimum esse credimus, ostendere, debere animum & consilium hominis esse probum, & ab omni avaritia & cupiditate rerum mundanarum ali-

enum : cùm alioquin futurum sit, ut hominis actiones in universum sint malæ & vitiosæ, inquiens tandem, Ergo si lumen, quod est in te, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ? *Id est, si animus tuus, qui deberet esse lucidus, tuumq́; consilium est tenebrosum, actiones tuæ, quæ inde lumen suum totum accipere debent, quàm erunt obscuræ? Si animus, inquam, & consilium tuum improbum fuerit, vides manifestè, necesse esse, ut actiones tuæ sint planè improbæ. Et sic apparet, luminis seu lucis figuratam appellationem, & similiter lucidæ rei accommodari ad probitatem animi & consilii hominis declarandam, quemadmodum tenebrarum & offuscatæ rei similiter figurata appellatio usurpatur ad improbum animum & consilium hominis, nec non ad improbas ejus actiones, seu improbitatis plenas significandas. Potuissemus adhuc duo verba dicere de loco illo posterioris ad Corinthios cap: 6., ubi Apostolus, volens deterrere Corinthios a commercio & societate omni in rebus sacris & divinis cultibus cum infidelibus, ait: nullam communionem esse posse lucis cum tenebris. Sed non putavimus esse necesse, de loco isto verba facere, cùm nemo non videat, appellationem istam lucis & tenebrarum in loco isto, posse tam accommodari ad scientiam & ignorationem rerum divinarum, quàm ad probitatem illam insignem Christianam, eiq́; contrariam improbitatem significandam atq́; indicandam.*

Sed jam ad Iohannis verba revertamur, quæ nobis sunt explicanda, in quibus videlicet incipit apertiùs exponere, quid sit illud Ambulare in luce, *quod ab initio monere voluit a nobis fieri debere, & cujus monitionis occasione ea omnia dixit, quæ hactenùs explicuimus,*

plicuimus,

plicuimus, & tandem eandem monitionem repetens ea verba protulit, quæ nos ostendimus vim præcepti habere, & præceptum illud novum esse, quod dixit se illis tradere, nempe tenebras transire, & verum lumen jam lucere, id est, relictis tenebris amplectendam esse veram lucem. Quo præcepto diximus contineri id, quod nunc explicandum nobis est, videlicet de non habendo fratrem suum odio, deq; amando illum. quandoquidem ipse Apostolus hîc affirmat, quòd, qui odio habet fratrem suum, quantumvis dicat se in luce esse, nihilominus in tenebris adhuc versatur: qui verò amat fratrem suum, in luce manet. Quæ verba, per ea, quæ superiùs dicta sunt, facilè intelligi possunt, modò intelligatur, quid sit apud Iohannem, odio habere fratrem suum; *& simili ter quid sit* fratrem suum amare. *Hoc enim quid sit non potest ex antè dictis percipi, sed necesse est in eo explicando aliquantisper laborare atq; insistere. Pendet autem explicatio ex significatione verborum* odio habendi, & amandi; *vel ex significatione nominis* fratris. *cùm necesse omnino videatur, ut hæ voces non habeant omnes eandē prorsus significationem, quam habent in lege Mosis, ubi idem præceptum datum legitur: quippe quòd, ut & antea & modò dictum est, Iohannes hoc præceptum ut novum iis proponit, ad quos scribit.* Nec *mirum, cùm, ut suprà monuimus, Christus ipse profiteatur, cum jubet suos discipulos se invicem amare, dare se illis præceptum quoddam suum proprium, & porrò novum. Ex quibus Christi verbis potest intelligi, differentiam significationis verborum inter præceptum datum in lege Mosis, & præceptum datum ab ipso Christo & Iohanne, circa fratrum dilectionem, totam*

tam esse in verbo amandi *seu* diligendi; *& in verbo huic contrario*, odio habendi. *Disertè autem in lege Mosis, nempe Levitici 19. v: 17, 18. scriptum extat*, Ne odio habeas fratrem tuum in corde tuo. *Et mox:* Diliges proximum tuum, sicut te. *ita ut, si interpretatio aliqua non adhibeatur istis verbis diligendi & odio habendi, nihil novi apparere possit in præcepto Christi & Iohannis, id est, nihilo plus contineri illorum præcepto, quàm præcepto Mosis; immo contrà videri posse, in Mosis præcepto aliquantò plus haberi, quippe in quo expressa sunt illa duo*, in corde tuo, *&* sicut te. *quorum neutrum legitur in Christi & Iohannis præcepto, quamvis omnino aliquod pondus, quod attinet ad plus præcipiendum, utrumq; habere videatur. Prius siquidem illud* In corde tuo, *videtur ostendere ac declarare, non modò prohibitum esse factis ipsis aut verbis odium erga fratrem suum exercere, sed etiam ipso solo corde. Posterius verò illud*, sicut te, *planè docet, aut certè docere videtur, amorem erga proximum seu fratrem debere esse valde magnum, nec satisfactum iri præcepto isti, si quis simpliciter proximum suum amet, nisi etiam ipsum amet ut seipsum. Hæc omnino nos docent, necesse esse verba ipsa amandi & odio habendi intensiorem multò significationem habere in Christi & Iohannis præcepto, quàm in præcepto Mosis; alioqui falsum esset sive Christum, sive Iohannem isto præcepto dando aliquid novi præcepisse, quod tamen nullo pacto negari posse, ex his quæ ante dicta sunt apertè constare videtur. Iam ad percipiendum, quænám sit major ista intensio, nihil melius adhibere possumus quàm verba ipsius Christi, ipsiusq; Iohannis, ubi*

ubi explicatiùs aliquantò de hoc præcepto agunt. *Et quidem Iohannes infra cap: 3. v: 14. & deinceps ea dicit, ex quibus intensio ista facilè colligi potest, &, quænám illa sit, intelligi. Inquit enim,* Nos scimus quòd translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. *Certè necesse est, ut dilectio erga fratres quam Iohannes præcepit, sit valde magna, eaq́; multo major eâ, quam præcepit Moses: quando, si quis illam habet, jam translatus est a morte ad vitam. Neq́; enim tale quodpiam, ni fallor, invenietur affirmatum usquam de dilectione fratrum, quam Moses jußit. Idem autem alibi quoq́; tribuit Iohannes reipsa dilectioni fratrum a se præscriptæ, nempe cap: 4. hujus ejusdem epistolæ v: 7., ubi postquam præcepit, ut alii alios diligamus, quippe quòd charitas ex Deo sit, statim subjungit:* Et omnis, qui diligit, ex Deo natus est, & cognovit Deum. *Iam verò quænám sit ista major intensio dilectionis erga proximum, quæ efficiat, in Christi & Iohannis præcepto servando majorem vim esse, quàm in servando præcepto Mosis, ex eo apparet, quòd Iohannes monet ver: 16. sequenti capite inquiens,* In hoc cognoscimus charitatem Dei, (*quamquam correctiores Græci codices, & Syriaca interpretatio, non habent hoc loco vocem* Dei) quoniam ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. *Idem expresserat antea Christus apud eundem Iohannem cap: 15. v: 12, 13. inquiens,* Hoc est præceptum novum ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. majorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut quis animam suam ponat pro amicis suis, *En igitur quid sibi*

sibi volunt Iohannes & Christus, cum præcipiunt amorem erga fratres, & quid plus contineatur & significetur verbo diligendi seu amandi apud ipsos quàm apud Mosen, unde fiat, ut, si quis præceptum istud exactè servet, meritò censeri possit, illum, ut Iohannes ait, verè ex Deo esse natum, & translatum a morte ad vitam. Vix enim fieri potest, ut, qui paratus sit animam suam pro fratre ponere (intellige ob causam aliquam cum Dei gloria & reliqua ejus voluntate consentientem) non sit etiam iis divinis virtutibus præditus, quæ satis sunt ad efficiendum, ut quis ex Dei beneficio vitam æternam consequatur. Sic videtis, quamvis hîc apud Iohannem, & alicubi apud Christum, non sit additum illud, sicut te, *tamen plus illic contineri quàm istud significet: quippe quòd non satis sit ad hoc, ut quis Christi & Iohannis præcepto satisfaciat, fratrem sicut seipsum amare; sed oportet etiam plus quàm seipsum illum diligere. Quamquam, ut docuimus in disputatione nostra adversus Palæologum, illud* sicut te, *in lege Mosis non videtur habere eam vim, ut significet idem planè atq; omnino debere nos facere propter proximum, quod propter nosmetipsos faceremus: sed accommodari debere ad id, quod in ipso præcepto dando expressum est a Mose, & ad alia ejusdem generis, & non ulteriùs extendi. Dictum autem ibi proximè antè a Mose fuerat ac præceptum, ne quis ulcisceretur, néve asservaret iram adversus populares suos. Quare, cum illico subjungit*, Sed diliges proximum tuum, sicut te, *sensus esse planè videtur, ut quis, quemadmodum cuperet, ne frater seu popularis suus a se offensus injuriam hanc ulcisceretur, sic non debere illum acceptam*

ptam injuriam ulcisci. Quòd si sensus talis est, jam apparet, nihil cogere, ut illud sicut te, *alios complectatur casus, qui prorsus isti illic expresso non sint similes. Iam Christus, ut vidimus, non contentus alicubi præcepisse, ut discipuli sui se invicem amarent, addidit prædicto loco 15. capitis, ut se invicem diligerent, quemadmodum ipse illos dilexisset. Quod quantò majorem in Christi præcepto vim habeat, quàm in præcepto Mosis illud* sicut te, *Christus ipse ibidem (ut vidimus) expreßè docet, & nos paullo antè explicavimus. Iam quod attinet ad verbum* Odio *habendi, quamvis non appareat, ita ut negari nequeat diversitas significationis verbi hujus inter præceptum Mosis & præceptum Iohannis non habendi odio fratrem suum, & ita non possit hac ratione clarè ostendi, Iohannis præceptum aliquid plus continere quàm præceptum Mosis, & propterea meritò ab eo dici novum: tamen apertè probatur, aliquid novi præceptum istud tacitè in se continere, quatenus Iohannes vult, ut is, qui illud non servet, & sic odio habeat fratrem suum, sit homicida, ut eodem antè citato loco sequentis capitis v: 15. expreßè legitur:* Nam *certè ex mente Mosis, seu Dei, cum per Mosen præceptum istud dedit non habendi odio fratrem suum, nullo modo constat, eum habitum fuisse pro homicida, qui illud non servasset. Immo cum homicidæ pœna capitis in divina lege constituta fuisset, non modò pœna ista tam gravis, sed ne ulla quidem legitur in Mosis lege constituta fuisse ei, qui simpliciter odio haberet fratrem suum, & talis odii planè convictus esset. Quod sanè plurimum valet ad ostendendum, quantò majoris ponderis sit sub Christo præceptum non habendi odio*

di odio fratrem suum, quàm fuerit sub Mose. Unde etiam apparet, quamvis apud Iohannem nihil expreßè legatur de odio cordis, illud tamen ab ipso vehementer damnari. quomodo enim tantopere ab ipso vituperaretur odium erga fratrem, ut etiam loco homicidii illud ducat, nisi mens ipsius esset atq; sententia, odium ipsius cordis adversus fratrem rem esse maximè detestabilem. Adde, quòd ipsum verbum odio habendi satis per seipsum declarat, de cordis affectu agi. Odium *siquidem propriè loquendo non in factis aut verbis manet, sed in corde; unde postea mala verba, malaq; facta adversus proximum proficiscuntur. Voluit tamen Moses ad majorem præcepti explicationem, & ad omnem præcidendam causandi & tergiversandi ansam, cum ei res esset cum hominibus, ut scriptura loquitur, dura cervicis, & qui videbantur externis factis omnia metiri, & cordis ipsius interiorisq; affectus non magnam rationem habere, addere expreßè atq; disertè illud* In corde tuo,

Hactenus explicavimus quænám sit differentia inter Mosis præceptum de fratre odio non habendo, deq; eo amando, & Christi Iohannisq; præceptum eadem de re; quæ scilicet differentia poßit colligi ex ipsius Christi & Iohannis verbis, & quæ pendeat tota ex diversa significatione seu vi verborum amandi & odio habendi. Quæ differentia universa pertinet ad majorem intensionem præcepti istius sub Evangelio, quàm sub lege. Nunc breviter videndum est, an aliqua etiam differentia sit, quæ pertineat ad majorem extensionem præcepti istius sub novo, quàm sub vetere Testamento; quæ scilicet pendeat ex diversa significatione nominis

fratris

fratris *seu* proximi, *quod habetur tam in lege quàm sub Evangelio in præcepto isto. Quamquam enim, ut supra indicavimus, ex ipsius Christi verbis poßit intelligi, cum ipse præceptum dedit discipulis suis, ut se invicem amarent, quicquid novi & amplius, quàm in lege sit, in tali præcepto continetur, pendére ex ipsa vi verbi* amandi, *seu* diligendi, *cùm ille nusquam* fratris *aut* proximi *mentionem faciat: tamen, quia Iohannes expreßè* fratris *meminit, non videtur inutile quærere, an ipse nomine isto plures homines complectatur, quàm Moses complexus fuerit. id quod necné is facere voluerit, non potest ex ipsius verbis colligi: sed necesse est considerare, si velimus ejus mentem assequi, quid* fratris *nomine sub novo Testamento intelligatur; & quid intelligeretur sub vetere. Qua de re, itemq́; de significatione nominis proximi, quod similiter ut Fratris in eo habetur, quod Moses de hac materia præcipit, diximus non pauca in disputatione nostra adversus Palæologum, ad quam vos rejicimus; & illud tantùm hoc loco dicimus, certißimum esse, in lege Mosis fratris seu proximi appellatione significatos fuisse omnes, qui ex eodem Israelitico populo essent, & nullos alios præter ipsos: in evangelio verò, cùm per illud sublatum fuerit illud interstitium, quod sub lege erat, & inter populum Israëlis & reliquos populos, videtur posse affirmari appellationem istam latiorem esse; &, cùm omnibus hominibus peræquè Evangelium annunciare Christus voluerit, ejusq́; prædicatio ad omnes pertineat, hinc consequi, ut nullus homo appellatione ista penitùs excludatur. Verumtamen, quod attinet ad Iohannis mentem, videtur planè verisimile, eum* fratris *nomine non intel-*

intellexisse alios, quàm eos qui idem Evangelium recepissent, idq́ profiterentur. Nam *si mens ipsius fuisset, de omnibus hominibus in isto præcepto loqui, & ipsum præceptum propterea novum appellasset, quia videlicet non tantùm eos amari juberet, qui essent ejusdem religionis, eorundemq́ sacrorum participes, quemadmodum contingebat sub lege Mosis; sed etiam quoscumq́: verisimile omnino est, eum multò clariùs locuturum fuisse, & non simplici fratris nomine usurum, sed vel aliud ei fuisse additurum; vel aliud nomen latiore ista significatione præditum usurpaturum. Quòd si quæratur nihilominus (etiamsi Iohannis mentem huc spectasse deprehendi nequeat) an sub Evangelio ii etiam sint amandi, qui nihil pertinent ad Christianam Rempublicam; non est dubitandum, istos etiam amandos esse, idq́ ex Christi verbis apud Matthæum cap: 5. colligi posse, ubi etiam ipsos inimicos a nobis amari præcipit. Quæ ipsius verba quam vim habeant, & quomodo pro diversitate temporis variè accipi poßint, et porrò Christus ipse ea accipi voluerit, explicatum est a nobis in prædicta disputatione adversus Palæologum, neq́ est, cur hoc loco ea, quæ ibi docuimus, repetenda sint. Iam igitur habemus explicationem verborum Apostoli, cum ait, eum qui fratrem suum odio habeat, in tenebris esse, cùm, quod attinet ad tenebras & lucem, quarum hîc mentionem facit, quid intelligendum sit, satis expositum a nobis antea fuerit. Hinc consequitur, duos etiam sequentes versiculos 10, & 11. nulla fere explicatione indigere. apparet enim ex jam dictis, Iohannem in tribus his versiculis dicere voluisse, eum, qui odio habeat fratrem suum, & vera illa cognitione rerum divina-*

rum,

rum, & inſigni illa probitate per Chriſtum juſſa ac pateſacta deſtitutum eſſe: eum verò qui fratrem amet (intellige ita, ut ſit paratus pro ipſo vitam ponere) utraq; eſſe præditum. Declarandum nihilominus eſt, quid illud ſit, quod ait, In eo, qui fratrem ſuum diligit, non eſſe offendiculum, ſeu ſcandalum. *Ego quidem arbitror, Apoſtolum hic impropriè loquutum fuiſſe, & dicere voluiſſe, non habere ejusmodi hominem, in quod offendat, ſeu, non poſſe offendere, id eſt, aliquo modo labi. propterea quia, ut proximè dixit, in luce maneat. Nihil enim videtur ad præſens Apoſtoli inſtitutum, & ad metaphoricum ipſius loquendi modum pertinere, quòd ejusmodi homo nullum aliis offendiculum præbeat, ſeu nulli ſit offendiculo: quamvis alioquin ipſa verba,* Offendiculum in eo non eſt, *videntur huic ſenſui magis eſſe accommodata. Vnde, ſi rectè memini, factum eſt, ut multi iſtis verbis ſenſum iſtum tribuerint. quem ego ſenſum non planè rejicio, quamvis alter, quem expoſui, magis mihi arrideat. & ſanè ſequens verſiculus 11., in quo cùm ſententia ponatur huic oppoſita, nihil tamen ibi apparet, præter id, quod noſter ſenſus, id eſt qui nobis probatur, continet, ſatis docere poteſt nos non malè ſentire. In cujus verſiculi fine, cum dicitur,* Tenebras oculos obcæcaſſe illius, qui fratrem ſuum odit, *intelligendum ſine dubio eſt, improbitatem ex ignoratione, quæ perfectiori cognitioni opponitur, Dei voluntatis per Chriſtum patefactæ proficiſcentem, eſſe cauſam, ut iſte odio fratrem ſuum habeat.*

Abſolutis his, quæ monere voluit Apoſtolus primo loco, ubi de ea re locutus eſt, quæ, ut ab initio monuimus,

mus, ab ipso potissimùm in hac Epistola traditur, & inculcatur, nempe de charitate & amore, quo erga fratres præditi esse debemus, ad alia transit, & ita loqui
℣ 12. incipit: Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen ejus. Hæc particula hujus epistolæ, quæ tribus versiculis absolvitur, variè legitur in codicibus tum Græcis tum Latinis, nec, judicio nostro, habemus hodie puriorem ac perfectiorem lectionem, quàm ea sit, quæ extat apud Syriacum interpretem. quod ita esse mox apparebit, ubi aliquid de mente Apostoli in toto hoc loco explicuerimus: quamvis non desint, qui multò aliter sentiant, & multò aliter, quàm a nobis fiat, verba Apostoli distinguant, & interpretentur. Diximus igitur, nobis omnino videri, Apostolum hîc voluisse ea notare, quæ illis, ad quos scribit, nota præcipuè esse, & antehac, cum aliàs ad eos scripsisset, voluerat, & nunc ad eosdem scribendo volebat; eumq; distinxisse illos quodammodo in tres classes, id est in pueros, patres, & adolescentes, rationem habens, quòd inter eos quidam ætate adhuc juvenili erant, ut pueri præ aliis appellari poßent; alii verò adeò provecta ætate, ut patrum nomine decenter possent significari; alii deniq; adeò virentibus annis, ut adolescentes meritò nominari possent. Cuilibet autem istarum trium ætatum id accommodare Apostolus voluit, quod illi aliquo modo maximè ac propriè cõveniat.

Incipiens igitur a pueris, illisq; significans, qui nunc ad eos scribat, ait, se illis scribere, quod remissa sint ipsis peccata propter nomẽ eius, nempe (ut nos interpretamur) ipsius Dei patris. Voculã enim quoniam, quæ in Græco est ὅτι, ita accipimus, ut non sit redditiv

ditiva rationis, sed tantùm expositiva ejus, quod dicit Apostolus se ad illos scribere. *Causa verò, cur pronomen* ejus, *de Deo Patre potiùs, quàm de Christo hoc loco accipiamus, quæque non unica est, latè exposita a nobis fuit in disputatione nostra de Christo Servatore, parte secunda, cap: 25. unde peti possunt, quæ hic brevitatis causa reticebimus. ubi tantùm illud dicemus, quòd, cùm nobis persuasissimum sit, Apostolum idem, quod hic dicit, mox repetere, nulla alia vera differentia inter hæc duo loca existente, præter hanc, quòd hic dicat,* se scribere, *ibi verò,* se scripsisse; *cùm ibi expressè legatur, eum scripsisse ad istos eosdem, quòd novissent Patrem, videtur nobis necessarium esse, sentire, prædictum pronomen de Patre accipiendum esse. Vbi illud apparet, quod diximus de convenientia rei, quam ad istos scribit, cum ætate ipsorum. Nihil enim magis decet pueros, quos in primo hoc loco alloquitur, & filiolos nominat, quàm ea scire, quæ pater ipsorum de ipsis statuit, seu patrem suum benè nosse. Igitur admodum convenienter dicit, se filiolis istis scribere, id est, eos monere, quòd Pater, nempe Deus, pro sua ingente bonitate remittat illis peccata ipsorum, vel potius jam remiserit, ut propriè sonat verbum Græcum, id est, per Iesu Christi Evangelium patefecerit, perque ipsum Christum abundè confirmaverit, se jam nolle peccatorum ejusmodi hominum meminisse; immo se jam illa delevisse propter ingentem bonitatem suam: id quod exprimitur isto loquendi modo,* propter nomen ejus.

Pergit Apostolus & secundo loco patres alloquens, id est, (ut diximus) provectioris ætatis homines, ait, Scribo vobis, patres, quoniam cognovistis e- V 13.

um, qui est ab initio. *Primùm ex voce* patres, *quæ senes homines denotat, satis constare potest, illum filiolorum nomine, quod patrum nomini oppositum est, ibi intellexisse, quod senibus similiter opponitur, nempe pueros, quemadmodum a nobis dictum est. Hinc autem satis apparere potest, ratiocinationem Bezæ, qui propter filiolorum appellationem statuit, verba, quæ præcedente versu habentur, non pertinere ad quosdam tantùm ex iis, quibus ista epistola scribitur, id est, ut nos interpretamur, ad tenerioris ætatis homines, sed ad omnes simul, & ad universum cœtum, ad quem Apostolus scribit, spectare, non habere firmitatem ullam. id quod addi potest iis, quæ adversus ipsum disputavimus prædicto loco de Servatore. Convenientißimè autem Iohannes patres, id est ætate provectiores alloquens dicit, se illis scribere, quòd noverint eum, qui ab initio est. Proprium est enim hominum ætate provectiorum antiquiora nosse. Sensus autem horum verborum est, Iohannem scribendo velle illos certos reddere, quòd, ut ipse ex eorum profeßione, & aliis conjicere, ac apertè colligere poterat, verè noverant illum, qui fuerat ab initio, nempe Christum. Iam enim satis apertum est, quid significet initium istud, nempe novi fœderis & Evangelii patefacti primum initium. Habent porrò hæc Apostoli verba hanc vim, ut istos moneat, eum, qui ab illis cognitus fuerat, & cujus nomen ipsi profitebantur, esse caput atq; initium post Deum æternæ salutis nostræ, ejusq; nobis patefaciendæ. & utitur Iohannes eo modo loquendi, quo antea; ut scilicet dicat,* ab initio, *sive* a principio: *non autem,* in principio, *ut alibi fecit, propter causam non semel antè expositam:*

cùm

cùm videlicet hic ostendere voluerit, quòd Christus, ejusq́; munus & auctoritas, quatenus præsens rerum status requirit, prorsus adhuc duret. In Græco non exprimitur verbum substantivum, & sic non apparet, quo tempore, si illud interpretando addatur, sit proferendum: satis tamen esse crediderim, non recedendo ab eo, quod ipse Apostolus fecit, quando verbum istud, eadem phrasi utens, expreßit, illud, ubi addatur, efferre hoc loco tempore præterito, non autem præsente, ut a vetere interprete factum est. Præteritum autem tempus intelligimus, ut Grammatici loquuntur, imperfectum, non autem perfectum, ut non scilicet fuit, sed erat, legatur. Neq́; enim perpetuitas, quam Apostolus indicare voluit, ipsius Christi, ejusq́; muneris atq́; auctoritatis, voce ista temporis præteriti perfecti indicaretur: immo per voces a principio indicata obscuraretur.

Pergens Apostolus, & tertio loco adolescentes alloquens ait, Scribo vobis adolescentes, quòd vicistis malignum. Quoniam enim adolescentiæ propriæ sunt vires & robur, quod requiritur ad vincendum & superandum fortem ac robustum aliquem, propterea convenientiam illam, quam dixi, servans Apostolus, adolescentibus nominatim hoc tribuit, quòd malignū, id est Satanam vicerint ac superaverint: non autem quia hoc idem, quemadmodum & reliqua superiora duo, quæ pueris & senibus tribuit, omnibus non conveniat. Nam quemadmodum remissa esse peccata propter Dei nomen, & novisse Christum, qui est auctor & complementum salutis nostræ, sine ullo dubio omnibus tribuenda sunt, qui Iesu Christi nomen profitentur, ejusq́; religionem ex animo amplectuntur: Sic similiter vi-

cisse ac superasse Satanam, omnibus istis peræquè jure tribui potest. Itaq; Apostolus, non ut alios ab aliis ullo modo distingueret, quod attinet ad ea, quæ illis tribuit: sed, ut diximus, quò convenientiam quandam sectaretur, & ubiq; servaret, singulis istis tribus ætatibus, in quas distinxit omnes illos, ad quos scribit, singulare aliquid voluit videri tribuere. Monet igitur adolescentes nominatim, ut pro certo habeant, se, si tales nimirum sint, quales se esse profitebantur, jam ab ipsis superatum fuisse Satanam. Cum enim Christus, ut ipse Apostolus inferiùs dicet, in eum finem apparuisset, ut destrueret opera Diaboli, consequens omnino est, ut, qui penitus Christo adhærent, ipsum diabolum seu Satanam vincant & superent, id est, omnes ipsius laqueos evitent; vel illis antea irretiti eos frangant atq; conterant, & adversus tentationes illius sint optimè muniti atq; armati, ita ut ille eos ab instituto obediendi Deo per Christum nullo pacto deterrere queat.

Postquam Apostolus ista enarravit, quæ nunc scribendo monere eos volebat, ad quos scripsit, subjicit, se ista eadem illos antea quoq;, cum ad istos scriberet, monuisse. quandoquidem vera lectio hujus loci, quam diximus in Syriaca interpretatione extare, ea est, ut deinceps non scribo, quemadmodum in proximo, qui sequitur, loco, vulgo legitur, sed scripsi, non minùs quàm in duobus aliis sequentibus legatur. Ait igitur, Scripsi vobis, pueruli, quoniam nostis Patrem. Quorum verborum sententiam antea ostendimus reipsa eandem esse cum ea, quæ continetur verbis illis, Scribo vobis, filioli, quòd remissa sunt, &c. Apparet enim ex iis, quæ statim sequuntur, id, quod suprà monuimus,

imus, nullam videlicet esse differentiam inter ea, quæ hîc singulis istis tribus ætatibus tribuuntur, & ea, quæ proximè tributa sunt; & ob eam causam tantummodo illa repeti, ut apertè atq; expreßè significetur, singula ista non tantùm nunc ad illos scribi, ad quos epistola mittitur, sed etiam antè scripta fuisse. Iam verò, quòd eos, quos antea filiolos nominaverat, hîc puerulos vocet, factum est ad majorem expreßionem, quòd hîc ætatis ratio habeatur, & propterea etiam antè habita fuerit.

Verba, quæ sequuntur, præter verbum scripsi, *præteriti temporis, quod antea est temporis præsentis, id est,* scribo, *nihil prorsus differunt a superioribus, quibus Patres similiter alloquitur. Vnde sine dubio factum est, ut in Latinis codicibus, & in quibusdam Græcis, illa non extent: quippe in quibus nihil dici putatum sit, quod non dictum fuerit prius, & propterea abundare sint judicata. qui error commissus non fuisset, si verbum illud præteriti temporis, cùm antea præsentis fuerit, hujusq; rei causa aliquantò accuratiùs fuisset perpensa.* ¶ 14

Iam id, quod subjicit Iohannes, adolescentes iterum alloquens, quamvis non plus reipsa cõtineat, quàm id, quod antea ipsis adolescentibus tributum fuit, tamen expreßiùs illud habet. Nam *& ratio hîc redditur a nobis antea indicata, quæ ibi nullo modo fuerat expressa, cur istud* vincere Satanam, *adolescentibus nominatim tribuatur. Dicitur enim,* Scripsi vobis adolescentibus, quòd fortes estis, *& additur,* Et verbum Dei habitat in vobis, *quò scilicet appareat, unde illis robur istud, quod proprium alioqui est*

hominum adolescentium, suppeditetur. nempe ex eo, quòd Dei verbum habitet in illis, id est, ipsi in intimo corde illud repositum habeant, & verum esse credant id totum, quod per Christum Deus annunciavit; ac breviter, sub spe æternæ vitæ obedientiam præceptorum Christi perpetuò meditentur.

Nunc, antequam ulteriùs progrediamur, aliquid nobis dicendum est de Bezæ sententia in toto hoc loco interpretando. Censet enim ille, id, quod scribitur versiculo 12. Scribo vobis, filioli, *&c. pertinere ad totum cœtum, ut antea monuimus. Sed quia interim videbat, hinc sequuturum, quòd tres illas ætates, in quas apertè Apostolus distinguit eos, ad quos scribit, non omnes idem postea repeteret, cum a verbo scribendi præsenti tempore transit ad idem verbum temporis præteriti, nempe quia hac ratione puerilis ætas non repeteretur: propterea, ut hoc vitaret, quod planè absurdum videtur, & cum instituto Apostoli pugnans, dixit, repetitionem istam puerilis ætatis extare demum versiculo 18. ubi legitur,* pueruli, ultimum tempus est, *&c. Nam quòd repetitio ista non fiat eo loco, quo reverà fit, id est in initio versiculi 14., putavit, arbitror, satis probari posse ex eo, quod vulgati codices tum Græci tum Latini ibi habent* scribo, *non autem* scripsi, *ita ut censeri omnino debere videatur, verba ista ejusdem ordinis esse, cujus sunt proximè superiora, & pertinere non ad repetitionem ullam, cujus indicium videatur esse mutatio præsentis temporis in præteritum, sed planè ad inceptionem. Verùm, ut diximus, vera lectio, quæ in Syriaco codice extat, non* scribo *ibi habet, sed* scripsi; *eaq; confirmatur quibusdam antiquis ac correctioribus*

oribus exemplaribus Græcis & Latinis. Unde manifestè apparet, ibi incipere repetitionem, ubi pueruli primùm nominantur, qui iidem scilicet antea filioli nominati fuerant. Nam *quòd repetitio alloquendi puerulos fiat demum versiculo 18., id, quemadmodum propter interjectos tres integros versiculos ab omni prorsus verisimilitudine abest: sic etiam falsitatis facilè convinci potest ex eo, quòd verbum* scribendi, *id est mentio, quòd ad istos puerulos Iohannes scripserit, prorsus omittitur; quod tamen superius in aliis ætatibus, seu primò seu secundò alloquendis, & in ipsis puerulis alloquendis primò, nullo pacto omittitur.* Deinde *quis non videt, etiamsi aliud verbum substitutum fuisset pro scribendi verbo, loquendi modum in isto 18. versiculo servatum nihil commune habere cum eo, qui servatus est antea. Vude concludendum omnino est, Bezam, cum istam loci distinctionem, quam præ manibus habemus, ejusq; œconomiam quandam commentus est, levibus ac frivolis rationibus ad id faciendum fuisse impulsum, ut satis intelligi potest ex disputatiuncula illa nostra adversus ipsum, quamvis a nobis ibi disertè non nominatum. in prædicto loco libri nostri de Servatore. Iis autem, quæ ibi a nobis dicta fuêre, si hæc addantur quæ hîc eâdem de re disseruimus, plusquàm satis, ut arbitramur, unusquisq; habebit, ad erroris revincendam monstrosam istam illius hominis interpretationem: quamvis plura adhuc ad eandem confutandam dici possent, quæ quilibet per se ipse nunc, præsertim ad hũc modum a nobis monitus atq; instructus, animadvertere poterit.*

Restat ut aliquid dicamus ad probandum, Be-

zam unà cum quibusdam aliis non rectè facere, qui particulam ὅτι, in omnibus istis locis, ubi Iohannes ait, se vel scribere vel scripsisse ad istos, ita accipit, ut per eam significetur, in verbis statim subsequentibus reddi rationem, cur scribat vel scripserit: non autem, ut nos sentimus, & alios nobiscum sentire putamus, per particulam istam declaretur, exponi in verbis sequentibus, quid sit illud, quod scribat, aut scripserit. Dicimus igitur, istam Bezæ interpretationem videri non posse subsistere, ob id, quòd sensus ex ea proficiscens videtur esse absurdus, & porrò falsus. quasi verò Iohannes ad istos scripturus non fuisset, nisi tales ipsi fuissent, quales eos ostendunt, quæ illis tribuit: cùm tamen nihil prorsus vetet, quominus ad illos scripturus fuisset, etiamsi tales non essent; immo etiam ab istis, quæ illis tribuit, longè abessent, quò scilicet eos moneret officii sui, cujus viderentur planè obliti, & eos in viam adduceret, aut revocaret. immo multò magis ad eos scribendi causam habuisset Apostolus, si a recta via aberrassent. neq; enim, ut Christus ait, egent bene valentes medico, sed male valentes. Præterea, etiamsi possent alia, quæ istis Apostolus tribuit, ad sensum istum atq; interpretationem voculæ illius accommodari, certe id, quod a principio illis tribuit, nempe illis esse remissa peccata propter Dei, aut, si quis malit, Christi nomen, non videtur, nisi admodum coactè accommodari posse. Neq; enim in re ista fit mentio alicujus qualitatis illorum, quæ scilicet Apostolum potuerit movere ad scribendum illis: sed tantùm fit mentio rei a Deo circa ipsos factæ. Id quoq;, ni fallor, animadvertens ipse Beza, ita verba ista accipit, ac si Apostolus dixisset, Scribo vobis, filioli, quia estis ex eorum numero, quibus Deus condonavit

donavit peccata. *Iam si istud Beza intelligit, rationem habens illius suæ prædestinationis, non potest ullo modo interpretatio ista consistere; cùm Iohannes nosse non posset, quinám essent æternæ vitæ infallibiliter ac nominatim ab æterno destinati; nec verisimile ullo modo sit, istos omnes, vel saltem inter eos, illos, qui erant ætate infirmiore, fuisse ex numero istorum prædestinatorum. Quòd si non ad hunc modum suam interpretationem accipi velit, sed tantùm per eam significari, ipsos habuisse in se ea, quæ requiruntur in nobis, ut peccata nobis remittantur, & quæ sine remissione peccatorum in nullo inveniri possunt; dico, nihilominus non esse verisimile, ad hunc modum, quo loquutus est, loquuturum fuisse Apostolum, si id sibi propositum habuisset, ut hac ratione causam exponeret, cur ad illos scriberet, sed, ut inferiùs ubiq; fecit, disertè fuisse dictum, eos in se ipsis tales esse, & tali virtute præditos, ut sine dubio remißionis peccatorum essent participes. Quicquid sit de hoc, quod secundo loco diximus, ad ostendendam ineptitudinem istius Bezanæ interpretationis, certum omnino est, rationem priùs a nobis allatam esse ejusmodi, quæ vitium maximum interpretationis istius ostendat, ac doceat, illam nullo pacto defendi posse.*

Quare jam ad alia transeundum nobis est, & considerandum, Apostolum secundum interpretationem nostram, unà cum monitione quadam egregias istas qualitates iis tribuisse, ad quos scribit, ut sibi illos benevolos redderet, & dociliores atq; attentiores ad ea, quæ statim subjuncturus erat. Statim enim subjungit maximi momenti monitionem, & in qua consistit tota vis efficien-

efficiendi hominem verè Christianum, atq; ejusmodi, qui vitæ æternæ futurus sit particeps. Subjungit inquã,
15. eos non debere amare mundũ, neq; ea, quæ sunt in mundo *id quod præstare, ut planè egregiũ, sic difficile atq; arduum est prorsus. Sciendum enim est, monitionem hanc, ut quidem nos censemus, non pertinere ad illa vitia vitanda, quæ verè vitia esse omnes norunt, ac confitentur, quæq; scelera nominari possunt: sed ad ea, quæ judicantur vulgò esse hujusmodi, ut reprehensione careant, & potiùs laude aliqua sint digna, cùm tamen interea ea sub Christi Evangelio, & iis, qui per ipsum Christum beatam immortalitatem sint adepturi, censeri debeant nullo pacto convenire, & in illis vituperatione planè esse digna. Hæc autem omnia complectitur, unà cum ipsa monitione, hisce verbis:* Ne diligite mundum, neque ea, quæ sunt in mundo. *Ubi sine dubio, ut verba ipsa indicant, intelligit, non esse diligenda ea, quæ mundus maximè probat. Non contentus autem monuisse, ne mundum diligant, ut melius id, quod animo intendebat, exprimeret, addidit,* neque ea quæ sunt in mundo. *Nam alioqui monere, ne mundum diligerent, videbatur posse esse satis. quemadmodum docent ipsiusmet statim consequentia verba,* Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. *In hac enim redditione rationis totius monitionis suæ nullam mentionem facit non diligendi ea, quæ sunt in mundo: sed tantùm non diligendi mundum. idq;, quod ulteriùs subjicit, ostendit, Non diligere ea, quæ sunt in mundo, contineri eo, quod est, Non diligere mundum. illico enim subjicit,* Quoniam omne, quod est in mundo, *&c. Hoc enim*

nim manifestè habet relationem ad istud, quod postremò dixit, si quis mundum dilexerit, non fore charitatem Patris in illo; ejusq; rationem reddit. quod fieri non posset, si nomine eorum, quæ in mundo sunt, aliquid diversum hoc loco ab ipso mundo intelligeretur. Non negamus tamen, posse, si verba ipsa spectemus, considerari diversitatem inter mundum, & ea, quæ sunt in mundo, etiam habita ratione Apostoli sententiæ & significationis, qua Mundi vocem hoc loco usurpat; ita ut dici poßit, cum primùm monet, mundum diligi non debere, eum monere voluisse, ne hæc mortalis vita a nobis diligatur, sed ita simus parati, ut eam nihili faciamus, ubi alioqui secundum exactam illam probitatem, quam Christus præscripsit, vivere nobis non liceat. Cùm verò deinde subjungit, neqúe ea diligenda esse, quæ sunt in mundo videtur posse dici, eum monere voluisse, ne ea, quæ in hac vita mortali solent esse in pretio, & ad illam excolendam maximè pertinere, a nobis amentur. Nam quæ ista sint, licet satis generali quadam & involuta quodammodo ratione, mox exponit. Quòd si, quemadmodum, ubi illa explicare incipit, & simul rationem reddere, cur ea non sint diligenda, utitur particula ὅτι, sic similiter eâ proximè antè usus fuisset, cum rationem reddit, cur mundus non sit diligendus, vel potius reddere incipit; dicere possemus, eum non minùs in reddenda ratione monitionis suæ, quàm in ipsa monitione, hæc duo inter se distinxisse, mundum scilicet, & ea quæ sunt in mundo; & utriusq; separatim rationem reddidisse. Sed cùm id non fecerit, verùm, ut antea diximus, si quis ipsius loquendi modum spectet, statuendum sit, ubi ea summatim enumerat,
quæ

quæ sunt in mundo, unà cum redditione rationis, cur illa diligi non debeant, quæ tacitè in ipsius verbis continetur, eum reddere rationem expressè, cur, si quis mundum diligat, non sit charitas Patris in eo; concludendum omnino est, illum in reddenda ratione totius monitionis suæ, Mundi nomine ea quoq; quæ sunt in mundo, intellexisse. Quòd si quis tamen censeat, posse sperni vim, ut sic dixerim, Grammaticalem verborum ipsius, & statui, quòd in reddenda ratione suæ monitionis, non minùs quàm in monitione ipsa existimari possit, eum apertè distinxisse inter mundum, & ea, quæ sunt in mundo, cum eo, qui ita sentiat, nos minimè pugnabimus; cùm jam expositum a nobis fuerit, quænam inter ista duo differentia constitui possit.

Iam cum Apostolus ait, eum, qui mundum diligat, non habere in se charitatem patris, *videtur omnino quærendum esse, quid Patris charitate Apostolus intelligat. Superiùs quidem, ubi ab eo fit mentio charitatis Dei, quæ perfecta sit in eo, qui servat Christi verbum, seu præcepta, interpretati sumus Dei charitatem, illam charitatem, quâ Deus diligitur, neque ab interpretatione ista hoc in loco recedimus; & censemus Apostolum voluisse dicere, eum, qui mundum diligit, non diligere Patrem. Verumtamen non censemus silentio prætereundum, quòd in simili locutione potest etiã contineri significatio illius charitatis, quam Deus seu Pater præscripsit, ac si Apostolus diceret hoc in loco, eum, qui mundum amet, non esse præditum amore illo, quem sive erga ipsum Patrem, sive erga ipsum Christum, sive erga proximum, & alia quæcumque, habet sibi ex Patris voluntate a Christo præscriptum.*

ptum. Quæ interpretatio, non ita planè convenit superiori illi loco, ubi Dei fit mentio, ut huic præsenti, ubi fit mentio Patris. Videtur enim ista appellatione Patris, qua Deus significatur, indicari, quòd hîc habeatur potißimùm ratio novi fœderis per Christum a Deo nobiscum sanciti, & ejus charitatis, quæ in illo præscripta nobis fuit; cùm in hoc demum fœdere Deus verè ac propriè (ut hoc in ipsum cadere potest) se Patrem nostrum ostenderit, ac præstiterit.

Sed jam Apostoli verba examinemus, quæ statim subjicit, postquam affirmavit in eo non esse charitatem Patris, qui mundum diligat. inquit enim, Quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, non est ex patre, sed ex mundo est. *Antea diximus, ut ipse verborum contextus omnino fert, hîc reddi rationem proximè dicti, & affirmari propterea non esse Patris charitate eum præditum, qui mundum amat, ob eam caußam, quòd ea, quæ sunt in mundo, non sunt ex Patre.* v. 16.

Esse *autem* in mundo *apud Apostolum, ut antè diximus, significat, in pretio hac in vita mortali haberi, & ad eam excolendam maximè pertinere.* Neq; *enim, ut dictum est, hîc de sceleribus agitur, sed de iis vitiis, quæ ab hominibus hujus mortalis vitæ cupidis atq; studiosis, vix ac ne vix quidem animadvertuntur: & tamen, si ad illam charitatem respiciatur, quæ nobis a Patre præscripta est, & ad præcepta, quæ Deus per Christum dedit, planè vitia sunt censenda.*

Res *porrò* quæ sunt in mundo, *& sic vitia ista, dividit Iohannes in tres partes, quarum unam, ut audistis,*

audistu, appellat concupiscentiam carnis; *alterā* concupiscentiam oculorum; *tertiam*, superbiam vitæ. *ubi dubium esse videtur, an prorsus omni ista vitia hac sua divisione complexus fuerit; an ver præcipua tantùm eorum exempla protulerit.* Et quidem, *quamvis ejus verba ad eum modum legantur, qu nos illa protulimus, ut quidem in omnibus Græcis co dicibus fortasse leguntur: tamen nihilominus videtu statuendum, ea ita accipi debere, ac si omnes speci vitiorum istorum distinctione ista sua omnino compre hendere voluerit. sic enim planè ista Grammaticæ ra tio ferre videtur: quamvis negari nequeat, quin etiam sed minus propriè, minusq; usitatè, sic accipi verba is possint, ut intelligatur, Iohannem exempla tantū proferre voluisse. Quamquam & vulgata editio La na, & Syriaca interpretatio ita hunc locum legit, isti sensui non sit locus. Sic enim habet vulgata Lati editio:* Quoniam omne, quod est in mund concupiscentia carnis est, *&c. Vbi verbum is substantivum, post vocem* carnis *additum, planè ind cat, enumerari hîc summatim omnia illa, quæ sunt mundo, quæ hoc loco Apostolus intelligit. Sed quia h lectio non potest subsistere secundum Grammaticæ r tionem, nisi aliquid addatur post vocem* vitæ, *qu imperfectum alioqui sermonem suppleat, propterea eadem editione, post vocem istam additur statim rel tivum* quæ, *& legitur,* quæ non est ex patre, *s* ex mundo est. *Et ad hunc modum Syriacus quoq; in terpres planè legit. Incertum autem est quidem, an terq; istorum interpretum habuerit Græcum codice diversè legentem ab eo, quod nostri codices haben*

que

quem ipsi ad ungvem expresserint: an verò ita, ut fecerunt, locum istum interpretati fuerint, quia ipsis sit visum, hanc esse omnino hujus loci sententiam, tametsi Græcè non aliter scriptum invenerint, quàm hodie vulgò inveniatur. Verumtamen multò verisimilius est, ut multis aliis in locis contingit, eos habuisse Græcum exemplar diversum in his verbis a nostris; & propterea tutius multò est, cùm præsertim ipsa etiam vulgata Græca lectio id prorsus, ut diximus, postulare videatur, ita locum accipere, ut censeatur Apostolus omnes species summatim complecti voluisse prædictorum vitiorum, sive eorum, quæ ille dicit esse in mundo. Hic enim sensus & nullus alius, ut antè attigimus, ex interpretatione veterum istorum duorum interpretum omnino sequitur atq; colligitur.

Hoc autem dictum est a nobis & pluribus confirmatum, quò faciliùs intelligere poßimus distinctionem prædictam Apostoli istorum vitiorum; &, quid unoquoqúe membro hujus divisionis contineatur, rectè percipere. Nam si nihil non est complexus Apostolus sua ista divisione eorum, de quibus hoc loco agitur, faciliùs est ejus mentem in singulis divisionis partibus percipere, quàm si aliquid, quod videlicet alicujus momenti sit, prætermiserit. Sic enim ad intelligendas singulas divisionis partes ratiocinari possumus: Quemadmodum omnia bona, quæ absolutè & per se ipsa perpetuò bona non sunt, sed eatenus sunt bona, aut esse censentur, quatenus commodum aliquod ea habenti afferunt, in tres species dividuntur: Aut enim pertinent ad voluptates, aut ad utilitates, aut ad honores: sic similiter vitia, quæ versantur circa unum aliquod ex istis bonis,

quatenus videlicet modus in iis quærendis exceditur, ut in tres partes dividantur, & non plures, necesse est; & sic, ut omne vitium ad unum ex his tribus capitibus redigatur: nempe vel ad libidinem, vel ad avaritiam, vel ad ambitionem. Nam libido est excessus in voluptatibus; avaritia in utilitatibus; ambitio in honoribus quærendis ac sectandis. Necesse est igitur Apostolum, si sua divisione omnia complexus est, nihil istorum in ea omisisse. Et sanè admodum est verisimile, cùm Apostolus tripartitò vitia ista diviserit, eum omnino ad prædicta tria capita respexisse. tantùm quærendum est, ad quod caput quæque divisionis pars referatur. Nulla autem videtur esse alicujus momenti difficultas, nisi in secunda parte divisionis, quid scilicet intelligat Apostolus per concupiscentiam oculorum; seu malumus, difficultas in eo est, in qua, ex tribus suæ divisionis partibus, complexus fuerit Iohannes vitium avaritiæ. Nam quod attinet ad libidinem, eam planè in prima parte contineri constat. Quod verò pertinet ad ambitionem, satis apparet illam contineri parte tertia: ita ut necesse omnino esse videatur, avaritiam contineri parte secunda id est, eo, quod diximus, intellectu non admodum facile videri, nempe concupiscentiâ oculorum. Et sanè nos unà cum quibusdam aliis viris doctissimis censemus, posse demonstrari, quomodo avaritia significetur per concupiscentiam oculorum. Nam si quis diligenter animadvertat, avarus ex pecuniis suis & possessionibus congestis, quæ modum superant, cùm ipse illis earumque fructibus non utatur, nullum majus habet inde commodum, quàm suos oculos, si non corporis, certè animi, oblectare. Et hinc fit, ut avari, qui corporis oculis utun-

lis utun

liis utuntur, sæpißimè suas pecunias, suasq; poßeßiones revisant, in iisq; spectandis, & quodammodo scrutandis atq; examinandis multum temporis consumant.

Quòd si quis quærat, cur Iohannes, cum vellet avaritiæ mentionem facere, non usus sit verbis durioribus atq; expreßioribus: credimus posse responderi, illum voluisse ita avaritiæ mentionem facere, ut simul stultitiam ac miseriam quandam avarorum hominum indicaret; neq; curasse, ut clariùs loqueretur, cùm apparere posset, necessarium esse, propter rationes à nobis antè allatas, eum in secunda ista suæ divisionis parte avaritiam significare voluisse. Nam certè summa est stultitia eorum hominum, & simul miseria propter summum laborem, quem hujus rei causa subeunt, qui opes supervacaneas congerunt, quibus videlicet ipsimet postea non utantur, & ex quibus nullo modo eum fructum percipiant qui proprius illarum est: sed tantummodo id commodi & oblectamenti inde trahant, vel potius trahere studeant, quod non pertinet quicquam ad proprium illarum usum, & quo potius imaginario, quàm vero commodo, multò magis cupiditate accenduntur ac torquentur opes nihilominus congerendi: cùm interim, tamquam Tantalus ille apud inferos, de quo Poëtæ fabulantur, cùm summa siti laborent, ac penè enecentur, neq; prætereuntes aquas, quæ eorum labra attingãt, nec poma, ad quæ alioqui manibus pertingere poßint, haurire, aut carpere, ad sitim restinguendam poßint, id est, nullo pacto audeant: metuentes, inquam, ne opes congestæ aliquo modo pereant, non audent isti miseri in summa earum abundantia ipsas attingere, id est, ullo modo eas in suum usum converte-

re. Hæc, inquam, mihi causa videtur, cur Apostolus per ipsam circumscriptionem concupiscentiæ oculorum avaritiam significare voluerit.

Sed jam videamus, an in reliquis duabus partibus Apostolicæ divisionis sit difficultas aliqua. Mihi quidem non videtur. Concupiscentia siquidem carnis, quâ prima pars continetur, satis expreßè videtur declarare, quicquid pertinet ad libidinis vitium, id est, ad supervacaneas voluptates quærendas. sive enim illæ ad cibum & potum pertineant, sive ad lascivias, sive ad quicquid aliud, circa quod versetur libido, & ei contraria virtus temperantia, id omne videtur exprimi ea nominando, quæ ad carnis cupiditatem spectent. Quin etiam carnis vocabulum apud sacros scriptores tam latæ significationis est, ut operum carnis nomine omnia vitia in sacris literis inveniantur comprehensa; ut cum sæpe alibi, tum maximè apud Paulum Gal: 5. Verumtamen multò magis propriè eodem carnis vocabulo, vitia ista, quæ circa voluptates versantur, quàm ulla alia sine dubio significantur. Verè enim ac propriè voluptates ad appetitum spectant. Appetitus verò ex ipsa carne & sanguine planè proficiscitur.

Porro in tertia hujus divisionis parte, quamvis ea a quibusdam multò aliter explicetur, & credatur, eâ contineri avaritiæ vitium; mihi tamen prorsus videtur, satis egregiè exprimi vitium ambitionis. Quid est enim aliud ambitio, id est, appetitio nimia & conquisitio honorum, quàm vitæ fastus seu superbia, quâ quis vehementer oblectetur? Nulla siquidem res est, quæ magis hominem supra alios extollat, quàm affluentia honorum, qui eò interdum progrediuntur, ut is, cui exhibentur,

bibentur, tamquam Deus aliquis colatur & suspiciatur. Exemplo sit Romanus Pontifex, qui propter hanc solam causam, quòd illi honores exhibētur, qui omnem modum excedunt, eò jam diu devenit, ut Deus etiam terrenus esse dicatur atq; affirmetur.

Iam verò ex enumeratione, quam summatim facit Apostolus, earum rerum, quæ sunt in mundo, a quibus amandis nos deterret, & ex explicatione ipsarum nostra, satis constare potest id, quod diximus: non esse Apostolo propositum hoc loco, ut a sceleribus sive ab iis vitiis, quæ ipsi mundo vitia videntur, nos retrahat: sed ab iis, quæ mundo majore ex parte vitia non videntur. Neq; enim mundus improbat, seu vitium esse statuit, voluptates carnis sectari, modò illæ cum alterius injuria non sint conjunctæ; & modò non ita omnem modum excedant, ut jam verè voluptates non sint, multaq; mala & incommoda ipsis veris voluptatibus planè contraria ex iis consequantur. Idem dici meritò potest de congerendis pecuniis; nempe, ejusmodi studium a mundo non damnari, ubi nemo evidenter lædatur. Deniq; neq; ipsa ambitio a mundo culpatur, nisi ejusmodi sit, ut cum aliorum contemtu fuerit conjuncta. Neq; enim Iohānes, tria ista, quæ in mundo esse *dicit, nominando, aliquid addit, ex quo colligi possit, ipsum non res ipsas simpliciter, sed earum excessum damnare: verùm simpliciter & absolutè loquitur, ita ut constet, unumquodq; istorum trium ab ipso culpari, etiamsi modum non excedat. Quod rectè perpensum, & cum eo conjunctum, quòd dicit* hæc esse in mūdo, *satis demonstrare potest, de illis hic non agi, quæ mundus ipse non probat, sed & abominatur & punit; cujusmodi sunt omnia graviora*

viora vitia, vitiosáve facta, quæ scelera nuncupantur. *Nec modò non improbat mundus quicquam istorum trium, verùm etiam in honore & existimatione habet eos, qui ista sibi comparare nôrunt citra ullius injuriam. In quo studio quò magis excelluerint, eò etiam magis, præsertim in honoribus & pecuniis acquirendis, admirationi cuidam mundo esse solent. Monet igitur Apostolus, ut non sinamus nos opinione ista, qua mundus planè imbutus est, ullo pacto involvi; quippe quòd ista omnia* ex Patre non sint, *id est, valde dissideant ab iis, quæ Deus per Christum nos sectari jussit, & ab omni ratione Evangelii nobis patefacti.*

Subjicit autem Iohannes post rationem istam, quòd ista non sint ex Patre, ea esse ex mundo. *quod per se, quatenus tamen isti rationi adjungitur, ad eam corroborandam & explicandam omnino pertinet. Sed quia jam dixerat Iohannes, ista omnia esse in mundo, videtur, hujusce rei habita ratione, dici posse, adjectionem istam esse supervacaneam. Verumtamen credimus, eam non inaniter ab Apostolo factam fuisse. Aliud siquidem est* esse in mundo; *aliud verò* esse ex mundo. In mundo sunt *ea, quæ maximè in mundo vigent.* Ex mundo *verò ea, quæ ex ipso mundano spiritu, a divino spiritu distincto ac sejuncto, promanant. Itaq; defendi potest, Apostolū sine ulla redundantia seu tautologia, non contentū dixisse, quòd ista omnia nō sint ex Patre, addidisse majoris declarationis & confirmationis gratiâ,* ea esse ex mūdo, *quamvis jam,* illa esse in mundo, *dictū fuisset. Totum verò hoc potissimam rationem continet, cur Iohannes ab istis sectandis prorsus dissuadeat: quâ non contentus addit aliam, quamvis re ipsa,*

re ipsa, sive jure ipso inspecto, aliquantò minus virium
habentem, tamen & ipsam maximi momenti, ut, si a
studio rerum istarum nos non deterret, quòd sint ad-
versantia præceptis ac voluntati Dei & Christi; & si
isto recti ac justi amore inde non abstrahimur, deter-
reamur saltem indeq; abstrahamur propter summum
damnum, quod nobis ista afferunt, quod est privari æ-
ternâ vitâ, quo nimirum damno nullum majus aut gra-
vius ne cogitari quidem potest. Propterea igitur hîc
statim subjicit, Et mundus transit, & concupi- ỹ 17.
scentia ejus. qui autem facit voluntatem Dei,
manet in æternum. Habet hæc ratio ab Apostolo ad-
juncta, si ejus verba spectemus, omnino partes duas, ut
cuilibet manifestum est. Posterior autem pars, quæ est,
eum, qui facit voluntatem Dei, manere in æternum,
priorem illustrat, quæ sine ipsa vel non ita benè intelli-
geretur, vel certè non admodum magnæ efficaciæ esset.
Sunt autem istæ duæ partes ejusmodi, ut possint etiam,
quamvis nos ex utraq; simul unam rationem, quam
paullo antè expressimus, elicuerimus, nobis duas ratio-
nes suppeditare. quarum altera sit, res istas omnes esse
fluxas ac caducas: altera verò, eum, qui ipsas vitet, &
consequenter id faciat, quod Deus vult, manere in æ-
ternum. Nam certè qui ab istis tribus cupiditatibus
abstineat, vix fieri potest, aut ne vix quidem, si modò
id in eum finem faciat, ut Deo Christoq; obediat, quin
integrè, quatenus ad vitam æternam consequendam
necesse est, Dei Christiq; præceptis obtemperet. Quòd si
velimus, ut modò faciebamus, quasi unam tantùm ra-
tionem Apostolus afferat, ita verba ejus accipere, dicen-
dum est, verba illa, & mundus transit, & concupi-

scentia ejus, *paullo obscuriora esse, & plus continere, quàm præ se ferant, idq́ declarari, ut antea attigimus, a sequentibus verbis.* Neq́ *enim, si pro una tantùm ratione accipiatur utraq́ pars verborum Apostoli, priorum is sensus simpliciter est, quem ipsa præ se ferunt. Namq́ in illis non exprimitur, quòd pereat is, qui res istas sectetur, & mundanis cupiditatibus sit deditus: sed tantùm, quòd ipse mundus transit unà cum concupiscentia sua. atqui necesse est ad rationem Apostoli concludendam, ut is pereat, qui mundana sectetur; & propterea dubitandum non est, quin in prioribus istis verbis, sensus iste, licet aliquantò obscuriùs, contineatur, quia videlicet Apostolus, dum ait, mundum transire, significare voluerit, non modò vitam hanc mortalem desituram: sed etiam eos planè desituros, & in æternum perituros, qui ea sectati fuerint, quæ isti mortali vitæ sunt maximè ac propriè accommodata. Istud ex posterioribus verbis, quæ per antithesin subjiciuntur, apertè constat.* Opponitur *enim in illis,* Manere in æternum, *ei, quod est,* Esse desinere, *& sic in æternum perire: si modò ita Apostoli verba accipiantur, ut unicam rationem contineant, quemadmodum dictum fuit.* Quamquam *ad prædictum modum etiam accepta, videri possunt in unica ratione, quæ est, sectantes mundana amittere vitam æternam, duas quodammodo rationes complecti: quarum altera sit, eum perire in æternum, qui mundanarum cupiditatum fuerit studiosus; altera verò, eum in æternum manere, qui Dei voluntatem fecerit: quamvis revera, quemadmodum reipsa unum & idem est, ut paullo antè indicavimus,* Nequaquam *mundanas cupiditates sectari, &,* Dei *voluntatem fa-*

tem facere: sic similiter unum & idem sit, Non perire in æternum, & Manere in æternum. præcipuè cum istud, In æternum non perire, poßit ita accipi, ut significet, Quamvis quis esse desinat, tamen istud non fore perpetuum; seu istam, ut sic dixerim, desitionem non fore æternam. Nam certè, Manere in æternum, non potest significare, nunquam revera esse desinere: sed necesse est, ut significet, Etiamsi quis esse desinit, id non fore perpetuum; & futurum nihilominus, ut is denuo existat, & postea in æternum maneat.

Absolutis iis, quæ indicavit pertinere potißimùm ad salutem eorum, ad quos scribit, & in quibus major difficultas inerat; rationibusq́ explicatis, cur illi omnino curare debeant, ut ista faciant: transit Apostolus ad monitionem quandam satis magni momenti in procuranda salute eorundem: quæ est, ut sibi caveant a falsis prophetis, quos non pudebat negare Iesum esse Christum, & sic universam salutis æternæ nostræ rationem, quantum in ipsis erat, evertere. Admodum autem dextrè monitionem hanc suam proponit Apostolus ob eam causam, quam explicabimus in enarrando versiculo 20. & 21. ubi etiam exponemus, in quo consistat ista ipsius hac in re dexteritas. Nunc verba ipsius, quæ hactenus explanatis subjiciuntur, explicemus. Sic igitur ait, Pueruli, ultimum tempus est, & sicut audivistis, quòd Antichristus venit, & nunc antichristi multi facti sunt. unde scimus, quòd ultimum tempus est. ℣ 18. *Hoc loco nomen* pueruli, *non quidem, ut Beza putavit, & quidam alii cum ipso, eos puerulos significat, quos antehac eadem appellatione nominavit, id est, eos, qui teneriore ætate erant: sed u-*

niversos, ad quos scribebat. Idem enim valet hoc loco nomen puerulorum, *quod in ipso initio hujus capitis, & alibi infrà, nomen* filiolorum. *usurpanturque hæc duo nomina, utrumq; pariter ad significandam benevolentiam, & simul autoritatem quandam, quam quis erga illos habeat, ad quos ad hunc modum scribit, aut loquitur. Nam de ipsa appellatione puerulorum habemus exemplum expressum in Evangelio Iohannis cap: 21. ver: 5. ubi Christus post resurrectionem suam discipulos suos puerulos appellat, ut notavimus in suprà citato loco disputationis nostræ de Christo Servatore, unde alia peti possunt, quæ ad eandem significationem & usum istorum duorum nominum ostendendum pertinere possunt. Quamquam quod attinet ad præsentem locum nostrum, sciendum est, nec apud veterem Latinum interpretem, nec apud Syriacum legi vocem* pueruli, *seu quod attinet ad Latinum,* infantes. *sic enim is vocem Græcam* παιδία *suprà reddidit. verùm apud Latinum quidem volunt haberi vocem* filioli: *apud Syriacum verò, ut antea, ubi* filioli *tum in Græco tum in Latino codice legitur, haberi* filii mei. *quæ diversa utriusq; interpretis, ab eo, quod vulgati Græci codices habent, istius vocis lectio, omnino suadet, extitisse aliquando Græcos codices, qui hoc loco non* παιδία *sed* τεκνία *haberēt. Vnde etiā apparet, quàm sit vana & futilis interpretatio illa, quæ omnino vult, hic Apostolum denuo ad puerulos suum sermonem convertere, quemadmodum fecerat ad patres & ad adolescentes, præter manifestas ac validissimas rationes, quibus & alibi & hic interpretationem istam monstrositatis cujusdam*

jusdam

jusdam ac falsitatis convicimus. Itaq; nihil dubitandum est, ut jam conclusum fuit, Iohannem hoc loco omnes planè alloqui, ad quos scribit, quibus primùm affirmat, ultimum tempus esse, seu, ut Latina vulgata editio habet, novissimā horā. Quod quidem, etiamsi idem mox repetit, judicio meo, non tam propter hoc ipsum dicit, ut moneat, ultimum esse tempus sive horā, quàm ut cum hac conjungat, esse jam antichristos multos. cùm, ut diximus suprà, satis appareat, ut ex sequentibus patebit, propositum Apostolo hoc in loco fuisse, monere istos, ad quos scribit, ut sibi a falsis prophetis caveant. Perinde igitur accipienda sunt verba Apostoli, ac si dixisset, Audivistis antichristum venturum, & sic vobis non debet esse novum, quòd falsi prophetæ Christo adversantes existant, quemadmodum revera nunc existunt, & quidem multi. Nam & hoc scitis, aut scire debetis, ante ultimum tempus & horam extituros multos ejusmodi: quippe quòd præter alia ejusce rei divina testimonia, habeamus testimonium apertum ipsius Domini Iesu, qui id apertè prædixit. Nam sine dubio respexit hîc Apostolus potissimùm ad Christi prædictionem quæ habetur Matth: 24. v: 24. ubi interrogatus Dominus de tempore desolationis templi Hierosolymitani, & de signo adventus sui, & consummationis seculi; ubi dixisset post alia multa, fore tunc, id est, cum futura esset supra dicta templi desolatio, talem afflictionem, qualis neq; fuerat, neq; futura erat umquam, & quòd, si dies illi non decurtarentur, nemo evasurus esset. Quæ omnia multò meliùs sine ullo dubio accommodantur ad excidium Hierosolymitanū, quàm ad finem mundi, & ad illum Christi adventum, qui fuit tem-

it tempore Vespasiani Imperatoris, & Titi ejus filii, quàm ad illum, qui futurus est in fine mundi. Postquã, inquam, hæc dixit ac monuit, statim inquit: Tunc si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere. Excitabuntur enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna, *&c. Videtis igitur, inquit Apostolus, quòd ante ultimum tempus sive horam futuri sunt falsi Christi, & falsi prophetæ, & inter alia ipsum Christum hoc signum dedisse istius proximæ ultimæ horæ. Quare nihil mirum videri vobis debet, quòd antichristi multi nunc existant; sed tantùm inde potestis ac debetis colligere, quòd ultima hora instet. Hæc omnino videtur esse mens Apostoli, & ad hunc modum posse παραφραστικῶς ipsius verba explicari. Neq; est quòd quis miretur, nos appellare* ultimam horam, *tempus excidii Hierosolymitani. Patet enim ex ipsis Christi verbis toto loco suprà dicto apud Matthæum, & ex re ipsa, maximam esse convenientiam inter excidium istud et ultimam impiorum condemnationem, quæ in ultimo judicio fiet; &, quemadmodum pleriq; omnes animadverterunt, prædictum excidium, judicium quoddam memorabile atq; insigne, & aliquo modo universale Dei & Christi fuisse, & propterea, quemadmodum dici potest, Christum tunc advenisse, quamvis non ita propriè, ut cum adveniet ultimum judicium facturus: sic etiam tempus excidii istius posse appellari ultimum tempus, ratione habita populi quondam Dei, id est Iudaici populi, qui tunc subiit ut maximam omnium, sic ultimam sui universalem condemnationem. Quamvis igitur Apostolus monitionis suæ, quam toto hoc loco facit,*

cit, initium sumat ab affirmando, quòd ultima hora sit, non est ullo modo aliter censendũ, quàm ut paullo antè explicavimus. Nam ipsa statim sequentia verba, postquam iterum mentionem fecit ultimæ horæ, satis indicant, ejus propositum esse, non de ipsa ultima hora, sed de falsis prophetis loqui, & non circa illam, sed circa hos revera ejus monitionem versari. Quæ ipsius verba antequam explicemus, dicendum est aliquid de aliorum interpretatione istius ultimæ horæ, sive temporis. nondum enim quemquam hactenus invenimus, qui horam istam seu tempus ita interpretetur, ut nos interpretamur. Videntur autem plerique intelligere ab Apostolo vocari ultimum tempus totum tempus, quod est, futurumvé est, post Christum usque ad mundi finem. Verùm quòd Apostolus hîc voluerit istud significare, nulla prorsus est verisimilitudo. Nulla est enim causa, cur hoc loco moneat, totum istud tempus a Christo ad mundi finem esse tempus ultimum: tum quia hoc per se, & ita intellectum, ut intelligi debet, satis omnibus potest esse notum; tum quia nihil ad ejus propositum hoc spectat, neque ex tali ultimo tempore quicquam potest concludi de falsis prophetis & antichristis venturis: quippe quòd tempus istud semper sit. Vnde, si quid concludi posset, ex tali tempore omnino concluderetur, falsos prophetas & antichristos perpetuò esse ac fore: quod & falsum est, & ad Apostoli mentem nihil facit: qui tamen ista duo, adventum scilicet falsorum prophetarum & antichristorum, atque tempus sive horam ultimam simul conjungit, & alterum ex altero colligit. Quæ etiam collectio alterius ex altero, eaque reciproca satis docet, neutrum per se esse perpetuum. Non colligitur autem,

quemad-

quemadmodum ex ipsius Iohannis verbis satis intelligi potest, ex illius singularis antichristi adventu similiter hora seu tempus ultimum, ut colligitur ex adventu plurium antichristorum. quandoquidem videmus Apostolum affirmare, adesse, id est, tum, cum scribit, adfuisse eam ultimam horam, nec tamen adhuc singularis ille antichristus venerat de cujus adventu quòd ait illos jam audivisse, vix videtur referri posse ad ullum locum, qui apud Evangelistas extet, sive ad ulla Christi verba, quæ ab ipsis memoriæ mandata fuerint. Et verisimile est, respexisse Iohannem (si modò ad aliquid respexit, quod jam sub novo Testamento divinitùs scriptum esset) ad Pauli locum posterioris Epistolæ ad Thessal: cap: 2. qui sanè valde insignis est atque apertus, quod attinet ad singularis istius antichristi prædictum adventum, & sacris literis testatum.

Sed jam ad sequentia Apostoli verba accedamus, quæ talia sunt, Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum. *Ex hoc loco valde multi colligunt, fieri non posse, ut quis semel veram fidem in Christum habeat, & sic verè Christianus sit, & postea esse desinat: quamvis hoc manifestè pugnet & cum ipsa ratione, & cum non paucis locis sacrarum literarum; adeò ut ad collectionem istam & loci hujus interpretationem refellendam nihil aliud sit opus, nisi ostendere, verum sensum horum verborum, non dicam esse, ut verè est, sed esse posse alium, quàm isti putant. Nihil enim cogit ita Iohannis verba accipere, ac si, cum dicit,* non erant ex nobis, *voluerit dicere, illos nunquam vera fide in Christum fuisse præditos, quemadmo-*

admodum requirit interpretatio ac collectio istorum, quam diximus: immo satis patet, vim verbis fieri, si in hunc sensum accipiantur, cùm in illis nihil habeatur de toto præterito tempore, sed tantummodo per tempus præteritum imperfectum significetur, illos, cum ab aliis se separarunt, non fuisse ex ipsorum numero; & sic verba quæ sequuntur, si enim fuissent ex nobis, &c *non ita accipi debere, ac si Iohannes diceret, illos, si umquam verè in Christum credidissent, numquam ab aliis discessuros fuisse: sed tantùm, non fuisse discessuros, si fuissent ex aliorum numero, nempe tunc, vel paullo antè, quàm re ipsa discesserint. Quis autem non videt, mentem Apostoli esse, monere eos, ad quos scribit, ne sinant sibi imponi, néve temerè credant, istos, quos ipse antichristos nominat, quamvis a se, & ab aliis, qui cum ipso sentiebant, prodiissent, & aliquando cum ipsis congregarentur, & uno eodemq; in cœtu essent, esse revera ex ipsorum numero, & consequenter in istorum doctrinâ parum aut nihil diversi contineri ab eo, quod ipse Iohannes, & alii cum ipso sentientes credebant, ac docebant. quandoquidem longè aliter rem se habere, vel id unum demonstrare poterat, quòd isti ab ipsis discesserant. Postquā igitur Apostolus satis ostendit, ex secessione, quam isti fecerant, ab ipso & ab aliis, eos non esse nec fuisse, cum secederent, ex numero illorum, subjungit causam, cur Dei ipsius consilio factum censeri poßit, ut illi ab ipsis discederent, inquiens:* sed ut manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis. *Hæc particula videtur habere aliquid novi & inusitati in constructione, & cohæsione cum præcedentibus, & in suiipsius sensu. Neque enim*

cum antecedentibus cohæret, nisi subaudiatur hoc factum est, aut aliquid simile, ut integer sermo sit, sed hoc factum est, ut manifesti sint, &c. Iam eorum verborum, quoniam non sunt omnes ex nobis, ubi a vetere interprete, ut sæpe alibi, posita est particula rationis redditiva quoniam pro particula quòd cum simplici expositionis significatione, constructio ei porrò sensus est aliquantò difficilior. Nam si vox omnes cum sua consueta significatione accipiatur, & ad eos tantùm referatur, qui discesserant, videtur sensus inde elici non conveniens. Nam quid hoc aliud est, ut manifesti sint isti, qui discesserunt, quòd non omnes sunt ex nobis, quàm tacitè confiteri, aliquos ex istis fuisse ex numero Iohannis & suorum, licèt non omnes tales essent. Atqui ex præcedente i-psius Iohannis ratiocinatione, & ex eo, quòd eos anti-christos appellat, necessarium planè fit, neminem ex i-stis fuisse ex numero Iohannis & suorum. Quare sta-tuendum videtur, si vox omnes, ut quidem structura verborum omnino postulare videtur, ad solos istos, qui discesserant, referatur, eam non retinere suam propri-am significationem, sed non omnes idem hîc ex Hebraica simili phrasi significare, quod nulli. tritum e-nim est, exempli gratiâ, Nõ servabitur omnis caro, idem significare, quod Nulla caro servabitur, idq; ex Hebraico idiotismo apud Paulum Rom: 3. v: 20. Quapropter & hîc, non sunt omnes ex nobis, idem videtur valere posse, quod nulli sunt ex nobis, id est, nemo ex illis est ex nostro numero. Verum-tamen, quamvis verborum constructio videatur repugnare, vel potiùs manifestè repugnet, cùm in ista tota particul-

particula nullum sit verbum, quod indicet, de aliis sermonem esse, quàm de iis, qui discesserant: tamen valde dubito, ne sensus horum verborum sit alius, is scilicet, qui videtur ab aliis quoq; animadversus, & quidem solus, quòd scilicet factum sit, nempe divino consilio, ut isti discesserint, & discedendo ostenderint, se non esse ex aliorum numero, ut palàm fiat, nō omnes, qui Christo dant nomen, & cum Christi fidelibus congregantur, esse ex Christi fidelium numero. Qui sensus & valde egregius est, & videtur hujus loci proprius, & simul consentit, ut alii annotarunt, cum Pauli verbis 1. Cor: 11. v: 18, 19. ubi Apostolus ait, se audivisse inter illos Corinthios fuisse scissuras, & ex parte aliqua se id credere. Oportet enim, *inquit*, & in vobis hæreses esse, ut, qui sunt probati, manifesti fiant in vobis. *Miror autem alios, qui prædictum sensum in Iohannis verbis vel animadverterunt, vel sunt suspicati, nullam prorsus mentionem, quatenus memoria teneo, fecisse constructionis verborum, quæ huic sensui, ut dictum est, planè adversari videtur; ita ut videatur necesse, ea verba*, ut manifesti sint, *ita interpretari, ac si scriptum esset*, ut manifestum fiat. *Et sic sanè habetur in Syriaca interpretatione, & in Bezæ translatione, qui Beza propterea Græcè legit, non ἵνα φανερωθῶσιν, sed ἵνα φανερωθῇ, & eodem modo necesse est Syriacum interpretem legisse, qui præterea pro eo, quod suprà in aliis editionibus tam Græcis quàm Latinis habetur*, Nam si fuissent ex nobis, permansissent utiq; nobiscum. *loco, inquam, horum verborum habet*, sed egressi sunt a nobis. *Quæ verba, præter primam voculam* sed, *quippe quæ ex ipso Græco con-*

to contextu sit, videtur ipse de suo addidisse, ubi nos addidimus, Hoc factum est, inter particulas sed & ut, & sic censendum videtur, ipsum habuisse Græcum contextum, ut nunc quidem alioqui habemus, sed sine verbis istis, quæ paullo antè recitavimus.

Allatâ causâ, cur factum fuerit, nempe divino consilio, ut isti secessionem fecerint, quæ est, ut appareat, non omnes, qui Christi fidem profitentur, ipsa Christi fide esse præditos. quam sententiam Paulus quoque expreßit posteriore ad Thessal: 3. v: 2. dū ait, Non omnium esse fidem. ex qua causa consequitur, ut tandem appareant, qui sunt veri fideles firmiter manentes in vocatione sua, & sic, ut Paulus ad Corinthios ait, qui probati sunt, manifesti fiant. allatâ, inquam, hac causâ, & sic tacitè confirmato, istorum antichristorum exortum, & a veris fidelibus secessionem non sine Dei consilio factam fuisse, ait, eos, ad quos scribit, divinitus esse instructos, ut timeri non debeat, ne ab istis decipiantur, idq; exprimit his verbis, sed vos unctionem
20. habetis a sancto, & nostis omnia. Græci codices in initio horum verborum habent καὶ, id est, simplicem copulam: sed & Latina vulgata editio, & Syriaca interpretatio habet adversativam istam, quam nos legimus, nec certum est, an aliter isti Græcè legerint, atq; hodie legatur. Certum est enim ex Hebraicæ linguæ usu, simplicem copulam sæpe pro adversativa poni, ut quidem hîc fieri debere omnes animadverterunt. Iam quærendum est, quid sit hæc unctio quam Iohannes dicit istos habere, & quis sit ille sanctus, a quo illam eos habere dicit. Unctio ista est sine dubio divinum beneficium cognoscendi ipsas res divinas, quatenus he-

nus homini est opus. Sanctus verò ille, a quo ea proficiscitur, videtur posse intelligi tam Pater quàm filius, quàm etiam spiritus sanctus. Quamvis enim, ut nos quidem pro comperto habemus, spiritus sanctus nō sit persona: tamen palàm est, ei sæpißimè tribui, quæ sunt propria personarum, cujusmodi videtur istud, unctionem ab eo proficisci. Non enim video, cur, si unctio ista illud est, quod diximus, dici nequeat, eam a spiritu sancto profectam fuisse. Verumtamen, quia mos divini sermonis est dicere, non quidem spiritum sanctum ungere, quod idem ferè esse videtur, quod unctionem ab eo proficisci: sed spiritu sancto aliquem ungi; & quia ex aliis locis similibus, qui in hac Epistola sese deinceps offerent, videtur constare, unctionem istam tribui vel Deo vel Christo, propterea hîc quoque placet omnino sancti appellatione vel Deum vel Christum intelligere. Vulgo videntur de Christo istud nomen accipere, respicientes cum ad alia multa testimonia, quæ hanc sententiam continent, tum ad illud, quod extat 1. cap: Evangelii ejusdem Iohannis, in verbis illis, & de plenitudine ejus omnes accepimus. Sed, nisi fallor, istud absolutè ac simpliciter de hoc loco asseverari nequit; cùm optimè poßit sancti simplex nomen Deo ipsi accommodari, qui dicit, sancti estote, quia ego sanctus sum. Immo verò ista sancti appellatio, magis propriè, & magis frequenter, quàm cuiquam alii, Deo accommodatur, & ad ipsum celebrandum in sacris literis usurpatur, ut cap: 6. Esaiæ, & 4. Apocal: & alibi valde frequenter. Posset etiam dici, cùm certißimum sit, unctionem istam a Deo tamquam primariâ causâ, a Christo verò tamquam secundariâ proficisci, voluisse

Apostolum unica appellatione, & tamquam unius personæ, Deum simul & Christum significare, propter summam, & omnibus numeris, quatenus diversa essentia fert, absolutißimam, quæ inter Deum & Christum est, conjunctionem. qua de re superiùs aliquid diximus, & inferiùs in hujus Apostoli verbis loca occurrent, quæ planè ostendere videntur, illum (nimirum propter jam dictam causam) de Deo simul & Christo loqui, non secus ac si ambo una tantùm persona essent. Ea verba, & nostis omnia, *continent manifestam Synecdochen, seu potius* Ellipsin. *neq; enim potest ullo pacto vox* omnia *prorsus universè accipi: sed vel necesse est ut ex omnibus quædam tantùm per vocem istam significentur, vel potiùs certa quædam omnia: nempe ea omnia, quæ spectant ad Dei erga nos voluntatē per Christum patefactam, seu mavis in novo fœdere, quod cum humano genere pepigit, comprehensam; idq; quatenus voluntas ista divina ejusq; cognitio necessaria est ad hoc, ut finem illum consequamur, in quem fœdus istud a Deo nobiscum sancitum est, remißionem nimirum peccatorum, & vitam æternam.* Modestè *admodum agit hîc Apostolus cum istis, quos monere vult, ut sibi ab istis antichristis caveant. Vult enim interea nihilominus videri, sibi persuasum esse, eos tali monitione non egere; quò eam illi libentiore animo ferant, nec ullo modo indignentur, si hæc res illis quodammodo in memoriam redigitur. Quamquam possunt hæc Iohannis verba ita accipi, ac si dicere velit, eos non habituros excusationem ullam, si sinant se ab istis seductoribus decipi, cùm per divinam unctionem fuerint edocti ea, quæ ad istos agnoscendos & vitandos sunt necessaria.*
Syria-

*Syriacus interpres hoc in loco habet, non quidem no-*stis omnia, *sed*, nostis *seu* discernitis omnem hominem; *cujus lectionis cùm nullum alibi expressum indicium extet, statuendum est* πάντα *apud ipsum idem valuisse, quod* πάντα ἄνθρωπον, *vel illum accepisse vocem* πάντα, *ac si scriptum esset* πάντας, *cùm aliquoties in sacris literis (ut a nobis indicatum est in explanatione verborum Christi*, Tu es Petrus, *&c. Matth: 16.) neutrum genus pro masculino usurpatum fuisse apertè constet. Qui quidem Syriacus interpres nihilominus inferiùs paulò, id est v: 27. ubi similis sententia habetur, quod Græcè est* περὶ πάντων, *non quidem de omnibus hominibus, sed de omni re interpretatus est.*

Pergit Apostolus inquiens, Non scripsi vobis, quòd non nostis veritatem, sed quòd nostis eam. *sic enim ad verbum sonant verba Græca. Nam vulgata editio, pro* quòd non nostis, *habet*, quasi ignorantibus. *rursus pro* quòd nostis, *habet* quasi scientibus. *Voluit enim vetus interpres omnino exprimere, se voculam Græcam* ὅτι *accipere cum significatione reddendæ rationis, non autem simpliciter exponendi. Et hanc interpretationem videntur fere omnes sequi. In Syriaca tamen editione, non minùs quàm in ipso Græco contextu, dubium manet, utro sensu vocula ista sit accipienda, quam tamen interpres iste non repetit ante verbum* nostis. *Nos verò etiamsi facilè huic interpretationi vulgo receptæ assentimur, tamen noluimus præterire, quin moneremus, posse etiam Iohannis verba ita accipi, ac si Iohannes dixisset,* Non

v 21.

scripsi vobis, vos non nosse veritatem, sed nosse eam. ut scilicet verbum scripsi, *cùm sit præteriti temporis, referatur non ad id, quod nunc scribit. & ante ista verba proximè scripsit, sed ad illud, quod antea scripsisset. Nam ante hanc Epistolam illum aliam quampiam ad istos eosdem scripsisse, indicat repetitum illud,* Scripsi vobis, *quod antea habuimus, statim subjectum, postquam non semel repetierat,* scribo vobis. *Et sanè aliquantò duriùs videtur, ut verbum* scripsi *accommodetur ad ea, quæ proximè antè sunt scripta; præsertim non addito saltem demonstrativo pronomine* hoc, *sive* hæc, *ut fieri solet, cum verbum* scripsi *ad proxima relationem habet: quemadmodum mox ipse Iohannes facit, inquiens,* hæc scripsi vobis de iis, qui seducunt vos. *Non nego tamen verbum* scripsi *etiam sine ejusmodi pronomine demonstrativo, aut alia voce simili, posse referri ad ea, quæ in ipsa eadem Epistola sint scripta, & porrò ad illam ipsam totam Epistolam ubi verbum istud extet. Cujus rei, judicio quidem meo, exemplum est id, quod legimus circa finem prioris Petri Epistolæ, ubi scriptum est,* Per Sylvanum vobis fidelem fratrem, ut arbitror, breviter scripsi obsecrans, *&c. In his enim verbis, nisi vehementer fallor, verbum* scripsi, *refertur ad ipsam illam Epistolam, & ad ea omnia, quæ in illa continentur; nec arbitror plerosq; non idem mecum sentire. Memini tamen Erasmum prædicta verba Petri ita accipere, ut inde colligat, ipsum, ante priorem istam, quam hodie habemus, ejus Epistolam, aliam ad illos eosdem scripsisse. Vnde postea quæstionem movet, quomodo consistere possit in posteriore ejusdem, quam habemus, Epistola, id*

la, id, quod in initio capitis 3. legitur, Hanc jam dilecti, secundam vobis scribo epistolam. *Nam si aliam ante priorem scripsit, certè necesse est, ut posterior sit tertia; non autem secunda. Verùm, ut ex iis, quæ diximus, apparet, sententia nostra est, Erasmum falsum fuisse in interpretandis verbis illis Epistolæ prioris. ubi tamen animadvertendum est, non mirum videri debere, si verbum* scripsi, *refertur ad illam ipsam Epistolam, & ad ea, quæ in illa sunt contenta, cùm id positum sit ad finem ipsius Epistolæ; id quod non accidit in loco nostro, ubi verbum istud non paullo ante ipsum Epistolæ medium legitur. Verumtamen quia scimus frequentissimum esse in sacris literis, tempus præteritum pro præsente usurpari, facilè, ut diximus, vulgatæ interpretationi hac etiam in parte assentimur, ex qua necessariò consequitur, voculam* ὅτι, *quæ mox subjicitur, tam primo quàm secundo loco habere vim reddendæ rationis, cur scilicet proximè scribendo mentionem fecisset antichristorum, a quibus nimirum isti, ad quos scribit, cavere sibi deberent. Et sic Apostolus vult dicere, non propterea se ista scripsisse, quòd illi non nossent veritatem: sed potiùs quia illam nossent, & hanc ob causam facilè essent agnituri ipsum verißima loqui; id quod ab ipso nimirum potißimùm quærebatur. Itaq; secundùm hunc sensum videtis expressam causam, cur dextrè admodum, ut supra monuimus, & quasi per insinuationem quandam istam suam monitionem de antichristis, qui jam existerent, & consequenter de illis cavendis exposuerit, vel potiùs suis verbis complexus sit.*

Sequitur in ipsius verbis, Et quoniam omne mendacium ex veritate non est. *Vox* quoniam,

qua vocabulum ὅτι tertio loco hic positum reddidit vetus interpres, potest, ut antè monuimus, ex ipsius interpretis sensu atq; usu accipi, tam cum vi reddendæ rationis, quàm cum vi simplicis expositionis, nō minùs quàm ipsa vocula Græca possit. Quamvis autem in superioribus duobus locis plerique, ut diximus, velint, illam vim reddendæ rationis habere: tamen in hoc tertio loco etiam ita accipiunt, ut simpliciter exponat, ita ut referatur non ad verbum scripsi remotius, ut prius, sed ad verbum nostis, quod proximè antè legitur. Vnde factum est ut Beza per infinitivum hæc verba reddiderit, hoc nimirum pacto, & nullum mendacium esse ex veritate. Et sanè nullus videtur esse conveniens sensus, si particula ista hoc tertio loco vim reddendæ rationis habeat. Igitur nihil aliud hæc verba Apostoli sibi volunt, quàm quod virtute continetur in proximis, nempe nostis eam, videlicet veritatem. Nam certè non modò qui veritatem novit, sed quilibet etiam, qui alioquin illam ignoret, hoc scit, nempe nullum mendacium ex veritate esse. Possunt tamen verba ista ita accipi, ac si Apostolus dicere voluerit, istos nosse quòd id falsum esset, quod ab istis falsis prophetis sive antichristis dicebatur. nempe, quia nullam convenientiam haberet cum veritate, quam illi noverant.

Quo dicto, ad rem exponendam apertiùs, adq; id exaggerandum, quod dixit, seu potius dicere voluit de mendacio contento in eo, quod isti falsi doctores docebant. statim subjungit: Quis est mendax, nisi is qui
¶ 22. negat quòd Iesus non est Christus? hic est Antichristus, &c. Ait igitur Iohannes, mendacium istorum pseudoprophetarum, & quidem ejusmodi, quo nihil

nihil poßit esse majus & apertius (hoc enim indicat interrogatio ista, Quis est mendax, nisi *&c.) in eo cōsistere, quòd negarent Iesum esse Christum. Vnde etiam sequitur, quòd illos meritò antichristos nominaverit; quandoquidem apertum est, antichristi nomen significare contrarium Christo: quamvis etiam significare poßit eum, qui Christi loco sit, vel idem præstet, quod Christus. Hæc enim est vis particulæ ἀντὶ, ut scilicet & contrarietatem, ut sic dixerim, & commutationem quandam, in ejusmodi nominum compositionibus significare poßit. Sic igitur, cum Apostolus ait,* hic est Antichristus, *tacitè argumentari videtur: Iesus est Christus, & nullus alius præter ipsum. Ergo qui negat Iesum esse Christum, non modò mendax est, sed ipsi Christo apertè adversatur. Notandum tamen est, in Græco vocem antichristi hoc loco habere articulum, ita ut non videatur Apostolus rectè concludere, & id, quod proximè dixerat, ut ejus verba ferunt, omnino confirmare, & tacitè rationem reddere in verbis istis,* hic est Antichristus, *ejus, quòd antea asseveraverat, istos esse antichristos, qui videlicet negant Iesum esse Christum. Nam si is, qui negat Iesum esse Christum, est ille antichristus, ille, inquam, eximius ac singularis, ut videtur omnino significare articulus iste, non sequitur, eum esse simpliciter antichristum, qui hoc faciat, sed esse istum singularem atq; eximium. id quod de istis falsis prophetis negantibus Iesum esse Christum nequaquam asseruerat antè Apostolus: sed tantùm simpliciter dixerat, eos esse antichristos; immo satis disertè illos ab isto eximio & singulari distinxerat. Verumtamen animadvertendum est, verba ista Iohannis,* hic

est antichristus, *seu potius*, ille antichristus, *posse ac debere ita accipi, non ut sensus sit, quemlibet, qui sit talis, esse illum antichristum: sed tantùm antichristum illum fore talem, ut istud idem faciat, id est, neget Iesum esse Christum. unde etiam nomen antichristi habeat. Nam ex hoc consequitur, quòd, quicunque idem faciat, antichristi nomine nuncupari possit, seque pessimum & falsissimum prophetam esse ostendat, si istud facere pergat, & docere Iesum non esse Christum. quando hac ratione similis est illius omnium pessimi ac falsissimi prophetæ atque doctoris, qui futurus est, & per excellentiam quandam Antichristus nominari debet.*

Subjicit, exponendo quid sit & quanti momenti, negare Iesum esse Christum, inquiens, qui negat Patrem & filium. *tribuit hoc, nempe negare Patrem & filium, singulari illi antichristo. quod tamen, cum ex eo consequatur, si quis neget Iesum esse Christum, tribuit idem quoque consequenter aliis, qui idem negent; cujusmodi erant isti alii antichristi.*

Probat autem, eum, qui neget Iesum esse Christum, negare Patrem & filium, his verbis, quæ illico subjungit: omnis qui negat filium, nec Patrem

23\. habet. *Vnde necessariò intelligitur id, quod verissimum est, eum, qui negat Iesum esse Christum, negare filium. Cæterùm quomodo is, qui filium negat, neget etiam Patrem; sive, ut ex Apostoli verbis colligitur, non modò filium non habeat, sed neque etiam Patrem, non explicat Apostolus, sed tantùm constanter affirmat. Nam quòd non explicet, eum, qui negat Iesum esse Christum, negare filium; neque hujus rei causam exponat, nihil mirum est. quandoquidem Christus, & filius,*

nempe

nempe Dei, idem planè significant. Vnde, cùm, ut dictum fuit, nemo sit Christus nisi Iesus, apparet manifestè, quòd, qui negat Iesum esse Christum, negat Christum, & consequenter Dei filium.

Iam, cur, & quomodo verum sit id, quod Apostolus constanter affirmat, eum, qui negat filium, & sic filium non habet, ne Patrem quidem habere; quamvis ab ipso non explicetur, facilè tamen possumus id per nos ipsi perspicere. Nam vel vox Patris hoc loco nihilo plus significat quàm vox Dei, ut quidem videtur apud hunc scriptorem alicubi contingere; vel vocem Patris hîc, ut plerumq; alibi, usurpavit Apostolus, ut indicaret, se de Deo loqui ut pater noster est. Si igitur vox ista hoc in loco nullum majus pondus habet, quàm si simplex Dei nomen pro ea positum fuisset, tunc necesse est, ut patrem non habere sit idem, quod non habere Deum. Deum verò non habere, triplici modo potest intelligi: vel scilicet non habere opinionem, seu non credere, quòd Deus sit; vel non cognoscere Deum, seu quæ sit eius voluntas erga humanum genus; vel deniq; non habere Deum sibi bene faventem ac propitium, seu, non esse participem eorum bonorum, quæ ab ipso Deo singulari quadam ratione in humanum genus proficiscuntur. Quod attinet ad primum modum significandi, quem tribuimus isti loquutioni non habere Deum, non videtur secundùm istum Apostoli verba accipienda esse, vel posse ostendi, quomodo ea vera sint: cùm nihil prohibere videatur, quominus quis sibi persuadeat Deum esse, id est, esse substantiam quandam, quæ divinum imperium sola ex se ipsa in omnia habeat & nominatim in universum humanum genus, & tamen in-

terim neget Iesum esse Christum, & sic Dei filium non habeat, ut Iudæi faciunt, de quibus videtur dubitari non posse, quin illi Deum esse credant, ad eum modum, quem proximè exposuimus. Verùm quod attinet ad secundum significandi modum, quem agnoscimus in loqutione ista non habere Deum, concludendum omnino est, non posse quenquam secundùm sensum istum habere Deum, qui filium Dei non habeat. Qui enim filium Dei non habet, is necessariò non tenet, quæ sit Dei voluntas erga humanum genus, de qua Dei voluntate hoc loco agitur. cùm certum sit, non modò voluntatem istam suam per suum filium Deum patefecisse; sed etiam per nullum alium eam ab ipso nobis patefactam fuisse: quemadmodum ipse Dei filius satis apertè docet cum Matth: cap: 11. ait: Neminem nosse Patrem, id est, Deum, nisi filium, nempe Dei, & cui filius voluerit revelare. Verumtamen quia in isto loco non Dei nomen ipsum, sed Patris habetur, unde posset quis negare, ex istis verbis aliud colligi, quàm sine Iesu non posse cognosci Deum, quatenus Pater noster est: non autem absolutè, Deum sine ipsius filii cognitione cognosci non posse: (quanquam hoc, ut mox dicemus, in proposito nostro frivolum est) placet alia testimonia proferre, ubi ipsum Dei nomen habetur, cujusmodi est illud hujus ejusdem scriptoris cap: 1. sui Evangelii v:18. ubi asserit, Deum a nemine unquam fuisse visum: sed filium ejus unigenitum nobis illum enarrasse. Qui loquendi modus eam vim proculdubio habet, ac si dixisset, solum Dei filium eum fuisse, qui Deum nobis enarraverit, id est, ejus voluntatem nobis exposuerit. Eadem sententia continetur in eo, quòd

spiritus

spiritus sanctus per Paulum Apostolum, tum posteriori Epistola ad Corinth: cap: 4. v: 4. tum in Epistola ad Coloss: cap: 1. v: 15. affirmat, nempe Christum, seu Dei filium, esse imaginem Dei inconspicui. Nec testimonium illud est omittendum, quod extat in Epist: ad Hebr: 1. v: 3. *ubi Dei filius elegantissimis quibusdam metaphoris dicitur atq; exprimitur esse is, per quem Deus ipse apertissimè cognoscitur. Verùm ut paullò antè indicavimus, ea testimonia, in quibus nomen Patris tantùm, & non Dei expressum est, nihilominus probant id, quod hoc loco quærimus; etiamsi inde aliud nihil colligi posset, quàm Deum non cognosci a nobis, quatenus noster est Pater, nisi per filium. Quærimus enim hîc de Dei cognitione, quatenus ea pertinet ad ipsius voluntatem erga humanum genus. Atqui præcipuum quiddam istius divinæ voluntatis est, ut ipse sit Pater noster, & nos ejus filii. Itaq;, si per solum Dei filium nobis innotescere potest, Deum nobis esse Patrem, id est, eum velle nos habere pro suis filiis, hinc necessariò consequitur, sine cognitione filii Dei non posse haberi cognitionem ejus divinæ voluntatis, de qua hîc agimus. Ipse Dei filius Dominus Iesus cap: 14. Evangelii hujus scriptoris non longè a capitis initio dixit,* neminem venire ad Patrem, nisi per ipsum. *Vbi, quemadmodum & præcedentia & subsequentia verba declarant, per* veniendi *verbum intelligit notitiam seu cognitionem habere. Cognitionem, inquam, non quidem essentiæ, sed voluntatis; quatenus videlicet illa ad nos spectat. Apparet igitur, eum, qui negat Dei filium, seu filium Dei non habet, non cognoscere Dei voluntatem erga humanum genus. Postremò, quod attinet ad terti-*

ad tertium modum significandi istius loquutionis, non habere Deum, *dicimus similiter certum esse, & ex his, quæ modò conclusimus, necessariò consequi, eum, qui filium Dei non habeat, non posse habere Deum sibi propitium & faventem; nec esse participem eorum bonorum, quæ a Dei singulari quadam ratione erga humanum genus proficiscuntur: bonorum, inquam, illorum, quæ propriè sunt bona; nimirum, quòd & felicem hominem reddant, & perpetuò durent. Certum enim est, talem tantumq; Dei favorem, tantamq; beneficentiam neminem posse experiri, qui Dei præceptis non obtemperet. Hoc autem nemo facere potest, qui ipsius Dei voluntatem erga humanum genus ignoret. Voluntatem autem hanc ignorare eos omnes, qui Dei filium non agnoscunt, seu Dei filium non habent, jam satis nobis demonstratum fuit. Quòd si velimus, cum Iohannes affirmavit, eum, qui neget Iesum esse Christum, filium Dei non habere, & consequenter neq; etiam habere Patrem; eum habuisse rationem potissimùm paternitatis ipsius Dei respectu nostri, & sic dicere voluisse, istum non habere Deum sibi Patrem; multò adhuc manifestiùs causa apparebit, cur istud affirmaverit. Certum siquidem est, eatenus præcipuè Deum nobis esse Patrem, & nos ipsius filios, quatenus nobis vitam æternam est daturus, nosq; beneficio ejus futuri sumus immortales. Atqui, ut idem hic scriptor noster inferiùs cap: 5. ver: 11. unà cum universa fere novi Testamenti scriptura apertè testatur, vita æterna, quam Deus nobis dedit, id est, promisit, ac certò daturus est, in ejus filio est. ubi statim etiam subjungit,* Qui habet filium, habet vitam, qui non habet filium Dei, vitam

non

non habet, *nempe æternam. Et idem scriptor in initio sui Evangelii scripsit, in sermone illo, seu verbo, id est, in Christo Iesu, & sic in filio Dei, esse vitam. Cum sine dubio simplici* vitæ *nomine intelligeret vitam æternam; ut declarant ejusdem verba ista a nobis ex eadem hac epistola proximè citata, quicquid plerique ejus loci explanatores, de alio generè vitæ, quod a filio Dei proficiscatur, sint commenti. Ipsemet Dei filius Dominus Iesus suprà citato loco capitis 14. Evangelii Iohannis profitetur, atque asseverat, se esse viam, veritatem, & vitam. Unde statim rectißimè id concludit, quod antè recitavimus, neminem venire ad Patrem nisi per ipsum. Et sic videtis, quomodocumque accipiamus loquutionem istam,* non habere Deum, *qui possit ad præsentem locum accommodari, divinitus ab Apostolo, & proinde meritißimò conclusum fuisse, quòd, qui filium neget, is ne Patrem quidem habet.*

Apparet autem, ut supra attigimus, ex isto modo loquēdi, ne Patrem quidem habet, *Negare filium, continere in se, Non habere filium, sive idem utrumque esse. Et sanè pro eo, quod hîc Iohannes dicit,* Qui negat filium, *in prædicto loco inferiùs cap: 5. reposuit,* qui non habet filium.

Cæterùm in Latino codice, & in versione Syriaca additur hîc: Qui cognoscit *seu* confitetur filium etiam Patrem habet, *seu* confitetur. *Quæ particula in vulgatis Græcis codicibus non habetur, nec porrò videtur eße necessaria; cum hîc tantùm agatur de eo, quod consequitur inde, quòd quis neget Iesum esse Christum. Verùm & propter Latinam Syriacamque lectionem, & propterea quia Beza testatur, se quatuor codi-*

or codices Græcos manuscriptos vidisse in quibus illa extabat, & idcirco non dubitavit in sua translatione Latina eam ponere, possumus meritò statuere, illam hîc reponendam esse: præsertim ob id, quòd, si ea non pertinet ad proximè antè dicta, pertinet tamen ad ea, quæ statim subjiciuntur. Namq; *illico subjungit Apostolus,*
℣ 24. Vos igitur quod audivistis ab initio, in vobis permaneat; si in vobis permanserit, quod ab initio audivistis, & vos in filio & in Patre manebitis. *Ecce hîc apertè mentionem facit Apostolus* manẽdi in Patre & in Filio, *quod idem reipsa est cum eo, quod particula ista, quæ in Græcis codicibus reponenda videtur, continet, nempe de habendo Patre & Filio. Iam ordo verborum Græcorum, quem vetus interpres hîc ad unguem servavit, est valde præposterus. Si modo vocula* vos, *per se intelligi debet, id est, aliud nihil unà cum ipsa subaudiri.* Nam *sine dubio, si ita ea sit accipienda, non est suo loco posita; neq; etiam sequentia verba rectè sunt digesta, cum adhunc modum debuerint verba ordinari:* quod igitur vos audistis ab initio, *&c. Sed sunt, qui judicent, hanc trajectionem & ordinis verborum mutationem, quam tamen Beza in sua translatione expressit, esse nimis duram; & propterea censent hîc esse ellipsin quandam Hebraicam ita ut illud* vos *idẽ valeat, quod apud Latinos,* quod ad vos attinet. *Eadẽ porrò sive ellipsis, sive trajectio habetur paullò inferiùs v. 27.* Nos, *cùm de sensu ipsorũ verborum apertè constet, ùq; nihil variet, utracumq; tandem figura sermonis in illis agnoscatur, non admodum solliciti erimus, utram hîc esse, statuendum sit. præsertim cùm pro certo habeamus, tam hanc quàm illam hoc loco agnosci posse.*

Ad rem

Ad rem igitur ipsam accedentes dicimus, hoc, quod Apostolus monet, ut in ipsis maneat, quodq́; dicit ipsos ab initio audivisse, id est, non tum primùm audire, sed perpetuò eos auditu percepisse, ab iis videlicet, qui Evangelium eis annunciaverant, necesse est, ut sit ipsius Evangelii summa, in qua continetur beneficium, quod Deus hominibus dignatus est facere patefaciendo eis voluntatem suam per Iesum Nazarenum. Ratio verò, cur ita illos moneat, ab ipso statim subjicitur. Nā inquit, Si in vobis manserit, quod ab initio audivistis, & vos in Filio & in Patre manebitis. *Nam certè, si istud, quod modò diximus, retineatur, deq́; eo nihil dubitetur, consequitur, ut is, qui ita faciat, in Filio & in Patre simul maneat, cùm Iesus Nazarænus sit ille Filius, & Deus sit ille Pater. Nam sine dubio, sicut iste novit Dei voluntatem erga homines eam esse, quam Iesus patefecit: sic necesse est, si id verè novit, ut voluntati isti obtemperet, cùm ex ejus obedientia videat sibi conciliatum iri felicitatem ac vitam æternam. Iam in obedientia istius voluntatis divinæ continetur id, quod ait,* Manere in Filio & in Patre: *ubi apparet manifesta antithesis ejus, quod antea dixerat, videlicet qui negat Iesum esse Christum, eum & Filium & Patrem simul negare. Ex quo consequitur, hic contrà fieri, id est, pro certo haberi, Iesum esse Christum. Habebit etiam hæc loquutio,* manere in Filio & in Patte, *aliam quandam significationem, quæ est, Ita cum Patre & cum Filio conjunctum esse, ut bonorum ab utroq́; proficiscentium quis sit particeps. Itaq́ue paucissimis verbis Apostolus docet, quid illis facien-*

 dum

dum sit, si velint nihil deviare a vera obedientia voluntatis divinæ, & simul iis bonis frui, quæ perfecta & verè sola bona sunt, ac divinitus in humanum genus proficiscuntur.

Quæ bona apertiùs explicans statim subjungit: Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus
25. est nobis vitam æternam. *Ac si diceret: Dixi vobis, si in vobis manserit, quod audivistis ab initio, vos etiam mansuros in Filio & in Patre; & hac ratione non dubitavi vos ad id inducere, ut id firmiter teneatis, quod ab initio docti fuistis, cùm hinc necessariò consequutura sit vestra felicitas, eaq; summa atq; æterna. Nam si Deus per Christum, & sic Pater per Filium promisit, nempe sibi obedientibus secundum ipsius Christi præcepta, æternam vitam, & Deus nec mentiri nec fallere quenquam potest; certè, si obedientiam istam præstiteritis, & hac ratione & in Patre & in Filio manseritis, fieri nullo pacto poterit, quin supremam istam felicitatem consequamini. Rursus, si in eo statu eritis, ut participes sitis excellentissimorum bonorum, quæ a Patre & Filio proficiscuntur, & hoc sensu in Patre & in Filio fueritis, apparet manifestè, necessarium planè fore, ut hujus excellentissimi boni a Patre & Filio proficiscentis, id est, a Patre per Filium ad nos manantis, participes sitis. Est autem in vocibus illis* vitam æternam, *quod ad Grammaticam attinet, impropria ac figurata loquutio. Nam ex vi Grammaticæ dicendum fuisset,* vita æterna. *Sed verbum* pollicitus est, *huic figurato sermoni, eique non ineleganti causam dedit, quod notandum est propter similia loca, quæ in sacris li-*

teri

teris occurrere possunt, non ita aperta, ut præsens iste locus est.

Hîc concludit Apostolus suam monitionem de cavendis falsis prophetis, & propterea statim subjungit, Hæc scripsi vobis de iis, qui seducũt vos. *Quamquam illico quædam repetit huc pertinentia, quemadmodum mox videbimus. Et hoc quidem in loco, ut suprà attigimus, propter demonstrativum pronomen* hæc, *quamvis verbum* scripsi *sit temporis præteriti, possumus sine ullo dubio affirmare, verbum istud, & particulam hanc ad proximè dicta referendam esse; & Apostoli mentẽ fuisse, his paucis verbis explicare, quicquid hucusq; dixisset, postquam antichristorum mentionem fecerat, qui jam extitissent, & quicquid deinceps hactenus illos monuisset, huc pertinere, ut ipsi ab istis seductoribus sibi caveant; & sic, cum satis modestè, atq; quasi aliud agens monitionem hanc suam antea proposuisset, non veritus est illam tandem aliquantò apertiùs explicare: quandoquidem vox* seducentibus *potest habere, immo revera habet, si ipsa per se consideretur, eam vim, ut non modò significet istorum antichristorum studium atq; conatum, sed etiam ipsius studii atq; conatus effectum: ita ut videatur Iohannes voluisse ista voce uti, ut posset illa quidem de conatu & studio tantùm accipi; ex usitata nempe quadam sermonis figura, cum res ipsa pro ejus studio & conatu ponitur: verùm interea etiam posset secundum suam propriam significationem accipi de ipso effectu, si fortasse factum esset, ut ii, ad quos scribebat, sive omnes, sive aliqui ex ipsis ab istis falsis prophetis seducti jam fuissent,* v 26.

sent, aut prope essent ut seducerentur. Quare ne fort[e] *eos interim offenderet ita loquens, ac si suspicari vide*retur, eos istis falsis doctoribus jam aliquo modo vel ad*haesisse, vel se adhaesuros prae se tulisse; propterea verisi*mile est, ut, quamvis jam, ut antea diximus, monitio*nem suam conclusisset, voluerit quaedam repetere e*[x] *iis, quae antea dixerat ad monitionem ipsam lenien*dam pertinentia. Nam statim subjungit,* Et vos un-
¶ 27. ctionem, quam accepistis ab eo, in vobis ma*net. *Simplex enim copula, a qua verba ista incipiunt, ex usu* Hebraicae *linguae, ut antè etiam factum est, ad*versativae particulae vim habet, ac si Apostolus dixisse*[t]: *Quanquam verò mentionem feci istorum vos seducen*tium: vos tamen interea scio habere unctionem eju*s*modi, eamq́; in vobis manere, quae efficit, ut nihil sit vo*bis opus ulla hac in re disciplina; (*Nam illico addit, &* non opus habetis, ut aliquis doceat vos) *et si video non esse timendum, ne re ipsa ab istis seducami*ni. Videtis Apostolum repetere illud ipsum revera, quo*[d] *etiam antea dixerat de unctione ista, quam haberen*[t] *ii, ad quos scribit; haberent, inquam,* a sancto, *quem sanctum hoc loco simplici pronomine relativo signifi*cat, inquiens,* quam accepistis ab eo.

Diximus autem antea, videri potissimùm san*cti nomine intelligi Deum, quamquam non sine Chri*sto; quippe per quem Deus istius unctionis eos partici*pes faciat, quibus suum Evangelium per eundem Chri*stum annunciat, si illi assentiantur. Iam quid sit uncti*o *ista antea breviter indicavimus, & diximus esse bene*ficium divinum cognoscendi ipsas res divinas, quate*nu[s]*

nus necesse est ad salutem æternam adipiscendam. Sed cur beneficium istud unctio a Iohanne appelletur, nondum explicare conati sumus, id ut faceremus ad hunc locum reservantes. Iam posset quis fortasse arbitrari, nomine unctionis, sive illa id ipsum sit, quod nos dicimus, & ejus nomine intelligimus, sive quicquid illud sit, quod ea significat, illud indicari, quod alibi scriptum extat, Nos scilicet a Christo factos esse Deo reges & sacerdotes, *ut habetur Apoc: 1. v: 6. Quamquam in Complutensi editione non* reges *ibi habetur, sed* regnum: *verumtamen capite 5. ejusdem libri v: 10. ubi eadem sententia habetur, in omnibus codicibus* reges *diserte legitur. tam enim reges quàm sacerdotes ungebantur. Ego autem, etiamsi possum interpretationem nostram nominis* unctionis, *ad regnum & sacerdotium, quod omnes Christiani a Christo sint adepti, aliqua ratione accommodare: tamen quia, præsertim quod ad regnum attinet, hoc videri posset satis durum atq; coactum, arbitror aliud esse quærendum, ut causam istius appellationis investigemus.*

Sed antequam id faciamus, videtur aliquid dicendum de isto regno & sacerdotio Christianorum. Nam *utrumq; alibi etiam illis tribuitur, nempe in priore Petri Epistola cap: 2. v: 5, & 9, an scilicet hoc sit aliquid proprium Christianorum, quod nimirum fidelibus illis sub Vetere Testamento non contingeret.* Namq; *est locus Exo: 19. capite v: 6. ubi Deus per Mosen pollicetur populo Israëlis, quòd, si ipsi Deo audientes fuerint, erunt illi regnum, sacerdotiū, & gens sancta. Ad quem locum sine dubio respexit Petrus in posteriore excitatis locis.*

tis locis. Nam & *ipse ibi post* Regale sacerdotium, *addit* Gens sancta, *ista videlicet attribuens iis, ad quos scribebat, jam Christianis factis. Ex isto igitur Exodi loco videtur concludendum, non esse rem hanc Christianorum tantummodo ut sint Deo reges & sacerdotes, nisi quòd, quemadmodum de aliis omnibus, quæ sub Vetere Testamento fuerunt & Christianis obtingunt, sic de hoc dici potest, id illis contingere excellentiore quadam ratione, quàm fidelibus sub vetere testamento obtingeret. Videtur autem Iohannes, cum de unctione ista loquitur, aliquid velle dicere, quod sit proprium Christianorum, & breviter Spiritus sancti unctionem significare voluisse. quandoquidem per spiritum sanctum fit, ut quis eas res divinas noverit, quæ æternam salutem concernunt. Quamvis enim ii ipsi, qui sub Vetere Testamento fideles fuerunt, vitam æternam sint consequuturi: non tamen sic propriè de illis dici potest, quòd eas res divinas noverint, quæ ad æternam salutem consequendam sunt necessaria, ut de Christianis potest: cum illi non perinde atq; isti vitæ æternæ cognitionem haberent, nec sibi illam a Deo promissam fuisse certò scirent; immo nihil sibi de ea a Deo expreßè dictum fuisse fateri cogerentur. Cùm igitur proprium Christianorum sit, cognitionem istam rerum ad salutem æternam pertinentium habere, cumq; ea per spiritum sanctum contingat; metaphora verò* ungendi *spiritu* sancto *in sacris literis usurpetur; rectè* unctionis *nomine id significavit Apostolus, quod nos diximus, cum vellet aliquid affirmare de iis, qui Christo nomen dederant, quod ipsorum proprium esset.* Habetis autem

tis autem metaphoricum istum loquendi modum ungendi spiritu sancto *indicatum in initio capitis 61. Esaiæ, & capitis 4. Lucæ: Sed disertè expressum cap. 10 Actorum v. 38. Potest etiam simpliciter* unctionis *metaphora significare divinam gratiam & beneficia. Pretiosis enim ungventis atq; odoratis solebant tum apud Ethnicos tum apud Iudæos homines inungi, præsertim eorum capita, ut inde per universum corpus odor ille eiusq; svavitas aliquo modo diffunderetur. Vnde factum est, ut David Psal: 23. cum vellet metaphoricè Dei erga se insignem ac singularem favorem & gratiam significare, dixerit,* Deum ungere, *seu* impinguare oleo caput suum. *Iam nulla divina gratia, nullus favor excellentior isto est, ut quis agnoscat ipsas res divinas spectantes ad æternā salutem adipiscendā.*

Quia verò diximus, per spiritum sanctum beneficium istud tam insigne contingere, rectè est ut hoc aliquantò explicatiùs exponamus: præsertim cùm in eam sententiam venerimus, ut reipsa idem sit hæc unctio, de qua Apostolus hic non semel loquitur, cum eo, quod in hac sua monitione paullo antè dixit hortando istos, ad quos scribit, ut in illis maneat id, quod audiverunt ab initio. Neq; *enim omnibus planè est obvium, quomodo auditio ista per spiritum sanctum fiat: quamvis non desint, qui in enarratione huius Epistolæ, & explicatione unctionis istius, id animadverterint atq; docuerint.* Certum *siquidem est, ipsam Evangelii prædicationem, qua continetur, quicquid à nobis cognosci debet ad salutem nostram spectans, & sic illud totum com*

prehenditur, quod Apostolus intelligit nomine eius, quod isti a principio audiverint, non fieri nisi per spiritum sanctum; & ipsum Evangelium, eiusq; ministerium, Dei spiritum, & divini Spiritus ministerium alicubi appellari. præsertim verò in priore ac posteriore Epistola ad Corinthios, & in illa quidem cap: 2. in hac capite 3. Meritò igitur videmur in eam sententiam venisse, ut idem reipsa Apostolus dixerit, cum mentionem fecit eius, quod isti ab initio audiverant, quod, quando unctionis, quam acceperant, mentionem fecit. id quod multò etiã verisimilius videretur, si in posteriore hoc loco, ubi istius unctionis meminit, legeretur, non quidem manet, *ut Græci codices habent, sed* maneat, *ut habent Latini: quibus Latinis codicibus magis quàm Græcis, quod ad sensum attinet, consentit Syriaca interpretatio, in qua habetur* si manserit. *nam hoc habet vim monendi ut maneat, quemadmodum expreßè habet ipsa vox maneat, quæ in Latina versione extat. Esset inquam, si ita legeremus, verisimilius quod diximus; cùm similiter, quod ad id attinet, quod isti ab initio audiverant, expreßè moneat Apostolus, ut id in illis maneat. Quod si fiat, cùm Iohannes affirmet, fore ut ipsi in Filio & in Patre maneant, neceße omnino est, ut unctio ista nihilo plus complectatur aut declaret reipsa quàm illud. Qui enim in Filio et in Patre manet, jam habet omnia, & perfectus est, quantum hac in re requiritur in cognitione Filii & Patris, & in ipsorum participatione; adeò ut, si unctio ista aliquid diuersum ab auditione Evangelii significaret, ea sine dubio hîc non necessaria sed supervacanea esset.*

Pergit

Pergit Apostolus commendans unctionem istam, & ait: Sed sicut ipsa unctio docet vos de omnibus, & vera est, & non est mendacium, &, sicut docuit vos, manebitis in eo. *Pro eo, quod alii legunt* in eo, *Erasmus legit* in ea, *referens scilicet relativū Græcum* αὐτῷ *ad* χρίσμα. *Quæ interpretatio mihi non improbaretur, nisi ea, quæ sequuntur, satis docerent, relativum istud non pertinere ad unctionem sed ad Deum, vel ad Christum, vel potius ad utrumq;, ut postmodum explicabimus. Nam quod, si pronomen istud ad unctionem non referatur, non appareat ipsius antecedens, nihil est mirum. Est enim hoc apud hunc scriptorem valde usitatum, quin etiam eius rei exemplum in hac ipsa verborum complexione aperte extat, dum ait,* Et vos unctionem, quam accepistis ab eo, *&c. Neq; enim antecedens istius relativi apparet. Id porrò quod Apostolus, ut in Græco est, per futurum indicativi extulit, inquiens* manebitis, *ut aliàs sæpe contingit, ita accipi debet, ac si per præsens imperativum elatum fuisset, ut Latinus interpres unà cum Syriaco vocem istam accepit, nisi fortaße illi non quidem* μενεῖτε *sed* μένετε *legerūt: nam certè sic legitur statim in eadem repetita sententia. Itaq; monet Apostolus, ut, quemadmodum divinum illud beneficium, quo a Deo affecti fuerant per Evangelii prædicationem, eiusmodi erat, ut illos omnia doceret, quæ videlicet pertinerent ad salutarem veritatem cognoscendam; & quemadmodum beneficium istud veritatem prorsus in se continebat, & non ullum mendacium: sic vellent ma-*

nere in eo, nempe in Deo per Christum. Nam *hoc ipsum id breviter erat, quod divinum istud illos benefi- cium docuerat.*

Animadvertendum autem est, quomodo Apostolus loquatur, inquiens de unctione ista, quòd sit vera, & non mendacium. *Nam pro eo, quod ex consueto loquendi modo dicere debuisset,* Et non est mendax, *dixit,* & non est mendacium. *Nec tamen hoc novum est, ut substantiva metonymicè pro adjectivis ponantur.* Nam *præter alia multa exempla, quæ passim non modò in prophanis, sed etiam in ipsis sacris scriptoribus occurrunt, illud videtur ad hunc locum accommodatissimum, quod habetur posteriore Epistola ad Corinth: cap. 7, v 14. ubi* veritas *positum est pro* vera, *quemadmodum hîc in re contraria* mendacium *pro* mendax. *Reprehendit autem Beza hoc in loco veterem Interpretem atq; Erasmum, qui vocem* mendacii *retinuerint. quæ reprehensio non videtur esse justa, cum figura ista sermonis omnibus sit notissima, & præstet in literis sacris, quando aliter facere non sit necesse, ita transferre verba ut propriè sonant. Erat autem, aut certè fuisse videtur alia causa, cur hîc Iohannes, si sermonis proprietatem ac consuetudinem sequi voluisset, non* mendacium, *sed* mendax *scribere debuißet; videlicet quia dixerat antè non* veritas *sed* vera; *quò nimirum antithesis ista concinnior esset. Quanquam potest fortaße vox* ἀληθές, *quam omnes interpretantur* vera, *esse non adjectivum, sed substantivum nomen. nisi enim memoria me fallit, Græci sub-*

stantive

stantivè dicunt τὸ ἀληθὲς, *cum eadem significatione propemodum, quam habet vox* ἀλήθεια, *& recta omnino videtur esse antithesis si* τὸ ψεῦδος, *&* τὸ ἀληθὲς *opponantur. Mihi quidem omnino sit verisimile, si verum est, quod diximus de substantivo nomine* τὸ ἀληθὲς, *illud hoc loco, non autem adjectivum, a Iohanne usurpatum fuisse.*

Subjungit statim Apostolus eandem, ut diximus, sententiam repetens, Et nunc, filioli, manete in eo. *Vbi antequam ulteriùs progrediamur, necesse est aliquid explicatiùs dicere de eo, quem Apostolus intelligat sub pronomine isto relativo. Nam verba, quæ mox sequuntur, valde ancipitem videntur lectorem hac in re reddere. Quod ad illud pertinet, cum dixit,* Et vos unctionem, quam accepistis ab eo, *quid videlicet intelligat Apostolus sub eodem relativo pronomine, jam dictum est antea, nec videtur ea in re esse difficultas, cùm nihil sit, quod sensui & interpretationi a nobis allatæ quidquam repugnet, quòd videlicet intelligatur ab Apostolo Deus & Christus simul: sed ita tamen ut perinde sit ac si dixisset, a Deo per Christum. Et sanè, nisi sequentia verba obstare viderentur, non videtur dubitandum, quin similiter hîc, cum ait, & repetit,* Manete in eo, *ita sit hoc accipiendum, ac si dixißet, Manete in Deo per Christum. Verùm cùm illico subjungat,* ut cum apparuerit habeamus fiduciam, & non pudefiamus ab eo in adventu ejus, *videtur reddi dubia interpretatio ista, quandoquidem secundum ipsam Deus is est, qui præcipuè nominatur.* ℣ 28.

Vnde, quæ

Vnde, quæ sequuntur, ad ipsum Deum etiam præcipuè referri debere, ex interpretatione nostra liquet: cùm tamen ea non ad Deum, sed ad Christum tantummodo accomodari posse videantur. Nam & apparitio, & adventus, & non pudefieri ab eo sed coram ipso fiduciam habere, *videntur, inquam, hæc omnia in scriptis novi fœderis ad ipsum Christum, non autem ad Deum accomodari; aut certè non ita frequenter, nec tam propriè ad Deum, sicut ad Christum. Sed quod rursus ex altera parte videtur docere, Apostolũ nihilominus Deum præcipuè hîc intellexisse, in istis, inquam, verbis, quæ videntur Christo magis quàm Deo ipsi convenire, & sic quod planè confirmat interpretationem nostram (nisi quòd potiùs videantur ipsius verba ita accipienda, ut Deum tantùm intelligat, non modò præcipuè) illud est, quod deinde subjicit,* Si scitis quoniam justus est, scitote quoniam omnis, qui facit justitiam, ex ipso natus est. *Videtur omnino hîc Apostolus loqui, non de Christo, sed de Deo. Quamvis enim possit suo modo dici, eum, qui facit justitiam, quod attinet ad tempora sub Novo fœdere, natum esse ex Christo; & nos de nativitate ista ex Christo, explicantes locum quinti capitis Epistolæ ad Romanos, ubi Adamus cum Christo confertur, in disputatione nostra de Servatore satis apertè, ni fallor, non pauca docuimus, eamq; ex collatione ista Christi cum Adamo omnino proficisci, sive ex ea deprehendi demonstravimus: tamen nusquam fortaßis disertè scriptura ita de Christo loquitur, ut ipsos Christianos eius filios nominet, & ipsum eorum patrem. Quod si tamen alicubi ea*

cubi ea leguntur, quæ sententiam istam non obscurè continere videri possint, & tantùm non disertè dicere, Christum esse patrem nostrum, & nos ipsius filios: hoc nihilominus in loco id factum non fuisse, sed Apostolum planè de ipso Deo dixisse, quòd, qui facit justitiam, ex ipso sit natus, probant, quæ mox sequuntur, Apostoli verba in initio tertii capitis, cùm finis secundi sit in illis verbis, Ex ipso natus est. Sic enim statim subjicit, Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filii Dei nominemur. Quæ verba cùm omnino, quemadmodum verbum videte demonstrare potest, ad proximè antecedentia referri debere videatur, necesse est fateri, in ipsis antecedentibus verbis expressum haberi, quòd Deus sit pater noster, & nos ipsius filii, nos, inquam, Christiani, & qui justitiam facimus. Nam hos sine dubio, immo necessariò intelligit Apostolus sub pronomine illo nobis. Quid igitur dicemus, cùm ne ipsa quidem interpretatio nostra, ut scilicet pronomine illo relativo Deus præcipuè intelligatur per Christum, & hac ratione uterq; nempe Deus & Christus, suo modo sub illo comprehendatur, videatur bene respondere huic rei, quæ concluditur, ubi solius Dei videtur ratio haberi? Ad hoc postea respondebimus. nam prius necesse est prima verba Apostoli, quæ paullo antè recitavimus, & ex ordine explicanda nobis sunt, aliquo modo explanare.

Cum igitur ait, ut cum apparuerit &c. huc usq; videtur hoc ipsum de ipso Deo dici posse, quemadmodum nostri homines docuerunt, tractantes locum illum ad Titum cap: 2. ubi nominatur adventus gloriæ

magni Dei, & in Græco, pro eo, quod in Latino codice legitur adventum *habetur* ἐπιφάνειαν, *quæ vox cognationem habet cum verbo* φανερωθῇ, *quo hîc Iohannes utitur. Nam si quis dicat ibi de gloria magni Dei, non autem de ipso Deo verba fieri; respondemus, ubi gloria Dei, & quidem illius magni, apparet, ibidem dici meritò posse, ipsum Deum apparere; præsertim cùm is alioqui in essentia sua in hoc mundo numquam appareat, vel apparere possit: sed tantummodo per qualitates, ut sic dixerim, suas & effectus præsentiæ suæ apertos atq; indubitatos, qui quò maiores & expressiores fuerint, eò magis unà cum scriptura dicere possumus, tunc Deum ipsum apparere. Eiusdem generis est, propter jam dictas rationes, id, quod paullo pòst dicitur*, in adventu eius. *tantùm videtur difficultatem aliquam habere illud*, Et non pudefiamus ab eo, *& illud etiam*, & habeamus fiduciam. *Nam quod attinet ad illud*, ne pudefiamus ab eo, *non desunt, qui velint, eandem sententiam verbis istis contineri, quæ habetur apud Marcum cap: 8. dum Christus ait, quòd filium hominis pudebit eius, quem ipsius puduerit eiusq; sermonum in generatione illa adultera & peccatrice; eum, inquam, pudebit tunc, cum veniet in gloria Patris sui cum angelis sanctis. Vbi videtis, quod attinet ad istam pudefactionem, Christi nominatim atq; expreßè rationem haberi. Verumtamen quia hæc pudefactio, cuius hîc fit mentio, ea est, quâ nos pudefiamus; non autem, quâ Christum nostrûm pudeat, quod quidem attinet non ad rem ipsam, sed ad verba, quibus illa exprimitur (neque enim negamus, ex eo,*

quòd

quòd Christum nostri pudeat, consequi, nos pudefieri: sed tum dicimus, verbum pudefiendi *ad nos hoc in loco relatum, non significare illum Christi pudorem, cum eum nostri pudebit, & sic nihil esse necesse, ut hic noster locus idem sit reipsa cum illo apud Marcũ, ad illumvé respiciat) propterea concludimus nihil impedire, quò minùs iste, a quo cavendum nobis est ne pudefiamus, secundum ipsius Iohannis mentem sit ipse Deus. Quod porrò pertinet ad id, quod præcedit,* Habeamus fiduciam,*consideratum etiam ut conjunctum cum pudefactione ista, videri similiter potest, illud propriè ad Christum eiusq́ adventum referendum esse. Nam similis locus habetur, ubi Christi fit mentio, in ipsius Christi verbis apud Lucam cap: 21. v 36. ubi satis longum sermonem suum de Hierosolymitano excidio, deq́ suo adventu, & fine seculi ad hunc modum concludit:* Vigilate itaq; in omni tempore orantes, ut digni habeamini effugere ista omnia futura, & stare ante filium hominis. *idem enim omnino videtur esse istud,* Stare ante filium hominis, *quod* habere fiduciam, *&* non pudefieri coram eo in adventu eius. *Neq́ enim voces* ab eo, *quæ hîc leguntur* pudefiamus ab eo, *ita accipiendæ sunt, ac si dictum esset, ne is nos pudefaciat.* Neq́ *enim in Græco est* ὑπ' αὐτοῦ *sed* ἀπ' αὐτοῦ, *ita ut revera idem sit, ac si dictum fuisset, coram ipso. Hoc dicimus ad confirmandam similitudinem, quæ est inter locum hunc nostrum, & locum istum apud Lucam. Beza quidem existimat tam veterem interpretem Latinum quàm Syriacum legisse* ὑπ' αὐτοῦ. *nimirum quia præpositionem istam*

onē istam ita reddiderunt, ut apud illum quidem prò ea legatur Ab: *apud hunc verò particula, quæ idem Latinè sonat. Verùm cum præpositio Græca* ἀπὸ *multis in locis Latinè rectè verti possit per præpositionem* a, *sive* ab, *non video, cur non potuerit uterq; legere u est* ἀπ' αὐτοῦ, *et tamen voces istas reddere* ab eo *quamvis in hoc loco non bene conveniat cum significatione præpositionis* ἀπὸ, *ista interpretatio* ab. *tametsi enim hac ratione locus redditur ambiguus, id est, nescitur an is, qui significatur per relativum* eo, *habeat locum personæ agentis, an verò tantùm personæ, qu præsens adsit: tamen non est mirum, eos ambiguitatem istam, quemadmodum & alias similes, idq; valde frequenter, vitare non studuisse. Apparet igitur, ut ad propositum revertamur, magna convenientia inter locum hunc & illum apud Lucam; & consequenter, videri potest, ut, quemadmodum apud Lucam de Christo est omnino sermo, sic de eodem verba hoc loco fiant non autem, ut interpretatio nostra fert, præcipuè de Deo. Atqui nihilominus ab interpretatione nostra recedendum non putamus. nihil enim vetat, quominus unum & idem distinctè & de Christo & de* Deo *dicatur. quemadmodum ostendimus aliquoties respondentes Trinitariis afferentibus loca, in quibus ea, quæ de Deo in Vetere Testamento dicta inveniuntur, volunt de Christo dicta esse; quia videlicet eadem de Christo expressè in Novo Testamento dicta inveniantur; & inde concludunt, Christum esse ipsum Deum. Ostendimus, inquam, nihil vetare, quominus istud fiat, etiam*

alia si

alia sit essentia Dei, & alia Christi, ut quidem nos sentimus. Numquid fortasse non est rectè dictum, debere nos in Deo manere per Christum, ne, ubi ipse Deus per Christum advenerit, ab ipsius Dei præsentia pudefiamus? Certè nemo non videt, hoc rectissimè ab Apostolo dici potuisse; & propterea non est, quod ab interpretatione nostra discedamus, quia similis sententia inveniatur ad Christum ipsum manifestè pertinens, coram quo videlicet ut stare possimus, cum advenerit, curare omnino debeamus.

Sed jam tempus est, ut ad illud respondeamus, quod antea attigimus, & ex quo videtur labefactari interpretatio nostra istius relativi pronominis, non quidem propterea, quòd non ipse Deus, sed Christus per illud significetur: sed quòd non modò Deus præcipuè, Christus autem, ut sic loquamur, secundariò, sive Deus per Christum, ut interpretatio nostra fert, sed solus ipse Deus pronomine isto significari videatur; cùm videlicet ii, qui justitiam faciunt, dicantur ex illo nati. In quo solius Dei videtur ratio haberi, utpote qui solus sit is, ex quo nati sunt ii, qui justitiam faciunt, secundum quidem consvetum scripturæ loquendi morem. Ad hoc igitur potest ad hunc modum responderi: videlicet, quamvis verum sit, de solo Deo hoc loco intelligi, quòd eius sint filii, qui justitiam faciunt: tamen cùm hoc de perfectissima, quam homines, ipsius Dei beneficio, habent, divina filiatione intelligi debeat, necesse est fateri, id non contingere nisi per Christum. Neq; enim homines sanctitatis omnium perfectissimæ, & firmæ spei vitæ immortalis, quibus divina filiatio, quæ in

hoc mundo habetur, planè continetur, alia ratione participes unquam sunt facti, quàm per Iesu Christi eiusq́ evangelii prædicationem & patefactionem. Iam quòd de filiatione ista divina perfecta atq́ præcipua Apostolus hoc in loco loquatur, satis indicant verba illa, Videte qualem charitatem *&c. ubi videmus Apostolum, tanquam rem, in qua Deus excellentissima ratione charitatem suam erga humanum genus ostendat, divinam istam filiationem commemorare. Quòd si nihilominus, ut negari non possit, interpretationem nostram illius pronominis posse hac ratione, quam modò exposuimus, sustineri, & doceri,* ab eo, *&* ex eo *idem hîc esse quod* a Deo *&* ex Deo per Christum, *dicat tamen quispiam, non parem esse ubiq́ rationem & significationem interpretationis istius, cùm videlicet, ubi agitur de unctione ab eo accepta, possit hoc intelligi, ac si dictum fuerit, acceptam fuisse unctionem istam a Deo per Christum: sed tamen ita, ut non tantùm a Deo, sed etiam a Christo ea accepta intelligatur; a Deo quidem ut primariâ, a Christo verò, ut secundariâ causâ. Vbi verò agitur, quòd ex eo nati simus, non possit similiter dici nos ex Deo & ex Christo natos esse; ex Deo quidem ut primariâ, ex Christo verò ut secundariâ causâ: dicimus hanc considerationem esse subtiliorem, quàm ut Apostolum deterrere debuerit, quominus ad istum modum loqueretur, cum intelligeret ac dicere vellet hoc tantùm, videlicet nos ex Deo natos esse, idq́ per Christum. satis enim est, si ubiq́ possit ista interpretatio, quòd Deus pronomine isto præcipuè significetur, sed non tamen sine Christo*

optim

optimè accõmodari; licet non ubiq; sit eadem prorsus ratio rei istius. Quanquam non videtur nobis omittendum, fieri facilè posse, propter summam illam conjunctionem, de qua antea non semel diximus, quæ est inter Deum & Christum, ut Apostolus sæpissimè voluerit ita loqui, ut eius verba tam possint ad Christum quàm ad Deum accommodari, sub uno simplici pronomine relativo tacito vel expresso, utrumq; quod ad verborum vim attinet, comprehendens, ut postea lector vel utriq; vel alteri tantùm ex ipsis, pro ut opus fuerit, accomodet suis locis ubiq; id, quod eius verba continent. Nam certè videtur omnino, saltem prima fronte, cuiq; legenti, exempli causâ, id, quod dicit de apparitione eius atq; adventu, unà cum aliis ibidem dictis, pertinere propriè ac distinctè ad ipsum Christum, ad eumq; planè referendum esse; quod si fiat, nihil non verissimum inde consequetur: sicut ex altera parte id, quod dicit de filiatione ex ipso, manifestum est ad Deum pertinere. Verumtamen non recedimus a jam dicta nostra, & satis defensa interpretatione, quæ similiter, & fortasse multo magis, conjunctionem illam summam Dei & Christi ostendit; quippe quæ hoc ferat, ut nihil in istis dubiis locis, ita de Deo, quamvis de ipso præcipuè verba fiant, intelligatur, quin Christus simul intelligi debeat, tanquam is, sine quo nihil istorum fit, aut factum est.

Nunc antequam explicationem capitis tertii aggrediamur, pauca quædam dicenda sunt de quibusdam verbis, & de sententia quadam huius ultimæ partis secundi capitis. Primùm igitur, quod Latinus interpres red-

pres reddidit fiduciam, apud Iohannem est παρρησίαν, quod verbum propriè & secundum suam etymologiam significat loquendi libertatem; & propterea Beza & hic & alibi in hac quidem Epistola, & fortasse ubiq; vocem istam in ultima suæ translationis recognitione libertatem loquendi transtulit. Quæ tamen interpretatio mihi nullo modo probari potest, tamquam ea, quæ, dum proprietatem nominis sectatur, verum sensum omittat aut certè obscuret. Nam quid quæso est, quòd Apostolus moneat, ut curemus habere libertatem loquendi, cum Deus in Christo, orbem scilicet terrarum judicaturus, apparuerit? Quis non videt, parum aut revera nihil pertinere ad Apostoli mentē, quòd quis tunc liberè nec ne loquatur: sed plane hoc ab ipso moneri, ut tales simus, ne ullam tunc nobis timendi causam habeamus. Quare cum aliis viris Græcæ lingvæ non minùs quàm Beza peritis, visum fuerit in hoc & similibus locis vocabulum παρρησίας fiduciæ nomine reddere. cumq; nomen istud, ut apparet, ad mentem Apostoli maximè accommodetur, non video, cur ab interpretatione ista, quæ communis esse videtur, recedendum nobis sit; nec dubito, quin viris istis constiterit, istud vocabulum rectè sic reddi posse; & apud bonos auctores, & ni fallor, apud ipsos sacros scriptores loca inveniri, in quibus necesse sit, ut cum significatione ista hæc vox accipi debeat. cuius rei causa esse potest figurata loquutio, eaq; receptissima, sumendi causam pro effectu, & contrà; seu rem conjunctam pro altera conjuncta. Etenim certum est, nec libertatem loquendi sine fiducia, neq; fiduciam sine loquendi

quendi libertate esse solere; & libertatis loquendi causam esse fiduciam. Quare nihil mirum videri debet, si vocabulum, quod propriè libertatem loquendi significet, cum fiduciæ *significatione usurpetur.*

Est præterea in his verbis Græca vox γινώσκετε, *quæ &* scitote *&* scitis *reddi potest. Latinus interpres unà cum Syriaco eam ita accepit, ut sit imperativi modi, & significet* Scitote: *Beza verò vult illam accipi indicativo modo, &* Scitis *reddi; quia videlicet Apostolus ubiq; præ se ferat, non planè docere, nec rudes instituere. Hîc ego non multùm laborandum esse crediderim: sed tamen, ut verum fatear, mihi plus placet vulgata interpretatio. Nam tantum abest, ut hac in Epistola vitet Apostolus loqui ut præcipiens, & rudes instituens, quamvis aliquando videatur aliam viam tenere, ut sint manifesta exempla istius rei, tum alibi fortasse, tum sine dubio in initio cap: 4. ubi scriptum est,* Dilecti, ne omni spiritui credite; *& in ipso Epistolæ fine, ubi legitur,* Filioli custodite vos ipsos ab idolis. *Quibus duobus in locis multò magis præceptivè, & per modum instituendi rudes, loquitur Apostolus, quàm hoc in loco nostro, etiamsi dixerit* scitote. *Apparet enim, illum, quicquid hîc monere seu præcipere videatur, id elicere ex eo, si ipsi sciant,* Deum esse justitiam; *adeò ut parva admodum differentia appareat, sive quis legat* scitis, *sive legat* scitote. *Vtrocunq; enim modo ipse loquutus fuerit, sensus est, ex eo, quòd illi sciant, Deum esse justum, consequi, illos scire, seu scire debere, quòd, quicunq; facit justitiam, ex Deo natus est. Iam quomodo hæc*

consequutio vera sit, inde intelligere poßumus, si sciamus, quid sit ex Deo nasci; *quod ipsum sanè ex hoc loco facilè intelligi potest: nempe, id aliud nihil esse, quàm Dei esse similem, & a Deo profectum esse Spiritum, quo regitur & suas actiones moderatur. Nam certè, si Deus est justus, is, qui justitiam facit, Dei est similis, & justitiæ spiritu (justitiæ, inquam, illius, quæ apud Deum perfecta justitia est, & a Deo tamquam eius fonte manat) seipsum suasque actiones regit ac moderatur. Hoc autem voluit Apostolus monere, quia post monitionem illam de cavendis falsis prophetis, deque non discedendo a verissima ac certissima fide, ac confessione, quòd Iesus est Christus, quæ monitio unà cum suis appendicibus hucusque duravit, voluit ad præcipuum suum in hac Epistola institutum reverti, quod est, ut isti, ad quos scribit, sint veris Christianis virtutibus præditi. Nam verbis istis & collectione ista sua illos interim monet, ut justitiam faciant. Nam hac ratione fiet, ut verè sint Dei filii, quod nimirum & desiderabilissima supra omnes alias res planè est, & ipsi id jam profitebantur. Cæterùm quid propriè significet* Facere justitiam, *& quid hac loquutione comprehendatur, inferiùs alibi commodiore loco, Deo dante, explicabimus. Nunc jam ad tertii capitis explicationem accedamus.*

CAPUT III.

¶ 1. VIDETE, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei vocemur. *Occasione sumpta*

pta ex monitione sua, quam postremis antecedentibus verbis complexus est, ad aliam tacitam monitionem, eamq; maximi momenti, hoc in loco Apostolus transit. Ea est, quòd, quando Deo placuit, ut ipsius filii simus, nosq; tali tantoq; beneficio donare voluit, nostri officii est, hac re bene perpensa nos erga Deum ipsum haud ingratos præstare, & consequenter illius præcepta quàm studiosissimè servare, ei cultum illum atq; reverentiam tribuentes, quæ tanto patri conveniat. quod quamvis Apostolus non exprimat, est tamen hoc totum ex ipsius recitatis verbis, & ex isto loquendi modo, videte qualem &c. planè colligendum. præsertim cùm vox Græca ποταπὴν, quæ qualem simpliciter vulgò reddita fuit, ut mihi quidem semper visum est, eam vim habeat, ut idem pollere possit, quod qualem & quantam. Quamvis, ut meminisse possum, quidam ex iis, qui nobis significationes vocabulorum Græcorum in suis Lexicis tradiderunt, huiusce vis, quam vox ista habeat, nullam mentionem faciant. Inveni autem nuper Iohannem Piscatorem, in hunc ipsum locum annotantem, hoc ipsum sentire, quod ego sentio; & adferre locum quendam ad id confirmandum, de quo ego itidem jam pridem cogitaveram, nempe Matth: cap: 8. v 27. in illis verbis ποταπός ἐστιν οὗτος; quæ sine dubio, ut locus ipse docet, significant, Qualis & quantus est iste. Quod autem diximus, Apostolum ex præcedente monitione (quæ tamen & ipsa, ut antea indicavimus, tacita est) hanc monitionem tacitè intulisse, ut Deo quàm diligentissimè obedientes nos præstemus; ista, inquam, illatio verissima censenda est, aut certè

talis videri omnino potest; si modò ultimum Græcum verbum superioris capitis ita legi debet, ut vulgo legitur, id est, γεγέννηται per duplex ν, & propterea latinè reddi, quemadmodū ab omnibus fortaßis interpretibus redditum fuit, natus est. *Complutensis editio habet hoc loco γεγένηται, per simplex ν, & sic Syriacum interpretem omnino legisse apparet; cùm Latinè secundum ipsius interpretationem habeatur simplex verbum* Est. *Quamquam meliùs secundum ipsius Syriaci interpretis sensum potuisset fortasse verbum istud reddi* extitit. *meliùs, inquam, si ipsum verbum Græcum attendamus, quod est temporis præteriti. Nam alioqui, ut aliàs suprà attigimus, valde frequens est in ipsius Novi Testamenti scriptis, ut præteritum tempus pro præsente accipiatur. Sed dubium interim apud me est, utrum ipsa ista vox ita usurpata inveniatur, ut significet simpliciter* fuit; *etiamsi certum est, verbum γίνομαι sæpissimè inveniri cum simplici significatione verbi substantivi; & inde, vel potiùs ex obsoleto verbo γενάομαι eiusdem significationis, vox ista γεγένηται omnino derivata est. Quicquid sit, dubitari nequit, quin Syriacus interpres omnino crediderit, vocem istam hoc loco, ut sæpe alibi, nihil plus significare, quàm fuit, quod ipse propter consvetam, quam diximus, enallagen præteriti & præsentis temporis, nihil est veritus mutare in* est, *propterea quòd putaret istic non de Deo, sed de Christo agi, neq; videret, quomodo ex usu sacrarum literarum dici posset, eum, qui justitiam facit, ex Christo esse natum, vel factum,*

factum, (ut alioqui vox ista significare potest) quemadmodum omnino videtur posse dici, eiusmodi hominem ex Christo esse; nec, quominus non natus est, *sed* est *simpliciter vocem istam Græcam redderet, ipsum quicquam deterruit, quòd statim subjicerentur verba, in quibus filiationis nostræ divinæ expressa sit mentio, idq; cum præposito verbo* videte, *quod omnino suadere potest, id, quod subjicitur, ad proximè præcedentia relationem habere; id quod a nobis ipsis antea indicatum fuit. quod tamen volumus ita accipi, ut admodum verisimile, non autem ut necessarium. Nihil enim impedire videtur, quominus verbum* videte *possit suam vim retinere absq; eo, quòd respiciat ad proximè antecedentia. & hæc sine dubio fuit causa, cur interpres iste non dubitaverit eam interpretationem sequi verborum præcedentium, quæ sibi cum veritate magis convenire videbatur, quamvis videret ista sua interpretatione fieri, ut sequentia verba ad præcedentia ista relationem non haberent, quod tamen ex vi istius verbi* videte *videbatur planè statuendum. Nam nihil absurdi in eo est, si dicamus Apostolum sine relatione ista prima hæc verba tertii capitis protulisse, quippe quòd res notoria ac vulgatissima in religione Christiana esset, eos, qui Christo adhærebant, cuiusmodi & ipse erat, & illi se esse profitebantur, ad quos scribebat, filios Dei & esse & nominari. A cuius rei consideratione abreptus Apostolus, potuit illam sine ulla dependentia ex antedictis commemorare, & considerandam similiter iis, ad quos scribebat, proponere, & inde ea ratione, qua diximus, tacitè illos monendi viam invenire.*

re. Hæc explicasse non fuerit fortasse inutile, ut meliùs ac certiùs statuere quis possit, quomodo sint accipienda ea, quæ ad finem superioris capitis dicuntur; & an sit omnino nec ne statuendum pronomina illa relativa ad Deum præcipuè, sed tamen non sine Christo referenda esse, ut a nobis factum est. Posset enim quis, in interpretationem istam Syriacam secutus, omnem fortasse difficultatem vitare, quæ in eo videtur esse, si ad Christum præcipuè pronomina ista referantur. Quanquam nos sententiam nostram suprà pluribus expositam non mutamus; sed tantùm, ut lectores diligentiùs hac de re cogitent, commonefacere voluimus.

Nunc ad explicanda Apostoli verba revertamur. Textus Græcus habet simpliciter, ut recitavimus, filii Dei vocemur: sed in Latinis exemplaribus additur Et simus. Quod ipsum invenitur etiam additum in Syriaca interpretatione. estq́; incertum, an hoc inde nec ne profectum fuerit, quòd ambo isti interpretes plus legerent in Græco exemplari, quàm nos hodie legamus. quòd tamen plus legerint, mihi omnino fit verisimile; etiamsi solum verbum vocemur ex usu hebraicæ linguæ eandem vim habet, ac si verbum sumus expreßè additum fuisset. quod fortaße non animadvertens sciolus aliquis, & videns interea, necesse esse, ut hîc nõ de appellatione tãtùm, sed de re ipsa agatur, addidit de suo in ipso Græco contextu verbum aliquod, quod ipsum esse significaret, quæ additio postea pro germana Græci textus lectione a quibusdam habita fuit.

Notandum autem est, quòd Iohannes, figuratè

omnino

omnino loquens, pro effectu charitatis ipsam charitatem posuit. neq; enim Pater, id est Deus, propriè loquendo charitatem nobis dedit, cum voluit nos vocari filios ipsius, sed charitatis, nempe suæ, effectum, eumq; præstantissimum; propter quam summam præstantiam, verisimile est, Apostolum isto figurato loquendi modo uti voluisse, ac si Deus ipsammet charitatem nobis dedisset.

Pergit Apostolus & ait, Propter hoc mundus non novit nos, quia non novit eum. *Duo hisce paucis verbis videtur Iohannes voluisse efficere: Vnum, respondere tacitæ cuidam objectioni; alterum, interim removere impedimentum quoddam, quod habere possent ii, ad quos scribit, ne id facerent, quod diximus illum tacitè eos monere voluisse, ut scilicet ita se gererent, ut Dei filios decet. Tacita objectio erat, quòd mirum videretur, inveniri homines tanta præstantia præditos, ut Dei filii essent, & tamen eos pro talibus non haberi, nec a mundo approbari.* Ne *miremini igitur, inquit Apostolus,* si mundus, *id est homines carnales, aut etiam animales tantùm, & non spirituales (quos* mundi *nomine hoc loco intellexit)* nos non noverunt, *id est non approbant, nec præstantiæ nostræ cognitionem habent, quamvis revera filii Dei simus. nam quomodo præstantiam hanc nostram noscerent, nosq; propterea approbarent, cùm ipsum Deum, cuius filii sumus, & ex quo omnis nostra præstantia proficiscitur, non norint, neq; approbent?* Noti*ssimum est autem, verbum* cognoscendi, *quo solo hîc usus est Apostolus, ex Hebraica loquendi consvetudine idem significare posse*

quod ap-

quod approbare, vel cognitum probare.

Diximus de priore, & sic de removenda tacita objectione; sequitur ut de impedimento illo dicamus, quod similiter removere curavit Apostol°. Illud est, quòd durũ prorsus videtur, ac planè difficile iis, qui filii Dei sunt, sese gerere ut filios Dei decet; cùm, si id facere velint, odio & contemptui mundo sint futuri, & consequenter multis perpessionibus obnoxii, & periculis multis mortis etiam turpis & atrocis subjecti. Verùm quando consideratur, quòd hæc omnia ab ignoratione ipsius Dei, quæ hominum animalium corda possidet, proficiscuntur; & quòd propterea mundi judicium de Dei filiis nihili faciendum est, & sic non curandum, quod ad ipsum jus pertinet, quod unum homini, qui verè homo esse velit, & ratione uti, curandum dumtaxat est, quicquid mali videatur inde derivari, quod verum malum nullo pacto esse potest, sed tantummodo apparens: quando, inquam, ista penitiùs considerãtur, nemo est, qui causam non habeat, non modò non dolendi, & non detrectandi ista omnia incommoda, sed etiam maximè lætandi, & ista quasi testimonia separationis suæ a mundo libenti animo amplectendi ac subeundi. Iam de ista Dei ignoratione, unde fiat, ut, qui ipsius Dei sunt filii, sive ipsi præter omnes sunt chari, non approbentur a mundo, sed potiùs ab ipso odio habeantur, & persequutionem patiantur, loquitur etiam Christus apud hunc eundem scriptorem cap: 15. eius Evangelii v. 21. & cap: 16. v. 3. ubi similiter, ut nos hîc fieri ab Apostolo dicimus, videtur omnino, si quis antecedentia & subsequentia verba diligenter attendat, propterea

discipulos

discipulos suos, quos alloquebatur, huius rei monere voluisse, ne quicquam mirarentur, cum ista illis acciderent; neve propter eiusmodi incommoda, ab obedientia præceptorum Dei quicquam deterrerentur, aut ulla ratione a proposito absterrerentur. Vbi interim notandum est, mentionem fieri a Christo sui ipsius, ut illius, qui & ipse, unà cum Deo, a mundo ignoretur, & in cuius ignoratione consistat illa Dei ignoratio, de qua hisce in locis agitur. In priore siquidem loco sic ait: sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia non noverunt eum, qui misit me. *In posteriore verò inquit,* Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neq; me. *Cum igitur Apostolus affirmat, Dei filios propterea non agnosci neq; approbari a mundo, quia mundus ipsum Deum non novit, intelligendum est, eum loqui potissimùm de ea cognitione Dei, quam non contingit haberi nisi per Christum, & per ipsius Christi cognitionem.*

Quoniam verò affirmaverat Iohannes, nos vocari, *id est,* esse Dei filios, *ut, quid hoc sit, aliquo modo explicet, & interim hinc occasionem capiat, eos, ad quos scribit, in vero officio Dei filiorum retinendi, subjicit.* Dilecti, nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. *Mirabili quodam loquendi modo, eoq; brevissimo, rem maximam declarat Apostolus, quæ est, divinam filiationem nostram dupliciter accipi, & quatenus videlicet illa in hoc mundo jam est, & quatenus in futuro seculo est futura. Quandoquidem dum in hoc seculo sumus, si Christo, seu Deo per Christũ, obedim, sine dubio Dei similes aliquo modo efficimur; quaten⁹ videlicet sancti sum⁹ & pu-* ℣ 2.

ri, quemadmodum ipse Deus sanctus & purus est, non pari quidem ratione ullo modo, sed simili. Atqui similitudine cum Deo, ut antè dictum a nobis fuit, continetur divina filiatio nostra. In altero verò seculo similitudo nostra cum Deo erit multo perfectior; nam puritati & sanctitati addetur immortalitas & beatitudo. quæ res sunt Dei ipsius propriæ, quod attinet ad originem & ad independentiam a quoquã. Quò igitur ista futura cum Deo similitudo perfectior erit quàm præsens, eò etiam perfectior futura est ista nostra divina filiatio. Ad hæc igitur respiciens Apostolus ita loquitur, ut audistis. ac si diceret, Sumus quidem nunc Dei filii, sed alia ratione postea futuri sumus; quæ ratio quantò sit futura præstantior, quàm ea, quâ nunc sumus, mox explicat, ut postea videbimus. Est enim antea notandum, quòd ipse Apostolus explicat verbum vocandi, quo antea usus fuerat, si quis fortasse hebraismum non agnosceret, de quo antea diximus; & pro eo, quod proximè dixerat, nos filios Dei vocari, nunc dicit disertè, nos Dei filios esse. Deinde notandum est (& in hoc consistit mirabilitas illa loquutionis ipsius, cuius antea meminimus) quòd pro eo, quod videretur dicere debuisse, ut nos jam explicuimus, fore, ut præstantiore multò ratione filii Dei simus, ait, Et nondum apparuit quid erimus, ubi subaudiri debet, quatenus attinet ad istam divinã filiationem nostrã. Iam verò in quo consistat ista maior præstantia futuræ filiationis nostræ quàm præsentis, explicat verbis quæ illico subjungit, inquiens: Scimus autem, quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus. Verbum apparuerit potest

erit *poteſt referri tam ad illud,* quod futuri ſumus, *quàm ad Chriſtum; nempe de quo plurimùm uſurpatur hic loquendi modus, quòd videlicet apparuerit; & in hoc eodē capite bis idem fieri palàm eſt, nempe v.5, et 8. Verùm mihi plus placet, ut hoc poſteriore loco verbum* apparuerit *ad idem referatur, ad quod refertur in priore. Videtur enim omnino alterum verbum ad alterum relationem habere, & ſine ullo dubio, quamvis non negemus, quod jam conceſſimus, ad Chriſtum quoq; poſſe verbum iſtud ſecundo loco poſitum referri: ratio tamen ipſa ſermonis prorſus ſvadet, ut, cùm dictum antea fuerit,* nondum apparuit quid erimus, *& ſtatim ſubjungatur,* Et ſcimus, cum apparuerit, *de eadem re utrobiq; agatur; alioqui non ſatis concinna eſſet oratio, neq; ſenſus, qui illi ſubeſt, ſatis commodè expreſſus. Nam quòd ii, qui omnino volunt ad Chriſtum referri verbum iſtud ſecundo loco poſitum, utuntur hac ratione, quòd videlicet ſtatim ſubjicitur,* ſimiles ei erimus; *ubi relativum* ei, *quod videtur omnino id ſignificare, de quo ſit ſermo in proximo verbo* apparuerit, *ad Chriſtum omnino ſit referendum; aut certè non ad illud,* quod erimus. *Hæc, inquam, ratio, qua Calvinus, & eum ſequutus Beza utuntur ad probandum, verbum* apparuerit *debere ad Chriſtum referri, nullius momenti apud me eſt. Oſtendimus enim hactenus manifeſtè, apud hunc ſcriptorem pronomen iſtud relativum ſæpe illum referre, qui proximè nominatus non ſit. Et ridiculum eſt, quòd ipſi interim, ſi velint ſuam interpretationem defendere, agnoſcunt ipſi, neceſſe eſſe, ut ante verbum* apparuerit *ſubaudiatur pronomen relati-*

men relati-

men relativum, quod etiam expressit Beza, de suo illud addens in translatione sua. Hoc enim pacto non modò additur in textu id, quod non est, sed postquam est additum, idem impedimentum eademq́; absurditas apparet, quæ ratione ista ipsorum continetur. Neq́; enim est antea nominatus Christus, ad quem pronomen istud referri possit, sed Deus tantùm & Pater. Cæterùm cùm demonstraverimus, nihil esse, quod cogat verbum istud apparuerit *aliter accipere, atq́; ipsa orationis concinnitas, & inter se relatio, manifestè fert; & omnino sentiendum esse, Apostolum, cum dicit,* Scimus autem, quòd cum apparuerit, *intelligere,* cum apparuerit id, quod erimus, *concludimus, minùs necessarium esse, minusq́; verisimile, ut pronomen relativum illis verbis contentum,* Similes ei erimus, *ad Christum referatur; immo dicimus statuendum planè esse, illud ad Deum referri; cùm, ut dictum fuit, non Christus, sed Deus proximè fuerit nominatus; immo Christus, sive id, quod tantundem valeat, expreßè non legatur, nisi ante non paucos versiculos; ac præterea (ut supra docuimus) soleat hic scriptor, hoc simplici pronomine Deum præcipuè significare. Sed & sensus ipse rem ita se habere svadet, cùm sine dubio hic sit sensus, (unde etiam, ut antè monuimus, apparet illa maior perfectio nostræ filiationis divinæ, quæ futura est, & istius maioris perfectionis causa) quòd videlicet propterea filii Dei tunc erimus, quia erimus ipsi Deo similes, intellige perfectiore ratione quàm nunc simus; nempe quia beati atq́; immortales erimus, a qua re nunc longè re ipsa absumus, quamvis id alioqui firmiter speremus*

ter speremus: propter quam spem etiam dici potest, quòd filii Dei nunc simus; sed eò minùs præstanti ratione quàm futuri sumus, quò minùs præstans est beatitatis atq; immortalitatis spes ipsa beatitate atq; immortalitate. Nam & hujus quoq; rei in verbis suis ipsum Apostolum rationem habuisse planè est verisimile.

Iam quòd ea ratione, qua dictum fuit, simus tunc futuri Deo similes, probat Apostolus hac ratione, Quia *inquit,* videbimus eum sicuti est. *Neq; enim fieri potest, ut quis ipsum Deum videat, uti est, & sic beatitatem atq; immortalitatem ipsius, qua, ut diximus, Deus origine propria sua, & sine ulla a quoquam dependentia, præditus est, intelligat atq; comprehendat, nisi ei similis aliquo modo his ipsis in rebus fuerit. Vnde etiam Theologi passim concluserunt, felicitatem nostram illam summam atq; æternam ipsius Dei visione, id est conspectu contineri. Sumit autem Apostolus pro concesso, vel certè nos interim hoc docet, in illa futura vita, eos, qui illius fuerint participes, cujusmodi sunt omnes ii, qui hîc per similitudinem sanctitatis cum Deo Dei filii sunt, ipsum Deum, uti est, visuros esse. Et verisimile est, jam apud ipsos Hebræos, qui ante Christum fuerant, & quamvis eam sibi promissam non cernerent, vitam tamen æternam & felicitatem illam cœlestem expectabant, eam sententiam invaluisse, quæ, ut diximus, apud Theologos planè invaluit, istam videlicet vitam, istamq; felicitatem eo contineri, quòd quis ipsum Deum videat.*

Notandum autem est, in illis verbis, Scimus autem, quòd, cum apparuerit, *in Græco haberi, non*

quidem cum apparuerit, *sed* si apparuerit. *Est enim ibi conjunctio* ἐάν, *non autem* ὅταν, *aut alia similis. Sed certum est, particulam istam, quæ propriè* Si *Latinè sonat, idem non rarò pollere, quod pollent ea, quæ* quando, *sive* cum, *seu* postquam *Latinè significant. Cujus rei habetur exemplum in Evangelio hujus scriptoris cap: 14. v: 3. ubi ad verbum, secundum ipsum contextum Græcum, habetur:* Et si abiero, & paravero vobis locum, iterum veniam. *Ubi nihil est dubitandum quin sensus sit, ac si disertè Christus dixisset: Et postquam abiero, & præparavero vobis locum, iterum veniam. Nam & hîc pro eo, quod legitur,* Scimus autem, cum apparuerit, *rectè, immo fortasse rectiùs legi potest*, postquam apparuerit. *Utitur autem verbo* apparendi *tam priore quàm posteriore loco Iohannes, in hoc secundo hujus capitis versiculo, ea significatione, quæ alibi in sacris literis habetur, ut scilicet non declaret rem, quæ jam sit, & non conspiciatur, sed rem, quæ non sit, verùm postea sit extitura, & tantùm dici possit, eam jam esse, quatenus & speratur, & certò promittitur.*

Exposuimus non paucis verbis, qua ratione simus in præsenti seculo filii Dei, & qua erimus in futuro; id quod Apostolus paucissimis explicuit, & sanè perquam obscurè, cùm neq; quicquam apertè dicat de præsenti nostra filiatione divina, quod ad hoc attinet, in quo illa consistat; nec futuram nominaverit, immo ita loquutus fuerit, ut videatur asserere, nos quidem nunc Dei filios esse, sed postea aliud quid futuros. Nec profectò ad ejus verba respicientes ausi fuissemus affirmare, illum voluisse

isse nos docere, qua ratione simus futuri filii Dei in futuro seculo, eamque longè præstantiorem esse docere, quàm ea sit, quâ in præsente sumus, nisi hoc ipsum, quod ipse dicit nos futuros, ejusmodi esset, quo, secundum expressa eaque multa divina testimonia, & secundum ipsam evidentem rationem, contineretur vera ac potior divina filiatio nostra. Unde etiam elicuimus ejus sensum, quod attinet ad rationem ab ipso non expressam, qua in præsenti seculo filii Dei simus. Certum est enim, ex ipsius verbis manifestè colligi, nos id nunc non esse revera, quod futuri sumus. Unde sequitur, ut, cum ille affirmat, nos esse nunc Dei filios, non propterea id affirmaverit, quia velit dicere, nos jam vera ac potiore ratione Dei filios esse, seu nos jam esse beatos, atque immortales: sed necesse est, ut propterea id affirmaverit, quòd vel jam sumus Deo similes in justitia & sanctitate; vel quòd jam firma spe, licèt non reipsa, beatitatem atque immortalitatem habemus; vel certè propter utrumque simul. Atque ut verum fatear, quamvis ab initio prioris rationis filiationis nostræ divinæ in hoc seculo mentionem fecerim, posterioris verò non nisi postea: (nimirum quia ab initio nō de spe ulla, sed de ipsa tantùm re loqui mihi propositum fuit) tamen, si altera tantùm ex illis ad mentem Apostoli pertinere dicenda sit, crediderim illum posterioris omnino rationem habuisse. Apparet enim illum considerare divinam filiationem nostram, quam nunc habemus, tamquam ingens testimonium charitatis divinæ erga nos. At ea sine dubio multò magis conspicitur in eo, quòd Deus nobis beatam immortalitatem promisit, ejusque quasi pignora

quædam nobis dedit, quàm in eo, quòd, ipso juvante liceret, idq; curante, similes in justitia & sanctitate ei facti simus. In hoc enim & aliquæ partes nostræ sunt, & minus divinæ beneficentiæ apparet, quàm in illo, propter quod, tamquam propter suum finem, hoc factum est, non autem illud propter hoc. Credimus tamen nihilominus, Apostolum utriusq; rei rationem habuisse; sed præcipuè promissæ nobis ac confirmatæ a Deo immortalitatis, at beatitatis nostræ. Hæc voluimus dicere, ut apertiùs & nostra, & Apostoli simul mens intelligeretur, quod attinet ad nostram divinam filiationem, de qua hoc in loco agitur.

Nunc pro perfecta explicatione verborum ejus, a nobis jam recitatorum, restat tantùm, ut aliquid dicamus de ratione, qua interim voluerit Apostolus adhuc diligentiùs curare, ut eos, ad quos scribit, in officio Christiani hominis contineret. ea verò satis apparet ex eo, quòd beata immortalitas res est præter alias omnes desideratissima; & propterea quamvis, dū Christiani hominis officio fungi volumus, necesse sit, multa eaq; maxima incommoda & mala experiri; & quamvis interea, dum sumus in hoc mundo, & Deo per Christum obedire volumus, videamur potiùs quidvis aliud esse quàm Dei filii, id est, ipsi Deo chari: tamen istud, quod certò sperare possumus, non modò levia facit omnia mala & incommoda nostra præsentia, & omne dubium nobis adimit de benevolentia Dei erga nos, sed etiam efficit, ut & ardente animo illa expetamus, & planè constante de hac persuasissimi simus, scientes, hanc esse unicam viam ad desideratissimum istud bonum

num consequendum, secundum Christi præcepta Deo odedientiam præstare, & id faciendo multa perpeti.

Quod quia maximã requirit diligentiam nostram, atq́; non possunt nimis multa dici ad nos monendos, ut sanctè vivamus, quemadmodũ videlicet Deus per Christum nobis præscripsit; idcirco Apostolus, non contentus hoc suis verbis aliquo modo indicasse & comprehendisse, addit statim: Et omnis habens hanc spem in eo, sanctificat seipsum, sicut ille sanctus est. ỳ 3.
Quibus verbis docet, non esse quod quis jactet, se sperare, futurum, ut Deum videat, sicuti est, nisi interim sanctè vivat; & quidem ita, ut similitudinem hac in re cum ipso Deo habeat. neq́; enim fieri potest, ut quis tanta spe sit præditus, & tamen minùs sanctè vivat; tum quia non bene, immo nullo modo hæc duo inter se conveniunt; tum verò quia omnes scimus, nisi nosmetipsos prudentes scientes fallere velimus, non esse tantam rem sperandam, nec eam esse promissam, nisi ei, qui sanctè vixerit. Vbi notandum est, quòd Apostolus non dixit simpliciter, Qui habet hanc spem, *sed addidit* in eo, *ut ostenderet, se non loqui de spe quadam imaginaria, seu quam quis sibi ipse formet; sed de solida spe, quæ ipso Deo ejusq́; promissis nitatur. Verbum, quod* sanctificat *redditum fuit a vulgato interprete, est* ἁγνίζει, *quod propriè istam significationem non habet, quamvis re ipsa idem sensus esse possit: sed propriè* vel purificat, *vel potiùs, ut sic dixerim,* castificat, *significare videtur. Mihi quidem placet, ut* purificat *hoc loco vertatur.* Nam *quòd Beza* castum conservat *illud reddidit, mihi videtur idem hic fecisse, quod*

supra in voce παῤῥησίας, *ut scilicet, dum nimis proprietatem in significatione vocis sectatur, verum sensum perdiderit, aut certè obscuraverit. nemo enim non videt, quamvis ex proprietate Latini sermonis possit fortasse vox* castus *ad mentem Apostoli accommodari: tamen multò melius ac tutius ad eam exprimendam esse, uti voce* purus. *nec arbitror, in verbo Græco* ἁγνίζει, *quod attinet ad Iohannis sensum exprimendum, esse illam ambiguitatem & obscuritatem, quæ est in Latino verbo* castum conservat; *ut nihil dicam, quod valde impropriè atque inusitatè de Deo dicitur, quòd sit castus. Nam certè (ut Beza facere necesse habuit) si verbum* ἁγνίζει castum conservat *verti debet, id, quod subjungitur* καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι, *nulla ratione fieri potest, quin vertatur,* sicut ille castus est. *Nam de Deo istud dici, & in toto hoc membro duo pronomina relativa, quæ in ipso habentur, ad Deum referenda esse, viderunt fortasse pleriq; alii, & ipse Beza unà cum illis: quod tamen mirum est, cùm in superiore proximo versiculo de Christo agi velit. Est prætereà animadvertendum, non parvam vim esse in verbo isto* ἁγνίζει *seu purificat, cum ait,* purificat seipsum. *Sic enim Apostolus indicat, in nobis aliqua ratione situm esse, ut nos ipsos puros faciamus; id quod innumerabilibus ferme aliis sacræ scripturæ testimoniis confirmatur. Quare frustra laborant, qui quærunt persuadere, ex isto modo loquendi rem istam non consequi; & interim sine ulla, non dicam necessitate, ut quidem opus esset, sed sine ulla vel minima causa verbis Apostoli*

postoli vim facere non dubitant; non considerantes interim, quantum ponderis illius sententiæ detrahatur, & quàm debilitetur, ut sic dixerim, ejus cohortatio, quæ his verbis continetur, ut scilicet quisq;, qui speret se Deum visurum, purus sit, ut Deus ipse purus est: si Apostolus aliquo modo non expresserit, hoc facere generatim in uniuscujusq; potestate esse. De vi voculæ sicut, quæ videlicet non habeat significationem paritatis, sed similitudinis tantùm, præsertim cum ea ad Deum respectu nostri refertur, non opus est quicquam dicere, cùm omnes hoc ipsum probè animadverterint.

Iam verò quia se ita purum facere, ut quis hac in
parte Deo sit similis, continet in se alienum esse a peccando,
sive ab ipso peccato, idcirco Apostolus, ut a peccato
nos deterreat, subjicit statim: Omnis, qui facit V. 4.
peccatum, & iniquitatem facit. & peccatum
est iniquitas. Verbum, quod Latinus interpres & cum eo Syriacus reddidit voce iniquitatis, in Græco est ἀνομία, quam vocem alii voce transgressionis legis vertendam duxerunt, respicientes ad ipsius vocis etymologiam: secundum quam tamen propriè vox ista istud significare non videtur. composita est enim Græca ista vox ex voce νόμος quæ legem significat, et α particula, quæ, cùm ipsa per se nihil significet, in compositione, ut omnes nôrunt, privationem declarat; ita ut propriè nomen hujus conjugatum, & ex quo nomen ἀνομίας derivatur, nempe ἄνομος Latinè ad verbum reddi debeat exlex, quod multò plus significat, & majus vitium ostendit, quàm si quis dicat, trans-

greſſor legis. *Vnde conſequitur vocem ἀνομίας, voce* transgreſſionis legis, *non bene, id eſt non plenè fuiſſe expreſſam a recentioribus iſtis interpretibus. Et ſanè, ſi, ut dictum eſt, & res ipſa per ſe loqui videtur, mens Apoſtoli hoc in loco eſt, deterrere omnino a peccando, idq́ efficere affirmando, peccatum eſſe τὴν ἀνομίαν, neceſſe eſt, ut nomen ἀνομίας aliquid manifeſtè & inſigniter malum ac turpe ſignificet; quod abſolutè dici nequit de legis transgreſſione, cùm, tametſi legis transgreſſio ſit ſine dubio malum quoddam turpe atq́ inſigne, ſi, quid illa ſit, penitiùs ac profundiùs conſideretur, tamen tantam iſtam malitiam ac turpitudinem ipſa ſic nominata non omnino præ ſe ferat; alioqui enim* peccatum *quoq́ tale eſt: ſed quia nomen ipſum peccati iſtud per ſe non oſtendit, voluit Apoſtolus alio vocabulo, quod, ut* Dialectici *loquuntur, de peccato prædicetur, vel ſit ejus definitio, aut deſcriptio quædam, notumfacere, quanta ſit peccati turpitudo. Quanquam non negamus poſſe vocem transgreſſionis legis turpitudinem quandam majorem præ oculis ponere, quàm ipſum peccati nomen faciat, ſi quodam ſenſu, quem mox exponemus, nomen* peccati *a Iohanne hoc loco uſurpatum fuiſſe velimus. Poteſt enim dubitari, an Apoſtolus per vocem peccati hîc ſignificaverit transgreſſionem ipſius legis divinæ per Moſen datæ, & per prophetas, atq́ adeò per Iohannem baptiſtam, & ipſum deniq́ Chriſtum alicubi explicatæ ac repetitæ: an verò ſignificare voluerit omne genus vitiorum, quæ quavis ratione pugnent, aut non bene conſentiant cum Evangelii doctrina, vel etiam ſimpliciter cum Evangelii præſtantia*

tia atq́; analogia quadam. Hunc posteriorem sensum videtur secutus fuisse Zuinglius in hunc locum scribens; quamvis non satis declaret, quomodo sensus iste ad verba Apostoli accommodetur, & rem hanc non satis perspicuè exponat. Qui sensus si probaretur, tunc eveniret id, quod paullo antè indicavimus de voce transgressionis legis, *quæ videatur posse rectè accommodari ad Apostoli mentem, & ad deterrendum a peccato. Sic enim conservata dicta voce transgressionis legis, eaq́; tamquam exprimente Græcam vocem* τῆς ἀνομίας *hoc loco posita, idem esset, ac si Apostolus dixisset:* Necesse *est, ut ab omni vitio, cujuscunq́; generis illud tandem sit, quisq́; sibi caveat. nullum siquidem vitium est, in quo divina lex non violetur, non quidem illa, quæ per Mosen data fuit, sed quæ per Christum, & per ipsius Evangelium nobis data est; si modo ipsius Evangelii præstantiam atq́; analogiam consideremus, & Christi ejusq́; Apostolorum præcepta omnia diligenter inspiciamus, & quæ inde, quod ad vitam nostram instituendam attinet, consequuntur, rectè animadvertamus. Quare non est quod sibi quis blandiatur, putetvé, se nihil magni mali facere, si vitium aliquod habeat, vel secundum ipsum aliquid committat, modò id vitium non pugnet cum expressa lege Dei per Mosen data, & per prophetas aliosq́; divinos viros explicata atq́; inculcata. Satis enim est, quò ejusmodi homo agnoscat se male agere, idq́; ita, ut & vituperatione & pœna sit dignus, si adversus alteram istam legem divinam postremò nobis datam, & ea, quæ inde consequuntur, aliquid committat. Verùm, tametsi hic sensus vi-*

deatur in seipso non minùs egregius quàm verus: nobis nihilominus videtur, illum huic loco non prorsus rectè convenire; quandoquidem Apostolus, cum vult ea vitia intelligere, quæ alioqui non pugnant cum expressa lege Dei per Mosen data, neque cum manifesta ratione (hoc enim de manifesta ratione addendum est iis, quæ suprà diximus, & conjungendum, ut hîc facimus, cum Mosaica lege) solet alio modo loqui, & non peccati nomine uti, sed alia ratione vitia ista significare; ut vidimus superiore capite illum fecisse, cum loquutus est de non amando mundo, neq; iis, quæ sunt in mundo; ubi docuimus illum non habuisse sibi propositum, ut dehortaretur ab iis peccatis, quæ lex Mosaica, aut alioquin ipsum jus gentium, aut ipsa manifesta ratio indicat ac prohibet: sed ea, quæ, licet alioqui secundum ista omnia peccata esse statui non queat, sunt tamen ex Evangelii doctrina verè peccata, & divinæ voluntatis transgressiones. Cui nostræ rationi addatur, quòd ex mox sequentibus videtur satis apparere, Iohannem loqui de iis peccatis, quæ ab omnibus peccata esse censentur. Nec porrò est verisimile (quod tertiæ rationis loco esse poterit) eum voce peccati usum fuisse in alium sensum, quàm in quem vulgo acciperetur, & in quem illam acceptam in sacris literis fuisse constaret. Non constat autem in illis, id est, in scriptis veteris Testamenti, quæ sola adhuc pro literis sacris passim habebantur, alia significatione eam usurpatam fuisse, quàm ut transgressiones divinæ legis per Mosen datæ, & dictaminis (ut sic loquamur) manifestæ rationis declararet. Iam hoc constituto, sequitur hîc agnoscendum esse alterum il-

lum

lum sensum, cum quo non videtur rectè convenire, si nomen ἀνομίας *exprimatur per nomen* transgressionis legis. *Nihil enim vox ista* transgressio legis *plus continet, vel majorem turpitudinem, seu malitiam ob oculos ponit, quàm vox* peccatum, *si peccati nomen omnino significat divinæ legis & manifestæ rationis transgressionem. Itaq; Apostolus nihil effecisset ad deterrendos a peccato, de quo loquimur, eos, ad quos scribit, si aliud nihil dixisset, quàm peccatum esse legis transgressionem. Quocirca necesse planè videtur (id quod etiam alioqui, nisi quid aliter facere cogat, faciendum ubiq; est) non recedere in interpretanda voce ista a propria ejus significatione, & prorsus statuere* ἀνομίας *nomine hîc intelligi id, quod ostendat, eum, qui illam committat, divinæ legis nullam rationem habere; quod multò plus est, quàm divinam legem transgredi. Potest enim quis divinam legem, vel per ignorantiam, vel per incogitantiam, vel deniq; per meram fragilitatem transgredi, & interim tamen non erit ejusmodi, qui divinæ legis nullam rationem habere meritò dici possit. Sed dicet aliquis: si per peccati nomen Apostolus transgressionem expressæ divinæ legis & manifestæ rationis intelligit, quomodo igitur verum erit, quòd peccatum sit res, quæ declaret, aut in se contineat legis divinæ contemptum; cùm ipse manifestè contendas transgressionem istam consistere posse sine contemptu isto? Hanc objectionem maximi momenti esse fateor, nisi quis attendat ad usum tum aliorum scriptorum sacrorum, tum præcipuè hujus nostri, qui* pec-

candi,

candi, *seu* peccati faciendi *verbo intelligunt plerumq; in peccato aliquo, seu mavis in transgressione ipsius divinæ legis manere.* Nam *si quis hunc usum hujus potissimùm scriptoris animadvertat, cujus manifesta indicia mox inferiùs in ejus verbis habituri sumus, videbit, apud illum hæc duo, nempe peccatum, & divinæ legis contemptum, ejusmodi esse, ut alterum ex altero vel proficiscatur vel indicetur, cùm nec legem divinam contemnere quis possit, quin in peccato maneat; nec rursus in peccato manere, quin legem Dei contemnat. Animadverterũt usum, quem diximus, verbi* peccandi, *seu* peccatum faciendi, *alii multi ex explanatoribus hujus Epistolæ; adeò ut Beza in translatione sua a non paucis expreßè approbata, pro eo, quòd verba Græca (ut uterq; interpres Latinus & Syriacus habet) propriè sonant* facit peccatum, *reposuerit* dat operam peccato, *volens hoc pacto satis apertè declarare sensum istum in peccato manendi, eoqúe quodammodo sese oblectandi. Et mirum est, cùm hoc & ipse & alii animadverterint, tamẽ vim vocis ἀνομίας eos non percepisse, quam antè exposuimus, nec vidisse, nimis frigidè post* dat operam peccato, *poni* legem transgreditur, *tamquam id scilicet, quod augeat, magisq; ob oculos ponat rei turpitudinem; cùm potiùs contra res se habeat, & negari non poßit, quin dare operam peccato, si ipsa verba attendantur, plus sit quàm legem transgredi; cùm, ut diximus, possit quis legem transgredi, nec interim ipsam contemnere; id quod tamen aliqua saltem ratione eum facere negari non potest, qui peccato dat operam, & sic non modò in peccato ma-*

to manet, sed etiam eo sese oblectat. Igitur concludendum nobis est, Apostolum dicere voluisse, eum, qui in peccato aliquo manet, legis Dei contemptorem esse; quod, cùm sit horribile quiddam ac turpissimum, necesse est ut plurimum momenti habeat in animo, qui menti ac rationi non valedixerit, ad illum deterrendum, quominus in peccato aliquo maneat. Hoc, inquam, sibi volunt verba ista, Qui facit peccatum, & ἀνομίαν facit, & peccatum est ἀνομία. *Notatur ab explanatoribus, quòd istis duobus nominibus, utrique, inquam, apponitur articulus. Quæ consideratio (ne omnia, quæ hujus rei occasione ab illis dicuntur, hîc examinemus, ut pote quæ magni momenti esse non videantur) satis fuerit si hunc fructum nobis pariat, ut hinc addiscamus, ubicumque fuerit peccatum, ibi fore etiam ἀνομίαν, id est divinæ legis contemptum; & vicissim, ubi ἀνομία fuerit, ibi fore peccatum; peccatum, inquam, eo sensu, qui apud hunc scriptorem, ut antè monuimus, valde frequens est, nempe, ut significet peccatum, ut sic dixerim, continuatum, seu mavis peccati habitum, vel assuetudinem. Vnde notandum est, quamvis ab aliis, ut diximus, fuerit animadversum, quid sit apud hunc scriptorem* facere peccatum, *eos tamen non intellexisse, sensum istum ex ipsa voce* peccati *fluere, habita nimirum ratione usus illius apud hunc scriptorem: non autem, ut illi sine dubio existimarunt, ex duobus illis verbis simul junctis, sive ex hac phrasi* facere peccatum. *Nam paullo inferiùs, ubi idem Apostolus utitur simplici* peccandi *verbo, eodem prorsus*

ſus ſenſu, quo uſus hîc eſt phraſi iſta faciendi peccatum, *& quem iſti expreſſerunt iſta ſua phraſi* Dandi operam peccato, *nullum aliud verbum vel addiderunt, vel pro verbo* peccandi *ſubſtituerunt; ſed ipſomet ſimplici verbo* peccandi *ſunt uſi, id eſt, illud in ſua translatione retinuerunt; cùm tamen debuiſſent idem ibi facere, quod hîc: cùm præſertim, etiamſi nihil alioqui appareret de ſenſu Apoſtoli, qui idem utrobiq; eſt, certum ſit,* facere peccatum *nihil plus ſignificare, quàm* peccare, *ex Hebraica loquendi conſuetudine.*

Iam antequam ulteriùs progrediamur, ne quis de interpretatione noſtra nominis ἀνομίας, *quod ad ipſum ſenſum attinet, dubitandi occaſionem habeat, ex eo videlicet, quòd, ſi* ἀνομία, *ut nos interpretamur, contemptum legis declarat, ſequeretur Apoſtolum dixiſſe, eum, qui peccatum facit, contemptum legis facere; quod nimirum abſurdè dictum videatur, cùm contemptus legis non fiat, ſed indicetur, & ex eo, quòd quis facit, intelligatur; monere voluimus primùm, nos non habuiſſe hac in re opinionem iſtam, quòd nomen* ἀνομίας *ad unguem Latinè reddatur nomine contemptus legis: ſed tantùm, quòd nomine* ἀνομίας *contemptus legis declaretur, relinquentes interea alii minus occupato, & in Latina lingua magis verſato, curam inveniendi Latinum nomen unum aut plura, quæ cum phraſi iſta conveniant, & interim contemptum legis declarent. Quanquam nihil deinde abſurdi eſſe dicimus, ſi verbum aliquod idem planè ſignificet, quod aliud ſignificat,*

gnificat, idq́ alioqui ad unguem exprimat, & tamen interim non ita possit commodè cum aliquo alio verbo construi atq́ conjungi, ut illud aliud potest. Nec nostra mens est, ut modò indicavimus, ut in hoc loco e Græco in Latinum vertendo vox ἀνομίας reddatur voce contemptus legis; cùm nihil aliud quæsierimus, quàm Apostoli mentem declarare.

Pergit Apostolus confirmare monitionem suam, ut a peccando isti sibi caveant, ad quos scribit, & ait: Et scitis, quòd ille apparuit, ut peccata nostra ℣ 5.
tolleret, & peccatum in eo non est. *Duas rationes continent hæc verba, quarum utravis per se rectè intellecta atq́ue perpensa maximum pondus habet, ad retrahendum nos a peccando. Vna est, quòd Christus propterea advenit, & patefactus nobis a Deo est, unà videlicet cum ipsius evangelio, ut peccata nostra auferret. Altera verò est, ipsum Christum peccato omnino caruisse. Eædem istæ duæ rationes ad idem sine dubio efficiendum, quod hîc Iohannem efficere voluisse diximus, inveniuntur apud Petrum in priori Epist: cap: 2. circa finem, ubi de Christo ait:* qui peccatum non fecit, *&c. & mox subjungit,* qui peccata nostra ipse tulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui justitiæ vivamus. *Sunt igitur admodum similes isti duo loci, & alter alterum non parùm illustrat. Quod attinet ad locum Petri, eum nos explicuimus satis diligenter in disputatione nostra de Christo Servatore part: 2. cap: 6. ubi ostendimus, verbum, quod nos hîc vertimus* tulit, *& vulgo redditum est* pertulit, *idem significare quod* sustulit. *id quod confirma-*

firmatur etiam hoc Iohannis loco, nempe in quo eadem sententia appareat, ubi legunt omnes tolleret, non autem perferret, sententes hîc agi de ablatione peccatorum, non autem de illorum, ut sic dixerim, portatione, id est, pœnarum illis debitarum, ut vulgò creditur, perpessione. nam alioqui ipsum portandi verbum, optimè ex usu sacrarum literarum potest ipsam simplicem ablationem significare, quemadmodum in eadem disputatione nostra apertè docuimus. Iam auferre peccata duobus modis intelligi potest; & quatenus videlicet propriè loquendo significat efficere ut quis non peccet (propriè loquendo, inquam, quod pertinet ad ipsam vocem peccatorum) & quatenus minùs propriè loquendo, sed tamen secundum usum frequentem sacrarum literarum, & sic peccatorum nomen, pro pœnis peccatorum accipiendo, significat peccatorum pœnas tollere, id est, efficere, ne illæ exigantur, seu repetantur. Ostendimus autem suprà citato loco illius nostræ disputationis, ex istis duabus significationibus priorem, & quæ magis propriè cum peccatorum nominis significatione convenit, magis quadrare ad locum istum Petri, idq́; ob eam causam, quòd non ita vim habet deterrendi a peccatis, quòd Christus abstulerit pœnas peccatorum nostrorum, quemadmodum quòd abstulerit, quantum scilicet in ipso fuit, seu auferre curaverit ipsa peccata. Quapropter in hoc quoq́; Iohannis loco idem statuendum dicimus; quippe in quo non minùs, quam in isto apud Petrum, agatur de deterrendo a peccatis, ut jam dictum est. Non negamus tamen posse etiam in hisce locis habere locum posteriorem significationem

gnificationem istius phrasis auferendi peccata; *cùm etiam ex eo, quòd Christus ideo advenerit, ut pœnas nostrorum peccatorum auferret, si modò, ut id faceret, quid, postquam advenit, perpessus fuerit, penitiùs consideretur, nempe (ut cum Petro, qui hoc expressit, loquamur) quòd corpore suo super lignum, id est ad crucifigendum tradito, genus mortis maledictionis & horroris plenissimum subierit, vim aliquam proficisci posse constet, ad nos a peccatis deterrendos. Apparet enim, unà cum summa atq; ineffabili erga nos Dei benignitate, ex hoc, quod fecit Christus, summum Dei odium erga peccatum; quæ duæ res, in animo præsertim rectè composito, & non belluino potiùs quàm humano, magnum pondus habent ad hoc, ut peccatis valedicatur, & hac ratione quis erga Deum se gratum ostendat, & simul Dei judicium atq; consilium tanti, quanti debet, faciat. Quamvis igitur prior significatio sit huic loco magis accommodata, non tamen rejicienda est posterior, sed unà cum ea simul jungenda; cùm utramq; simul ab Apostolo, prout ipsa verba ferunt, phrasi ista comprehensam fuisse omnino sit verisimile.*

Iam quod attinet ad alteram rationem, quòd scilicet Christus peccatum non habuerit, ea propterea magnam vim habet, quia, ut Petrus in prædicto loco proximè antè dixerat, Christus nobis exemplum reliquit, ut insequamur vestigia eius. Quod quamvis istic a Petro nominatim accommodetur ad mortem, quam Christus pati voluit pro nobis, ut scilicet præter alias causas nos quoq; ipsius exemplo pro fratribus patiamur: tamen nihil vetat, quominus etiam ad Christi sanctitatem

vitæ atq; innocentiam accõmodetur; & quominus ipse Petrus huc respexerit, præsertim cùm statim subjiciat id, quod antea indicavimus: Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius. *Adde, quòd turpissimum est, se ipsum Christianum vocare, Christumq; pro suo duce & antesignano habere profiteri, & interim non ita se gerere, ut ille se gessit; & pro eo, quòd ipse ab omni peccato alienissimus fuit, in peccato aliquo manere. Verbum* est *præsentis temporis, dum ait,* peccatum in eo non est, *fieri potest ut nullum mysterium in se contineat, sed idem valeat* non est, *quod* non fuit. *Nam Petrus, ut vidimus, verbo præteriti temporis est usus. Quòd si tamen pondus aliquod habere velimus, quòd Iohannes non verbo præteriti temporis, sed præsenti sit usus, tunc poterimus aliter hanc secundam Apostoli rationem accipere, & nomen* peccatum, *ut alibi fit, ita interpretari, ut significet non vitium aliquod in moribus, aut transgressionem aliquam divinæ legis, sed aliquid ex iis, quæ solent peccatorum seu delictorum esse propria; cujusmodi sunt omnia mala, omnesq; perpessiones, unà cum ipsa morte. ab istis enim omnibus Christus hodie est liberrimus, utpote beatissimus, & impatibilis, atq; immortalis. Nã potest, si hunc sensum sequamur, haberi hoc pro ratione valida ad persuadendum, ut a peccatis abhorreamus; quippe cùm sciamus, viam, qua ad tantam felicitatem & ad summum istud bonum Christus pervenit, fuisse obedientiam divinæ voluntatis, & consequenter ab omni peccato, ut sic dixerim, abhorrentiam. nihil enim est, quod nos magis moveat, ad aliquid quantum-*

vis

vis durum ac difficile præstandum, quàm spes felicitatis ac summi boni, quod inde nobis obventurum sit. Non potest autem ista spe carere, cùm ipsi Christo ista propter jam dictam causam obvenerint, quisquis, arduum licet hoc sit & laboris plenum, non recuset vim sibi faciendo curare, ut a jugo & servitute peccati immunis sit; cùm Christus homo mortalis fuerit, ut nos sumus, & manifestè sit nobis pro exemplo propositus, ut morum & actionum, sic etiam sortis & finis, qui illas consequuturus sit. Non putamus tamen recedendū a priore ratione interpretandi verba ista Apostoli, & peccatū in eo non est, & ostendendi, quomodo in illis altera ratio contineatur, qua Apostolus vult persuadere, ne in peccatis maneamus. Quamvis enim verbum præsentis temporis est deberet ita accipi, ut ad præsens etiam tempus revera Apostolus respexerit: tamen rectè dictum ab eo fuisset, nunc in Christo nullum esse peccatum; non quòd antea fuerit ullo modo, sed quòd multò magis id nunc certum est, postquam ad beatam immortalitatem, & ad supremam illam majestatem pervenit. Nam si ipsius Dei exemplo sacræ literæ nos excitant ad vitæ sanctitatem omnino sectandam, nulla ratio est, cur idem facere non possint Christi exemplo, jam, ut sic dixerim, deificati, atq; ut talis considerati. Possumus igitur, si velimus, utramq; interpretationem mentis Apostoli in verbis istis retinere, ut videlicet statuamus, eum ad utramq; rem respexisse, id est, & ad id, quòd Christus omni prorsus peccato caret; & ad id, quòd ab illis omnibus malis & imperfectionibus, quæ peccata comitantur, & illa consequuntur, prorsus est

 liber.

liber. Nec ulla res mihi magis probatur in sacris literis, quàm, ubi duplex sensus haberi potest, qui simul consistere queat, neutrum rejicere, sed utrumque amplecti, & eidem loco simul subesse agnoscere: licèt sæpiùs contingat, ut alter altero videatur ad ipsum locum accommodatior: quemadmodum sine dubio est hic prior sensus a nobis expositus, posteriore loco præsenti magis consentaneus. Non omittendum est autem, antequam ad sequentia Iohannis verba explicanda accedamus, quòd Apostolus, cum vellet Christum pronomine aliquo indicare, quem videlicet proximè non nominaverat, usus fuit non quidem pronomine αὐτὸς, *sed* ἐκεῖνος. *quod dicimus propter illos, qui credunt, ab hoc scriptore pronomine* αὐτὸς *Christum potissimùm significari, etiamsi ille proximè nominatus non fuerit. Nos enim quamvis, ut antea monuimus, varius sit omnino apud hunc scriptorem usus articulorum relativorum, sive expressorum sive tacitorum, quod attinet ad personam Dei & Christi: tamen eius sententiæ sumus, ut, si alterum ex ipsis postremò non nominatum, pronominibus istis significare vult, & non utrumque simul, tunc Deum intelligat frequentiùs quàm Christum. Nam cum Christum postremò non nominatum significare vult, utitur pronomine isto* ἐκεῖνος, *quod non tam relativum quàm demonstrativum est, & referri potest ad eum, qui non modo nuper, sed neque etiam umquam antea nominatus fuerit. Nec sanè temerè pronomine isto ut simplici relativo usus est scriptor noster: sed tantùm, ubi non bene quadrabat pronomen* αὐτὸς *quod propriè & simpliciter*

pliciter relativum est, ut suprà proximè, cum dixit, Et qui habet spem hanc in eo, purificat seipsum, sicut ille purus est. *Pro* ille *enim in Græco est* ἐκεῖνος, *quamvis simplicis relativi vim habeat. Causa est, quia si posuisset Apostolus* αὐτὸς, *potuisset ex vi Grammaticæ relativum istud tam referri ad eum, qui se purificat, quàm ad Deum. Similiter accidit infrà v. 7. ubi* ἐκεῖνος *simplicis relativi vim habet, & positũ est pro* αὐτὸς; *quia pronomen* αὐτὸς *ex eadem Grammaticæ vi, potuisset non minùs accommodari ad eum, qui facit justitiam, quàm ad Christum. utrobiq; enim cessat ista ambiguitas posito pronomine* ἐκεῖνος, *quo videlicet necessarium est in priore loco Deum significari, in posteriore verò Christum. Iam, quòd alioqui usus istius pronominis apud hunc scriptorem sit is, quem antea diximus, docebit nos locus alius, de quo, cum eò perventum fuerit, accuratiùs videbimus.* inf: v. 16.

Nunc in explicandis Apostoli verbis ulteriùs progrediamur. Non contentus enim Apostolus rationibus jam allatis, ut a manendo in peccatis deterreat, alias subnectit, & inquit: Omnis, qui in eo manet, non peccat; omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. v. 6. *Ex istis Iohannis verbis apparet id, quod diximus, apud ipsum idem planè esse* facere peccatum, *quod* peccare. *Nulli enim dubium esse potest, quin ipse in eodem proposito maneat, atq; alias rationes, ut diximus, afferat ejus, quod proximè suadere ac monere incepit. Vnde necessariò colligitur, quòd, cùm proximè usus fuerit phrasi* peccatũ faciẽdi, *hîc verò*

simplici verbo peccandi *utatur, idem apud ipsum hoc simplex verbum polleat quod phrasis ista. Quare non possunt alii excusari, quominus indiligentes fuerint in explicandis verbis illis capitis superioris in ipso initio:* Hæc scribo vobis, ut non peccetis: sed si quis peccaverit, *&c. dum non animadvertunt, usum hujus scriptoris ferre, ut ibi non de aliquo peccandi actu, sed de habitu vel assuetudine sit sermo. quemadmodum ut hîc sit, necesse est, si, ut illi ipsi agnoverunt,* facere peccatum *idem est, quod peccato dare operam; cùm, ut dictum fuit, verbum simplex* peccandi, *manifestè hîc idem valeat quod phrasis* peccatum faciendi. *Estque præterea animadvertendum, quòd illi hoc in loco, & mox infrà, non modò agnoverunt, verbum peccandi vim habere, non quidem actum aliquem, sed habitum vel assuetudinem significandi: verùm etiam phrasi isti* peccatum faciendi, *quæ idem pollet cum simplici verbo isto, plus adhuc, quod attinet ad significationem, tribuerunt, quàm ut non actum, sed habitum vel assuetudinem significet. Quando enim illam Latinè reddiderunt* Dare operam peccato, *videntur intellexisse, ad hoc, ut quis dici possit peccatum facere, non satis esse in peccato manere; sed etiam studere ac diligenter curare peccatum committere. quandoquidem fieri potest, ut quis habitum vel assuetudinem peccandi habeat, sive in peccato maneat, & tamen peccato operam non det, si propriè, & in eum sensum, quem modò exposuimus, phrasis ista accipiatur.* Nihil enim vetat, *quominus displicentia, ut sic loquar, & odium ipsius peccati, quamvis non magnum, nec absolutum in eo esse pos-*

se posit, qui interim tamen peccare non desinit, & peccandi habitum quendam habet, quandoquidem propter hunc ipsum habitum fit, ut nequeat se a peccato exsolvere, quamvis id curet. Scio equidem posse phrasin istam dandi operam peccato *ita accipi, ut effectus tantùm seu facta ipsa, non etiam animus & studium significetur: verùm tunc loquutio ista minùs propriè accipitur, quæ tamen improprietas me non deterruisset a statuendo, quòd interpretes isti sensum hunc interpretatione ista sua fuerint sequuti, nisi palàm esset, eos sentire, posse hominem regeneratum esse, quantumvis peccet, modò studium & conatum habeat, ut a peccando cesset, quamvis effectus minimè consequatur, si modò studium ac conatus iste sit sincerus & non fucatus. Quæ sententia nullo pacto est amplectenda: sed agnoscendum prorsus est, studium & conatum non peccandi, quantumvis magnum atq; sincerum, non satis eße ad hominem regeneratum constituendum, nisi effectus quoq; re ipsa & in hac vita consequatur, ut scilicet a peccando desistatur, & in nullo ex iis peccatis maneatur, quibus apud scriptores sacros tribuitur, quòd adimant possessionem regni cœlestis, id est, ad illam pervenire non permittant. qua de re a nobis satis copiosè disputatum est in aliquot ex jam editis scriptis nostris, ad quæ vos rejicimus. Fuit autem hac de re aliquid hîc dicendi locus, cùm Apostolus disertè dicat, eum, qui peccat, non manere in Christo, neq; ipsum vidisse aut cognovisse. Certè enim, ut ex iis intelligi potest, quæ antea docuimus, de manendo in Christo, deq; eodem cognoscendo, dum hoc dicit Apostolus, simul etiam dicit, seu potiùs*

hoc ipsum dicit, eum per Christum regenitum non esse, qui peccet. Nam *hoc idem animadvertentes isti interpretes, propterea verbis* peccandi, & peccatum faciendi *hoc loco adeò prægnantem significationem tribuerunt, ut ex hac sententia Apostoli nihil adversus ipsorum sententiam de regeneratis hominibus concludi queat: sed frustrà atq; immeritò, ut jam dictum est. Est in his Apostoli verbis verbum* videndi *ad Christum paßivè relatum, quo antea non est usus, cum hac eadem de re, & simul de eo, quod requiratur ad hominem Christianum constituendum, loquutus est. Quod verbum, quamvis videatur minus significare quàm verbum* cognoscendi, *tamen hoc in loco videtur ita usurpatum, ut plus significet, cùm post illud* non vidit eum, *subjungat Apostolus,* nec cognovit eum, *ut scilicet non modò neget, ei, qui peccat, visum fuisse Christum, quod majus scilicet quiddam sit: sed etiam non fuisse cognitum, quod videlicet sit minus. Illud verißimum est, verbum* videndi *usurpari in sacris literis cum significatione majoris rei, quàm ipsum præ se ferat; ita ut neceße saltem sit illud aliquando cognoscendi significationem habere, ut in illis ipsis Christi verbis, cum de hac ipsius cognitione loquens inquit Iohan: 14. v: 9:* Philippe, qui vidit me, vidit Patrem. *ubi nemini dubium esse potest, quin videndi verbo saltem id significaverit, quod verbum cognoscendi exprimit. Proximè enim dixerat,* Tantum tempus vobiscũ sum, & non cognovisti me Philippe? *Verùm, ut dictum est, Iohannes hoc in loco plus etiam verbo* vidẽdi *videtur tribuere, quàm verbum cognoscendi exprimat, &*
per

per illud certiorem quandam cognitionem significare; & propterea dicere, eum, qui peccat, non modò non habere certiorem quandam Christi cognitionem, qualis earum rerum habetur, quæ ipsis oculis cernuntur: sed neq; etiam ullo modo Christum ab ipso cognosci. Et *videmus sanè plus esse in sacris litteris* Deum videre, *quàm* Deum cognoscere; *cùm hoc passim requiratur a nobis dum sumus in hac vita, & iis tribuatur, qui Deo sunt chari: illud verò promitti consueverit nobis in altera vita, & illis tribui, qui futuri sunt participes beatæ immortalitatis. Prout igitur verbum videndi accipitur, & respectu verbi cognoscendi consideratur, modò plus, modò minus quàm illud significat. Minus significat, quando eo declaratur externus aspectus, qui opponatur interiori cognitioni: plus verò, cum significat ipsum contuitum rei, qui opponatur cognitioni, quam quis eiusdem rei per auditum, & per aliorum relationem habeat, vel alii cuipiam cognitioni, quæ incertior & minùs plena sit, quàm illa, quæ per ipsos oculos perq; ipsum clarum & apertum visum habetur.*

Iam verò ratio, quæ in his verbis Apostoli, quæ postremò recitavimus, continetur, qua utitur ad persuadendum, ut ne quis in peccato maneat, breviter hæc est (præstat enim unicam rationem hîc agnoscere quàm plures, etiamsi plures cuipiā videri possint) quòd is, qui in peccato manet, nullam communionem habet cum Christo. id enim significant ista tria, Non manere in Christo, Non vidisse illū, *&* Eum nō cognosse. *quæ alioqui quem sensum habeant, si quis explicatiùs intelligere velit, ad ea recurrat, quæ suprà a nobis de*

manendo in Christo, deque eo cognoscendo disputata sunt. Sumit autem Iohannes pro concesso, rem esse turpem ac detestabilem, nullam cum Christo habere communionem; aut certè ad illos respiciens, ad quos scribebat, hoc ipsis valde turpe ac detestabile esse tacitè sumit; cùm videlicet illi se Christianos esse profiterentur, & sic aut mendaces, aut valde stulti esse deprehenderentur, si interim cum Christo nihil haberent commune.

Ab hac ratione transit ad aliam, quæ his verbis
℣ 7. *continetur:* Filioli, nemo seducat vos, qui facit justiciam, justus est, sicut ille justus est. *Ratio deterrendi a peccatis, his verbis comprehensa, hæc est, quòd nimis dignum vituperatione sit, non esse justum: eum autem justum non esse nimis apertum sit, qui justa non faciat, seu justè non vivat; quamvis non desint homines impudentes, & ad decipiendum alios sine ulla fronte perpetuò parati, qui negent necesse esse, ut quis justè vivat, ad hoc, ut meritò justus vocari queat. Habent enim verba ista,* Qui facit justiciam, justus est, *eandem vim, ac si dixisset:* Is demum, & non alius quisquam, justus est, qui justiciam facit. *Inveniuntur enim in verbis præsertim Domini Iesu sæpe tales enuntiationes, quæ simplicem affirmationem continere videntur, & tamen reipsa negationem quoque conjunctam habent; & breviter sunt ejusmodi, ut in illis id eveniat, quod Iurisconsulti dicere solent de argumento a contrario sensu, quod ex affirmantibus enunciatis colligatur: cujusmodi est enunciatio illa, quam*
Ioh: 8. ℣ 47. *protulit apud hunc eundem scriptorem:* Qui ex Deo est,

est, verba Dei audit. *In enunciatione siquidem ista tacitè subintelligitur particula* demum, *aut alia similis; ita ut ex ea, per argumentum illud a contrario sensu, concludatur, eum, qui non est ex Deo, verba Dei non audire; alioquin id, quod ibidem statim subjungit ipse Dominus, non rectè conclusum esset. Illico enim inquit,* Vos propterea non auditis, *scilicet Dei verba, quæ ego nimirum loquor,* quia ex Deo non estis. *Hanc rem, id est usum istum, & significationem ejusmodi enunciationum, præsertim in Christi verbis, non animadvertentes multi, qui Dialecticæ præcepta tradunt, ut interim Christi ratiocinationem a fallacia vindicarent, aliter de isto ratiocinandi modo senserunt, ac statuerunt, cum propositiones sunt ejusmodi, ut reciprocentur, posse quē ex illis argumentari, quamvis alioqui argumentandi formâ legitimâ non servatâ: nempe, quia nihilominus verum concludi possit, & porrò concludatur. Quorum sententiæ ego nullo pacto adhærere possum, & planè statuo, nisi Christi enunciatio illa, & si quæ sunt aliæ similes, quæ similes habent subjectas conclusiones, eo modo accipiantur, ut nos diximus, necessarium fore fateri, Christū malè ratiocinatum fuisse, quicquid veræ alioquin sint ipsius conclusiones. Argumētum igitur Iohannis hoc in loco tale est:* Nemo est justus, qui justitiam non facit. *Sed qui peccat, id est in peccato manet, justitiam non facit.* Ergo *qui in peccato manet, non est justus. quantumvis ejus verba per solam affirmationem fuerint concepta hunc in modum:* Qui facit justiciam, justus est. *quibus vim totam ipsius ratiocinationis revera continentibus,*

subjicit

subjicit ista, ſicut ille juſtus eſt. *Quæ verba ſi ita intelligantur, ut credimus vulgò intelligi, ut ſcilicet nihil aliud addant ſuperioribus, niſi quòd is, qui juſtitiam facit, ita ſit juſtus, ut Chriſtus ipſe eſt juſtus; tunc multò magis apparebit, in illis nullam vim, quod attinet ad ratiocinationem Apoſtoli contineri. Sed arbitramur illis alium ſenſum ſubeſſe; neq; nobis admodum veriſimile ſit, Apoſtolum propter dumtaxat jam expoſitum ſenſum verba iſta addidiſſe.* Nam *ſi quis dicat, eum paullo ſuperiùs de ipſo Deo loquentem eadem fere ratione mentionem feciſſe, quòd Deus ſit purus, cùm tamen iſtud ipſum dicere vellet, & non quicquam ampliùs, inquiens:* Et is, qui hanc ſpem habet in eo, purificat ſe. quemadmodum ille purus eſt. *Dico, Apoſtolum ibi loqui de actione quadam, quam exprimere voluit, &, qualis illa ſit, docere. Voluit enim oſtendere, qua ratione purificet ſe, quisquis in Deo ſpem habet, quòd illum aliquando ſit viſurus, & oſtendere, purificationem iſtam eſſe ejusmodi, ut is, qui id facit, hac in re, id eſt in puritate, Deo ſimilis fiat; & propterea ſatis elegans atq; egregius eſt ſenſus verborum Apoſtoli, etiamſi ex verbis illis,* quemadmodum ille purus eſt, *nihil præterea colligatur, quàm quod dictum eſt, & verba ipſa ſonant. At in loco noſtro non de actione ulla agitur, ſed de habitu, ſeu qualitate quadam, quam declarant duo illa verba,* juſtus eſt. *quam qualitatem ſeu habitum declarare, & exprimere, qualis ille ſit, nihil erat opus, nec ad rationem Apoſtoli, quam nos explicavimus, concludendum id quidquam momenti habet: quemadmodum ex ipſa explicatione noſtra iſtius*

stra istius ratiocinationis apertè intelligi potest. Nihil enim præterea ad rationem istam concludendam requirebatur, nisi quòd is sit justus, qui justiciam facit; supple, nec quisquam alius: *quòd verò ita sit justus, ut Christus ipse est justus, istud non huc, sed aliò fortasse pertinere potest, quò Apostoli mens tendere non videtur; si videlicet hoc ipsum tantùm, quod verba sonant, in illis verbis contineri volumus,* sicut ille justus est. *Verùm, si quis ea in alium sensum aliquantò abstrusiorem accipiat, confirmabitur non parùm per illa tota Apostoli ratiocinatio, ut, quia nimirum Apostolus dixerat, eum demum esse justum, qui justiciam faciat, subjiciat ad id confirmandum, quòd Christus ipse hac via & non aliâ justus sit, nempe justitiam faciendo; ita ut vox* sicut *habeat hanc vim, ut declaret modum, & consequenter causam, cur ipse Christus sit justus. perinde ac si Iohannes dixisset, Is demum justus est, qui justiciam facit; nam & Christus ad hunc modum justus est, justiciam scilicet faciendo. Et secundum hunc sensum verbum* est *præsentis temporis, vel idem pollet, ac si in præterito tempore fuisset enunciatum, respiciendo videlicet planè ad tempus, quo Christus hîc in carne vixit, non modò quatenus pertinet ad faciendam justiciam, sed etiam quod ad id pertinet, ut sit justus, ac si dixisset: Nam Christus quoq; propterea justus fuit, quia justitiam fecit. vel si placet, ut, quatenus ad id pertinet, quod expressum est, scilicet quòd Christus sit justus, verbum* est *præsentis temporis accipiatur ita, ut ipsum præsens tempus declaret, tunc dicendum est, Christum nunc justum esse dici, quia videlicet ea con-*

sequutus

sequutus sit, quæ justis tantùm dantur, & ex quibus manifestè appareat, illum verè fuisse justum. Nam, *quemadmodum alibi a nobis ostensum est, ipsa beata*
2. Tim: 4. v: 8. 2. Pet: 3. ℣ 13. *immortalitas* justicia *in sacris literis alicubi appellatur. Cùm igitur Christus beatus atq; immortalis hodie sit, meritò potest ob hanc ipsam causam, ex usu sacrarum literarum, hodie* justus *esse dici. Iam quid sit* facere justitiam, *seu, ut nos antea interdum locuti sumus, & Castellio in sua interpretatione habet,* justa facere, *facilè intelligi potest, cum consideratur* facere justitiam, *hic satis apertè opponi ei, quod est* facere peccatum, *seu* peccare. Nam *si* facere peccatum *est in peccato manere, & habitum vel assuetudinem peccandi habere, necesse est, ut* justiciam facere *sit, in justis actionibus manere, & habitu quodam esse præditum justa faciendi; ac breviter, ut idem sit* justitiam facere, *quod justè vivere, non mente quidem & studio solùm, sed ipsis factis & tota vitæ suæ ratione. Quod si animadverterent, qui ad regeneratum per Christum hominem satis esse concludunt, studium & conatum sincerum habere justè vivendi, ab ista non minùs falsa, quàm perniciosa sententia omnino recederent; & hic unus locus, præsertim ita explicatus, ut nos fecimus, apud ipsos satis esset ad illos sui erroris commonefaciendos.* Nam *& ipsi hoc certò agnoverunt, hic non tantùm dici, quòd is sit justus, qui justitiam facit, sed etiam simul definiri, quis tandem justus meritò dici queat, nempe ille & non alius qui justiciam facit.* Non *est autem mirandum, si nihilominus adversus istam definitionem illi revera de hac tota re statuant,*

tuant, & velint, eum etiam esse justum, aut esse posse, qui re ipsa justè eo modo, quo antea dictum est, non vivat; cùm ipso Apostolorum tempore, quando scilicet verissima ista definitio ubiq; prædicabatur, & omnibus notissima esse poterat, ejusq; veritas compertissima, tamen non deerant, qui contrarium assererent, & in suam sententiam alios traducere conarentur, quemadmodum ipsa Apostoli verba clarè docent; qui sine dubio id faciebant allatis iisdem aut similibus rationib⁹, quibus hodie ii uti solent, qui idem sentiunt, aut sentire præ se ferunt. Quæ cùm partim nescio quid coloris habeant, partim verò, idq; potissimùm, carni faveant, non mirum est, ab illis periculum simplicibus & non bene firmis in fide hominibus imminere; & idcirco Apostolum directè monuisse, ne sinamus nos a talibus hominibus ejusmodi rationibus decipi ac seduci.

Pergit Apostolus in afferendis rationibus, quibus deterreamur a manendo in peccatis, inquiens: Qui facit peccatum ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. *Sumit hîc Iohannes pro concesso, rem detestabilem esse cum diabolo aliquid commune habere; præsertim verò* ex ipso esse, *& sic Diaboli filium appellari posse. neq; enim probatione istud indiget. Hoc igitur pro concesso sumpto, sic reipsa argumentatur: Qui peccatum facit ex diabolo est. Ergo non oportet peccatum facere. Ex eo, quod diximus illum pro concesso sumere, consequentia hujus enthymematis apparet; tantùm restat, ut assumptio probetur, quæ est, Illum esse ex diabolo, qui facit peccatum, id est, qui in peccato manet. Hanc igitur assumptionem probat ex eo,*

eo, quòd peccare sit res Diaboli propria ac perpetua. Propria, inquam, quatenus non quidem ipse solus peccat, sed aliis peccandi videtur potissima esse causa. Perpetua verò, quia nunquam, ex quo diabolus fuit, peccare desiit. Vtrumq́ complectitur Apostolus illis duabus vocibus Ab initio, *junctis cum verbo* peccat. *Quandoquidem, judicio quidem nostro,* ab initio *hoc loco non id significat, quod plerią existimant, videlicet* ab initio mundi: *sed quemadmodum in aliis omnibus locis, ubi phrasis ista reperitur, debet illa accommodari ad subjectam materiam, sive ad id, de quo est sermo. hic verò sermo est de diabolo peccante; Ergo istud initium debet referri vel ad diabolum, vel ad ipsum peccare, vel ad utrumq́ simul. Igitur* ab initio *necesse est ut hic idem valeat, vel quod* cum diabolus esse cœpit; *vel quod* cum peccari cœptum est; *vel deniq́ quod* cum diabolus esse cœpit, *&* peccatum cœptum est, *adeò ut, etiamsi, ut quidam volunt, nec diabolus esse cœpisset ante conditum mundum, nec peccari ante mundum conditum cœptum fuisset, & ita fieret, ut retenta etiam interpretatione nostra, ex verbis istis hic sensus omnino eliceretur, nempe diabolum ab initio mundi peccasse, & peccare incepisse, id fieret ex accidente, quod ad illud attinet, quòd per duas istas voces* ab initio *significaretur mundi initium; nempe, quia accidit, ut mundi initium cum eo concurrat, quod duæ istæ voces hoc in loco revera significant: non autem propterea, quia illis mundi initium significetur. Sensus igitur horum verborum,* Diabolus ab initio peccat, *triplex est. Nam & significant, diabolum, cum primùm*

mùm esse cœpit, peccasse; & primum fuisse qui peccaverit; & deniq; nunquam peccare desiisse; quibus tribus rebus continentur illa duo, quæ antè diximus, nempe, diaboli & proprium & perpetuum esse peccare. Hæc enim, ut indicavimus, maximè pertinent ad probandam assumptionem Apostolicæ argumentationis, & ad ostendendum, quòd, qui in peccato manet, ex diabolo sit necesse est. Quòd diabolus, cum primùm esse cœpit, peccaverit, significant omnino verba ista, ab initio diabolus peccat, *quatenus illud* ab initio *idem est atq;* cum diabolus esse cœpit. *Quòd verò significent, diabolum primum fuisse, qui peccaverit, eædem duæ voces, relatæ ad ipsum* peccare, *demonstrare possunt; ut scilicet idem valeat, Diabolus ab initio peccat, quod, tunc peccavit diabolus, cum factum est initium peccandi. Quòd verò deniq; verbis istis significetur, diabolum perpetuò peccare, verbum* peccat *præsenti tempore elatum, conjunctum cum illis duabus vocibus* ab initio, *id apertè docet. Diximus enim antè non semel, duarum istarum vocum,* ab initio, *eam vim esse, ut continuationem ab ipso principio usq; ad illud tempus, quo quis loquitur, declarent. At verbum* peccat *præsentis temporis ostendit perpetuitatem etiam in futurum tempus. eo enim natura quædam diaboli exprimitur, scilicet peccandi. quemadmodum similia aliqua verba, quæ sive affectum, sive actionem, sive operationem aliquam declarent, de aliqua re præsenti tempore elata, idem significare solent. ut si dicam, Magnes trahit ferrum, idem est, ac si dicerem,* Natura *Magnetis est trahere ferrum; & sic in aliis ejusmodi innumera-*

bilibus evenire constat. Quod si quis dicat, quamvis verum sit, istos tres sensus posse contineri verbis istis, quatenus videlicet ea possunt ad unumquemque ipsorum accommodari: tamen vix fieri posse, ut omnes simul iisdem verbis expressi fuerint; de hoc non admodum altercabimur, & unicuique inspiciendum relinquemus, utrum necne possint omnes simul & eodem tempore ex verbis istis elici; modò id firmum maneat, quòd duo illi, nempe quòd diabolus peccavit, cum primùm esse cœpit, & perpetuò peccat, omnino verbis istis unà contineantur. Tota enim difficultas est, an, quòd diabolus primus fuerit, qui peccaverit, concurrere possit, quatenus ad hoc pertinet, ut utrumque ex istis verbis eliciatur, cum eo, quòd diabolus, cum primùm esse cœpit, peccavit. Nos quidem credimus concurrere posse, & non dubitamus, ut suprà etiam attigimus, quin sæpe sacræ literæ unis & iisdem verbis plures sensus exprimere voluerint: quamvis (hoc enim nunc addimus) videatur ex vi ipsa verborum & loquutionis necesse esse, ut non omnes simul significari possint. Cæterùm hîc habetis iterum satis manifestam probationem, quòd apud hunc scriptorem facere peccatum *&* peccare *idem sit: si quis fortasse id ex ipso usu Hebraicæ linguæ non didicerit. Manifestè enim in reddenda ratione, cur verum sit, quòd, qui facit peccatum, sit ex diabolo, pro* facit peccatum, *substituit simpliciter* peccat. *Nam alioqui, si idem non significaret* peccat, *quod* peccatum facit, *& pro eo tamen substitutum esset, malè ratiocinatus fuisset Apostolus, & minùs rectè conclusisset dicens,*

tens, quòd propterea is ex diabolo est, qui peccatum facit, quia diabolus ab initio peccat.

Addit Iohannes rationem aliam, qua deterreamur a peccando, pro concesso sumpto eo, quod in modò explicata ratione docuit, hoc est diabolum peccare, hocq́; ejus esse quiddam proprium ac perpetuum. Namq́; hoc posito sic tacitè argumentatur: Oportet nos abstinere ab iis, propter quæ abolenda Filius Dei apparuit. Sed Filius Dei apparuit, ut aboleret opera diaboli. Ergo ab operibus diaboli abstinendum nobis est. Atqui peccata opera diaboli esse, ut diximus, Apostolus pro concesso sumit, & sic ex ejus ratiocinatione necessariò concluditur, nos debere a peccatis abstinere. Nam quòd abstinendum nobis sit ab iis, propter quæ dissolvenda sive abolenda Filius Dei apparuit, nulla indiget probatione, præsertim apud illos, qui ipsi Filio Dei se credere profitentur, eumq́; pro servatore suo & duce ad æternam salutem habent atq́; agnoscunt. quales erant ii, ad quos Iohannes scribit. Quòd verò Dei Filius apparuerit, ut diaboli opera dissolveret, ideo non probat Apostolus, quia in hoc asserendo simplici magistri munere fungitur.

Aliam porrò rationem, quæ nos a peccando deterreat, statim subjicit Apostolus, quæ his verbis continetur: Omnis natus ex Deo, peccatum non facit. *quandoquidem & illi, quos Apostolus monebat, & nos omnes profitemur, nos esse ex Deo natos, aut certè persuasi sumus, debere unumquemq́; ex nobis ex Deo natum esse. quare si is, qui natus est ex Deo, non peccat, necessariò sequitur, si nobis ipsis, & professioni* V 9.

ac menti nostræ adversari nolimus, ut a peccando nobis caveamus. Ex Apostoli igitur mente potest formari tale Enthymema: Non debemus peccare, quia debemus ex Deo esse nati. *seu malumus:* Debemus ex Deo esse nati: *Ergo debemus non peccare. Hujus enthymematis, a se nimirum explicati, solam rationem consequentiæ explicat Apostolus. ea autem est:* Natum ex Deo peccatum non facere, *id est, non peccare.* Hoc *igitur, ut maximè necessarium ad suam ratiocinationem concludendam, ut Apostolus expressit, sic etiam probat, inquiens:* Quoniam semen ipsius in eo manet. Et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. Seminis Dei *nomine utitur metaphoricè, ut ipsa metaphora* nascendi ex Deo *planè fert. Neq; est necessarium omnino statuere, quid* seminis *nomine hîc intelligatur. Nam satis est ad probationem Apostoli concludendam, quòd in eo, qui natus sit ex Deo, oporteat aliquid esse, quod cum ipso Deo cognationem habeat, quemadmodum per se satis patet, cùm non possit dari nativitas ista sine ista cognatione. Tali verò re in homine existente, intellige sic, ut ipsum afficiat, & qualitatem propterea divinam in eo exprimat, fieri nequit, ut quis tantopere Deo sit dissimilis, ut is est, qui peccat, id est in peccato manet; cùm Deus cum peccato nihil prorsus habere possit commune. Sunt qui* seminis Dei *nomine spiritum sanctum intelligant; sunt rursus qui intelligant Dei verbum. Nos quidem, si aliquid tale certum Apostolum significare voluisse concedendum sit, illis potiùs adhæsuri simus, qui verbum Dei* semine *isto significari volunt, quàm iis, qui spiritum sanctum;*

sanctum; nisi spiritus sancti nomine intelligamus, ut sæpe fit, ipsam Evangelii patefactionem, quippe quæ per Spiritum sanctum sit facta. nam hoc pacto idem esset reipsa spiritus sanctus quod Dei verbum. Iam de Dei verbo, sive de Evangelio nobis patefacto, quòd possit ad metaphoram seminis divini *accommodari, & per eam significari, habetis locum apud Petrum prima epistola ad finem primi capitis in illis verbis:* Renati non ex semine corruptibili; sed incorruptibili per verbum Dei vivi & permanentis in æternum. *Et in ipso fine ait:* Hoc autem est verbum, quod evangelizatum est in vobis. *Cum enim appellat semen illud incorruptibile, idem videtur dicere, ac si dixisset* semen divinum. *Cum verò declarat verbum istud esse illud, quod evangelizatum est, id est, ipsum verbum Evangelii, apparet, Dei verbum & Evangelii verbum idem esse. Iam, quòd non planè ipsum verbum vocat semen, sed per Dei verbum dicit factum esse, ut ex semine incorruptibili renati simus, non impedit, quominus semen istud divinum possit dici ipsum verbum, si non propriè, saltem metonymicè, causâ pro effectu posita. Et hoc satis est, ut istud, quod diximus, affirmari possit. neq; enim absoluta sermonis proprietas hîc necessaria censenda est.*

Vltima Apostoli verba eorum, quæ recitavimus, quamvis pertineant ad rationem consequentiæ illius enthymematis, quod diximus ex ipsius Apostoli mente formari posse, licèt ab ipso explicatum non fuerit, ejusmodi omnino tamen sunt, ut nihil revera addant superioribus, quod ad vim probandi attinet, sed tamen firmiùs

mius atq; efficaciùs id repetant, quod superiora conti-nent. *Quandoquidē* quòd is, qui natus est ex Deo, non possit peccare(*hoc enim illud est, quod verbis i-stis continetur) nihil ampliùs revera significat, quàm quòd is, qui natus est ex Deo, non peccat.* Neque enim *affirmari potest, quòd is, qui ex Deo natus est, non pec-cat, si is peccare possit, seu fieri possit ut peccet.* Ex quo *sequitur, in verbis istis, tantummodo hoc ipsum, quod continebatur in superioribus, expressiùs atq; efficaciùs exprimi. Cæterùm nulla probatio præcedenti probati-oni additur, sed tantùm ipsa ratio consequentiæ con-stanter affirmatur; adeò ut videri possit Iohannes ine-ptè loquutus fuisse, cum ait de eo, qui natus est ex Deo, & peccare non potest*, quoniam ex Deo natus est. *Videtur enim afferre pro ratione rem ipsam nudam, quæ ipso subjecto continetur. Verumtamen crediderim, posse ipsius verba ita accipi, ut, etiamsi nullam proba-tionem illi superiori addunt*, quoniam semen ipsius in eo manet, *tamen probationem contineant; quia scilicet dicere velit, quòd quilibet, qui judicio non sit destitutus, ex hoc ipso, quòd quis sit ex Deo natus, con-cludet, eum peccare non posse; cùm videlicet necesse sit, ut inter eum, qui natus est, & eum ex quo natus est, non sit tanta dissimilitudo, quanta esset inter Deum, & illum, qui ex ipso sit natus, si iste peccare possit, id est, in peccato manere. Vbi animadvertendum est, ex hac ipsa ratiocinatione, quam verba ista Apostoli con-tinent, posse concludi*, peccare *seu* facere peccatum *apud ipsum non significare peccatum aliquod commit-tere, sed, ut diximus, in peccato manere. Cùm enim fi-*

liatio

liatio nostra divina non sit propria nec perfecta, præsertim in hoc mundo, non videtur vel impoßibile, vel absurdum, ut, quamvis Deus nullum peccatum committere poßit, nos tamen, licèt ipsius filii, in hoc præsenti seculo aliquod peccatum committere poßimus. Nam ut in hac re omnino similes Dei simus, requiri omnino videtur, ut filiatio nostra divina sit aliquo modo perfecta. At contrà, vel impoßibile, vel absurdum planè censeri debet, quòd, si sumus Dei filii, quamvis imperfectè, in ea re maneamus, a qua Deus alienißimus est.

Posset hîc occasione horum Apostoli verborum, quòd, qui natus est ex Deo, non facit peccatum, nec potest peccare, disputari pleniùs de sententia illorum, qui volunt ab homine Christiano & verè regenito in hac ipsa vita nullum unquam peccatum committi, & ostendi, sententiam istam, ut perniciosam, sic etiam planè falsam eße, & divinis oraculis adversantem. Verùm quia satis videtur a nobis fuisse probatum, peccandi verbo seu peccatum faciendi ab Apostolo non significari actum aliquem, sed habitum, vel actuum continuationem, non videtur multùm hîc laborandum. quasi verò testimonia ista ex verbis hujus epistolæ vim aliquam ad sententiam istam probandam habere meritò videri poßint. Satis igitur erit pro veritatis confirmatione, præter quædam pauca a nobis antea de hac ipsa re disputata, & ,nisi fallimur, adversus sententiam istam rectè conclusa, testimonia aliqua proferre ex ipsis sacris literis, unde constare poßit, id sine dubio esse falsißimum, quod isti sententiæ suæ annectunt, inquientes, eum, qui post agnitam veritatem peccat, jam

ita excludi a numero regenitorum per Christum, ut nullo pacto ei numero unquam accenseri queat, nec in pristinum statum restitui. Itaq; adversus appendicem istam primùm considerandum est id, quod scribit Paulus ad Galatas in initio cap: 6. dum præcipit, ut, si quisquam in aliquo peccato deprehensus fuerit, ii, qui spirituales sunt, illum instruant ac cõfirment in spiritu lenitatis, considerantes, quòd & ipsi tentari possunt, *id est, similiter labi, & in aliquo peccato deprehendi. Ex hoc enim loco non modò probatur, esse locum pœnitentiæ & reditus ad statum priorem ei, qui peccaverit postquam Christum agnovit & confessus fuit: (id quod nos in præsentia nominatim nobis probandum sumpsimus) sed etiam constat, ipsam sententiam de regeneratis hominibus, qui non peccent, esse falsam. Nam sine dubio isti* spirituales *sunt regenerati, alioquin nomine isto a Paulo vocari non potuissent. Vbi enim spiritus regnat, ibi necessariò est regeneratio: ubi verò non regnat, non est locus appellationi isti, nec potest quis sine mendacio* spiritualis *vocari. Atqui de istis Paulus non obscurè dicit, eos subjacere lapsibus, & ei rei, ut in peccato aliquo deprehendantur. Deinde idem Apostolus priore ad Thess: cap: 5. præcipit,* ut ii, qui inordinati sunt, commonefiant. *Quod sanè indicat, eos posse resipiscere. supervacanea enim alioqui esset omnis commonefactio, qua quis cum ipsis uteretur. Verùm isti inordinati ejusmodi homines sunt, qui non modò peccent, sed etiam graviter peccent, adeò ut Apostolus ipse vetet cum illis commercium habere, ut apparet ex iis, quæ scribit ad eosdem Thessal: in posterio-*

poſteriore Epiſtola cap:3.v: 6. & tamen ibidem inferiùs v:14,& 15.cum ejuſmodi hominibus ita jubet agi, ut non cum inimicis ſed cum fratribus: quod ſanè non juberet, ſi de illorum reſipiſcentia nulla ſpes eſſet. Nam ſi quis poſteriora iſta duo loca conferat, videbit, utrobiq́ de iisdem hominibus agi, nempe de iis, qui erant contumaces, & præceptis ipſius Apoſtoli parere recuſabãt. Habetis præterea apud eundem Apoſtolum cap: 2. poſter: ad Corinth: quòd jubet recipi quendam, de quo apparet, quòd peccaverat, & eccleſiam totam offenderat, & illi condonari, ut ipſemet Paulus (ut pote ad eccleſiam illam, ſicut & ad alias omnes, ejus curæ commiſſas, pertinens) faciebat, omnem injuriam, qua fratres, ſuo nimirum peccato, affecerat. Adde, quòd admodum veriſimile eſt, ut etiam ferè omnes ſentiunt, iſtum fuiſſe illum inceſtuoſum, de quo Paulus priore epiſt: ad eosdem Corinth: cap: 5. verba faciens, illum maximopere deteſtatus fuerat, jubens expreſſè, ut è cœtu ejiceretur, & Satanæ traderetur. Quod effectum poſtea propterea non habuiſſe eſt veriſimile, quia ille, antequam ad hoc veniretur, increpitus a pluribus ex fratribus reſipuerat: quemadmodum indicant Pauli verba in altero iſto loco poſterioris epiſtolæ. Quam increpationem, ab ipſo videlicet inceſtuoſo in bonam partem acceptam atq́ admiſſam, voluit Paulus ſatis eſſe: quamvis antea ſcripſiſſet, ut ulteriùs ad eum modum, quo dictum eſt antea, ad eum damnandum progreſſus fieret. Videtis, arbitror, manifeſtè, etiamſi is, de quo in poſteriore Epiſtola ſcribit Paulus, non eſſet inceſtuoſus ille, de quo in priore, tamen manifeſtè ex Pauli verbis

colligi, eos, qui peccaverunt, & ecclesiam suo peccato offenderunt, non esse sine spe veniæ, & posse condonationem sui delicti ab ipsa ecclesia obtinere, & simul ac consequenter ab ipso Deo, atq; eidem ecclesiæ iterum adjungi, membrumq; ejus fieri. Habetis postremò, ut plurima alia testimonia omittam, a Christo expreßi dictum cap: 18. apud Matthæum, quòd si frater in nos peccaverit, & eum corripuerimus, isque nobis auscultet, fieri, ut talem fratrem lucremur. *Hinc enim clarè liquet, posse eum, qui peccat, adeo ut jam frater meritò appellari non posset, iterum ad eum statum reverti, ut frater meritò vocetur. totum hoc enim apertè docent illa verba, quæ Christus ibi pronunciat*, lucratus es fratrem tuum. *Neq; enim lucrari quis eum dicitur, quem jam haberet. Unde necesse est ut iste desierit esse frater, & postea rursus frater factus fuerit.*

Sed jam ad Iohannem redeamus, qui, postquam ex duabus contrariis rebus, Deo nimirum & Diabolo, & ex eo, quòd quis ad diabolum, vel ad Deum pertineat, rationes duxit, quibus a manendo in peccatis deterreri debeamus, in eodem proposito permanens, & quasi recolligens ea, quæ proximè dixerat, hæc verba subjungit: In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii
℣ 10. diaboli: omnis qui non facit justitiam, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum. *Ex Apostoli verbis, quæ valde concisa sunt, & manca, satis apertè colligi nihilominus potest, quòd inter filios Dei & filios diaboli nulli sint homines medii. namq; videntur omnino ejus verba supplenda esse, cum ait*, non est

ex

ex Deo, *& addendum*, sed ex diabolo, *& interim tacitè repetendum id, quod antea dixerat*, *quòd*, qui facit justitiam, est justus, *& consequenter* est ex Deo. *ac si Apostolus diceret: Audistis & colligere potuistis ex præcedentibus meis verbis, eum, qui facit justitiam, ex Deo esse, sive esse Dei filium. scitote me verissimum dixisse. nam hoc ipsum est, quod discriminat filios Dei a filiis diaboli, & utrosq; manifestè indicat, quòd scilicet filii Dei justitiam faciunt, filii verò diaboli non faciunt. Immo nemo est, qui justitiam non faciat, quin idem sit diaboli filius. Atq; ad hunc modum amplificat & exprimit meliùs Apostolus rationes ab se allatas, cur in peccato manendum non sit. Quid enim turpiùs aut detestabiliùs esse potest, quàm esse diaboli filium? Iam enim dictum est, quid sit* facere justitiam, *& consequenter, quid sit non facere. Vnde apparet*, justitiam non facere *idem esse quod* in peccato manere. *Nam qui non justè vivit (talis autem ex iis, quæ diximus, est is, qui justitiam non facit) certè ut in peccato maneat necesse est. Quid autem contrà pulchriùs & amabiliùs, quàm Dei filium esse? Quare si is, qui facit justitiam, filius Dei est, omnibus viribus conandum nobis est, ut justitiam faciamus, & sic justè vivamus, ac consequenter in peccato non maneamus.*

Iam quod diximus de nullis hominibus mediis inter filios diaboli & filios Dei, quamvis id ex Apostoli verbis, ut dictum fuit, videatur apertè colligi, potest tamen hanc declarationem suscipere, eamq; prorsus rei ipsi, de qua revera agit Apostolus, & ejus instituto convenientem. quòd scilicet istud non sit simpliciter &

absolutè

absolutè verum, sed tantùm quod attinet ad omnes illos homines, qui Evangelii prædicationem talem, qualis esse debet, & qualis ea erat, quæ tempore ipsius Apostoli extiterat, audiverunt, & ejusdem confirmationem multis modis divinitus factam animadvertere potuerunt. Hi enim talem Evangelii prædicationem aut recipiunt eiq; assentiuntr, aut eam spernunt. Rursus, qui ei assentiuntur, aut ex ipsius instituto vivunt aut secus. Qui ex ipsius instituto vivunt, sine dubio Dei filii sunt. nam & in hac vita similes in sanctitate Deo evadunt, atq; immortalitatis spem concipiunt; & in altera vita ejus fient participes. quibus rebus, ut suprà explicatum fuit, continetur divina filiatio nostra. Contrà, qui ex Evangelicæ prædicationis instituto, licèt a se approbatæ, non vivunt, ii necesse est ut contra conscientiam malè vivant, & diabolo, in iniquitate pergentes, similes fiant; & tandem unà cum ipso diabolo, a quo ad istam iniquitatem incitantur, pereant atq; intereant; unde meritò filii diaboli vocari poßunt. Idem dicendum est sine ullo dubio de iis, qui evangelicam prædicationem, qualem antea diximus, spreverunt. Nam, nec fieri potest, ut contra propriam conscientiam id non fecerint, & necesse est ut ab ipsorum malitia id profectum fuerit. Nulla autem est res, in qua magis similes sint diabolo homines, quàm in malitia; & sic satis apparet, cur isti diaboli filii meritò appellentur. Interim ex hac, ut sic dixerim, diabolica filiatione, quæ divinæ filiationi opponitur, cùm ea tota in eo consistat, quòd similitudo habetur cum diabolo in malitia, & quòd ad ejusmodi malitiam ipse diabolus hortator atq; incitator est; &

in eo,

in eo, quòd habetur quoq; similitudo cum diabolo, quod attinet ad perditionem atq; interitum, cui ille destinatus est; facilè intelligi potest, quid sit divina filiatio, nempe id, quod isti diabolicæ filiationi ex diametro, ut ajunt, opponitur, quod ut apertiùs explicemus, nihil est opus. Tantùm, antequam finem faciamus hac de re disputandi, monere voluimus, liquidò ex Apostoli verbis constare, idem esse reipsa Esse Dei filium, *&* Esse ex Deo; *& similiter idem omnino esse*, Diaboli esse filium, *&* Esse ex Diabolo. *Nam vel hac re diligenter perpensa, poterit quis facilè utramq; filiationem intelligere, & sese ab erroribus, qui circa divinam filiationem existere possunt, penitus liberare atq; exsolvere.*

Restant adhuc declaranda ex Apostoli recitatis verbis illa, Et qui non diligit fratrem suum. *Vbi primùm ex præcedentibus repetendum est*, non est ex Deo, *unà cum suo supplemento a nobis indicato*, sed est ex diabolo. *Vt autem hæc verba meliùs intelligamus, est deinde non omittendum, quòd verba illa*, in hoc, *in initio hujus versiculi posita, habent eam vim, ut non solùm referri possint (ut antea a nobis factum est) ad antecedentia, sed etiam non ad antecedentia, sed ad sequentia referri queant, ut supra cap: 2. v: 5. secundum communem divisionem, secundum verò nostram in initio v: 6. habuimus hæc eadē verba* In hoc. *quæ, ut ibi docuimus, ad sequentia planè spectant.* Nam *& hîc possunt ita accipi, ut ad sequentia tantùm respiciant: & tamen erit idem sensus, qui antea a nobis expressus est; dum scilicet statuimus, ut pertineant ad*

præce-

præcedentia; cùm in sequentibus re ipsa id totum sit, quod in præcedentibus, si illis ea addantur, quæ suprà monuimus, affirmantes verba Apostoli in hoc versiculo esse valde concisa & manca.

His igitur a nobis constitutis, haud difficile erit mentem Apostoli perspicere in his postremis hujus versiculi verbis. Videtur enim Apostolus omnino addere ad præcedentia id, quod illa continent. id quod fieri non posset, si verba illa in hoc *ad præcedentia referenda essent. Videtur, inquam, Apostolus non modò negare, illum esse ex Deo, qui non faciat justitiam, & tacitè affirmare, istum esse ex diabolo: verùm etiam idem negare, idemq; affirmare de eo, qui non diligit fratrem suum.* Nam *si quis dicat, videri omnino, quòd is, qui fratrem suum non diligit, justitiam non faciat; & sic, quòd nominato eo, qui justitiam non facit, intelligatur etiam nominatus is, qui fratrem suum non diligit. Respondemus, id quidem ita videri posse: sed tamen modum loquendi, quo Apostolus utitur, contrarium ostendere, nobisq; declarare, ipsum Apostolum censuisse, non omnem, qui fratrem suum non diligit, justitiam non facere. Manifestè enim ista duo tamquam diversa commemorat.* Nam *si iterum iste excipiat, posse in verbis Apostoli esse figuratum loquendi modum, id est, in ejus verbis esse defectum aliquem alicujus voculæ, ita ut ea sint ita accipienda, ac si dixisset:* Et præsertim, *seu* præsertim verò, qui non diligit fratrem suum: *Dicimus (quod etiam alicubi antea monuimus) non esse ad figuratas interpretationes recurrendum, nisi necessitas aliqua subsit, quæ hîc minimè, judicio nostro, apparet,*

pparet, quantumvis illa apparere videatur. Suprà enim duo a nobis sunt dicta, & rationibus confirmata, quæ id, quod nunc dicimus, apertè confirmant. Vnum est, quòd Iohannes, cum loquitur in hac sua epistola de diligendis fratribus, intelligit ejusmodi dilectionem, quæ illam superet, quam lex Mosaica, & consequenter ipsa humana per se ratio, ipsumq́; jus gentium præscribit. Alterum est, quòd, cum loquitur de peccatis, ipso nomine peccatorum non intelligit nisi transgressiones legis Mosaicæ, & dictaminis humanæ rationis. Ex quo sequitur, quòd, cùm ille manifestè opponat facere peccatum, & facere justitiam, *aliud nihil sit* facere justitiam *apud hunc scriptorem, quàm justè quidem vivere, ut jam loquutionem istam interpretati sumus, verùm ex præscriptione Mosaicæ legis, & ipsius humanæ rationis. Iam si ista vera sunt, necessariò consequitur, illum amorem fraternum, quem Apostolus requirit, in justitia facienda, de qua idem loquitur, minimè contineri. Non sunt igitur Apostoli verba aliter accipienda ac propriè sonant, estq́; agnoscendum, illum voluisse dicere, ut sanè dixit, non solùm illum non esse ex Deo, qui non facit justitiam; sed etiam illum, qui non diligit fratrem suum, ita scilicet, ut pro eo mori sit paratus. hoc enim nec lex Mosaica, nec humana ratio præscribit; & sic non continetur eo, quod apud Apostolum significat* facere justitiam, *& propterea meritò ab ipso ei additum fuit. Possunt autem præterea Apostoli verba ita accipi, ac si dicere voluerit, non modò eum ex Deo non esse, qui non servat præcepta per Mosen data, & humanæ rationi consentanea, sed etiam e-*

um,

um, qui non servat præcepta Christi, quæ supra ipsam rationem humanam sunt. Certum est enim, præceptum diligendi fratris, eo pacto intellectum, quo Iohannem intelligere suprà alibi exposuimus, & quo ab ipso Christo, qui illud dedit, explicatum est, ipsius Christi proprium præceptum esse, quemadmodum ipsemet testatur. Ioh. 13. ℣ 34. *Atqui certum est etiam, præceptum dilectionis complecti omnia præcepta, quæ pertinent ad officium nostrum erga alterum. Paulus enim 13. cap: epist: ad Romanos apertè dicit,* omnia præcepta, *intellige ad proximum spectantia,* hoc verbo contineri, Diliges proximum tuum sicut te ipsum. *Ex quo sequitur, quicquid Christus præcepit, quod pertineret ad officium nostrum erga fratres, hoc uno præcepto contineri, ut fratres diligamus. quod secundum ipsiusmet Christi explicationem, quam hîc paullo inferiùs, id est ℣: 16. Iohannes confirmat, ita intelligi debet, ut fratres etiam plus quàm nos diligamus. quemadmodum antea, cum de præcepto isto ageremus, demonstratum a nobis fuit. Itaq; rectè videmur sententiam Apostoli illis aliis verbis nostris, id est, diversis ab iis, quibus ipse utitur, expressisse; cùm præceptum diligendi fratres complectatur omnia Christi præcepta, quæ officium nostrum erga fratres requirunt. Nam si quis dicat, suprà a nobis dictum fuisse,* fratrum *appellatione non videri a Iohanne in hac sua epistola intelligi, nisi eos, qui ejusdem sunt nobiscum Christianæ religionis: præcepta verò Christi ejusmodi esse, quæ amorem nostrum requirant etiam erga eos, qui alterius religionis sint, & deniq; erga omnes homines. Respondemus, cum illud asseruimus*

mus de Iohannis mente in hac fratrum appellatione, ad id nos respexisse, quod necessariò illum intellexisse prorsus concludi posset. Neq; interim negare voluimus, quin ex interpretatione possint ejus verba, cum de fratribus amandis loquitur, trahi etiam ad eos, qui nobiscum Christianam religionem non profiteantur; & porrò ad omnes homines; rationem habendo Christi præceptorum circa hanc dilectionem, quæ ad homines referatur, & analogiæ ipsius Christianæ religionis, per quam factum est, ut quilibet homo debeat, suo tamen modo, a nobis pro fratre haberi.

Sed jam ulteriùs pergendum est. nam statim Iohannes subjungit: Quoniam hæc est annunciatio, quam audistis ab initio, ut diligamus alii alios. *Quorum verborum sententia cùm antea a nobis explicata fuerit, non est cur nunc illam iterum explicemus. tantùm monendi estis, ex hoc loco constare id, quod antea asseveravimus, ubi horum verborum sententiam explicuimus, nempe mandatum illud, quod Apostolus suprà affirmavit esse ab illis ab ipso initio auditum, potissimùm hoc contineri, ut fratres amemus, ea nimirum ratione, quæ antea exposita fuit.* ℣ 11.

Porrò Apostolus exemplo illustrare incipiens id, quod sive apertè sive tacitè docuit, ait: Non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. *Relativum* qui *non est in verbis Græcis, sed ex consuetudine Hebraici sermonis desideratur, & subintelligi debet. Cum dicit,* Cain ex maligno fuisse, *qui* malignus *sine dubio aliud nihil est quàm diabolus, id confirmat, quod antea tacitè dixerat, quamvis id non* ℣ 12.

expressisset; nempe, ut ipsi monuimus, eum, qui non amat fratrem suum, esse ex diabolo.

Pergit Iohannes inquiens: Et occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem ejus justa. *In his verbis continetur potißima ratio seu causa, cur Apostolus hoc exemplum attulerit. Vult enim ostendere, odium erga fratrem ex injustitia odio habentis proficisci. Non potuisset autem id ex exemplo isto ostendere, nisi ex ipsa historia id colligeretur. Colligitur autem istud ex ipsa historia satis apertè, cùm in illa id narretur, unde constat, Cainum animadvertisse, quòd Deus ad munera sibi ab Abele oblata respexisset, ad sua verò non respexisset. Ex quo nimirum intelligi potest, (& ipsum Cainum idem intellexisse necesse est) Abelem fuisse Deo charum, & sic hominem justum: Cainum verò minimè charum ei fuisse, & sic fuisse hominem injustum. Iam ex eo quòd hæc Cainus animadvertit, id est, vidit Abelem Deo esse charum, se verò minimè, factum fuisse ut ille eundem Abelem fratrem suum occiderit, ex eadem historia apertißimum est. Ex quo id consequitur, quod Iohannes hîc ausus est asseverare, nempe Cainum propterea fratrem suum occidisse, quia ipsius opera mala erant, fratris autem bona. quamvis hoc ipsum disertè in ipsa historiæ narratione scriptum non extet. Patet igitur odium Caini erga fratrem ab injustitia ipsius Caini profectum fuisse. Vult enim Apostolus paulatim occulta quadam ratione explicare Christi præceptum de diligendis fratribus, quod præceptum cùm plus contineat quàm Mosis præceptum eundem*

eadem de re, necesse sanè est, ut id contineat, quod Mosis præceptum continet. Et propterea considerans Iohannes totum Christi præceptum cum eo universo, quod continet, non satis habuit illud explicare, quod plus continet quàm præceptum Mosis; sed etiam illud ipsum explicare voluit, quod ipso Mosis præcepto continetur, & ab eo suæ hujus explicationis initium facere, & interim ostendere, quòd, quamvis non quisquis fratrem non amat eo modo, quo Christus præcepit, propterea justitiam non faciat: tamen quisquis ita eum non amat, ut in Mosis lege, & ab ipsa humana ratione præscriptum est, is sine dubio justitiam non facit. Nam quòd Apostolus hoc exemplo allato Christi præceptum de fratribus diligendis eatenus tantùm illustrare voluerit, quatenus in eo id continetur, quod Mosis lex præcipit, & ipsa humana ratio suadet, id apertè declarat, quòd personæ, circa quas exemplum versatur, erant proxima cognatione sibi invicem junctæ; quodq́; de odio tali, quod scilicet vitare debeamus, in ipso exemplo agitur, quod sit adeò grave, ut alterum ad alterius occisionem impellat. quandoquidem & Mosis lex, & humana ratio omnino ista fieri prohibet, ac planè detestabilia esse dictat ac pronunciat: cùm interim Christi præceptum multò plus requirat, & a multò minore odio, etiam erga ipsos extraneos, cavendum nobis esse præscribat.

Sequitur in Apostoli verbis, Nolite mirari, ℣ 13.
fratres mei, si odit vos mundus. nos scimus ℣ 14.
quoniam translati sumus de morte ad vitam,
quoniam diligimus fratres. *Antequam Apostolus*

in Christi præcepto ulteriùs progrediatur, quasi per digreßionem quandam non pauca verba facit, in commendanda ea dilectione, quæ Christi præcepto continetur. quippe qui, ut ab ipso initio diximus, propositum sibi habeat in hac epistola hoc potißimùm, ut eos, ad quos scribit, ad obedientiam præceptorum Christi animet, eosq; in iis instituat, atq; curet, ut proficiant in dies in Christianis moribus, Christianaq; pietate. quorum morum, cujusq; pietatis, cujus tandem obedientiæ summa quædam est ac complementum Dilectio. Sunt tamen, quod attinet ad id, quod diximus de quadam quasi Apostoli digreßione, quæ a verbis modò recitatis incipiat, qui prima illa verba, Nolite mirari, fratres mei, si mundus vos odit, *ad superiora referant, nec cum proximè sequentibus conjungant. Atq; hujus posterioris rei indicium facit, quòd ex istis solis verbis integer versiculus factus est. Nobis tamen aliud videtur, id est, ut ex iis, quæ modò diximus, intelligi potest, sentimus, ea cum sequentibus conjungenda esse. Iam qui volunt ea cum præcedentibus conjungi, ad hunc modum illa ad superiora accommodant. Nam cùm in superioribus contineatur fratris erga fratrem tale odium, ut eum occiderit, hinc sequitur, non esse mirandum, si mundus nos odio habeat; cùm & multò minor conjunctio sit inter mundum & nos, quàm inter ipsos germanos fratres est; & occidere plus sit, quàm simpliciter odisse. Sunt etiam qui ita interpretantur, dicentes, cùm videamus, injustum justo, ut exemplum istud docet, infensum esse, adeò ut etiam eum occidat, nihil mirum est, si mundus, qui est injustus, nobis, qui*

justi sumus, est in sensus. Quæ accommodationes & interpretationes sine dubio non inelegantes nec falsæ ulla ex parte sunt. adeò ut ipsimet fateamur, nisi ratio esset, quam mox explicabimus, quæ nobis omnino suadet, id faciendum non esse, rectè alioqui hæc verba cum superioribus posse conjungi. Tametsi etiam præter dictam rationem quædam sunt, quæ videntur posse persuadere, verba ista cum superioribus conjungenda non esse, de quibus, quoniam & levia sunt, & interim explicatu difficilia, aliud nihil dicemus: sed tantùm prædictam rationem explicabimus, quæ est, quòd, si quis verba ista cum superioribus conjungat, ea, quæ sequuntur, nullo modo bene connecti poterunt cum iis, quæ antecedunt; cùm tamen interea neq; ipsa per se satis dignum principium habeant, & omnino necesse eße videatur, ut ab ipsis principium nullo modo fiat, sed tamquam aliunde dependentia agnoscantur: quod non ita evenit in istis ipsis verbis, de quibus dubitamus ac disputamus, quò referenda sint. Videntur enim illa omnino posse esse initium eorum, quæ sequuntur. tota difficultas tantùm in eo est, quòd verbum Mirandi *non videtur eum sensum præbere, unde poßint sequentia cum illis conjungi. nulla enim videtur esse connexio inter hæc verba*, Ne miremini, si mundus vos odit; namque nos scimus, quòd translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligim⁹ fratres. *Addidimus autem de nostro ante hæc verba* Nos scimus, &c. *voculam* Namque, *ut meliùs agnoscatur ista nostra connexio; cùm ad illam faciendam necesse omnino sit, talem particulam rationis redditivam istis*

verbis addere. Ad hoc respondemus, posse haud incommodè verbum Mirandi, seu Admirandi, aliquantò minùs propriè accipi, ita ut idem hîc significet mirari, quod turbari. Est enim valde consuetum, ut etiam alibi antea monuimus, ut res conjuncta pro altera sibi conjuncta accipiatur. Quoniam igitur plerumq; fit, immo ferè semper, ut, qui turbatur, etiam miretur, propterea meritò potest haud invenustâ sermonis figurâ Mirari accipi pro turbari. Et nos quidem nobis prorsus persuademus, id hoc in loco fieri debere, cùm sensus, qui ex tali figurato loquendi modo exoritur, sit & verißimus simul, & ad scopum Apostoli accommodatißimus. Apparet enim, si hîc istum figuratum loquendi modum agnoscamus, sensum verborum Apostoli esse: Non debere Christianos homines quicquam turbari propter odium, quo mundus illos prosequitur; cùm ipsi ex re contraria, id est, ex amore, quo fratres prosequuntur, ejusmodi videlicet, ut sint parati pro illis mori, ubi mundus contrà ipsos perdere studet, capiant ejusmodi fructum, qui non modò æstimatione sua longißimè superet, quicquid mali ex altera parte a mundo pati possunt: sed etiam id ipsum malum, quantumcumq; illud est, quod a mundo ipsis imminet, & inferri potest, tollat penitus atq; extinguat. Est enim fructus iste ipsa æterna vita, qua nihil pretiosius inveniri potest; & quæ cruciatus omnes ipsamq; mortem planè tollit ac destruit, quæ sunt, quidquid majoris mali nobis a mundo inferri poßit. Quòd autem Apostolus de vita æterna, quam Christiani homines habent, eò quia fratres diligunt, ita loquatur, ut de fructu & bono aliquo, quod ipsi sen-

tiant & gustent, *indicat verbum illud* Scimus, *quod non permittit*, *ut simpliciter hîc verba fiant de re*, *quæ adsit*, *& quæ conditionem ejus rei*, *cui adest*, *constituat: sed de re*, *quæ simul sentiatur*, *immo quatenus sentitur*, *& quid efficiat*, *expenditur & consideratur*.

Vt autem bonũ istud insigne æternæ vitæ meliùs ob oculos quodãmodo ponat, *& meliùs declaret*, *per ipsum aboleri*, *immo etiam quodammodo impediri*, *quicquid malorum Christianis hominibus*, *qui ipsum sunt habituri*, *a mundo impendet*, *ita loquutus est*, *ac si jam re ipsa tantum bonum adesset*, *per quod ab ipsa morte jam essent liberati*, *inquiens:* Quoniam translati sumus de morte ad vitam, *intellige æternam*, *quemadmodum declarant ultima verba sequentis versiculi*. *Quamquam alioqui etiam res ipsa per se hoc docet*, *& simplici* vitæ *nomine alibi*, *& apud hunc scriptorem*, *& apud alios in novo Testamento vita æterna manifestè significatur*.

Cæterùm quod affirmat Apostolus, *eos*, *qui diligunt fratres*, *vitæ æternæ esse participes*, *ita intelligendùm est*, *quemadmodum videmur nobis etiam superiùs alicubi attigisse*, *ut videlicet ista fratrum dilectio sit ea revera*, *quam Christus jussit*, *& qua fiat*, *ut quis sit paratus ipsam suam vitam pro fratre ponere*, *ubi id cum divina gloria consentiat*. *Nam qui tali animo est præditus*, *vix fieri potest*, *quin alias etiam Christianas qualitates habeat*, *quæ necessariæ sunt ad vitam æternam consequendam*. *Deinde est animadvertendum*, *quòd sæpè sacri scriptores hyperbolicis quibusdam*, *amplificandæ rei causa*, *loquutionibus utuntur*, *quæ non*

debent ita planè accipi ut sonant, sed ad ipsum scriptoris scopum ita accommodari, ut ne quid interea inde proficiscatur, quod cum analogia Christianæ religionis minimè consentiat. quandoquidem ipse Dominus Iesus sæpe non abstinuit ab ejusmodi hyperbolicis enunciationibus, præcipuè verò in initio capitis 5. Matthæi, dum explicat, quinám sint beati, quivé Dei regnum sint possessuri. Vbi nos, totum ipsius sermonem explicantes, multa diximus, ad quæ necesse est vos rejicere, cùm illa nec indigna fortasse sint, quæ a vobis legantur, & non parùm multa, ita ut nimis longum futurum esset ea repetere.

Per contrarium, in re contraria, ejus, quod recitatis jam verbis Iohannes asseruit, confirmat, & quodammodo illustrat id ipsum, inquiens: Qui non diligit fratrem suum manet in morte. *Hac enim ratione efficit, ut meliùs intelligatur, quàm parùm vel potiùs nihil curandum sit de odio, quo mundus nos prosequitur, cùm interim istud odium ipsi obedienti causa sit æternæ mortis; ita ut, si quis esset, qui cuperet, quò ipse esset pacatiore & lætiore animo, dum sentit se mundo odio esse, videre divinam aliquam ultionem hujus iniquitatis adversus se, jam satis sit illam visurus, si animadvertat, istos sui osores iniquos, morti æternæ destinatos esse. Quemadmodum verò suprà proximè dixit, eos, qui fratres amant, translatos esse a morte ad vitam: sic contrà hìc dicit, eos, qui fratres non amant, manere in morte; ut ex utraq; sententia intelligamus, hominem naturâ suâ primùm, deinde etiam ac multò magis propter peccata a se admissa, morti planè obnoxium*

xium

xium esse. id quod a nobis in disputatione adversus Franciscum Puccium abunde multis rationibus & testimoniis sacris demonstratum est. quamvis, nisi memoria nos fallit, hujusce loci mentionem non fecerimus, qui tamen non exiguas vires habet ad veritatem istam confirmandam.

Animadvertendum porrò est, quòd, dum Apostolus, contrarium in re contraria asserendo, confirmat atq; illustrat, ut antè diximus, id, quod proximè asseruerat, interim aliquid addit ei, quod jam dixerat, ut ferè fit in hujusmodi oppositionibus tam subjecti quàm prædicati. Neq; *enim, si quisquis diligit fratres translatus est de morte ad vitam, continuò quisquis fratres non diligit in morte manet. Quod cùm tamen verum sit, quando id non necessariò ex altera opposita enunciatione sequitur, meritò id ab Apostolo expressum fuit. Quod quia nihilominus durum, ac minùs verum cuipiam videri poterat, probat id Iohannes & inquit:* Omnis qui odit fratrem suum homicida est. Et scimus quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. *Ex quibus Apostoli verbis hic syllogismus apertè colligitur:* Nullus *homicida habet vitam æternam in se manentem. Verùm qui fratrem suum odit est homicida.* Ergo *qui fratrem suum odit non habet vitam æternam in se manentem. Hoc syllogismo igitur probat Apostolus, eum, qui non diligit fratrem suum, manere in morte. Vnde consequitur, idem esse apud ipsum* non diligere fratrem, *&* odisse. *& rursus idem esse* manere in morte, *&* non habere vitam æternam in se manentem. ¶ 14.

Nam alioqui terminos, ut ajunt, mutasset Apostolus, & sic neutiquam probasset, quod eum probare voluisse certißimum esse videtur. Est autem utrumque notandum. Nam *quod ad prius attinet, quod est,* non diligere fratrem *idem esse quod* eum odisse; *videtur hoc non bene convenire cum eo, quod Hebraicæ linguæ usus fert, & ab eo longè abesse: cùm contrà usus iste ferat, ut* odisse *interdum significet* parùm diligere. *quemadmodum præter alia ejus rei exempla habemus pronunciatum illud ipsius Dei apud prophetam expositum, & ab Apostolo repetitum,* Iacob dilexi, Esau autem odio habui. *Vbi plerique, & ii, qui peritiores & linguæ Hebraicæ & rerum sacrarum sunt, intelligunt, idque satis evidenter probant, odium istud, quo Deus affirmat se prosequutum fuisse Esaum, aliud nihil esse, quàm minorem amorem quàm is erat, quo Iacobum prosequutus fuerat. Quæ igitur sit causa, cur Iohannes hic planè diversa ratione & ferme contraria* non diligendi *nomine* odium *significaverit, vel potiùs se significasse ipsemet docuerit, inquirendum sanè esset. Ego quidem arbitror, eum, ad detestandū peccatum non diligendi fratrem suum, id fecisse, & sic nos docuisse, ipsum* non diligere suum fratrem, *secundum quidem Christi legem, non minùs detestabile esse, quàm ipsum odisse.* Nam *quòd* odii *nomine Apostolus verum odium intelligat, id vel ex eo satis constat, quòd odientem esse homicidam pronunciat.* Neque *enim hoc, ut ex iis constabit, quæ postea dicemus, de alio intelligi potest, quàm de eo, qui vero odio quempiam prosequatur. Iam quod attinet ad illud posterius, quod Iohannes*

pro

pro eadem re habeat, manere in morte, & Non habere vitam æternam in se manentem, *addiscimus per hoc, ubi vitæ æternæ spes, & jus quoddam, quod jam ejus habeamus, non adsit, necesse esse nos planè in morte manere. quippe quòd ea vita, quæ æterna non est, ne vita quidem meritò appellari poßit, sed potiùs mors; præsertim si animus ipsius hominis consideretur, qui in eo acquiescere non potest, aut saltem, si rectus sit, non debet, quod perpetuò non sit duraturum; nec ejusmodi bona pro veris bonis habere. Iam quòd is, qui odit fratrem suum, sit homicida, nequaqnam probat Iohannes, quod tamen omnino videtur probandum esse. Arbitror igitur, eum hoc omisisse facere, quia apud eos, ad quos scribebat, satis nota essent ea Christi præcepta, quæ in ipsa de Christo historia literis consignata sunt; præsertim verò illa, quæ extant Matth: cap: 5. Ex illis enim satis primùm intelligi potest, rei alicujus faciendæ desiderium, etiamsi revera idem non sit, quod ipsum factum, tamen in Christi lege facto ipsi adeo æquiparari, ut ipsius facti nomine appelletur: quandoquidem ibi Christus adulterium esse dicit ipsam adulterandi cupiditatem; nec aliam differentiam inter hæc duo statuere videtur, quàm quòd unum sit adulterium cordis, alterum verò adulterium operis, ut sic loquamur. neqúe enim Christus hoc posterius expreßit, sed tantùm ex ej⁹ verbis colligi potest. Deinde verò cum ibidem a Christo agitur de ipso homicidio, certum est, illum revocare ad hoc caput, tamquam rem, quæ saltem cum ipso cognationem quandam habeat, iram, qua quis in fratrem suum commoveatur; & quemadmodum homicida*

micida reus est judicio, sic de eo, qui fratri suo irascatur, pariter pronunciare, quòd sit reus judicio. Est quidem in vulgatis codicibus Græcis vox εἰκῆ, id est, temerè, ubi Christus mentionem facit ejus, qui fratri suo irascitur; quæ si omnino retineri debeat, videtur aliquid efficere, quominus locus iste non planè conveniat cum eo, de quo agimus; cùm videlicet agamus simpliciter de odio, non autem de odio temerario: Verùm vocula ista & in correctioribus ipsis Græcis codicibus desideratur, & ab omnibus fortasse Latinis planè abest; quam lectionem nos in explanatione loci illius ostendimus probabiliorem esse. quemadmodum poteritis per vos ipsi animadvertere, si scriptum illud a nobis dictatum legeritis. Iam si is, qui fratri suo irascitur, ex Christi lege videtur homicidæ aliquo modo æquiparari, quia videlicet ira, de qua ibi loquitur Christus, sit origo & fons homicidii, & via quædam ad ipsum perpetrandum; quantò magis de odiente fratrem suum id censendum est, cùm odium plus sit quàm ira; vel ut quidam illud definiunt, non simplex ira sit, sed ira inveterata, & consequenter ejusmodi, quæ vix consistere ullo modo possit sine desiderio omnium malorum, & denique mortis illius, in quem eam quis retineat. Hincque apparet id, quod antea, ne bis idem repeteremus, dicere neglexìmus, quòd scilicet is, qui odio habet fratrem suum, illius etiam mortem desiderat, & sic, quod animum suum attinet, illum occidit. Vnde constat per regulam illam supra expositam, quòd in Christi lege rei alicujus faciendæ desiderium ipsi facto æquiparetur, satis rectè concludi, eum, qui fratrem suum odio habeat, homicidam esse.

esse. Cùm igitur videamus, ex manifesta Christi lege id probari, quod Apostolus hîc asserit, & ad id probandum sumit, quod antea affirmaverat, non debet mirum nobis videri, si id ipsum, quod sumit, probare negligit, tamquam nimirum satis notum. Quamquam nihil impedit, quominus Iohannes, ut Apostolus ac præceptor, & deniq; ut verisimile est, genitor in Christo eorum, ad quos scribit, aliquid asseveret, & pro ratione dicti sui usurpet, quod tamen non probet, etiamsi ejus probatio aliunde non appareat, sed velit id sibi simpliciter affirmanti omnino credi.

Videmus autem hîc unà cum digreßiuncula illa, de qua supra diximus, Apostolum, quamvis non apertè, aliquid conjungere, quod ad ipsius præcipuum scopum pertinet. dum enim ea dicit, quæ vehementer animare possunt ad Christi præceptum de fratribus diligendis diligenter servandum, aliquid interim miscet, quod ad ipsius præcepti explicationem, qui hoc in loco est ejus ille præcipuus scopus, pertinere potest, dum videlicet docet, quamvis id non exprimat, in præcepto isto, ubi scilicet tacitè prohibetur, non diligere fratrem suum, ipsum Non diligere *idem esse quod* Odio habere, *quemadmodum suprà a nobis explicatum fuit.*

Cæterùm, quòd nullus homicida habeat vitam æternam in se manentem, quod ad rationem Apostoli concludendam, ut ab ipso expressum est, sic etiam prorsus requiritur, ab eo ut rem manifestam poni, indicat apertè, quod dicit, illos, ad quos scribit, istud scire. Nã quis est qui nesciat homicidis mortem deberi; nihil autem magis contrarium morti esse quàm vitam æternam.

nam? Est tamen interim animadvertendum, eum homicidam, qui penitus morti sit adjudicandus, & sic cum æterna vita nihil commune habere possit, eum esse, non qui aliquando hominem occidit, sive actum aliquem homicidii commisit: sed illum, qui habitum aliquem, vel assuetudinem tanti sceleris habeat. alioquin David, exempli gratiâ, non fuisset a morte liberatus; neq; hac ratione, ut ipse Deus per prophetam ad ipsum Davidē loquitur, fuisset translatū peccatū ipsius, si unicus hominis quantūvis injustißime occidendi actus mortem necessariò, ex ipsius Dei scilicet judicio, occidenti afferret. Et sanè, quod ipse Iohannes ita rem intelligat, ex eo patet, quòd de eo loquitur, qui non diligit fratrem suum; & istum homicidam appellat. Neq; enim suum fratrem non diligere uno aut altero etiam actu continetur, seu mali alicujus inferendi, seu beneficium non dandi, sed planè harum rerum habitu vel assuetudine. Nam præterquam quòd ipse loquendi modus, qui animi continuatum affectum declarat, id nos clarè docet, videmus etiam in aliis a Iohanne constitutis sive enunciatis hactenus in hac sua epistola sumi simplicia verba, simplicesqúe loquutiones, quæ idem quod simplicia verba pollent, tamquam ea, quæ habitum vel assuetudinem, non autem actum aliquem declarant. ut evenit in ipso simplici verbo peccandi, *in loquutione* peccatum faciendi, & faciendi justitiam, *& si qua sunt similia.*

Finitâ digreßiunculâ suâ revertitur Apostolus ad id, quod cœperat, id est ad explicationem hujus præcepti Christi de diligendis fratribus; & quemadmodum

antea

antea id dixit, quod est minimum omnium in præcepto isto: sic nunc ex altera parte id dicit, quod est in eodem præcepto omnium maximum. Quòd illud, quod jam dixit, sit omnium minimum, ex eo apparet, quòd exemplum illud Caini propterea sine dubio allatum est, ut ostenderetur, id esse detestabile, quod Cainus fecit, idq́, ut verba ipsius Apostoli in eo efferendo ostendunt, nullo modo nobis faciendum esse. Verùm, non facere id, quod Cainus fecit, id est, non occidere fratrem suum germanum, idq́ injustè, immo propter injustißimam causam, quis non videt, rem esse omnium, quæ ad præceptum de diligendis fratribus pertinent, factu facillimum? Nam cùm præceptum istud jubeat dilectionem, huic rei hactenus satis fit, id non faciendo, quod Cainus fecit, quatenus frater non occiditur; quod vix dilectionem ullam ostendit. Quod verò dilectio ista ex ipso præcepto erga fratres esse, & sic saltem erga omnes, qui nobiscum ejusdem sunt nationis aut religionis; hoc, inquam, in abstinendo ab eo, quod Cainus fecit, non aliter continetur, nisi quod, quidquid quis dilectionis ostendere ac præstare faciendo dici poßit, id erga ipsum fratrem suum germanum ostenditur ac præstatur. Quòd deniq́ præceptum jubet simpliciter & absolutè diligere, seu non odisse, hìc non aliter fit, nisi quòd propter injustißimam causam minimè exercetur odium istud. Et sic planè constat, si quis ista inter se collata diligenter examinet, inter ea, quæ poßunt aliquo modo pertinere ad præceptum de diligendis fratribus, id, quod Apostolus, exemplum Caini afferendo, & a tali scelere dehortando, monere nos voluit, & tamquam pertinens ad præce-

præceptum istud explicare, esse, ut diximus, omnium minimum.

Nunc igitur, ut dictum est, ex parte opposita explicat id, quod inter ista est omnium maximum. Illud autem est, pro fratribus ipsam animam ponere. Itaq; ait, In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit; & nos debemus pro fratribus animas ponere. *Nam quòd istud sit omnium maximum, ex iis, quæ pertinent ad dilectionem fraternam, docet Christus ipse manifestè apud hunc eundem scriptorem in Evangelio cap: 15. v: 13. ubi ait,* majorem dilectionem inveniri non posse, quàm si quis ponat animam suam pro amicis suis. *Affert autem Apostolus causam, cur tanta dilectio erga fratres a nobis præstari debeat, eandem, quam Christus ipse in prædicto loco proximè antè affert, inquiens:* Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. *Quibus verbis, licèt non ita expreßè ut hìc, tamen non obscurè unà cum præcepto affertur causa hæc, quòd Christus posuit animam suam pro nobis. Apparet enim, illa verba,* sicut dilexi vos, *habere vim causæ; ac si Christus dixisset: Quia ego vos ita dilexi, ut pro vobis animam meam posuerim, propterea & vos me imitantes debetis alii pro aliis animas vestras ponere. Iam secundum vulgatam Latinam editionem, quæ confirmatur a Græco Complutensi codice, aliquid præterea expreßè in hac causa additur, quod ibi in Christi verbis reticetur. fit enim aperta mentio Dei, & charitatis ipsius, quam scilicet ostendit, cum voluit Christum pro nobis animam suam ponere,*

(The marginal verse number "ỳ 16." stands beside the line beginning "it, In hoc cognovimus".)

ponere. & quidem habet hoc maximum pondus ad nos impellendos, ut parati simus pro fratribus animas nostras ponere, cum consideratur justißimum esse, ut, si Deus, qui omnium est primus atq; absolutißmus Dominus, & de nobis quidquid sibi placet constituere potest, modò nemini injuriam faciat, nec cuiquam quicquam debet, tantum amorem in nos exercuit, ut filium suum unigenitum pro nobis mori voluerit, nos alii pro aliis mori non recusemus. Simile admodum huic ratiocinationi quiddam habetis comprehensum atq; expressum in parabola illa Christi Matth: cap: 18., de eo, qui conservo suo minimũ debitum remittere noluit, quamvis sibi a Domino ingens & planè maximum debitum remissum esse vidisset. Apparet enim, liberalitatem Dei, qui per dominum istum in parabola illa adumbratur, erga nos præstitam, qui per servos illius in eadem parabola adumbramur, debere habere vim maximam, ut nos moveat ad ejusdem generis liberalitatem erga conservos nostros, & sic nostros fratres, exercendam; remq; detestabilißimam esse, si id a nobis non fiat. hoc enim ostendit finis parabolæ illius, ubi is, qui noluit suum dominum imitari, hujus sui facti, tamquam gravißimi sceleris, ingentes pœnas dedit. Hujus summæ porrò dilectionis Dei erga nos facit quoq; mentionem Paulus in epist: ad Rom: cap: 5. inquiens, Deum suam charitatem maximopere nobis commendare in eo, quòd Filium suum, seu Christum pro nobis mori voluit; præter alia ejusdem Pauli & Christi ipsius testimonia hac de re, quæ cunctis notißima sunt. Voluimus tamen expreßè istius testimonii Paulini mentio-

nem facere, tamquam ejus, quod maximam convenientiam cum hoc loco nostro habeat, si ita legatur, ut hactenus legimus, propter id, quòd neutrobi dicitur expreßè, Deum dediße filium suum seu Christum in mortem: sed tantùm utrobiq; dicitur, quòd in eo vel apparet, vel commendatur charitas Dei erga nos, quòd Christus sit pro nobis mortuus; ac si ipse Deus hac ratione videretur, si id fieri poßet, mortem pro nobis subire voluiße. Vnde fit, ut poßit colligi vera interpretatio loci illius Act: 20. ubi videtur omnino dici, quòd Deus suo, seu proprio sanguine acquisivit Ecclesiam. apparet enim ex utroq; istorum locorum, ita considerato, ut nos fecimus, propterea dici poße, Deum proprio suo sanguine acquisiviße Ecclesiam. quia eam acquisivit sanguine Christi unigeniti Filii sui, qui, licèt personâ atq; eßentiâ ab ipso revera diversus, propter summam amoris conjunctionem unus & idem cum ipso eße, sæpius in sacris literis indicatum extat. Quamquam quod attinet ad ipsum locum nostrum, ad verba, inquam, Iohannis, quæ præ manibus habemus, non pauci sunt, qui velint, ex eo apertè probari, Christum eße illum unum Deum, & sic ejusdem planè eßentiæ unà cum patre suo; propterea videlicet, quòd nominato Deo statim in verbis istis subjungitur, illum pro nobis animam suam posuisse. Nam certè, inquiunt, pronomen ille, non poteſt referri nisi ad Deum proximè nominatum; qui quidem Deus ita nominatus est, ut appareat, de uno illo Deo verba fieri. Habet enim id nomen in Græco præpositum sibi articulum. Certū autem est, non ipsum Deum patrem, sed Christum pro nobis animam posuisse.

se. Huic ratiocinationi, huicq; testimonio vulgò a nostris hominibus ita respondetur, ut dicant, in Græcis vulgatis codicibus non haberi vocem Dei; *sed neq; in Syriaca editione ea habetur: sed pro* Dei *nomine est pronomen* illius. *quæ quidem responsio satis valida est, & efficit, ut adversarii ex loco isto id concludere non possint vel colligere, quod colligunt. Verumtamen ut responsio sit plenior ac tutior, meliùs est ostendere, etiamsi Dei nomen hoc in loco legatur, non tamen ex eo, quod statim sequitur, effici id, quod isti volunt. Diximus enim antea in explicatione quinti versiculi hujus capitis (idq; verum esse ex eo ipso loco ex parte docuimus) pronomen* ille, *sive* ἐκεῖνος, *ut Græcus textus habet, esse ejusmodi potestatis, ut commodissimè referri possit ad eum, qui non modò proximè nominatus non fuerit, sed qui neq; etiam multò antè fuerit nominatus. Totum igitur hoc demonstrare quidem non potuimus ex eo ipso loco: sed tamen priorem ejus partem demonstravimus. hoc autem satis est ad ostendendum, nihil cogere, ut vox* ἐκεῖνος, *seu* ille, *quæ ferè statim post* Dei *vocem hîc legitur, ad ipsum Deum referatur: sed posse illam commodissimè ita accipi, ut ad alium quàm ad Deum respiciat. Nam hic locus ille est, de quo suprà mentionem fecimus, cum de vi pronominis istius loqueremur, qui scilicet inferiùs nobis occursurus esset, & fidem facturus, nos circa vim istius pronominis minimè errasse: ut certè fidem apertissimè facit, si* Dei *vox sit in eo retinenda, iis, qui sciunt, quemadmodum nos scimus, illum unum Deum nequaquam animam suam pro nobis posuisse: sed hoc fecisse solum ipsius fili-*

um Dominum nostrum Iesum Christum, hominem, inquam, illum Iesum Nazarenum ex spiritu sancto in utero virginis conceptum, ex eaq; natum. Quoniam verò videtur auctoritas vulgatæ Græcæ lectionis multum ponderis habere, & sic statui debere, cùm nihil aliter facere cogat, legendum esse locum sine Dei *voce, relinquitur quærendum, charitatem istam, quam nos cognovisse dicit Apostolus in eo, quòd* Christus *est pro nobis mortuus, cujusnám velimus esse,* Christiné *ipsius, an Dei; an verò utriusq;. & mihi quidem verisimilius fit, Dei illam esse, ex Apostoli mente intelligi debere. Nam sequenti cap: v: 9. hoc idem, si non expreßè, quod attinet ad Christi mortem, certè tacitè repetens, disertè charitatem Dei nominat, inquiens:* In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum. *Est enim hic locus idem planè re ipsa cum Christi verbis cap: 3. Evangelii ipsius Iohannis, cum ait,* sic Deum dilexisse mundum, ut filium suum unigenitum dederit, quò omnes, qui credunt in eum, non pereant, sed habeant vitam æternam. *Quod enim Deus filium suum dederit, aliud nihil significat, nisi quòd dederit illum in mortem. Et sanè ipsa commendatio hac in re charitatis divinæ id per se satis apertè docet. Sive igitur in loco nostro Dei vox legatur, sive minùs, consultißimum est statuere, Apostolum hic, sicut & alibi inferiùs, præter locum a nobis prolatum, simplicis* charitatis *nomine, quæ erga nos extiterit, intelligere ipsius Dei charitatem.*

Hu

His explicatis nihil explicandum restat, quod attinet ad ipsa verba hujus loci nostri: sed explicandum aliquid adhuc restat, quod attinet ad ipsorum sententiam, & ad id, quod propter ipsum Christi præceptum facere tenemur circa dilectionem aliorum, quo videlicet jubemur pro fratribus animas nostras ponere; quomodo scilicet hoc sit intelligendum, & quatenus obligatio hæc nostra extendatur. nam hoc antehac non explicuimus, quamvis de præcepto isto Christi ut novo, & Mosis præcepta ad dilectionem proximorum pertinentia superante, non pauca disputaverimus. ad hunc enim locum, tamquam ad eum, ubi hoc Christi præceptum disertè exprimitur, indagationem hanc reservare maluimus. Quærendum igitur primùm videtur, nomine Fratrum *quid hîc sit intelligendum: an videlicet hac appellatione quilibet homo significetur; an verò ii tantùm, qui ejusdem Christianæ religionis nobiscum sint. Non videtur autem neq; ex ipso loco, neq; ex Christi verbis capit: 15. Evangelii hujus scriptoris, quæ superiùs a nobis sunt prolata, posse ullo pacto concludi, nomen* fratrum *alios significare posse, præter eos, qui nobiscum Christi sint discipuli. Christus siquidem in prædictis verbis suis præcipit suis discipulis,* ut diligant se invicem, quemadmodum ipse dilexit eos, *nempe ponendo animam suam pro ipsis. Certè ex his verbis apparet, non nominari, tamquam eos, erga quos dilectio ista exerceri debeat, nisi ipsos Christi discipulos. Quamobrem concludendum videtur, nihil cogere, ut in loco nostro nomen* fratrum *aliud significet, nisi similiter eos, qui sunt fratres nostri in Christo.*

Quòd si quis quærat, an nihilominus, ut id ex ipsius loci verbis necessariò colligi nequeat, verumtamen sit, præceptum istud in iis quoq; habere locum, id est, ad eos quoq; observationem ejus extendi posse, qui non sint fratres nostri in Christo; nihil dubitabo respondere, fieri posse, ut ad eos etiam extendatur. ad quod statuendum præter analogiam manifestam Christianæ charitatis, de qua mox dicemus, ipsius Christi exemplum me impellit. Is enim pro iis mortuus est, qui nihil ad ipsum attinebant, nisi quòd erant homines, ut ipse erat. Quamvis enim videatur ex ipsius verbis in jam indicato loco omnino colligi, quòd ipse posuerit animam suam pro amicis suis; primùm hoc non ita accipiendum est, quasi pro amicis suis tantùm mortuus sit, seu animam suam posuerit. Deinde nomine amicorum suorum potest Christus nihilominus omnes prorsus intelligere, pro quibus est mortuus. Omnes, inquam, homines, quatenus Amici nomen potest ita accipi, ut non eum significet, qui nos amet, seu redamet: sed eum, quem nos amemus, licèt alioqui ipse nos non amet, aut etiam odio habeat. Unde factum est, ut contraria appellatione isti iidem maxima ex parte, pro quibus Christus est mortuus, inimici ejus vocati fuerint, quemadmodum factum est a Paulo cap: 5. epist: ad Rom: v: 10. Quamvis enim ibi Paulus disertè nos, pro quibus Christus est mortuus, non vocet Christi inimicos: sed simpliciter inimicos; idq; ita, ut ad Deum potiùs, cujus fuerimus inimici, quàm Christum verba ejus referri possint: tamen cùm necesse sit, ut, quisquis Dei inimicus est, is etiam sit Christi inimicus, statuere nihilominus possumus,

mus, Paulum generatim eos, pro quibus Christus est mortuus, ipsius Christi inimicos appellare. Voluimus autem istum Pauli locum afferre, ejusq; explicationem quandam indicare, ut eâdem operâ responderemus, si quis nobis illum objiceret, ut ostenderet, fieri non posse, ut ii, pro quibus Christus mortuus est, fuerint generatim amici ejus. Neq; enim quicquam prohibet, ut unus & idem, & amicus & inimicus noster, eodem tempore, sed diversa ratione, sit ac nominetur. Quæ diversa ratio jam a nobis satis explicata videtur. Aliud est enim respicere, quod attinet ad ipsam rem nostram, ad amorem ipsius Christi erga nos: aliud verò ad animum nostrum Deo ipsiq; Christo inimicum, cum ille pro nobis mortuus est. Ad propositum igitur revertendo, dico, ipsius Christi exemplo, qui seipsum hac ipsa in re imitandum proponit, constare, tantam istam charitatem extendi posse, &, ubi occasio fert, omnino debere, etiam ad eos, qui nostri in Christo fratres non sint. Nam præter ipsum Christi exemplum analogia, ut diximus, Christianæ charitatis id postulat, ut, si exempli gratiâ possimus morte nostra aliquem, qui nondum Christi discipulus sit, ad Christum adducere, ut sanè sanguis martyrum Christi sæpiùs id præstitit, nullo modo mortem subire recusemus. Quid enim magis Christianæ charitati consentaneum, quàm omnibus viribus curare, ut ii, qui alioqui pereunt, planè vivant; & ut homines mortales ac miseri beatam immortalitatem adipiscantur? præsertim cùm id fieri possit citra suum verum damnum; aut certè citra damnum, quod magnum censeri debeat, quodvé ulla ex parte comparari

queat cum ea utilitate, cujus alii operâ nostrâ partici-pes fiant: ut certè est, quicquid detrimenti ex vita hac temporaria amittenda sentiri potest, præ summo emolumento, quod affert æterna vita.

Hoc viso atq; explicato, quòd præceptum Christi de ponenda anima sua ad alios extendatur, præter eos, qui ipsius Christi jam sunt discipuli, videndum est præterea, quando, & propter quam causam tanta charitas erga alios exerceri debeat; & præsertim an jubeamur, ubicunq; possimus morte nostra alium quempiam a morte liberare, vel ab aliquo alio magno malo eripere, mori non detrectare. Hîc verò, si similiter ipsum præceptum, ejusq; dandi occasionem, & modum expendamus, non videtur aliud certò colligi inde posse, quàm præceptum istud tunc habere locum, cum spes est liberandi aliquem ab æterna morte. Christus enim, qui nobis, ut dictum est, hac in re imitandus proponitur, non alio sensu dicitur pro nobis esse mortuus, nec ipse aliam ob causam crucis mortem subiit, quantum ad nos attinet, nisi ut nos ab æterna morte liberaret. Quare alia ratione indagandum est, quàm per considerationem ipsius præcepti, & circumstantiarum ejus, an nihilominus Christiana charitas jubeat, ut etiam citra causam istam spei liberādi quempiam ab æterna morte, aliquando vitam pro alio insumere non recusemus. Et mihi quidem videtur, si quis possit morte sua ab ipsa temporaria morte eum liberare, de quo persuasum habeat, ejus vitam magis quàm suam ipsius posse aliquid efficere ad Dei gloriam, & proximi æternam salutem pertinens, tunc ipsius officium esse, secūdum ipsa Christiana

stianæ charitatis præcepta, istius vitam suæ antepone-re, & sic pro ipso mori non recusare. Nam & ipsi ethni-ci, qui de moribus præcepta tradiderunt, hoc ipsum senserunt, & justitiæ cuidam planè consentaneum es-se animadverterunt. animadverterunt, inquam, vir-tutis & justitiæ amantis hominis, & ipsius deniq; sa-pientis viri officium esse, vitam suam postponere vitæ illius, quem præstet vivere quàm ipsum, seu cujus vita Reipublicæ sit futura utilior quàm ipsius. Quòd si verò contrarium eveniat, ut scilicet is, cujus mortem tua morte redimere potes, sit Reipublicæ minùs utilis, quàm ipse es, Reipublicæ, inquam, Christianæ; quid censendum est fieri debere? an debet quis nihilominus mortem subire, ut istum a morte liberet? Mihi quidem non videtur. antoponenda siquidem est publica utilitas privatæ. Quare non debet quis, ut mortem ab aliquo a-vertat, & hac ratione privato homini commodum, li-cèt ingens, adferat, causa esse; ut reliqui summo com-modo priventur, eoqúe majore, quàm illud sit, quod isti mortem ab ipso depellendo affertur. Nam sine dubio, si Christiana Respublica sit acceptura beneficium ali-quod, & utilitatem sensura ex vita mea majorem o-mnino, quàm ex vita istius; apparet quòd, si ego, ut il-lum vivum conservem, mortem subeam, causa ero, ut publicum commodum perdatur; idq; tantò majus, quàm sit privatum istius commodum, quantò præstantior est vita æterna, quàm temporaria. quandoquidem commo-dum, quod ex aliquo possit Christiana Respublica ca-pere, totum necesse est ut ad vitam æternam homini-bus conciliandam aliqua ratione pertineat. Et sanè ne-

Cic: lib 3. de Off.

cesse est, ut causa, quæ nos impellat ad nos ipsos hac ipsa mortali vita privandos, ejusmodi sit, ut ab omni ecclesiæ detrimento longè absit: alioquin duo ingentia mala committeremus, unum, quòd vita hominem privaremus; alterum, quòd Christi fideles injuriâ afficeremus. Breviter, in tali casu, ubi vita nostra futura sit utilior Reipublicæ Christianæ, quàm illius, quem possimus nostra morte a morte liberare, non videtur dubitandum, quin non modò id facere obstricti non simus, verùm etiam ab eo faciendo omnino abstinere debeamus.

Diximus de duobus quasi extremis in hac materia; restat, ut de eo, quod inter hæc duo medium est, aliquid dicamus; videlicet quid fieri debeat, cum par sit futura utilitas, quam captura sit Respub: Christiana ab utroq; istorum hominum, & ejus scilicet, qui mortem alterius a morte servandi causa sit subiturus, & illius, qui ipsius morte in vita conservari poterit. hîc enim videtur esse difficultas non exigua. Verumtamen ejus sententiæ ego sum, ut Christianus homo pro tali homine vitam ponere debeat, & sic illud præstare reverà, quod antea diximus, Christiani scilicet hominis ex ipsius Christi præcepto officium esse, proximum suũ plus quàm seipsum amare. Hîc enim prorsus de alia re nulla agitur, nisi an quis vitam suam debeat pluris facere, quàm alienam. Et videmus Paulum Apostolum (quod exemplum ab ipso initio hujus disputationis ad rem totam illustrandam afferre potuissemus) fieri anathema a Christo propter fratres suos Israelitas, & sic vitam ipsam suam æternam vitæ æternæ fratrum suorum

secundum

secundùm carnem posthabuisse. Nam quò, ut diximus, vita æterna præstantior est quàm temporaria, eò videtur exemplum istud esse aptiùs ad probandum id, quod volumus, quàm si in eo de temporaria vita, ut in quæstione nostra fit, ageretur. Nec aliud obstare potest, quominus exemplum hoc ad rem nostram accommodatissimum sit, nisi quòd Paulus, non pro uno homine tantùm, sed pro integra natione suam ipsius veram vitam spernebat, ut illi ejusmodi vitam consequerentur. Verùm nec major numerus, quantumvis longè major, eorum, pro quibus quis moritur, videtur habere tantam vim, ut mutet ipsius facti conditionem, & ex vituperabili alioqui faciat laudabile ; & illud omnium maximum damnum in æternum moriendi, quod sua sponte eligere, nullo modo, neq; ullam ob causam licere videtur, cùm in quæstione nostra agatur de temporaria morte, quæ levissimum, vel potius nullum damnum homini Christiano censeri debet, emendat in exemplo isto istum quasi defectum, quòd non de uno homine tantùm, sed de valde multis servandis in eo agitur. Quicquid sit, id, quod de quæstione ultimo loco proposita a nobis constitutum est, non videtur ullo modo in dubium revocari posse.

Egimus hactenus de subeunda morte, ut alius a morte liberetur, restat ut aliquid dicamus de eo, an liceat, seu malumus oporteat, ut aliquem a magno aliquo malo liberemus, mortem subire. qua in re censeo ita statuendum esse, ut, quamvis is, pro quo id faciendum sit, ejusmodi sit homo, qui & secundùm Deum, & secundùm homines in pretio haberi debeat : tamen nec oporte-

*oporteat, nec liceat istud facere. loquimur enim hi[c]
non de damno, quod ad animam spectet, sed quod a[d]
corpus pertineat; sive, non quod ad æternam vitam, se[d]
ad hanc mortalem referatur. Videtur enim planè vi-
tuperio dignum esse, ut Christianus homo, qui vir en[im]
multis modis, & quidem in iis ipsis rebus, quæ ad salu-
tem sempiternam pertineant, aliis potest esse utilis, u[t]
quempiam ab hujus vitæ damno aliquo, quantumvi[s]
maximo, quod interim citra ipsius vitæ jacturam sit, li-
beret atq; exsolvat, ipse vitam perdat. Est tamen ha[c]
in re diligenter considerandum, quòd fieri posset, ut e-
jusmodi damnum, quamvis temporarium, tale esset, u[t]
periculum foret, ne is, qui in eo manet, aut in ejus peri-
culo versatur, descisceret illius vitandi causa ab ip[sa]
Christiana fide. nam tunc aliud planè statuendum e[s]-
set; cùm possit ac debeat hæc regula in dilectione erg[a]
proximum sub Christo firmiter poni ac teneri, quò[d]
ubi quis videat, aut meritò existimet, se posse ab æter[næ]
mortis periculo quemquam liberare, ut id efficiat, n[e]
suæ quidem ipsius vitæ parcere debeat.*

*Hactenus quicquid disputavimus de eo, quaten[us]
scilicet extendatur Christiani hominis officium in di-
lectione erga alios, non quod attinet ad personas ips[as],
sed quod attinet ad res & causas, propter quas ip[si]
mors subeunda illi sit, respicit, si rectè animadvertatu[r],
ad homines Christianos, de quibus vel a morte tempo-
raria, vel ab aliquo temporario damno morte nost[ra]
liberandis agatur. Itaq; aliquid dicendum est de iisde[m]
rebus, deq; iisdem causis, quatenus in illis locum habe-
re possint, respectu eorum hominum, qui nondum sin[t]*

Christi[ani]

Christiani; id est, an liceat pro ipsis a talibus malis liberandis mortem oppetere, aut etiam oporteat. Et sanè, cùm nullus dari possit casus, ubi vita hominis non Christiani futura sit utilior ipsi Christianæ Reipublicæ, quàm ipsius Christiani hominis sit; præsertim si de privatis personis, ut quidem hîc sit, omnino agatur; non videtur dubitandum, nulla ratione vel oportere vel etiam licere homini Christiano, propter ejusmodi res et causas pro non Christiano homine vitam suam spernere; & sic, quantumvis quis statuat, & ex ipsis sacris literis etiam probet, sub Christi Evangelio fratrum *nomine intelligi omnes homines, non propterea hinc consequetur, quòd propter homines illos, qui ad Christum non pertinent, debeamus, aut possimus sanguinem nostrum fundere: nisi tunc dumtaxat, cum agitur de ipsis ad Christum adducendis, & ab æterna morte liberandis, quemadmodum jam suprà a nobis conclusum fuit. quandoquidem præceptum ipsum Christi de ponendis animabus nostris pro fratribus, ut a nobis ostensum fuit, ejusmodi est, & ea occasione, cumq; iis circumstantiis ab ipso datum, & hîc a Iohanne repetitum, ut necessariò ex eo nihil aliud concludi possit, quàm tum demum pro fratribus subeundam nobis esse mortem, cum agitur de concilianda illis æterna vita, sive ab eis æterna morte avertenda. Iamq; nihil videtur restare magni momenti, quod pertineat ad declarationem hujus Christi præcepti. Id tantùm non videtur omittendum, quod istud* ponere animam, *de quo ipsum præceptum loquitur, ita accipi debet, ut is dicatur pro fratre suo animam ponere, qui periculum moriendi subit, ut fratrem*

trem suum a morte liberet, etiamsi reipsa non moriatur. Ostendimus enim in disputatione nostra de Christo Servatore, propter exemplum illud, seu similitudinem, quam ipse Christus affert, pastoris, qui animam suam pro ovibus ponat, cujus ipse Christus se similem facit, necesse esse, ut istud ponere animam *sit, non quidem mortem ipsam eligere, sed tantùm in periculum se conjicere illam subeundi. & certè si quis diligenter rimetur atq; examinet, quomodo & quando possit homo Christianus, ut Christi præceptum servet, animam suam pro fratre ponere, videbit, vix fieri posse, ut ipsius mors certißimè atq; infallibiliter successura sit: sed tantùm in omni tali casu contingere, ut periculum maximum quidem fortasse atq; evidentissimum, subeatur mortis perpetiēdæ: sed interim tamen fieri aliqua ratione possit, ut nihilominus mors ipsa revera non consequatur. Quod ad hoc valere debet, ut moneamur, ne temere nos morti objiciamus, id est, ne ipsimet quodammodo mortem nobis consciscere dici possimus, præ nimio studio hoc peregregium opus peragendi, ut pro fratre vitam & sanguinem fundamus: sed Dei ipsius hac in re voluntatem & consilium expectemus, eique nulla ratione præire velimus, adeò, ut omnibus constet, nos simul voluntariè, simul non prorsus nostra sponte vitam nostram sprevisse. ea siquidem nobis cara alioquin ad Dei gloriam, & aliorum utilitatem esse debet; nec, ut inquit ille, recedendum est nobis a statione, in qua positi sumus, ante jussum ipsius imperatoris, id est Dei, qui nos in ea posuit.*

Postquam Apostolus duo quasi extrema, pertinentia

nentia ad explicationem Christi præcepti de diligendis fratribus, nobis exposuit, transit ad medium quiddam inter hæc duo extrema, quod ad eandem rem prorsus pertinet, quod est, ex præcepto isto intelligendum esse, nos debere facultatibus & opibus nostris fratres juvare, & hac ratione dilectionem nostram ergà ipsos ostendere ac præstare. Itaq; ait: Qui verò habuerit substantiam mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? ℣ 16.
Hæc verba cum præcedentibus connectuntur, aut certè connecti possunt, duplici ratione; id est, non tantùm secundùm materiam, cùm apertum sit, in illis non minùs quàm in præcedentibus agi de præstanda charitate erga fratrem suum; sed etiam secundum dependentiam quandam per ratiocinationem; hoc nimirum pacto, ut, postquam Apostolus dixit, debere nos Christi exemplo ita amare fratres nostros, ut pro illis mori non dubitemus, ad hocque indicavit nos cogi propter charitatem summam, quam Deus erga nos ostendit in filio suo charissimo neci pro nobis dando, nunc ex hoc inferat: cùm tantam dilectionem fratribus præstare debeamus, ut ipsam etiam vitam nostram, ubi opus fuerit, pro illis insumamus; quomodo fieri poterit, ut is, qui videat fratrem suum in aliqua necessitate constitutum, cùm interim ipse abunde habeat, quidquid pertinet ad vitam hanc sustentandam, & tamen fratri isti suo non subveniat, eiq; benignè facere plane deneget; aut certè non ita illum juvet, ut potest; quomodo, inquam, fieri potest, ut iste gravissimè non erret, & adversus præceptum diligendi

ligendi fratres turpiter non peccet? Quid enim sunt hujus mundi bona, præsertim quibus ipsi non indigeamus, præ ipsa vita? Verbum Græcum, quod a vetere interprete redditum est voce substantiæ, *est* βί@, *quod inter alia, quæ significat, frequenter declarat, quidquid pertinet ad vitam sustentandam. quæ vita cùm dupliciter apud sacros scriptores accipi possit, id est, & pro præsente, & pro futura, ut meliùs seipsum explicaret, addidit Iohannes* mundi; *cum videlicet loqueretur de iis, quibus hæc mundana, id est, præsens vita sustentatur. Iam quod apud eundem veterem interpretem est,* necesse habere, *in Græco ad verbum est* opus habentem, *ut scilicet intelligamus, non expectandum esse, ad hoc, ut quis fratri suo subveniat, ut in vera & absoluta quadam necessitate sit constitutus: sed satis esse, si re aliqua egeat, sive necessitate aliquâ, quamvis non perfectâ, prematur.*

Verba illa, Et clauserit viscera sua ab eo, *videntur indicare, non modò levi aliqua ratione fratri egenti succurrendum esse, sed etiam, si facultates nostræ ferant, plenè id faciendum: quemadmodum is facit, qui ex ipso corde succurrit, & commiseratur.* Solet *enim in sacris literis ista interior, & ex ipso corde proficiscens commiseratio* viscerum *nomine appellari, adeò ut etiam, cum de ipso Deo est sermo, ad ostendendam ingentem ejus erga nos commiserationem, quam in Christo ostendit, ista voce* viscerum *spiritus sanctus utatur, ut factum est in Cantico, quod vocant, Zachariæ Lucæ cap: 1. v: 78. ubi legitur,* Per viscera misericordiæ Dei nostri. *ubi, ad majorem etiam ipsius*

Dei

Dei commiserationem declarandam, addita est ipsa vox misericordiæ. *Ista porrò phrasis*, clauserit ab eo, *est similis illi, quam habuimus capite præcedente v: 28. in verbis illis*, pudefiamus ab eo. *Vbi diximus, in tali loquutione*, ab eo *idem valere, quod* coram eo. *Nam hîc quoq; idem istæ duæ voculæ valere dicendæ sunt; & sic a Beza redditæ fuere.*

Iam quod attinet ad charitatem Dei, *in verbis, quæ sequuntur*, quomodo charitas Dei manet in eo? *diximus suprà*, Dei charitatem *posse tripliciter intelligi, vel scilicet illam, qua Deus utitur; vel illam, quæ ipsi Deo præstatur; vel deniq; illam, quam Deus præcipit ac præscribit. In prima significatione usurpantur istæ duæ voces a Paulo in Epist: ad Rom: cap: 8. v: 35. quamquam ibi non Dei nomen est, sed Christi; & versiculo ultimo, ubi disertè ipsa vox Dei habetur. loquitur enim ibi Paulus de charitate, qua Deus nos complexus est per Christum. id quod tamen valde multi non animadverterunt, & arbitrati sunt, ibi agi de charitate nostra erga Deum & Christum, & in hunc sensum totum illum locum explicaverunt. Quod attinet ad secundam significationem, eam suprà esse diximus versiculo 5. præcedentis capitis; &, ni fallor, sic se habere ostendimus. Quod verò attinet ad tertiam, versiculo 15. ejusdem capitis ostendimus, eam locum habere posse in verbis illis*, non est charitas Patris in eo. *Quæ tertia significatio, ut ex iis intelligi potest, quæ antea diximus, in totius hujus versiculi sensu explicando, hic sine dubio agnoscenda est: quemadmodum etiam alibi inferiùs continget. Manifestè enim appa-*

rere videtur, Apostolum dicere voluisse, talem hominem, qui fratri suo egenti, cùm possit, non subveniat, non esse præditum ea charitate, quam Deus præscribit. ut intelligi apertè potest ex ratiocinatione, quam in his verbis, cum antecedentibus conjunctis, subesse indicavimus.

Cæterùm non est omittendum, quòd ex tribus, quæ Apostolus dixit, explicando Christi præceptum de diligendis fratribus, hoc, quod nunc dicit, & medium quoddam inter duo extrema a nobis appellatum fuit, quemadmodum & prius extremum, continebatur sine dubio in ipso præcepto proximum diligendi legis Mosaicæ, in qua præcepta sunt de benignitate exercenda erga pauperes. Est nihilominus hîc differentia aliqua inter legem Mosis, & legem Christi, cùm hæc benignitatem istam majorem quàm illa requirat: quemadmodum demonstratum est a nobis in explicatione sexti capitis Matthæi, in tractatu de Eleemosyna, quò vos, nimiæ prolixitatis vitandæ causa, in præsentia rejicimus.

Pergit Iohannes, & admodum convenienter ratiocinationi suæ, qua conclusit, illum, qui deneget fratri suo egenti subvenire, non esse eo amore præditũ, quem Deus præcipit, subjungit: Filioli mei, non diligamus verbo, neque linguâ, sed opere & veritate. *Quæ verba confirmare videntur, suprà agi de amore seu charitate, quam Deus præcipit, & sic a nobis debetur. Hîc enim de tali charitate apertè Apostolus loquitur, ac si explicare vellet, quænam sit charitas sive amor a Deo præscriptus; ut scilicet amemus, non verbis tantùm*

tantùm, sed factis ipsis. Videtur enim omnino vocula ista tantùm, *aut similis subaudienda in Apostoli verbis; alioquin videretur præcipere, ne quis verbo & linguâ charitatem suam ostendat. Beza quidem addidit* solùm. *Verumtamen potest nihilominus non addi, neque subaudiri similis vocula. quandoquidem verbo & lingua non quidem amare, sed amorem suum ostendere dicuntur ii, qui factis & revera amant; quod qui non faciunt, quamvis id profiteantur, ii verbo & linguâ amare meritò dici possunt, & porrò dicuntur. Quamvis autem istis duabus vocibus,* verbo & linguâ, *hîc utatur Apostolus tamquam diversa significantibus: tamen, ni fallor, sentiendum est, non esse inter hæc duo diversitatem significationis, quæ alicujus sit momenti: sed Iohannem, ad rem magis exprimendam, ad istum modum loqui voluisse. quemadmodum etiam in duabus alteris vocibus, quas istis opponit, eum fecisse verisimile planè est. quandoquidē re ipsa, quemadmodū vox* linguæ, *quæ addita fuit voci* verbi, *nihilo plus pollet, quàm sola vox* verbi: *sic verbum* veritate, *additum verbo* opere, *nihilo plus quàm illud re ipsa significat, cum idem sit* veritate, *quod* verè: *verè autem sine dubio is amare dicendus sit, qui opere amat, id est, facto ipso amorem præstat.*

Potest autem hic locus non malè convenire adversus illos, qui satis habent ad hominem Christianum constituendum, si quis cupiat & conetur benefacere. & fortasse Apostoli tempore ejusmodi homines, quales nunc plurimos habemus, inveniebantur, qui, etiamsi charitas seu amor ipsorum ad ipsum effectum non perducere-

duceretur, nisi quatenus eum profiterentur, & interim, quod profitebantur, ex animo suo proficisci sibi persuaderent, satis habebant. Certum est enim, ad amorem seu charitatem referri posse omnia Christi præcepta; & verisimile sanè est, hac mente Iohannem monitionem istam amãdi factis ac reipsa verbis suis complecti voluisse, ut doceat, in universa Christi præceptorum obedientia, factis ipsis, non autem sola professione, aut etiam voluntate esse opus. Quamvis enim voluntatis nullam expressam mentionem fecerit: tamen certum est, cùm disertè *operis & veritatis* mentionem fecerit, eum docere voluisse, ut verbo & linguâ amare, sic voluntate quadam, quæ ad effectum, ubi legitimum impedimentum non adsit, minimè perducatur, amorem istum præstare, nullo modo esse satis.

Postquam Iohannes, Christi præceptum explicando, docuit ex illo statuendum esse, non modò non licere fratrem suum odio habere, & sic homicidam esse: verùm etiam contrà debere nos, si usus ferat, ipsos pro fratribus nostris mori; & interim id commemoravit, quod præcepto isto maximè continetur, ut scilicet bene faciamus fratribus nostris, qui ope nostra egent, idq; ex intimo corde, & non verbis tantùm, sed factis ipsis: occasione hujus, quod postremò docuit, fructus quosdam egregios ac præstantissimos exponit, qui ex eo colligantur, quòd ad istum modum, quem ipse præscripsit, quis se gerat, & ait: Et in hoc cognoscimus,
¶ 19. quoniam ex veritate sumus, & in conspectu ejus suadebimus corda nostra. *Quandoquidem hic verba ista:* Et in hoc, *illud, inquam,* Hoc *refertur*

sine

sine dubio ad id, quod proximè dixerat, ac si dixisset: Ex hoc verò, quòd amemus, non verbo tantùm & lingua, sed revera & factis ipsis, intelligimus, nos esse ex veritate, & per hoc ipsum præterea coram Deo suadebimus corda nostra. Pronomen siquidem relativum eius, *sine dubio Deum refert; idq́, si non ob aliam causam, ob eam, quòd is, qui postremò nominatus est, ad quem referri possit, Deus fuit.*

Hîc primùm quærendum est, quid intelligat Iohannes per id, quod dicit Esse ex veritate. *Nam hæc loquutio, quod ad ipsius vim attinet, potest ita accipi, ut significet, veram doctrinam in rebus divinis tenere; vel etiam simpliciter, veritatem, quod attinet ad doctrinam, sequi. Nam infrà proximo capite versu sexto facit mentionem* spiritûs veritatis, *cui opponit* spiritum erroris; *ubi videtur* spiritum veritatis *tribuere iis, qui cognitionem Dei habent: contrà verò* spiritum erroris *iis, qui non habent. Quamquam potest secundum mentem ipsius Apostoli distinctio ista paullo aliter intelligi, ut mox dicemus. Nam alius sensus istius loquutionis,* Esse ex veritate, *videtur esse, verè talem esse, ut quis se esse profitetur. Potest etiam ista loquutione significari, moribus & factis ipsis veram & rectam viam sequi. Nam in proximè allato loco, ubi fit mentio* spiritus veritatis, *censeri potest, Apostolum non tam respexisse ad veram doctrinam, cui sub appellatione* spiritus erroris *falsam opponat, quàm ad probitatem animi & rectitudinem, cui improbitatem opponat ac pravitatem: ut quilibet locum ipsum diligenter expendens, & ea memoriâ repetens, quæ an-*

tea a nobis disputata sunt de Dei cognitione, & ex ipso in hoc mundo filiatione, facilè intelligere poterit. Credimus in præsente loco debere agnosci significationem, quam secundo loco posuimus. quamvis & aliis duabus possit etiam hîc esse locus. Videtur enim potißimùm voluisse Apostolus dicere, quòd, qui factis ipsis & revera amat, is potest hinc intelligere, quòd sit verus Christi discipulus, quemadmodum se esse profitetur. Nam sine dubio verba illa primæ personæ pluralis numeri, cognoscimus & sumus, *eos significant, qui unà cum ipso Apostolo Christo nomen dederant. Quod attinet ad primam significationem, ea minùs commodè quidem ad hunc locum accommodari potest: sed tamen, ut diximus, ipsi etiam est locus, ac si Apostolus dixisset: Si doctrina, quam amplexi sumus, pariat in nobis hunc rarißimum fructum, ut revera & factis ipsis alios amemus, intelligere vel ex hoc possumus, eam esse veram, & ab ipso Deo proficisci; cùm ex falsa & diabolica doctrina, non possint ejusmodi præstantissimi effectus & sanctissimi provenire. Cæterùm de tertia significatione, quòd scilicet illa hîc locum habere possit, & quidem commodissimè, nihil est opus disserere, id enim per se satis manifestum est. Nihil autem prohibet, quominus omnes istæ tres significationes, præsertim verò secunda & tertia, agnoscantur simul & semel in locutione ista hoc ipso in loco.*

Iam id, quod Apostolus subjungit, Et in conspectu ejus suadebimus corda nostra, *continet sine dubio, si ipsam loquutionem quis spectet, non parvam difficultatem: sed ea, quæ sequuntur, de reprehensione,*

qua

qua ipsum cor nostrum nos reprehendat, videtur difficultatem istam minorem reddere, & nos omnino docere, suadere, *vel potiùs, ut verti locus potuit,* persuadere corda nostra, *idem valere, quod corda nostra secura reddere, quemadmodum Beza loquutionem istam in interpretatione sua reddidit. Est autem hic fructus maximus, si quis coram ipso Deo intrepido ac securo sit corde atque animo, & nihil sibi ab ejus ira metuat. Nam ubi quis non est iræ Dei obnoxius, nihil veri mali accidere cuiquam potest. Vtitur autem Apostolus verbo futuri temporis, non autem præsentis, ut arbitror, ob hanc causam, ut perpetuitatem hujusce rei meliùs declaret; ita ut, si quis velit, possit etiam id, quod ipse affirmat, referre ad illud tempus, cum Deus per Christum mundum judicabit. Et tunc erit sensus ei similis, qui extat ad finem superioris capitis in illis verbis:* Et non pudefiamus ab eo in adventu ejus. *Continebatur quidem virtute, & per consequentiam necessariam, securitas ista in Dei conspectu, eo, quod proximè Iohannes dixerat de cognitione, quòd simus ex veritate, præsertim secundum duas posteriores, quas diximus, significationes: sed tamen voluit Apostolus id apertiùs exprimere, propter nimiam rei præstantiam, & fructum omnium utilissimum, qui securitate ista coram Deo continetur. Atque ut ostenderet, se habuisse non levem causam istud docendi, quod docuit de securitate cordium nostrorum in Dei conspectu, propterea statim subjungit:* Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, major est Deus corde nostro, & novit omnia, *In principio hujus versiculi est in Græco conjun-* ℣ 20

ctio ὅτι, quæ quomodo reddi Latinè debeat, videtur multum dubitatum ab interpretibus fuisse. Et Beza, qui in suis annotationibus scripsit, idem illam valere quod δηλονότι, & sic non habere vim rationis reddendæ, sed tantùm rei explicandæ, ac si Latinè nempe seu videlicet scriptum esset: in suæ tamen translationis postrema recognitione, reddidit illam conjunctione nam, quæ isto in loco vix aliter accipi potest, quàm cum significatione reddendi rationem. Castellio verò simpliciter, ut vocula ista Græca frequentiùs significare solet, habet pro ea quòd in translatione sua. Mihi verò omnino probatur vulgata versio, ut scilicet conjunctione quoniam, vel alia simili, apertam vim habente rationem reddendi, illa exprimatur. Sed interea animadvertendum est, nolle Apostolum in verbis, quæ sequuntur, probare id, quod proximè dixerat. neq; hoc sensu particula, quæ vim rationis reddendæ habeat, huic loco conveniret. Verùm intelligendum est, ut antea indicavimus, illum sequentibus verbis rationem reddere, cur mentionem fecisset istius securitatis cordium nostrorum coram Deo. Frequentißimum enim est, ut tales conjunctiones, quæ vim reddendi rationem habent, significent, non probationem rei proximè dictæ, sed causam cur ejus mentio facta fuit. Itaq; Apostoli sensus in his verbis est hujusmodi: Ne mirum sit vobis, si fructum ex eo, quod vos monui, proficiscentem disertè commemoravi, quòd corda nostra secura coram Deo habebimus. Nam si aliter esset, & sic cor ipsum nostrum nos reprehenderet, & consequenter securos nos esse coram Deo non sineret, malè nobiscum ageretur; cùm

ipse

ipse Deus, cum quo res nobis futura est, major sit corde nostro, & omnia noscat, ita ut no: meliùs ipse noverit, quàm nos ipsi; & propterea certum futurum esset, quòd coram ipso consistere non possemus: sed quemadmodum cor nostrum nos condemnaret, sic omnino, & multò magis expectandum foret, ut a Deo condemnaremur. In Græcis vulgatis codicibus post vocem cor *deest* nostrum. *verùm illa non modò apud veterem interpretem Latinum, sed etiam apud Syriacum legitur. Et Beza in sua translatione disertè illam posuit. idem fecerat antè Erasmus, & Castellio. Credo, quia fortasse præter locum ipsum, qui vocem istam omnino requirit, &, licèt non expressam, subaudiendam docet, etiamnum inveniantur Græci codices, qui illam habent.*

Iam illud, quod Iohannes dicit, Deum esse majorem corde nostro, *a Beza in sua translatione ita accipitur, ac si dixisset, Deum esse potentiorem quàm cor nostrum. quæ quidem interpretatio potest admitti, tum propter ipsum verbum* major, *quod idem aliquando valet quod* potentior; *tum propter egregium sensum, qui inde emanat; quòd scilicet, cùm cor nostrum nos condemnat, est nobis timendum quiddam majus, quàm sit condemnatio ipsius cordis nostri. Est enim nobis timenda condemnatio Dei, qui multò plus potest, quàm cor nostrum, & sic condemnatione sua multò magis nobis obesse. quandoquidem Deus novit omnia, & sic non potest illi esse absconditum, quod cordi nostro patet. Non recedimus nihilominus ab ea interpretatione, quam suprà indicavimus, ut scilicet ver-*

bum major *referatur ad majorem, id est penitiorem cognitionem, quam Deus habeat ejus, quod cordi nostro notum est, quàm ipsum cor nostrum.* Et *hæc quidem interpretatio communis ferè omnium videtur, adeò ut ipse Beza, qui pro verbo* major, potentior *substituit, ab ea nihilominus in suis annotationibus non recedat, neq; ullam mentionem faciat ejus sensus, quem diximus ex verbo isto, quod ipse in sua translatione posuit, elici posse, quamvis, ut dictum fuit, is sit reverâ egregius.* Nam *sciendum est præterea, apud interpretem Syriacum hunc locum ad hunc modum legi:* Et si ita est, quòd cor nostrum rejiciat nos, quantò magis Deus, qui major est corde nostro? *Namq; ex his verbis non videtur posse colligi alia interpretatio vocis,* major, *quàm communis ista; præsertim cùm non legatur apud interpretem istum, illud:* & novit omnia, *(in vulgatis quidem exemplaribus, nam quædam sunt, in quibus legitur) quod sanè indicat, interpretem istum aut habuisse Græcum codicem, in quo verba ista non essent, aut certè sensisse illa omitti posse: quippe quorum sententia ista voce* major *contineretur. Est autem in Græcis verbis ante verbum* major *particula ὅτι, quæ omnino, ut alibi in novo Testamento contingit, redundare, ex idiotismo Hebraicæ linguæ, censenda est.*

Iam verò restat solvenda difficultas quædam in sensu totius bujus versiculi. Ex *eo enim colligitur, Apostolum ita ratiocinari: Quòd si cor nostrum nos condemnat, multò magis nos condemnabit Deus, qui omnia meliùs quàm nos ipsi ad nos quoquo modo pertinentia noverit,*

noverit. Potest enim ratiocinatio ista valde infirma videri, cùm in ea videatur pro concesso sumi, nos falli non posse in judicio de nobis ipsis ferendo. Nam alioqui nullo modo ex eo, quòd ipsi nos ipsos condemnamus, consequi posse videtur, Deum similiter nos condemnare, vel condemnaturum esse. Est enim Dei judicium perpetuò verissimum, & minimè erroneum. Vt hunc nodum solvamus, duplicem viam tenere possumus. Vna est, quòd humana natura est ejusmodi, quæ seipsam nimio plus semper amet; ex quo fit, ut vix fieri posse videatur, ut quisquam seipsum condemnet, nisi veritatis manifesta vi compulsus id faciat. Altera via est, eaque fortasse tutior, quòd ad nos tales reddendos, ut meritò a Deo condemnemur, satis est, si ipsi nobis persuadeamus, nos peccare, & condemnatione planè esse dignos, quamvis revera citra hanc persuasionem nostram non peccemus, id est, opera nostra non sint ejusmodi, quæ per se ipsa peccata sint, & condemnationem mereantur. Etenim ex regula, quam Paulus posuit ad finem 14. cap. Epistolæ ad Romanos, quòd scilicet, quidquid non est ex fide, peccatum sit, necessariò consequitur, ad nos reos ac peccatores coram Deo constituendos, satis esse, si nos ipsi credamus, nos peccare, & ea facere, quæ divina punitione sunt digna. Loquimur autem hîc de vita & factis nostris universè, aut saltem generatim, non autem de quibusdam tantùm actionibus nostris. Nam si is peccat, qui dubitat, dum aliquid facit, rectè nec ne, an pravè agat, (hic enim sensus est communiter approbatus prædictæ istius Paulinæ regulæ) quantò magis is peccare dicendus est, qui prorsus sibi per-

bi persuadeat se peccare, etiamsi alioqui ea, quæ facit, secundum divinam legem peccata censenda non sint? Meritò igitur Apostolus propter duplicem istam rationem potuit pro concesso sumere, non quidem simpliciter nos errare non posse in judicio de nobis ferendo: sed, quod attinet ad sui ipsius condemnationem, fieri non posse, ut erremus, & quominus apud ipsum Deum rei nō simus, ab ipsóve non condemnemur. Difficiliorem multò fortaſse habebit explicationem, & ab objectione simili defensionem id, quod in Apostoli verbis
21. *sequitur,* Chariſſimi, ſi cor noſtrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum. *Hic enim similiter ita ratiocinari Apostolus videtur, ut pro concesso sumat, nos falli non posse in judicando de nobis ipsis. Et cùm hîc non de judicio in nobis ipsis condemnandis, quod ipsimet faciamus, sed de judicio agat, quod facimus in nobis ipsis approbandis, neutra ex prædictis duabus rationibus, quæ in superiore ejus ratiocinatione meritò opponebantur isti reprehensioni, quòd id pro concesso sumeretur, quod verum esse non appareret, potest hoc in loco vim ullam habere, aut locum invenire: quin potiùs quædam ratio, priori ex istis duobus opposita, hîc locum habere omnino videtur, ex qua confirmetur & augeatur absurditas pro concesso id sumendi, de quo nihil constat. Quandoquidem potiùs contrarium ejus hîc verisimile est, nempe ut quis de seipso judicando omnino fallatur, ubi nimirum judicium est de se ipso approbando. Quàm enim sumus omnes alieni & abhorrentes a nobis ipsis condemnandis, tam contrà prompti & alacres sumus in nobis ipsis approbandis.*

dis. Itaq; apparet, quod diximus, videri hîc esse difficultatem majorem, quàm quæ ibi fuit, ubi de nobis ipsis condemnandis agebatur. Veruntamen speramus, Deo dante, posse etiam hoc in loco difficultatem tolli ac dissolvi. Quod antequam facere tentemus, monere voluimus, ne quis fortasse putet, posse solvi hunc nodum propterea, quòd Apostolus aliud nihil dicat, quàm Si cor nostrum nos non condemnat, nos habere fiduciam ad Deum, *quasi interim non dicat, istam fiduciam non esse inanem. Certè enim, si quis sibi persuadet, se in nulla culpa esse, is fiduciam erga Deum ut habeat necesse est: quamvis alioqui, cùm possit falli, in sibi id, quod diximus, persuadendo, consequenter simul falli possit in ista fiducia sua, quæ videlicet inanis sit. Nam si quis objiciat verba illa Pauli in priore ad Corinthios cap: 4. v: 4.* Nihil enim mihi ipsi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum, *quasi hinc colligatur, posse persuasionem nullius suæ culpæ esse sine fiducia erga Deum, is sine dubio falli dicendus est; cùm aliud sit* justificatum esse, *aliud verò* fiduciam habere erga Deum: *quandoquidem fiducia ista id quidem efficit, ut quis credat se esse justificatum: sed non tamẽ ut reipsa sit. Nec Paulus, qui dixit,* Non propterea sum justificatus, *interrogatus negasset, se tamen credere se justificatum esse. Vt igitur ad propositum revertamur, si quis difficultatem hujus nostri loci crederet se posse solvere hac ratione, videlicet, quòd Iohannes nihil dicat de fiducia ista, quæ inanis non sit futura; quamvis alioqui verba ipsa Apostoli possint huic solutioni locum dare: tamen si animadvertatur, quo sensu*

sensu ipse illa protulit, concidit penitus ratio ista. Statim enim subjungit: Et, quidquid petierimus, accipimus ab eo, quoniam mandata ejus custodimus, & ea, quæ sunt coram eo placita, facimus. *Namq; ex his verbis manifestè constat, eum loqui de fiducia erga Deum, quæ non sit vana. Nam & paullo antè, cum de fiducia coram Deo, seu securitate cordium nostrorum, mentionem fecit, quamvis nihil expresserit, quòd talis securitas vana non sit, id tamen tamquam expressum intelligi debet. alioqui pro eo, quòd, sine ullo dubio fructum voluit commemorare præstantissimum, qui ex eo colligatur, quòd factis & revera amemus, effectum inde provenientem commemorasset, ex quo parva aut nulla potiùs utilitas proveniret. Nec porrò dubium esse potest, quin ad istum locum hîc Apostolus respiciat, &, postquam dixit incommodum, quod ex contraria re, id est, ex reprehensione ipsius cordis nostri oriretur, id iterum resumat, quod proximè antè dixerat.*

Postquam igitur vidimus, indicatam istam a nobis difficultatis nostræ solvendæ rationem, quæ cuipiam fortassis probari queat, nihil prorsus soliditatis habere; jam tempus est, ut aliquid meliùs excogitemus. Itaqúe dicimus animadvertendum diligenter esse, quòd Apostolus non de omnibus hominibus loquitur, sed de iis, quos sibi similes, hac saltem in re, esse, sibi persuaserat, quòd sincerè Christi nomen profiterentur, ejusq; præcepta bene cognita haberent. Cùm enim numero plurali in persona prima utatur, quamvis hoc figuratè aliter accipi possit: tamen propriè loquendo necesse est ut seipsum

seipsum isto numero includat; & consequenter alios, eodem numero inclusos, sibi similes in eo, de quo agitur, seu potiùs in eo, sine quo id esse non potest, de quo agitur, esse statuat. Iam id, de quo agitur, est fiducia apud Deum, quæ omnino requirit, & quòd quis de Deo curet, & quòd notitiam habeat voluntatis ejus; & sic sub Christo ipsius Christi nomen sincero animo profiteatur, & ejus præcepta nota habeat. Hoc autem firmiter posito, in istis, de quibus Iohannes loquitur, videtur inde planè consequi, vix fieri posse, aut ne vix quidem, ut tales homines seipsos decipiant in sibi nimium tribuendo, & statuendo, se culpa esse vacuos, cùm tamen non sint. Qui enim sincerè cum Deo agit, & novit voluntatem ejus, potiùs in eam partem semper inclinat, ut sibi parum tribuat, quantum pertinet ad officium suum erga ipsum Deum, & potiùs semper metuat, ne in aliqua re offenderit, ubi etiam metuendum non sit. quæ consideratio in superiore Apostoli ratiocinatione, cum ageret de proprio judicio in se ipso condemnando, poterat difficultatem ibi propositam augere, & verisimile facere, ejusmodi judicium falsum facilè esse posse. & propterea ibi necesse fuit, duas illas huic oppositas considerationes, seu rationes investigare, quæ isti uni præponderarent, eiq; omnem vim adimerent: tametsi nos ibi hujusce rei mentionem non fecimus. Cùm igitur vix aut ne vix quidem fieri posse videatur, ut homines ejusmodi, quales ii erant, de quibus Apostolus loquitur, fallantur in se ipsis approbandis, & a culpa immunibus faciendis, rectè omnino censendum est Apostolum tacitè ratiocinatum fuisse, & id, quod conclusit, conclusisse.

se. Quandoquidem, ut vidimus, non contentus dixisse, Quod si cor nostrum nos non condemnat, habemus fiduciam ad Deum, *nempe non inanem; expressiùs addidit, nos, si tales simus, ut a corde nostro non condemnemur, ejusmodi simul esse,* qui custodiamus Dei præcepta, &, quæ illi placent, facia-
℣ 22. mus; *unde ait consequi*, ut impetremus ab eo, quicquid illum rogaverimus, *qui fructus sanè est peregregius, ac fermè incomparabilis, qui addendus est aliis suprà ab Apostolo commemoratis, & a nobis explicatis, qui ex eo capiuntur, quòd quis non verbo sed factis amet. Est autem hæc eadem ferme sententia repetita inferiùs ab Apostolo cap: 5. v: 14, 15. quò ubi,* Deo *dante, pervenerimus, ea dicemus, quæ propriè ad explicationem ejus loci pertinent.*

Nunc considerandum est, id, quod Iohannes affirmat, & rationem, quam affert, cur ea impetremus a Deo, quæ illum rogamus, confirmari notabili illa sententia, quam cœcus ille natus profert in Evangelio a-
Ioh. 9. *pud hunc eundem scriptorem, inquiens:* Scimus au-
℣ 31. tem, quòd peccatores Deus non audit: sed si quis cultor Dei est, & voluntatem ejus facit, hunc audit. *Dominus etiam Iesus istud, quod hîc a Iohanne dicitur, nempe facere quæ placita sunt coram Deo, sibi ipsi meritissimò tribuens, & addens, quòd sic semper faceret, fructum inde non absimilem huic impetrandi quod a Deo petitur, ad ipsum provenire affirmat, inquiens cap: 8. Evangelii ejusdem Iohannis ver: 28:* Qui misit me mecum est; nec relinquit me solum Pater. quia ego, quæ illi placent, facio

semper.

semper. *Iam de exceptione aliqua, quam possit habere enunciatio ista, quòd, qui Dei voluntatem facit, ab ipso obtineat, quod petit, videbimus, Deo adjutore, in prædicto & a nobis indicato loco inferiùs cap: 5. Præstat enim hîc jam ulteriùs progredi. Nam cum dixisset Apostolus, nos custodire mandata Dei, volens aut explicare, quæ sint ista Dei mandata, aut id, quod dixerat aliqua ratione probare, subjunxit hæc verba:* Et hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomine filii ejus Iesu Christi, & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum. ℣ 23. *Possunt enim ista verba, quamvis prima fronte videantur omnino propter id fuisse adducta, ut explicetur, quæ sint Dei mandata, ita accipi, ac si non hoc quidem, saltem præcipuè, voluerit Apostolus facere, sed probare, quòd meritò dixisset, istos, de quibus loquebatur, custodire mandata Dei. Nam si rectè attendatur, hos dixerat esse illos, quorum cor ipsos non reprehenderet: at rursus istos dixerat esse illos, qui non verbo & lingua, sed opere & veritate amarent; & sic concluserat, eos custodire Dei præcepta, qui revera & factis ipsis dilectionem erga alios exercerent, nempe talem, qualem antea, ipsum Christi præceptum de diligendis fratribus explicans, descripserat, ita ut etiam animas pro fratribus ponere non recusent. Quod a se rectè conclusum fuisse ostendere volens, dicit, Dei mandata ad ista duo capita revocari, ut scilicet Christo fidem habeamus, quod unum est caput; & alii alios diligamus, quod est alterum. Cui alteri capiti adjungit,* Sicut mandatum dedit, *quod, judicio meo, ad Christum proximè nominatum referri*

debet, qui scilicet dederit mandatum istud. Iam de istis, quos affirmaverat præcepta Dei custodire, si dilectionem re ipsa erga fratres præstarent, pro concesso videtur sumere Apostolus, quòd Christo fidem haberent. Neq; enim loquitur de aliis, quàm de iis, qui Christi nomen profiterentur; quæ fides etiam eò necessariò includitur, quòd istorum amor eò progrederetur, ut etiam animas suas pro fratribus ponere essent parati. hoc enim non aliam ob causam isti faciebant, nisi quia Christo fidem adhibebant, a quo nimirum tale præceptum ponendi animam pro fratribus expreßè habuissent. quod hîc deinde declaravit Apostolus verbis istis, sicut dedit mandatum; & simul iisdem verbis exposuit, qualis debeat esse dilectio ista erga alios, si is, qui eam præstiterit, debeat aut possit meritò dici servare mandata Dei, nempe æterna illa Dei mandata, quæ per Christum dedit: talis nimirum, ut eam ipse Christus præscripsit, id est, ejusmodi, ut ejus exemplo sanguinem nostrum fundere pro fratribus non dubitemus.

Credimus ex iis, quæ a nobis dicta sunt, facilè probatum iri cuicumq; ipsum locum diligentiùs intuēti, Apostolum præcipuè hîc id sibi propositum habuisse, ut ostenderet, eos, qui verè, atq; ut Christus jussit, fratres diligunt, ipsius Dei præcepta servare; & quidquid dixit, pertinens ad exponenda hoc loco Dei præcepta, fuisse dictum, non præcipuè propter seipsum, sed ut inde concluderetur ac probaretur, quod modo diximus.

Redegit autem, ut dictum fuit, Apostolus divina præcepta ad duo capita, credendi scilicet Christo, & diligendi alios ad eum modum, quem ipse Christus, (ut quidem

quidem nos verba illa, sicut dedit mandatum, *interpretati sumus) vel, si quis malit verba ista ad Deum præcipuè referre, Deus per ipsum Christum præscripsit. Revocavit, inquam, Iohannes ad ista duo capita præcepta Dei sub Evangelio, etiamsi potuisset ad unum tantùm caput illa revocare, id est, ad fidem, quæ Iesu Christo Dei filio habeatur. Quod propterea fecit, ut magis id, quod volebat, exprimeret, & illud probaret, quod antea conclusum fuerat de iis, qui fratres verè amant. propter hanc, inquam, causam addidit expreßè præcepto Christo fidem adhibendi, præceptum alios diligendi, quamvis fieri nequeat, ut quis Christo fidem habeat, & interim alios non diligat, idq; ea ratione, ut ipse Christus jussit. Christus quidem ipse interrogatus, quid faciendum esset, ut opera Dei fierent, id est, ejus præcepta servarentur, respondit,* Hoc est opus Dei, ut Ioh: 6.
credatis in eum, quem ille misit. *complectens hoc* ℣ 28, 29.
uno præcepto, & una in ipsum Christum fide, quidquid Deus nos facere jubet. Paulus quoq; Apostolus Act: 20. v. 21. fidei in Christum adjunxit pœnitentiam in Deum: quamvis nulli dubium esse possit, quin fides in Christum pœnitentiam erga Deum omnino complectatur. id enim & ipse fecit, ut apertiùs id diceret, quod volebat, & rem meliùs exprimeret. Vbi notãdum est, quòd, cùm Iohannes fidem, quæ Christo adhibeatur, priore loco ponat, posteriore verò amorem, quo alios prosequamur, Paulus priore loco posuit pœnitentiam in Deum, posteriore verò fidem in Christum. Quæ diversitas inde proficiscitur, quòd fides in Christum antecedit quidem tempore, aut saltem secundum intellectum, fratres ita

diligere, ut Christus præscripsit: sed eadem ratione non antecedit, sed sequitur pœnitentiam in Deum. Quemadmodum enim ad hoc, ut quis præceptum dilectionis fraternæ a Christo datum servet, necesse esse constat, ut priùs, ratione, ut diximus, saltem intellectûs, Christi verbis fidem adhibeat: sic contrà, ut quis in Iesum Christum credat, necesse est ut jam animum probum gerat, & Deum aliquo modo metuat, saltem, ut dictum est, intellectûs ratione; & consequenter, suorum peccatorum & in Deum offensarum pœnitentiam agat. Neq; *enim aliunde factum est, ut, antequam Christus* Evan*gelium annunciaret, missus sit Iohannes Baptista ad prædicandam populo pœnitentiam. hac enim ratione, ut ipsa scriptura loquitur, via Christo præparabatur, id est, homines disponebantur ad illi fidem adhibendum.* Nam *& ipsemet Christus, cum munus suum aggredi in terris cœpit, annunciavit ac jussit, ut ageretur pœnitentia, & crederetur* Evangelio; *ostendens hac ratione, quòd pœnitentiam agere aliquo modo præcedat fidem, quæ* Evangelio *habetur, & consequenter ipsi Christo.*

Iam in his Apostoli verbis primùm non est silentio prætereundum, quòd, cum probare voluit id, quod antea concluserat, quòd, qui fratres amant, mandata Dei servent, pro mandatis *numero plurali antea dictis, reposuit* mandatum *numero singulari: quamvis duo ista, ad quæ diximus illum præcepta Dei revocare, statim subjecerit ad explicationem mandati istius. Ex quo duo doceri possumus. Vnum, commutationem numerorum pluralis & singularis a sacris scriptoribus usurpari.*

surpari. alterum, illa duo ita conjuncta esse, & alterū ex altero, id est, posterius a priore pendere, ut utrūq; unum tantùm præceptum censeri queat. Deinde sciendum est, pro eo, quod Latinus interpres habet, in nomine, *Græcum codicem habere* nomini. *Ex quo intelligitur, veterem interpretem aliter hunc locum in Græco legisse, quàm hodie legatur. Nam & Syriacus interpres eodem pacto, ut Latinus, legit. Mirum est autem quòd Beza hîc in voce* nominis *quodammodo philosophetur, inquiens, vocem* nominis *hîc referri ad verbi prædicationem.* Nam fides, *inquit,* ex verbi auditu. *Primùm enim nihil est tritius, quàm ut in sacris literis* nomen *alicujus, præsertim Dei & Christi, idem significet, quod is ipse, cujus* nomē *commemoratur, &, quod ipse Deus, & Christus. Vnde nihil dubitandum est, quin tam in hoc loco, quàm in aliis non paucis, ubi* Christi nominis *sit mentio, nihil aliud intelligatur per* Christi nomē, *quàm ipse Christus. Nec ambigo, quin ipse Beza aliis in locis, ubi similiter nominis Iesu Christi fit mentio, & quidem conjunctim cum* fidei *nomine seu* credendi *verbo, ita hanc loquutionem accipiat, ut nos diximus. Sed hoc in loco fefellit illum loquutio ista inusitata, conjungendi scilicet vocem* nominis *unà cum* credendi *verbo dativo casui, cum de Christi nomine verba fiunt. Dativo, inquam, casui, in ipsis verbis Græcis, simplici, & sine præpositione. alibi enim loquutio ista habere solet vocem* nominis *vel accusativo vel dativo casu cum præpositione. Itaq; putavit novam aliquam significationem hîc subesse: sed, ut diximus, falsus fuit. Nam deinde quomodo po-*

do potest hæc interpretatio ipsius subsistere, ut nomen Christi *sit prædicatio verbi, nempe ipsius Christi? quis umquam vidit aut observavit,* Christi nomen *significare prædicationem verbi illius, aut aliquid simile, unde aliquo modo possit tam inaudita alioqui & insolita istius loquutionis interpretatio sustineri aut defendi? Sed jam ulteriùs progrediamur.*

v. 24. *Pergens igitur Apostolus, ait:* Et qui servat mandata ejus, in illo manet, & ipse in eo. *quia, ut nos interpretati sumus, jam probavit Apostolus, eum, qui præceptum Christi de diligendis fratribus servet, divina mandata servare: nunc subjicit, quanta sit præstantia & felicitas ejus, qui divina mandata servat, affirmans, ejusmodi hominem* in Deo manere, & Deum in ipso. *Quibus verbis, ut suprà, hunc loquendi modum exponentes, diximus, significatur summa conjunctio inter Deum & ejusmodi hominem; & apparet, Iohannem in hac Epistola istud, quòd Deus in aliquo maneat, cum eo conjunctum, quòd ille maneat in Deo, ponere pro excellentissima & divinissima rerum omnium, quæ homini in hoc mundo contingere possint; immo eâ complecti, quicquid boni in homine in præsenti hac vita esse potest, seu quod attinet ad officium ipsius erga Deum, seu quod pertinet ad favorem Dei erga ipsum. Itaq; postquam alios fructus recensuit, qui ex eo proveniunt, quòd quis ea charitate erga alios sit præditus, quam Deus per Christum præscripsit, tandem hoc, tamquam complementum & summum omnium fructuũ, qui haberi in hac vita possunt, recensere voluit*

Et quoniam res adeò eximia iste fructus est, ut

vix

vix credi a quoquam posit; propterea probationem, quòd fructum istum ii percipiant, qui amore illo, quem Christus præcepit, sit præditus, in reliquis hujus capitis verbis subjungit, & ait: Et in hoc scimus quoniam manet in nobis, ex spiritu, quem dedit nobis. *Vbi primùm animadvertendum est, quòd ex duabus istis rebus, quas proximè dixerat, videlicet* Nos manere in Deo, *&* Deum manere in nobis, *non priorem, sed posteriorem probandam sibi Iohannes sumit, utpote quæ minùs verisimilis sit; & in qua potißima pars illius fructus, quem diximus consistat. Nam propter istam minorem verisimilitudinem, sine ulla neceßitate voluit etiam, cum affirmavit, Deum in eo manere, qui servat mandata ejus, repetere* manendi *verbum; &, non contentus dixisse, ut nos recitavimus,* In illo manet, & ipse in eo, *(ut quidẽ poterat) post vocem* eo, *statim repetiit verbum* manet. *Sic enim legitur in Græco exemplari, quamvis Latinus codex repetitum istud verbum non habeat. Noluit enim Apostolus, ullum prorsus locum dubitandi relinquere, quin a se affirmaretur, in hujusmodi homine Deum manere, cum id alioqui parùm credibile videatur. Vt igitur hoc ipsum, ut minùs verisimile, probet, pro medio ad id probandum sumit, Deum ejusmodi homini dedisse de suo spiritu. Quod antequam declaremus, animadvertendum est, Apostolum nolle hîc simpliciter affirmare, quòd Deus in nobis habitet. Nam sensus verborum ipsius est, ac si dixisset:* Ex eo autem cognoscitur, quòd Deus in aliquo habitet, si dederit illi de suo spiritu. *Figuratè igitur hic usus est Iohannes*

hannes numero plurali personæ primæ cum eadem significatione, ac si impersonaliter, ut loquuntur, loquutus fuisset, quod attinet ad verbum ſcimus, *seu* cognoſcimus, *& de cætero numero singulari tertiæ personæ usus fuisset. Estq; hic figuratus loquendi modus in omnibus linguis admodum tritus; &, si quis rectè animadvertat, in ipso novo Testamento, & præsertim apud hunc scriptorem in hac ipsa epistola haud infrequens. Deinde notandum est, quamvis voci* ſpiritus *non sit additum relativum ullum: tamen debere locum ita accipi, ac si disertè in Græco legeretur* ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, *voce* αὑτοῦ *denso spiritu notata.* Nam *relativum istud hîc omissum disertè ponitur atq; exprimitur capite sequenti v: 13. ubi hæc eadem sententia repetitur. Probat igitur Iohannes, in eo, qui mandata Dei servat, Deum manere, ex eo, quòd ejusmodi homini Deus de spiritu suo dedit. Nemo enim negare potest, quin Deus ibi sit, ubi est ejus spiritus. Iam* ſpiritus iſte Dei *aliud nihil est quàm charitas, qua planè eum præditum esse oportet, qui Dei mandata servat, præsertim ea ratione, qua Apostolus intelligit, qui in tali homine requirit, ut ita fratres amet, ut vitam suam pro illis impendere non recuset. Est, inquam, iste Dei spiritus charitas, cum nihil magis proprium Dei sit, quàm ipsa charitas. Vnde factum est, ut idem Apostolus cap: sequenti v: 8, 16. non dubitaverit dicere, Deum esse charitatem; & v: 16. statim subjunxit,* Et qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo manet. *Vbi nemo non videt, eandem sententiam, quam hîc posuit, ab Apostolo aliis ex aliqua parte verbis repetitam*

tam fuisse, reposita videlicet charitate *loco* spiritus Dei.

Explicato vero, ut quidem nobis persuademus, & ab aliis non animadverso sensu horum posteriorum verborum hujus tertii capitis, id tantùm addendum est, simplicem copulam in verbis istis, Et in hoc scimus *&c. ut sæpißimè evenit in scriptura sacra ex Hebraicæ linguæ usu censendam esse hoc loco habere vim particulæ rationem reddentis. quod quidem Beza credidit statuendum esse in prima hujus versiculi vocula, quæ simplex conjunctiva particula simpliciter est; & propterea illam particulam* nam *reddidit, cùm tamen ibi hac re nihil opus esset; neq; appareat secundùm ipsius Bezæ loci explicationem, cur ad istum modum ea vocula reddi debuerit; secundùm quidem explicationem nostram liquidò constat, id fieri non debuisse. Hîc verò, ubi id fieri debuit, latuit hoc Bezam & alios propterea, quia longè aberrarunt a vero sensu loci hujus. Cæterùm, quomodo verum sit, quòd Deus participes faciat homines charitatis suæ; & quomodo is, qui mandata ejus servat, ut certum est, eum præditum esse charitate vera ac divina, sic ab ipso Deo charitatem hanc habuerit; & sic, secundum explicationem nostram, Deus illi dederit de spiritu suo, infrà Deo volente dicemus in explicatione 13. versus suprà a nobis citati sequentis capitis. Ad quod explicandum jam nobis aggrediendum est.*

Caput IIII.

Diximus *ab ipsomet initio harum commentationum nostrarum in hanc Epistolam, præcipuum scopum, quiq́, si quis rectè consideret, totam Epistolam occupat, Apostoli in ea scribenda fuisse, monere eos, ad quos scribit, ut in vera obedientia Christi præceptorum, & ipsius Christianæ religionis cultu, perseverarent ac proficerent; & hujus rei occasione admiscuisse eum quædam pertinentia ad vitandos falsos prophetas, qui illos a sanctißimo hoc instituto abducebant. Quamvis igitur in secundo capite, ut vidimus, non pauca huc pertinentia dixerit: hìc nihilominus iterum eos monet, ne ab istis impostoribus se seduci permittant. & videbimus, si Deus concesserit, quòd etiam in sequenti cap: 5. quamvis istos seductores non nominet, multa dicit ad refellendum, quicquid illi docebant, & ostendendum, quòd Iesus verè est Christus. quandoquidem istorum falsa doctrina eo summatim continebatur, quòd Iesus non esset Christus, ut evidenter ex iis apparet, quæ scripta sunt hac de re prædicto secundo capite. Estq́ hoc diligentißimè notandum, si quis velit rectè intelligere, quid de istis falsis prophetis, deq́ ipsorum doctrina, in initio hujus quarti capitis Apostolus scribit ac monet. Sic igitur ait:* Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si
℣ 1. ex Deo sint. quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. *Nihil hactenus, tamquam de re parvi momenti, diximus, quòd verbum* Charissimi,

simi, *ut hîc & suprà aliquoties apud veterem interpretem legitur, in Græco est* ἀγαπητοὶ, *id est* Dilecti: *apud Syriacum autem interpretem legitur Latinè ubiq;* Dilecti mei. *quod non propterea factum esse credimus, quia utervis ex istis duobus interpretibus aliter in Græco legerit, atq; hodie legatur: sed vetus interpres credidit, non satis exprimi, sive sensum scriptoris, sive vim Græci verbi, simplici positivo. ad quod ita statuendum arbitror illi occasionem dedisse illa duo loca, ubi legitur, Deum pronunciasse de Iesu, voce cœlitus demissa, quòd is esset ipsius filius. Additur enim utrobiq; eadem vox Græca, tamquam epithetum filii, quæ hîc habetur. Nam ad summam illam Dei erga Christum dilectionem significandam, ut quidem Deum eam significare voluisse verisimile est, non videtur, vocem istam* ἀγαπητὸς, *quamvis positivi gradus sit, aliter quàm superlativo debere accipi; aut certè verbo Græco* ἀγαπάω, *unde illa deducta est, plus significari dicendum est, quàm verbo Latino* Diligendi: *ita ut nomen* Dilectus *inde ductum, ipsum nomen* ἀγαπητὸς *non satis exprimat. Quanquam nihilominus in hisce duobus locis ipse vetus interpres nomen* Dilecti *simpliciter habet. quod sanè mihi mirum videtur, & arbitror, eum præ incuria, quamvis ea, quæ diximus, animadvertisset, & propterea in tota hac epistola nomen istud Græcum non* dilecti, *sed* charissimi *nomine reddiderit, non correxisse id, quod jam in sua translatione scripserat in prædictis duobus Evangelii locis. Iam quod attinet ad interpretem Syriacum, sine* Mat. 3. 17. & 17. 5.

dubio

dubio ex proprietate quadam Syriaci sermonis addidit de suo affixum illud, ut Grammatici vocant, mei, videlicet sine quo elegantia linguæ Syriacæ perire videatur. Sed jam de gravioribus agamus.

Monet igitur Apostolus, ne velint omni Spiritui credere, sed probent spiritus, an ex Deo sint. Quid nomine spiritus hoc loco Iohannes intelligat, non omnino inter eos, qui hunc locum explicant, convenire videtur: quamvis eadem sententia ex diversis ipsorum interpretationibus elici videatur. Nos quidem credimus, nihil esse necesse, ut plerique existimant, in voce ista esse ejusmodi metonymiam, ut spiritus pro homine, qui talem spiritum habeat, accipiatur: sed putamus, nomine spiritus ipsam quasi inspirationem significari, seu sensum homini aliquo modo inspiratum. Videmus enim, quòd inferiùs v: 6. distinguit idem Apostolus inter spiritum veritatis, & spiritum erroris, ubi non videtur habere locum metonymia ista, ut scilicet spiritus pro homine, in quo sit is spiritus, accipiatur: sed necesse est, ut nomen spiritus inspirationem quandam, sive inspiratum sensum declaret. Legitur apud Lucam cap: 9. v: 55. Christum dixisse Iacobo & Iohanni discipulis suis, qui voluissent igne cœlitus demisso perdi eos, qui ipsum Christum hospitio suscipere recusaverant, nescitis cujus spiritus estis, quod sine dubio significat, eos nescivisse, non duci se sensu divinitus inspirato ad id expetendum, quod expetebant: sed sensu inspirato aliunde, nempe vel a Diabolo, vel a carnalibus affectibus. Sic igitur & hîc censendum est, spiritus nomine inspiratum, ut diximus, sensum quendam

significari.

significari. & propterea verborum Apostoli sententiam esse, monere, ne crederent esse verum omnem quoquo modo inspiratum sensum; nempe qui appareret in iis, qui aliquid alios docere aggrediebantur: sed explorarent omnes tales sensus, ut cognoscerent de singulis, an inspiratio ista esset divina; an verò diabolica, seu merè humana atq; carnalis. Verbum enim, quod probate *in Latino codice legitur, Græcè est* δοκιμάζετε, *quod sæpe idem significat quod* explorate.

Iam ratio, cur Apostolus hoc moneat, illud ipsum est, propter quod totum hoc scribebat, quod scripsit ad hanc materiam pertinens; ut scilicet ii, ad quos scribebat, sibi caverent, ne errarent ac deciperentur. nempe quòd jam existebant falsi prophetæ, iiq; non pauci, & quidem, ut facilè intelligi potest, inter ipsos versabantur. Hanc rationem igitur his verbis explicat: Quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. *Vbi apparet,* exire in mundum *idem esse quod existere, & publicè munus aliquod aggredi: non autem ex alio aliquo loco, seu aliunde in mundum prodire. Quod, quemadmodum a nostris hominibus meritò animadversum est, valet ad confutandas falsas illorum interpretationes, qui ex eo, quòd Christus in mundum venisse dicitur, concludunt, illum antequam nasceretur in cælo fuisse, & inde ex virgine nascendo in mundum venisse.*

Postquam Apostolus & monuit, & rationem seu causam suæ monitionis attulit, non hoc contentus, regulam quandam tradit, per quam dignosci possit, an spiritus aliquis, id est inspiratus sensus, qui contineatur

in ver-

in verbis alicujus, qui alios in rebus divinis docere aggrediatur, nec ne sit ex Deo. Quam regulam Apostolus & affirmativè, & negativè ponit, ut statim videbimus. Inquit enim: In hoc cognoscitur spiritus Dei: O-
v2. mnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est. *Hîc ponit regulam suam affirmativè; & prima illa verba,* In hoc cognoscitur spiritus Dei, *quæ ipsi regulæ præponuntur, idem significāt, quod, ut modò indicavimus, cognosci per eam regulam, quam mox Apostolus subjiciet, an spiritus aliquis sit nec ne divinus spiritus.*

Iam in ipsis verbis hujus regulæ, affirmativè primùm datæ, videtur in vulgata editione error esse non exiguus, nempe in verbo venisse; *cùm verbum Græcum* ἐληλυθότα, *id est, participium istud, pro quo illud substitutum est, propriè significet* Qui vênit. *id quod hoc in loco Benedictum Ariam Montanum vel non animadvertisse, vel lectorem non monuisse, non parùm miror. Nihil enim hîc vulgatam Latinam lectionem mutavit, cùm tamen in sequenti versiculo, ubi eadem regula negativè ponitur, istud idem Græcum participium, quod ibi vetus interpres, ut postea videbimus, sine dubio non legit, reddiderit ipse Latinè, non quidem verbo* venisse, *sed participio* venientem. *Suspicor tamen hoc factum ab ipso fuisse, quòd crediderit, participium istud, quamvis propriè aliter sonet, posse tamen reddi verbo* venisse, *& ita pro participio Infinitivum in Latina lingua reponi posse; & propterea ubi deprehendit, id a vulgato interprete factum esse, nihil mutare voluit: credo ob eam causam, quòd videret,*

tali mutatione sensum ab omnibus vulgò receptum vehementer immutari: sed interim tamen, ubi vetus interpres verbum istud Græcum non legisset, nec ullo modo in sua interpretatione Latinè reddidisset, putavit sibi liberum esse, non recedere a propria, quam credidit, istius verbi significatione, ne quis fortasse arbitraretur, ab ipso hoc minimè animadversum fuisse. Sed tamen, pace ipsius dictum velim, quemadmodum in innumerabilibus ferè aliis locis, sic in hoc loco mihi nihil probatur, quòd participium temporis præteriti apud Græcos, vertit Latinè participio præsentis temporis. Nam si dicat, non habere linguam Latinam participium præteriti temporis, quod isti Græco respondeat: dico ego ex altera parte, non esse hanc justam causam, ut quis ita verbum e Græco transferat, ut sensus verus ac proprius Græci verbi immutetur, ut certè hîc immutatur. Nam participio isto præsentis temporis aliud significatur, quàm Græcum participium præteriti temporis significet; significatur, inquam, Christum Iesum præsenti tempore venire in carne: cùm sensus vocis Græcæ sit, eum, non quidem nunc venire in carne, sed olim venisse. & propterea, ista superstitione omissa reddendi participium participio, debuisset B. Arias Montanus hîc ponere Qui vénit, & alibi vel tali, ut sic dixerim, circumscriptione, vel alia ratione, prout locus ferret, participiorum Græcorum præteriti temporis, quæ sibi respondentia in Latina lingua non habent, sensum omninò exprimere. Iam quòd credidit, posse exprimi participium ἐληλυθότα voce infinitivi ejusdem temporis, (quemadmodum quicunque e Græco in Latinum,

vel

vel in alias liguas, novum Testamentum hactenus verterunt, prorsus crediderunt; immo hoc loco non aliter quàm per infinitivi vocem debere illud verti, existimasse planè videntur) & propterea in priore loco, ubi participium istud in Apostoli verbis legitur, nihil mutavit verbum venisse,*pro eo a vetere interprete repositum: quamquam non dubito, quin talis interpretatio possit aliquo modo sustineri: tamen ex altera parte similiter nihil dubito, quin præstet omnino* qui venit, *non autem* venisse *participium istud hoc loco reddere. Quòd autem nihilominus vulgata & communis omnium sententia in participio isto vertendo, quod alioquin attinet ad Græci sermonis usum, sustineri queat, ut sic statuam, facit potissimùm auctoritas complurium linguæ Græcæ peritißimorum hominum, qui id senserunt; & non dubito, quin in ipso novo Testamento aliquod sit exemplum, unde id confirmari poßit. Quin etiam videmur paullo superiùs, capite videlicet superiore v: 17. habuisse locum, ubi participium loco infinitivi positum fuisse censeri debeat, in illis videlicet verbis,* Et viderit fratrem suum necesse habere. *In Græco siquidem est pro* necesse habere χρέιαν ἔχοντα,*id est, ad verbum, ut Arias Montanus vertit,* opus habentem. *Videtur enim planè sentiendum, participium* ἔχοντα *idem pollere, quod infinitivi vocem* ἔχειν.*neq; enim vult dicere Apostolus,* Si quis viderit fratrem suum, qui opus habet: *sed,* Qui hoc ipsum viderit, quòd opus habeat.*id quod rectißimè exprimitur per infinitivum: per participium verò*

verò minimè. Nihil enim vetat, quominus quis videat fratrem suum opus habentem, id est, qui opus habet, & tamen nesciat illum opus habere, & sic quòd opus habeat, nullo modo videat. Quocirca potissima ratio, quæ me movet ad statuendum nihilominus, ut hîc participium ἐληλυθότα *per infinitivum minimè exprimi debeat aut possit, est ipsa subjecta materia, & sensus verborum Apostolicorum, qui ex hac ipsa Epistola, ut antè indicavimus, & mox pleniùs exponemus, manifestè apparet: tametsi non est etiam negandum, quin, ut jam dictum fuit, participium istud propriè, & secundum ipsam Grammaticam, verti Latinè debeat,* Qui vênit. *Quod quamvis per se clarissimum sit, & propterea nos doceat, verbis Apostoli alium posse subesse sensum, quàm is sit, qui hactenus communiter receptus fuit, & quem necessariò fert vox infinitivi* venisse: *tamen nemo, ut credimus, ex iis, qui in hunc locum scripserunt, id animadvertit ante Thomam Naogeorgum, qui non spernendum commentariolum ante plurimos annos in hanc Epistolam conscripsit atq; edidit, & simul verum sensum hujus loci nos docuit, qui est:* eum spiritum, qui confitetur Iesum Christum, id est, eum pro suo servatore ac domino, & denique vero Christo habet, quamvis is in carne venerit, hoc est homo fuerit, non modò mortalis, sed infinitis malis obnoxius, istum, inquam, spiritum ex Deo esse. *Innumeri siquidem homines, præcipuè ex Iudaico populo, quominus Iesum Nazarenum, qui dictus est Christus, pro vero Christo, ut revera est, agnoscerent, eo sunt deterriti, quòd i-*

psius conditio & præsertim mala gravia & plurima, & deniq; ipsa cruenta mors, quam passus fuit, non viderentur bene convenire & simul esse posse cum eo, qui verus Christus & Rex populi Dei esset; is, inquam, Rex, qui antè per prophetas a Deo promissus fuerat, qui sine dubio, ut ipsa prophetarum verba significare videbantur, ejusmodi expectabatur, qui potentiâ & felicitate sua populum ab omni servitutis jugo liberaret, & eum in multò florentiore statu, quàm umquam antea fuisset, poneret ac constitueret. Ex quo dabatur occasio falsis prophetis istis, de quibus Iohannes loquitur, planè asserendi ac confirmandi, Iesum istum Nazarenum non esse Christum. Differentia igitur inter sensum communiter receptum, & eum, qui ex propria significatione participii ἐληλυθότα *resultat, hæc est, quòd vulgò receptus sensus agit de* confitendo, quòd Iesus Christus in carne venerit: *iste verò alter de* confitendo, quòd Iesus Christus, quamvis in carne venerit, tamen nihilominus sit ille verus Christus Dei in prophetis promissus. *In priore sensu, qui id non confitebantur, quod eo continetur, negabant Iesum Christum in carne venisse. In posteriore verò, qui id similiter negabant, quod is continet, contrà affirmabant Iesum Christum venisse in carne, & propter hoc ipsum negabant eum esse verum illum Christum a Deo promissum.*

Quod autem sit omnino anteponendus sensus minùs receptus ei, qui receptior est, probatur apertè per ea, quæ de istis iisdem falsis prophetis scribit Apostolus noster capite secundo, ubi illis disertè tribuit, (& nihil

revera

revera aliud) quòd negarent Iesum esse Christum, ut ad verbum habetur ibi ver: 22. & magna pars capitis quinti ab hoc scriptore in id insumitur, ut urgeat & probet, Iesum esse Dei filium, id est Christum. Quare non videtur dubitandum, quin hîc quoq; eadem de re agat, & suo more id repetat, quod jam dixit: sed repetat tamen, ut fere solet, cum aliqua adjectione. quandoquidem, id quod secundo capite non fecerat, addit hîc paucissimis verbis causam, cur isti falsi prophetæ auderent negare Iesum esse Christum; quam si non refellit, nihil mirum videri debet, cùm hoc sibi propositum non haberet hoc in loco, ut falsos istos prophetas erroris convinceret, quemadmodum omnes, quomodocumq; ejus verba alioqui interpretentur, fateri coguntur: sed tantùm, ut regulam quandam traderet, quâ possent internosci ii, qui falsa de rebus divinis docebãt, ab iis, qui docebant vera.

Sed alia præterea ratio est, non parùm, judicio meo, valida ad demonstrandum, sensum, quem nos unà cum Naogeorgo Iohannis verbis subesse credimus, anteponendum esse sensui vulgò recepto; nempe quòd secundùm sensum nostrum apparet, si quis illum bene percipiat, Iohannem verissima dicere: secundùm verò vulgo receptum sensum, ostendi potest, minùs vera a Iohannne dici. Verissimum siquidem est, illum spiritum esse ex Deo, qui confitetur Iesum Christum, qui malis multis & cruentæ morti subjectus fuit. debet enim confessio ista, ut antè dictum fuit, ita intelligi, ut complectatur, Iesum Christum esse verum servatorem nostrũ, verumq; Christum Dei. At contrà minùs verum est, e-

um spiritum ex Deo esse, qui fateatur Iesum Christum in carne venisse. hoc enim sine dubio multi fatebantur, qui ipsum Iesum nihilominus pro vero Christo non habebant. immo hoc ipsum, quod fatebantur, ut iam dictum fuit, pro ratione validissima ponebant, ad probandum, quòd Iesus non esset verus Christus Dei. quemadmodū Iudæi semper fecerūt, hodieq; faciunt. Sed non est intellectum vulgò, quid istud sit in carne venire *Nos verò eius verum sensum iam exposuim⁹. quamquā etiamsi* in carne venire, *& sic* Christum Iesum in carne venisse, *illud ipsum revera significaret, quod vulgò existimatum est: non tamen Apostolum propterea vera dixisse ullo modo constaret, cum dixit, eum spiritum, qui confitetur, Iesum Christum in carne venisse, ex Deo esse. Nam infiniti semper fuerunt, hodieq; sunt, qui id confitentur, & tamen non sunt ex Deo; & quidem inter ipsos illos, qui se alios res divinas docere profitentur, de quibus præcipuè hoc loco Apostolus loquitur. Nam quis est hodie inter omnes, qui multa falsa de divinis rebus aliis tradunt, & falsa ac perniciosa dogmata mentibus hominum indere curant, & interim Christianam religionem profitentur, qui non fateatur, Iesum Christum veram humanam carnem habuisse? hoc est enim, quod vulgò creditur significare* In carne venisse. *Scio equidem, quid hîc dicturi sint, & dicant, qui receptiorem Apostoli verborum interpretationem sequuntur, & quomodo huic nostræ ratiocinationi tacitè obviam eant, in suis huius loci explicationibus: sed nihil dicunt, aut dicere possunt, quod non sit coactum, & a verbis ipsius Iohannis alienum.*

num. Certum siquidem est, secundùm receptiorem ipsorum sensum, ipsis non contineri, quòd quis fateatur, Iesum esse Christum, vel aliquid tale, unde statui possit, eum spiritum, qui istud confiteatur, quod isti volunt, ipsis Apostoli verbis significari ex Deo omnino esse. Nam *quòd nomini* Iesu *additur nomen* Christi, *hoc nullo pacto pertinere potest ad ostendendum, quòd is spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, confiteatur simul Iesum esse Christum. Ponitur enim in verbis istis vox* Christus *eo sensu, ac si diceretur,* Qui dictus est Christus. *non autem ut significet Iesum revera esse Christum; aut certè non ut significet, id ab eo, de quo est sermo, agnosci. id quod apertissimum est ex sequentibus verbis, ubi eadem regula dignoscendi spiritus negativè ponitur. his enim verbis illa concepta est, secundùm quidem Græca exemplaria omnia, quæ hodie extant,* Omnis spiritus, qui non confitetur Iesum Christum in carne venisse (*lego enim hîc participium* ἐληλυθότα, *ut nunc opus est, secundùm communem interpretationẽ*) ex Deo non est. *Ex istis enim verbis manifestè apparet, nomen* Christi *eo sensu hîc poni, quo nos diximus; aut certè non eo, quem postremò commemoravimus, & rejecimus. alioquin Apostolus diceret, eum spiritum, qui agnoscit Iesum esse Christum, sed interim non confitetur eum in carne venisse, non esse ex Deo. id quod nullo pacto consistere potest. Nam ipsemet Apostolus in ipso initio capitis quinti hujus Epistolæ disertè ait,* eum, qui credit, quòd Iesus est Christus, ex Deo natum esse. *& paullo inferiùs eodem capite ita*

loquitur, ut ex ejus verbis manifestè colligatur, eum, qui credit Iesum esse Dei filium, vincere mundum. *Sed & in hoc ipso quarto capite v: 15. asserit, quòd*, quicunque confessus fuerit, quòd Iesus est filius Dei, Deus in ipso manet, & ipse in Deo. *Et ad finem 20. capitis Evangelii sui testatur,* quòd, qui credit Iesum esse Christum filiũ Dei, habet vitam æternam. *Ex quibus locis evidentissimè apparet, non posse hoc consistere, quòd spiritus aliquis agnoscat Iesum esse Christum, & tamen non sit ex Deo. Quandoquidem ubi fit mentio* Filii Dei, *etiamsi Christi nominatim non fiat, perinde tamen est, ac si disertè* Christi *nomen ibi esset positum;* cùm Christus & Filius Dei *idem significent; & nihil aliud sit esse Christum, quàm illum singularem Dei filium. quod dicere voluimus propter testimonia illa duo a nobis citata hoc eodem capite & sequenti, non multò post principium, ubi* Christi *nomen non legitur: sed tantùm* Dei filii, *verùm cum articulo in Græco contextu, qui evincit, ibi de singulari illo, & omnium præstantissimo, & dilectissimo Dei filio verba fieri, & consequenter, ut dictum est, de Christo.*

Credimus satis constare, vulgatam interpretationem verborum Apostoli, & lectionem communiter receptam, in qua habetur, quòd omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est, *quamvis alioqui possit ipsis Apostoli verbis convenire: tamen sustineri nullo modo posse propter id, quòd verum sensum non contineat, & satis apertum sit, ut spiritus aliquis possit dici verè ex Deo esse, non*

sati

satis fore, quòd confiteatur Iesum Christum in carne venisse, quocunq; tandem sensu phrasis ista, in carne venire, *qui ei convenire possit, accipiatur; qua de re censemus, antequam ad alia progrediamur, aliquid esse dicendum.*

Primùm igitur non est silentio prætereundum, quòd lectio, quam ii, qui Evangelici vocantur, ex Bezæ interpretatione sequuntur, non In carne *habet, sed* In carnem, *tam hîc, quàm in secunda hujus scriptoris epistola v: 7. ubi de eadem re agitur. Atqui lectio ista planè improbanda est, ut pote quæ & sensum falsissimum inducit, (cum fieri nulla ratione possit, ut Iesus Christus, qui, ut utraq; hæc appellatio docet, sine humana natura, vel extra ipsam ne considerari quidem potest, in carnem venerit) & proprietatem Græci sermonis, & usum particulæ Græcæ* ἐν *omninò tollit ac pervertit. Manifestè enim lectio ista* ἐν *ita accipit, ac si* εἰς *scriptum esset, & non* ἐν σαρκὶ, *ut legitur, sed* εἰς σάρκα *in Græco exemplari legeretur. Quamvis enim, ut alibi quoq; a nobis indicatum est, in novo Testamento valde frequenter præpositio* εἰς *idem polleat, quod præpositio* ἐν: *rarissimè tamen & ferè numquam fit, ut vice versa* ἐν *pro* εἰς *usurpetur.* Neq; *hactenus audivi citari alium locum, qui magis videatur favere sententiæ isti, quòd* ἐν *pro* εἰς *in ipso novo Testamento usurpetur, quàm ille Iohannis cap: 5. v 4. ubi vetus interpres, & cum eo alii omnes verba ista,* ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ. *verterunt* in piscinam, *id est ita, ac si Iohannes scripsisset,* εἰς τὴν κολυμβήθραν. *Verùm animadver-*

tendum primo loco est, quòd admodum sit verisimile, in loco isto esse trajectionem quandam, id est, copulam Et *quæ statim sequitur post* piscinæ *vocem, non fuisse suo loco, secundùm exquisitam Grammaticam, positam; nempe quæ secundùm istam rationem poni debuisset ante vocem istam, ita ut locus ad hunc modum legeretur:* Angelus enim secundum tempus descendebat, & in piscina turbabat aquam: *non autem, ut secundùm situm ipsorum verborum Græcorum legitur,* Descendebat in piscinam, & turbabat aquam. *Ad quod statuendum ob hanc causam moveor, quia sine dubio lectio a me loco vulgatæ substituta est convenientior, & magis cum veritate consentiens.* Neque *enim, propriè loquendo, verisimile est Angelum in ipsam piscinam descendisse; cùm hac re nihil opus esset ad piscinæ aquam turbandam: sed satis erat ipsum descendere, nempe de cœlo, & aliqua ratione, absque eo quòd ipsam piscinam ingrederetur, illius aquam turbare. Deinde verò considerandum est, tunc fortasse fieri, ut præpositio* ἐν *pro* εἰς *usurpetur, quando non est periculum ut in sua propria significatione accipiatur, & locus omnino fert, ut non aliter quàm cum significatione præpositionis* εἰς *posita esse possit, quemadmodum in loco isto evenit, si verborum ordo planè servetur.* Neque *enim in ejusmodi verbis locus ullus esse potest veræ ac propriæ significationi præpositionis* ἐν*: sed necesse est, ut pro* εἰς *particula ista posita fuerit. quod sanè non contingit in loco, quem præ manibus habemus; cùm optimè queat præpositio* ἐν *in sua propria & natu-*

rali

vali significatione, præsertim ratione habita usûs scriptorum novi Testamenti, omnino accipi. Nam *quod fortasse propter verbum* veniendi *creditum fuit, necesse esse ut hîc agatur de motu, ut ajunt, ad locum, non minùs quàm agatur, propter verbum* descendendi, *in prædicto loco Iohannis 5. hoc planè frivolum est, cùm verbum* veniendi *sæpissimè simili ratione constructum cum præpositione* ἐν *inveniatur, sine isto motu ad locum, quem isti hîc intelligunt. Intelligunt enim, necesse esse, ut caro sit id, quod rationem loci habeat, in quem ventum fuerit. Qui si vel id attendissent, quod scriptum est infrà cap: 5. v: 6. ubi dicitur* Iesus Christus venisse, non in aqua tantùm, sed in aqua & sanguine *non ita statuissent, ut statuerunt; cùm certissimum sit Christum Iesum non venisse tamquam in locum, in aquam, & in sanguinem istum, de quo ibi verba fiunt; & necesse sit, ut ibi,* venire in aqua & in sanguine, *idem sit, quod* venire cum aqua, & cum sanguine, *conservata usitatissima significatione apud sacros scriptores præpositionis* ἐν, *videlicet ut idem polleat, quod præpositio Latina* cum. *Est enim ibi non minùs quàm hîc ista Græca præpositio. Ad finem similiter 15. capitis Epistolæ ad Rom: & ad finem quarti capitis prioris ad Corinthios, & in initio secundi capitis posterioris ad eosdem Corinthios habetur loquutio ista, id est, constructio verbi* veniendi, *cum præpositione* ἐν *post se; ubi præpositio ista planè idem valet, quod* cum, *& nullo prorsus modo indicat, rem, cui præponitur, habere rationem loci, ad quem veniatur.* Non est

igitur dubitandum, quin vera lectio Latina hujus loci nostri debeat esse In carne, *non autem* In carnem; *nec posse Bezam ullo pacto excusari, qui vulgatam ac receptissimam loci lectionem in sua translatione adistum modum immutare ausus fuerit. Itaq; concludendum est, si participium* ἐληλυθότα *per infinitivum* venisse *reddi hoc loco posset, dicendum omnino fore* venisse in carne.

Videamus igitur qui sensus esse possit horum verborum, quòd quis fateatur Iesum Christum in carne venisse, & an talis esse queat, unde meritò concludatur, illum spiritum, qui hoc confitetur, planè esse ex Deo. Suprà jam exposuimus, quid credamus significari loquutione ista venire in carne, *quæ significatio si admittatur, non video, quomodo is, qui confiteatur Iesum Christum in carne venisse, omnino sit ex Deo. Nihil enim impedit, quominus quis confiteatur, Iesum Christum, id est, ut dictum fuit, Iesum, qui dicitur Christus, non modo mortalem hominem fuisse, sed etiam innumeris malis, & deniq; ipsi cruentæ morti obnoxium, nec tamen sit ex Deo. immo hæc ipsa de Christo confiteri, vel potiùs contendere, ut antea docuimus, eorum quodammodo proprium perpetuò fuit, qui negāt, ipsum Iesum esse Christū; & consequenter nulla prorsus ratione eorum spiritus ex Deo est, sive ipsi ex Deo sunt. Vix autem ulla interpretatio istius loquutionis inveniretur, quæ non aliquo modo cum ista nostra consentiat. Nam qui dicunt, Apostolum istius adventus Christi in carne nomine voluisse significare, adversus eos, qui ajebant, corpus Christi non fuisse verum corpus & carnem*

um, ut aliorum hominum est, sed phantasticum vel alterius substantiæ quàm caro sit, quamvis caro esse videretur, Iesum Christum verum corpus humanum, veramq́ carnem habuisse, isti, inquam, eam significationem amplectuntur, quæ a nostra non discordat, quatenus in nostra quoq́ ponitur, quòd Christus homo mortalis fuerit. Quicquid sit, idem planè de significatione ista dicendum apparet, quod de nostra, quatenus ad hoc attinet, quòd is, qui confiteatur Iesum Christum in carne venisse, non propterea ex Deo esse dici meritò poßit. Possemus idem ostendere planè evenire, etiamsi quis legat in carnem. *Verùm quia jam istam lectionem rejecimus, & falsam esse docuimus, non est quod illius ullam rationem nunc habeamus: sed tantùm, cùm nulla alia loquutionis* veniendi in carne *sese nobis offerat, præsertim quæ possit sensum Apostoli verum esse ostendere, si dixisset, eum spiritum, qui confitetur Iesum Christum venisse in carne, esse ex Deo, occurrendum nobis est cuidam exceptioni, quæ ratiocinationi nostræ objici posset. Dicet enim fortasse quispiam, verba Apostoli, posito, quòd dicat, eum spiritum ex Deo esse, qui confiteatur Iesum Christum in carne venisse, non ita esse accipienda, ac si simpliciter & absolutè velit dicere, ejusmodi spiritum ex Deo esse: sed tantùm secundùm quid, id est quatenus istud confitetur; ut breviter aliud nihil Apostolus facere voluerit, quàm docere, verissimum esse, seu divinam hanc esse veritatem, quòd Iesus Christus in carne venerit. Ista exceptio, quamvis fortasse speciosa alicui videri possit, nullo pacto est admittenda; cùm apertissimè constet, ut dictum a nobis*

fuit,

fuit, Iohannem tradere hic regulam, (nempe generalem) per quam dignosci possint spiritus, an sint nec ne ex Deo. adeò ut, quicquid extra hoc dicit seu continet regula ista, non possit esse illud ipsum, quod per ipsam regulam doceri debemus: sed tantùm indicium & argumentum ejus. Apertissimè, inquam, in illis verbis, In hoc cognoscitur spiritus Dei, *continetur universè, esse Dei spiritum, aut non esse; ita ut id, quod postea subjungitur, & illud ipsum est, quod significatur per pronomen demonstrativum* hoc, *quod præcessit, necessariò id esse debeat, unde universè dignosci possit, an spiritus aliquis nec ne ex Deo sit.*

Ponit igitur divinus scriptor noster, tamquam signum infallibile, ut possint dignosci spiritus, an sint ex Deo nec ne, Confiteri Iesum Christum, qui in carne venit; adeò ut, quemadmodum is spiritus, qui hoc habet, ex Deo omnino esse censendus est: sic contrà is, qui hoc non habet, sit planè censendus non esse ex Deo. Quomodo verò signum istud explicari atq; intelligi debeat, suprà exposuimus, & iterum, si opus fuerit, idem repetemus. Nam *posset aliquis dubitare de infallibilitate, ut sic loquar, signi hujus, & credere, posse fieri, ut quis, doctrinam de divinis rebus quasi divinitus inspiratam proponens, signum istud habeat, & tamen sit falsus doctor, & ejus spiritus non ex Deo. quandoquidem videmus, doctores pontificios, qui sine dubio cultus falsos in religione & alia docent, ex quibus efficitur, ut ii, qui ipsis credunt, non sint ex vera Dei ecclesia, & consequenter arguant, istos esse falsos doctores, nihilo-*

hilominus tamen confiteri Iesum Christum, qui in carne venit.

Prius quàm ad hoc, propiùs ad rem accedendo, respondeamus, oportet generali quadam ratione ita respondere, ut certi esse possimus, ratiocinationem istam non esse validam. Hoc fiet, si hic dicamus id, quod suprà jam diximus, nempe, certum esse ex testimoniis hujus ejusdem divini scriptoris, quòd is, qui credit Iesum esse Christum, ex Deo natus est, & vitæ æternæ est particeps. Iam nulla ratione fieri potest, ut id, quod, si credatur, satis omnino est ad hoc, ut quis sit ex Deo, & salutis æternæ particeps, idem, si doceatur, non sit satis ad doctrinam illius, qui sic docet, salutarem reddendam, & ad efficiendum, ut ea verè ex Deo esse dici queat. Hinc apparet manifestè, rationem istam ab exemplo pontificiorum ductam non esse bene conclusam. cujusce rei causa est, quòd in ea formanda non bene intelligitur, quid sit confiteri Iesum Christum, qui in carne venit; & æquivocationis fallacia committitur. Est enim memoriâ repetendum, apud Iohannem hoc in loco agi de hoc, ut quis confiteatur Iesum Christum, id est, illum pro suo servatore, & divino domino habeat; quod licet pontificii doctores videantur facere, tamen revera non faciunt. Cum enim docent ea, quæ pugnant cum præceptis ipsius Dei per Christum datis, & cum majestate ac divino imperio ipsius Christi, tunc confessionem suam, quòd Iesus sit Christus, & Servator noster, ac divinus Dominus, irritam faciunt, & quodammodo revocant atq; abjurant. Sunt qui, respondendo, ut nos facimus, ad exemplum istud magistrorum pontifi-

pontificiorum, magnam vim in eo inesse censeant, quòd illi non fateantur illum Iesum Christum, qui in carne venit; & nosmetipsi alicubi hoc attigimus nempe, quia eum, qui in carne venit, Iesum Christum, qui nullus alius & nec præter neque ante ipsum, quàm homo ille Iesus Nazarenus, qui tunc demum extitit, cum ex virgine natus est, non confitentur esse verum Dei filium, & sic pro vero Christo non habent; nisi quatenus cum eo juncta est, ut illi arbitrantur, divina quædam natura, eademque æterna, qua potissimùm, immo perfectè atque omnino contineri volunt Dei filium unigenitum. Verùm, judicio meo, multò major est vis in eo, quod antè a nobis dictum fuit; præsertim si consideretur, quòd apud Apostolum in signo isto infallibili, de quo agimus, explicando fit quidem mentio, quòd Iesus Christus in carne venerit: sed non ob aliam causam, nisi ut id attingatur, & tacitè refellatur, quod moveat multos ad dubitandum, ne Iesus Nazarenus non esset verus Christus, & salvator noster; adeò ut ipsi falsi prophetæ, qui id docebant, potissimum fundamentum doctrinæ suæ, quòd scilicet Iesus non esset Christus, in hoc ponerent, quòd Iesus iste in carne venisset, id est, ut suprà exposuimus, multis malis, & ipsi crucis morti subjectus fuisset. Cùm igitur Iohannes non ob id faciat mentionem in isto signo suo, quòd Iesus Christus in carne venerit, quia hoc ipsum credere sit necesse, quidquid exceptionis inde trahi potest, ad declinandum, quominus magistri pontificii pro divinis magistris haberi queant, ob id videlicet, quòd ipsi istud revera non confiteantur, non admodum firmum, sententiâ quidem meâ, censendum

est.

est. Quare ad explicationem rectè formandam satis id esse debet, quod nos antè attulimus de falsis cultibus, & aliis rebus, divinæ voluntati per Christum patefactæ adversantibus, quæ in istorum magistrorum doctrina continentur.

Esset hic occasio disserendi de loco illo celebri apud Paulum 1. Cor: 3. de ædificantib⁹ super verum fundamentum, quod est Christus Iesus. Videtur enim ex metaphorico sermone, quem ibi Paulus habet, posse concludi, quòd quis Iesum Christum confiteatur, & pro vero Christo & servatore nostro in doctrina sua illum habeat, atq; aliis proponat: & tamen in ipsa doctrina tradenda ita erret, ut non possit ejus spiritus dici esse spiritus Dei; & sic videtur dubitandum, ne signum a Iohanne hic datum non sit infallibile. Sed quia diligens examinatio loci istius, qua opus esset ad exactam explicationem difficultatis prædictæ, & ad omnem inde provenientem dubitationem penitus tollendam, nimis longam disputationem requireret, propter loci summam obscuritatem, propterea contenti erimus quædam pauca dicere, quæ satis esse possint ad quemlibet veritatis amantem a dubitatione ista liberandum. Primùm igitur considerandum est, ex verbis Pauli in loco isto non omnino colligi, quòd ii, qui falsa docent, qui intelliguntur per eos, qui ligna, fœnum, stipulam superædificant, teneant ipsi fundamentum istud confitendi Iesum Christum. hæc enim sunt Pauli verba: Secundum gratiam Dei, quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat. Vnusquisq; autem videat, quomodo

modo superædificet. fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Iesus Christus. *Certè primùm in his verbis non modò non apparet, superædificantes istos, de quibus mox Pauli verba recitabimus, ipsum fundamentum, quod est Iesus Christus, quodque ipse Paulus jam posuerat, retinere: Verùm etiam satis constat, posse saltem fieri, ut aliquid rejiciant. immo videtur universum dubium, cujus Apostolus mentionem facit, non bene superædificandi, inde pendere, quod fundamentum istud revera non retineatur, sed aliud pro ipso substituatur. hoc enim planè indicant verba ista:* Videat quomodo superædificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, *&c. Sed videamus deinde, quid Apostolus addat. sic autem inquit:* Qui superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, uniuscujusque opus manifestum fiet. *Ex his verbis potest quidem videri id colligi, quòd scilicet isti ipsi superædificantes ligna, fœnum, stipulam, id est, falsa & futilia docentes, retineant fundamentum, hoc est Iesum Christum, & propterea ipsum in doctrina sua confiteantur. disertè enim fit* mentio ædificandi super hoc fundamentum, & *consequenter lignorum, fœni, stipulæ super fundamentum hoc ædificatorum. Verùm animadvertendum est verba ista,* superædificat super fundamentum hoc, *posse aliter accipi, atq; modò dictum est; ita videlicet, ut nihil aliud significent, quàm quòd, ubi Apostolus Iesum Christum prædicaverat, & fundamentum istud*

stud posuerat, ibi alii falsas & inanes atq; futiles doctrinas docerent. ita ut illud, super fundamentum hoc, *aliud nihil significet, quàm* ibi, ubi hoc fundamentum fuit jam positum: *non autem declaret, quòd fundamentum istud revera ab istis superædificantibus retineatur; quippe qui, ut præcedentia Apostoli verba a nobis leviter examinata docent, possent quidem esse tales, qui fundamentum istud retineant: sed possent etiam tales esse, qui aliud fundamentum ponant, unde fiat, ut, quicquid superstructum ab ipsis fuerit, censeri debeat, si examinetur ad divinum illum ignem, qui aliquando palàm extiturus est, ut inferiora Pauli verba docent, tamquam ligna, fœnum, & stipula ad ignem communem examinata: quemadmodum contrà, quicquid illi superædificaverint, qui fundamentum istud, quod a Paulo positum fuit, revera retinent, futurum sit tamquam aurum, argentum, & lapides pretiosi, ad eundem modum examinati. Breviter, tota vis in eo est, quòd superædificare super fundamentum illud, a Paulo positum, est æquivocum, ut scilicet possit intelligi, quòd quis, postquam Paulus illud fundamentum jecit, ædificet, & hoc tantùm per verba ista significari; & possit etiam ita intelligi, ut præterea super istud ipsum a Paulo jactum fundamentum, tamquam id, in quo ædificatio fundetur, superædificatio ista fiat. Sed eo præterea concesso, quòd isti ipsi, qui ligna, fœnum, & stipulam dicuntur superædificare, retineant fundamentum a Paulo positum: hoc tamen ipsum rursus æquivocum est; cùm possit dici retentum fundamentum istud, si ii, qui superædificant, fateantur, ut ponti-*

ficii faciunt, Iesum esse Christum, seu Iesum Christum confiteantur: cùm tamen interea id non ita faciant, ut fieri debet, & ut faciunt ii, qui secundùm alteram & magis propriam significationem istud fundamentum retinent, confitentes ac profitentes in doctrina sua ipsum Iesum Christum, id est ejus præcepta omnia iis, quos docent, proponentes, & circa ea, quæ ad ipsam Christi Iesu dignitatem & majestatem pertinent, nihil errantes, nihilvé prorsus ex iis detrahentes, quatenus saltem necessarium est ut quisq; credat ac teneat, si ipsi Iesu Christo velit debitum & necessarium ad salutem nostram cultum præstare, & de ipsius in nos divino imperio nihil dubitare, de quo nimirum unusquisqúe, qui salvus esse velit, persuasus omnino esse debet.

Explicatâ regulâ ab Apostolo affirmativè positâ, quam tradit ad dignoscendos spiritus, an ex Deo sint, eâq; ab iis, quæ illi objici posse videbãtur, ut arbitramur, defensâ: explicanda nobis est eadem regula, ab eodem statim negativè subjuncta; quæ quidem in codicibus Græcis nihil differt ab ea, quæ affirmativè posita est, nisi ipsis negationibus, quæ illi adduntur. Sic enim verba Græca sonant: Et omnis spiritus, qui non con-
3. fitetur Iesum Christum, qui in carne venit, ex Deo non est. *Habetur siquidem hîc in textu Græco idem participium ἐληλυθότα, quod in superiore affirmativa regula vulgò redditum fuit a recentioribus interpretibus voce infinitivi* venisse; *qua in re utrobiq; habent sibi consentientem Syriacum interpretem, quod ad ipsum sensum attinet. Is enim reddidit participium istud hisce duabus vocibus,* quòd venit, *idem* pla-

planè valentibus, ac vox ista infinitivi. Iam verò apud veterem Latinum interpretem hæc regula negativè posita non paullo aliter legitur, ad hunc videlicet modum : Et omnis spiritus, qui solvit Iesum, ex Deo non est. *Quæ lectio ut a Syriaco interprete non agnoscitur: sic nullum hodie invenitur habere sibi consentiens Græcum exemplar; nec fortasse apud antiquos scriptores Græcos ejus indicium reperitur ullum, nisi apud Socratem ecclesiasticæ historiæ scriptorem lib: 7. cap: 32. ubi adversus* Nestorium *quodammodo disputans affirmat, in veteribus codicibus, nempe Græcis, lectionem istam extare: sed eam ab iis, qui ex uno Christo, quemadmodũ* Nestorius *faciebat, duos facere volebant, statuentes videlicet, alium esse filium Mariæ, & alium filium Dei, expunctam fuisse, & pro ea scilicet aliam repositam; cujus rei testes nominat antiquiores scriptores. Verumtamen hoc Socratis testimonio non obstante, parùm omnino verisimile videtur, veram lectionem esse eam, quam Latinus codex habet. Primùm quia, si ita legeretur, Apostolus nimis obscurè loquutus fuisset, nihilq; inveniretur, sive ante, sive post verba ista in tota epistola, quod lucem tantæ obscuritati afferre posset. Quòd si pro nomine* Iesu *legeretur nomen* Christi *aut* Filii Dei, *aut saltem* Iesu Christi, *aliquantò minor esset obscuritas. Deinde, si quis animadvertat ad modum opponendi, id est opposita enunciandi, quem ubiq; Apostolus tenet, numquam credet aliter ipsum scripsisse, quàm ut Græci codices hodie habent. Solet enim, ut quisq; per se animadvertere potest, Iohannes ista opposita iisdem ferè verbis enunciare, ex-*

ceptis tantùm negationibus, quæ oppositum affirmans a negante distinguant, & oppositionem istam faciant. Quamobrem a Græca olim vulgata lectione, & hodie solâ, nihil omnino recedendum arbitror; & potiùs credendum, in quibusdam Græcis exemplaribus antiquitus ita lectum fuisse, ut Latina vetus editio habet, (si modò hîc fraus nulla intervenit) quia fuerint, qui testimonio aliquo tamquam divino istos voluerint refutare, qui idem quod Nestorius de IesuChristo sentiebant.

Iam quod attinet ad ipsam regulam negativè positam, nimirum ut habetur in Græco contextu, animadvertendum est, non sine causa illam ab Apostolo positam fuisse: quamvis fortasse cuipiam satis futurum fuisse videri posśit, si regulam affirmativè tantùm posuisset, quippe ex qua videatur id consequi, quod continet eadem regula posita negativè. E quorum numero facilè possunt esse ii, qui in enunciationibus, quæ reciprocè convertuntur, tantum momenti ponunt, ut arbitrentur, posse illarum vi argumenta construi adversus receptas regulas receptamq; argumentorum formam. De quibus aliquid suprà diximus, & hîc repetimus, eos vehementer falli, & Apostolum optimè fecisse, qui eandem regulam negativè expressis verbis posuerit. Quamquam enim verissimum est, & facilè potest unicuiq; religionis Christianæ non ignaro constare, quòd, quemadmodum spiritus, qui confitetur Iesum Christum, qui in carne venit, ex Deo est: sic spiritus, qui hoc non confitetur, ex Deo non est: non tamen hoc ex illo necessariò sequitur; & posset, quod attinet ad vim, quæ continetur ipsâ enunciationum formâ, hoc esse falsum,

quam-

quantumvis illud esset verum. immo qui ad istum modum concludunt, & ex priore posterius colligunt, manifestè consequentis fallaciam committunt. si quis dixerit, exempli causa, eum, qui, postquam Iesu Christi cognitionem habuit, in ejus præceptis servandis perpetuò ad mortem usq; constans fuerit, omnino salvum fore, is sine dubio verissimum dixerit: & tamen nullo pacto poterit hinc concludi, eum, qui perpetuam istam constantiam minimè habuerit, non fore salvum. certè ejusmodi hominem nihilominus salvum esse posse, & communiter Theologi statuunt, & verum esse aliqua ex parte intelligi potest ex iis, quæ suprà disputavimus de hominibus in Christo renatis, an possint nec ne peccatum ullum committere, & postquam lapsi fuerint per pœnitentiam renovari. Rectissimè igitur factum est, ut Iohannes regulam, quam priùs affirmativè posuerat, negativè quoq; postea posuerit, ne ullum dubium circa hanc rem existere posset, & regula ab ipso tradita in utramq; partem firmissima esse ejus aperto testimonio, qui eam tradidit, constaret. Cumq; nihil nobis sese offerat, quod huic regulæ, quatenus negativè ponitur, sic possit objici, ut nonnihil objici posse eidem videtur, quatenus affirmativè ponitur, non est, cur hic ampliùs immoremur. Vnum tantùm monere vos volui, apud Syriacum interpretem non legi secundo loco, sive in regula negativè posita, nomen Christi, *sed tantùm* Iesu, *ad hunc modum:* Et omnis spiritus, qui non confitetur, quòd Iesus venit in carne, non est ex Deo. *Putavit enim, ut ego suspicor, interpres iste, non posse hoc consistere, ut hic nomen* Christi *habeatur;*

beatur; cùm ex eo, quòd Iesus sit Christus, necessariò consequatur, illi nihil deesse; & propterea quòd is, qui hoc vel apertè vel tacitè agnoscit, non possit ullo pacto dici non esse ex Deo: spiritum autem istum, de quo regula dicit, eum non esse ex Deo, Iesum ut Christum agnovisse, ipsius regulæ verba ostenderent, si nomen Christi in ea legeretur. Sed falsus sine dubio est interpres iste judicio & ratiocinatione hac, ut opinor, sua, ut ex iis intelligi potest, quæ antè de hac ipsa Christi appellatione in hac regula posita disputavimus, refellentes ratiocinationem inde ductam huic similem, quam isti interpreti in mentem venisse suspicamur. Diximus enim, idq; verissimum censendum est, Christi nomen idem hîc pollere, nec quicquam ampliùs, ac si dictum fuisset, qui dicitur, seu, qui dictus est Christus.

Postquam Iohannes negavit, spiritum, qui non confitetur Iesum Christum, qui in carne venit, esse ex Deo, statim subjungit: Et hic est antichristus, ut quidem Latina exemplaria habent. Sed malè omnino. Nam ex Græco & Syriaco textu legendum est: Et hic est antichristi, hoc est, Hic spiritus tantùm abest ut sit ex Deo, ut sit Antichristi spiritus, quo nihil magis, ut ipsi Christo, sic Deo adversari potest. Indicavimus antea, Iohannem, cum monet hoc in loco, ut pseudoprophetæ caveantur, idem reipsa dicere ac monere, quod suprà capite 2. hac de re monuit. Et sic videbimus, quòd quemadmodum ista duo hujus Epistolæ loca in eo consentiunt, quòd isti falsi prophetæ negarent Iesum esse Christum: sic in quibusdam aliis, huic rei ab Apostolo additis, consentiunt. Nam capite 2. similiter ut hîc Antichristi

tichristi mentio fit, & dicitur, eum, qui negat Iesum esse Christum, esse antichristum. unde fortaßis vetus interpres transtulit quodammodo in hunc locum verba ista, Hic est antichristus. *Sic enim ibi legitur. Et quemadmodum superiùs dictum fuerat, quòd ii, ad quos Iohānes scripsit, audissent, quòd antichristus venturus esset: sic & hoc in loco pergens Apostolus ait:* de quo audistis quoniam venit. *Nec ulla est differentia inter utrumq́ locum circa hoc, nisi quòd ibi de ipso Antichristo, hîc verò de ipsius spiritu verba fiunt. Nam illud,* de quo, *quod hîc habetur, non ad* Antichristū, *sed ad* spiritum *referri debet. In Græco enim relativum istud est neutri generis, quemadmodum & nomen* spiritus; *cùm* antichristi *nomen sit generis masculini. Verum quidem est, quòd quidam, ut Beza testatur, arbitrantur veram lectionem Græcam esse, non* ὃ ἀκηκόατε, *sed* ὃν ἀκηκόατε, *quasi absurdum sit dicere de Antichristi spiritu, quòd sit venturus, quod si de Antichristo dicatur, nemo non videat convenientissimè dictum esse. Sed sine dubio, ut Beza quoq́ sentit, falluntur isti; nec ulla est causa, quominus de antichristi spiritu dici convenienter possit, quòd sit venturus. Quod autem videtur adversus istos planè evincere, vulgatam lectionem Græcam germanam esse, hîcque agi non de ipso Antichristo, qui venturus sit, sed de ipsius spiritu, quod, inquam, attinet ad ipsa verba, quamvis sententia eadem sit, illud est, quod illico hîc subjungitur,* Et nunc in mundo est jam. *Neq́ enim verum est, jam tum fuisse in mundo Antichristum, illum, inquam, singularem, & omnium maximum Antichristum,*

stum, qui videlicet hic nominatur, ut apparet ex articulo ipsi Antichristi nomini præposito: sed de ipsius spiritu verum erat, jam illum in mundo esse, cum hæc Iohannes scripsit. Nam idem quoq; prædicto loco secundi capitis dicit, jam multos antichristos extitisse, quod planè indicat, ipsum Antichristi spiritum, quamvis non plenè ac perfectè, quemadmodum futurum erat, cum ipse ille magnus Antichristus advenisset, jam tamen aliquo modo in mundo fuisse. Dicit quidem, ut paullo antè indicavimus, ibidem Iohannes, Hic est Antichristus, *de eo verba faciens, qui negat Iesum esse Christum: sed non propterea dicere vult, quamvis jam multi extitissent, qui negarent Iesum esse Christum, ipsum illum magnum Antichristum jam extitisse: sed figurata loquendi ratione, quia videlicet isti in eo cum magno illo Antichristo conveniebant, quòd negarent Iesum esse Christum; propterea dicit, illum esse Antichristum magnum, qui istud neget; & consequenter, jam tum antichristum illum magnum extitisse; si modò ista consequentia admittenda est. Verùm in loco nostro, non per consequentiam quandam, eamq; ex figurato sermone proficiscentem: sed disertè diceret, singularem illum Antichristum jam esse in mundo, si ipsius verba non ad Antichristi spiritum, sed ad ipsum Antichristum referenda essent. Vt autem meliùs intelligatur, quo sensu Iohannes dixerit in secundo capite verba illa,* Hic est antichristus, *& perspiciatur, non propterea dictum ab eo fuisse, singularem illum Antichristum jam existere, consulantur ea, quæ in loco isto explicando superiùs a nobis dicta sunt.*

Asse-

Asserit igitur Iohannes, *eum spiritum, qui negat* Iesum Christum, *qui in carne venit, esse Antichristi spiritum, istumq́ spiritum tum fuisse in mundo, cum ipse ista scriberet. quod ut rectè intelligatur, necesse est rectè percipere, quid sit* Iesum Christum venisse in carne. *Quamvis enim de hoc ipso præcipuè hîc non agatur, sed de confitendo nec ne ipso IesuChristo, id est, pro suo servatore, divinoq́ domino nec ne habendo: tamen quia, ut dictum fuit, isto adventu Iesu Christi in carne continetur causa, cur dubitarent homines de confessione ista, & propterea ejus hîc ab Apostolo fit diserta mentio, non est ulteriùs progrediendum, nisi priùs aliquid a nobis dictum fuerit ad confirmandam sententiam nostram antea expositam circa id, quod iste adventus Christi in carne significet. Accipitur enim ab aliis plerisq́, tam, inquam, ab iis, qui legunt* In carnem, *quàm ab illis, qui legunt* in carne, carnis *nomen ita, ut simpliciter significet verum corpus humanum. Nos autem, ut ex nostra suprà exposita sententia intelligi potest, nomen* carnis *eo sensu potissimùm accipimus, ut significet afflictiones, & ipsam cruentam mortem. quod videtur nobis confirmari posse duobus testimoniis ex una & eadem Epistola ad Hebræos desumptis. Prius est cap: 2. v: 14. in verbis illis:* Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse consimiliter participavit eisdem, ut per mortem destrueret eum, qui habebat imperium mortis, *&c. Quamvis enim nomina* carnis *&* sanguinis *alibi soleant significare ipsam naturam humanam, ipsamq́ humanæ naturæ corruptibilitatem,*

& imbecillitatem, ut in Epist: ad Galatas cap: 1. v: 16. ubi carnis & sanguinis *fit mentio cum manifesta significatione naturæ humanæ atq; mortalis; ita ut verba illa*, continuò non acquievi, *seu potiùs* non contuli carni & sanguini, *id est, cum carne & sanguine, idem valeant, ac si dictum fuisset*, Non contuli cum hominibus mortalibus. *Et in Epistola priore Corinth: 15. v: 50. ubi similiter verba illa*, Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, *ita sine dubio interpretanda sunt, ac si Apostolus dixisset*, Corpora ista nostra humana, hancque corruptibilem nostram naturam, non posse regnum Dei possidere: *tamen in prædicto loco Epistolæ ad Hebræos, ex iis, quæ antecedunt, & quæ sequuntur, apparet, quòd, etsi istis nominibus* carnis & sanguinis *possit significari ipsa humana natura corruptibilis & mortalis: tamen potissimùm per illa significantur afflictiones & mors ipsa, cui Dei fideles & ipsius Christi, qui sunt* pueri *illi, de quibus ibi fit mentio, sunt obnoxii. Satis enim constat, Apostolum ibi verba facere de Christi perpessionibus & morte, quam debuit illum subire, ut eos, qui servandi a Deo illi erant traditi, verè servare posset; & illos patiendo ac moriendo ad eandem subeundam animare, atq; alacres reddere. Alter locus est adhuc, judicio meo, evidentior, & eò magis ad propositum nostrum faciens, quòd ibi simplex nomen* carnis *habetur, ut in loquutione, de qua agimus, scilicet* venire in carne. *Est, inquam, locus iste cap: 5. ejusdem Epistolæ v: 7. in verbis illis:* Qui in diebus carnis suæ preces & supplicationes ad eum,

eum, qui possit salvum facere illum a morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, &c *Ubi nemo non videt, si* vox carnis *accipiatur simpliciter pro natura humana & mortali, plurimum efficaciæ & elegantiæ detrahi sensui istorum verborum, neque per ea id ob oculos poni, quod scriptor ille divinus sine dubio ponere voluit, atque ostendere, quòd Christus in afflictionibus illis maximis, quæ mortem ipsius cruentam antecesserunt, & in ipsa jam morte constitutus, ad Deum supplex se convertit, orans, ut se a tantis cruciatibus, & a tanta morte liberaret; & sic docere, quòd, quemadmodum Pontifex Aaronicus propter infirmitatem, qua circumdatus erat, ut videlicet a malis, quæ ab ea proficiscebantur, liberaretur, Deo offerebat: sic similiter Christus obtulit ad Deum preces, ut liberaretur a tantis malis, quibus ante mortem vexabatur, & deniq; ab ipsa morte. id quod fecisse Christum apparet, primùm in horto, dum oravit, ut, si fieri posset, transiret a se calix ille. deniq; in ipsa cruce, cum clamavit, Deum suum compellans, cur se dereliquisset; in illiusq; manum suum spiritum commendavit. Nam si dicas, & sic dicentem scriptorem illum facias, Christum ista fecisse, cum adhuc homo mortalis esset, totum pondus ferme atq; efficacia ipsius scriptoris verborum perit; quæ tota conservatur, si facias illum dicentem, Christum hoc fecisse eo tempore, quo tanto auxilio potissimùm indigebat, & ita interpreteris verba illa,* In diebus carnis suæ, *ac si dictum esset,* tunc, cum afflictionibus illis magnis premeretur, & cruentam ipsam mortem jam præsentem haberet.

Nec

Nec quemquam moveat, quòd fiat isthic mentio dierum, *quasi hoc non possit accommodari ad prædictas afflictiones & mortem, quippe quæ aliquot dierum spacium minimè occupaverit.* Namq; *si rectè considerentur afflictiones, quibus Christus pressus fuit, dum a Iudæis quæreretur ad necem, videbit quisque, illas satis multorum dierum spacium occupare. Adde quòd in* diebus *potest, ni fallimur, figuratè accipi pro eodem, quod est* in tempore. *Iam igitur ex istis locis duobus, quæ attulimus, & breviter expendimus atq; explicuimus, satis, ni fallimur, confirmatur sententia nostra, ut* Christum venisse in carne *idem sit, ac, dum suum munus in terra obivit, afflictionibus circumdatum fuisse, & tandem ipsam cruentam mortem subjisse.*

Postquam Iohannes tradidit regulam suam, qua dignoscantur spiritus, ex Deo nec ne sint; & affirmavit, Antichristi spiritum jam tum in mundo fuisse: quia videlicet jam erant, qui negabant Iesum esse Christum, idq; ob eam causam, quòd istis malis, de quibus diximus, in munere suo obeundo, & dum in terris esset, subjectus fuisset; & sic consequenter monuit eos, ad quos scribit, ut sibi ab istis caveant, nevé illis ullam fidem habeant; ne videatur ulla ratione diffidere fidei ac constantiæ horum ipsorum ad quos scribit, hæc verba subjungit: Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis e-
ỽ 4. um, quoniam major est, qui in vobis, quàm qui in mundo. *Hìc apparet, quod antea diximus, de consensu istius loci cum loco capitis secundi, ut in monendo, ne sibi imponi permittant a talibus falsis prophetis: sic etiam in aliis quibusdam rebus, huic monitioni adjunctis,*

junctis, seu ipsius monitionis occasione dictis. His enim verbis, quæ modò recitavimus, eadem sententia omnino continetur, quæ in illis secundi capitis: Et vos unctionem habetis a sancto, & nostis omnia; *unà cum aliis, vel mox ibi adjunctis, vel postmodum in eandem sententiam repetitis. quamvis alioqui verba ista secundi capitis cum his hujus capitis quarti non videantur magnam conformitatem habere. Nam quod ibi dixit, eos* habere unctionem a sancto, *hic dixit,* eos esse ex Deo; *quod rursus ibi est,* nostis omnia, *hic est* vicistis eum, *ut quidem habet vulgata editio Latina.* Nam *Græca exemplaria, & Syriaca interpretatio non* eum *habet, sed* eos. *Interim veteris interpretis lectio non videtur esse spernenda; verisimileque est, eum habuisse Græcum codicem, ubi non* αὐτοὺς *legeretur, sed* αὐτόν. *Nam certè non habet, si rationem Grammaticæ spectes, pronomen istud, si plurali numero efferatur, quò referri possit: cùm habeat omnino, si efferatur singulari numero, nempe secundùm ipsum veterem interpretem, nomen* Antichristi, *ad quem nimirum idem interpres refert id totum, quod proximè legitur ante verba a nobis recitata. Quod si, ut nos quidem docuimus, non ad ipsum* Antichristi *nomen, sed ad spiritum ejus ista pertinent, habebit nihilominus pronomen istud relativum, singulari numero prolatum, quò referatur: tantùm non erit tum legendum in Græco contextu* αὐτόν, *ut antè diximus, sed* αὐτὸ, *neutro scilicet genere, ut ad nomen* spiritus, *quod neutri generis in Græco est, accommodari possit. Verumtamen non credimus recedendum esse a Græca & Syriaca*

riaca lectione, & statui debere censemus, pronomen istud referri ad falsos prophetas, qui non modò in initio hujus monitionis fuerūt a Iohanne expreßè nominati, sed etiam tacitè nominati fuerunt in proximis antecedentibus verbis. Quid enim aliud est, quòd jam existeret antichristi spiritus in mundo, nisi quòd jam, ut antea Apostolus loquutus fuerat, multi falsi prophetæ in mundum exiissent? Iam id, quod addidit Iohannes, quoniam major est, qui in vobis, quàm qui in mundo, *virtute continetur similiter in iis, quæ capite secundo sunt scripta, dum unctio illa, quam a Deo per Christum isti acceperant, non parùm commendatur atq; extollitur; præsertim cùm secundùm linguæ Grææ rationem, verba illa,* qui in vobis, & qui in mundo, *videantur legi posse,* quod in vobis, &, quod in mundo; *neq́ue huic rei aliquid obstet, nisi quòd vox μείζων, quæ secundum hanc lectionem* majus *sonare deberet, per ω scripta est, non autem per ο, ut neutrum genus requirit: (Nam de accentu, quo caret pronomen demonstrativum ὁ, nihil est curandum, cùm antiquitus sine accentibus scriberetur) sed potuit facilè hîc esse lapsus librariorum, immo etiam aliorum eruditiorum, qui non animadverterint, hîc esse sermonem de spiritu, qui, ut sæpiùs dictum fuit, neutri generis in Græco est. Nam si ad hunc modum, ut nos quidem arbitramur, locus secundum Grææ linguæ rationem explicari poßit, quilibet animadvertere potest, hunc locum consentire cum illo secundi capitis, ubi* unctio *illa prædicatur; cùm ea non fiat nisi per spiritum, per spiritum, inquam, sanctum, qui in hoc loco opponitur*

spiri-

spiritui, qui in mundo est: *quemadmodum spiritus sanctus in illis erat, ad quos, & de quibus Apostolus loquitur. Nam 1. Cor: 2. v: 12. & alibi* spiritus sanctus, *seu* spiritus Dei, mundi spiritui *opponitur. Iam sive legantur hæc verba, ut vulgò Græcè leguntur, & in aliis linguis sunt reddita; sive ad eum modum, quem nos proposuimus vobis examinandum; illud certum est, debere in Græcis verbis subaudiri verbum* est, *ita ut Latinè legatur,* qui in vobis est: *quemadmodum ipse vetus interpres locum reddidit, & unà cum eo interpres Syriacus, & alii recentiores Latini: sed hæc est differentia inter utramq; lectionem, nostram scilicet & pervulgatam, quòd in nostra agitur, vel de spiritu, ut quidem planè verisimile esset, si ea probaretur; vel de re aliqua: in pervulgata verò agitur omnino de aliqua persona, quæ videlicet dicatur esse in iis, ad quos Apostolus scribit; & rursus de aliqua, quæ in mundo sit. Et quia nos, quamvis lectionem istam nostram considerandam commemorare voluerimus, tamen a pervulgata recedendum non arbitramur, inquiremus, quænám sit utraq; ista persona. quamquam res inquisitione egere non videtur; cùm necesse esse videatur, ut is, sive ea persona, quæ in illis esset, ad quos Apostolus scribit, sit Deus: is verò, sive ea persona, quæ esset in mundo, sit malignus ille, de quo non semel in hac Epistola fit mentio, id est diabolus. Itaq; Apostolus ait, causam, cur isti, cum quibus loquitur, vicerint illos falsos prophetas, hanc esse, quòd Deus, qui est in illis, major sit, id est potentior, quàm diabolus, qui erat in illis falsis prophetis. quamvis enim Iohannes non de eo, qui sit in falsis prophetis,*

phetis, sed de eo, qui sit in mundo, expreßè verba facit, qui videlicet, ut dictum est, sit Deo impotentior: tamen necesse est, ut mundi *appellatione falsos istos prophetas comprehendat, vel potiùs planè intelligat. quod satis apertè declarant ipsius statim sequentia verba:* Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit. *ac si diceret, Propterea* mundum *nominavi, & de eo, qui in ipso sit, mentionem intuli, cùm tamen de istis falsis prophetis, & de eo, qui in illis est, loqui velim; quia falsi prophetæ isti de mundo sunt; & quia sunt de mundo, propterea mundana loquuntur; & ita fit, ut mundani homines eos libenter audiant.* Ex *quibus Apostoli verbis, eorumq́; satis aperta sententia, facilè intelligi potest, interpretationem nostram ejus rei, quam Iohannes istis falsis prophetis tribuit, planè veram esse, & alias interpretationes non posse admitti; cùm ex nostra demum interpretatione intelligatur, rem istam, nempe doctrinam istorum falsorum prophetarum fuisse mundanam; quatenus videlicet propterea, quia Iesus Christus perpessionibus multis & cruentæ morti obnoxius fuerat, illum non confitebantur, neq́; pro vero Christo habendum esse docebant.* Namq́; *hæc doctrina duo maximè mundana continet. Vnum est, quòd non sit habendus pro suo duce ac principe is, qui in hac vita tot mala sit passus; nec pro rege populi Dei agnoscendus is, qui adeò infirmus fuerit, & omni potentia destitutus, ut suam ipsius vitam tutari nequiverit; nedum alios felices reddere potuerit, & Dei populum a servitute aspera, quæ pejor ferme ipsa morte est, liberare: & ad vitam beatiorem*

trans-

transferre, prout ex divinis oraculis, quæ antegressa erant, colligi omnino videbatur, debere conspici in illo promisso populi Dei rege, & sic in vero Christo. Alterum, quod mundanum planè est, istâ doctrinâ contentum, illud est, quòd, Christo Iesu pro vero Christo non agnito, necessariò sequitur, ejus doctrinam rejici, & pro vera non haberi. quo mundo nihil potest esse gratius; cùm Iesu Christi doctrina omnibus non necessariis voluptatibus, omni avaritiæ & pecuniarum congerendarum studio, omni deniq; ambitioni & fastui penitus adversetur. Certè neq; hæc, neq; eorum similia, consequuntur ex doctrina istorum falsorum prophetarum, si illa ea sit, quam alia quævis ejus interpretatio omnino fert. quid enim mundani, id est ejusmodi, quod mundo arridere possit eumq; ad se allicere, id habet, exempli causâ, quòd Iesus Christus non habuerit verum humanum corpus, & verè carneum, ut reliqui homines habent; vel quòd Christus non venerit in carne, id est, non fuerit substantia quædam, quæ existeret antequam ipse Iesus Christus ex muliere nasceretur? Certè hîc nihil est, quod mundum ad se allicere possit; nec ulla poterit umquam excogitari causa, cur ista, quæ interpretationibus istis continentur, magis arrideant hominibus mundanis quàm non mundanis. Et propterea, etiamsi nulla præterea alia ratio in promptu esset, qua ostendi posset, interpretationes istas admittendas non esse, neq; ullas alias earum similes, vel hæc sola, quam modò attulimus, satis esset ad eas erroris convincendas. Loquebantur igitur prophetæ isti falsi mundana, cum Iesum Nazarenum, magistrum omnis puritatis &

sanctitatis, omniúquê tolerantiæ ac patientiæ exemplum, pro vero Christo, & pro vero salutaris viæ monstratore ac doctore habendum esse negabant. Vnde fiebat, ut mundus, id est mundani homines illos libenti animo audirent, eiśq; adhærerent. Causa verò, cur prophetæ isti, id est, qui se pro prophetis venditabant, tales essent, illa planè erat, quòd ipsimet essent prorsus mundani, & ventri suo, ac commodis mundi hujus tantummodo studerent.

Videtis apertè, quid hîc vox mundi *sæpius repetita significet; unde crediderim existimari posse, idem significari per eandem vocem paullo antè in verbis Apostoli contentam, dum ait de Antichristi spiritu,* quòd jam in mundo esset: *tametsi nos, cum verba ista explicuimus, hujusce rei mentionem non fecerimus. Credimus, inquam, posse existimari, sensum istorum verborum esse, quòd jam Antichristi spiritus in mundanis hominibus esset, & in illis vim suam exerceret.*

Postquam Apostolus exposuit qualitates istorum falsorum prophetarum, qui videlicet per suam malitiam, & mundana commoda, homines ad se traherent: & hac ratione tacitè illos, ad quos scribit, monere voluit, ne turbarentur, si multi essent, qui istis falsis prophetis auscultarent: per antithesin quandam hæc verba subjungit, Nos ex Deo sumus, &, qui novit Deum, audit nos. *Voce enim* nos *eos intelligit, qui meritò possint istis falsis prophetis opponi, nempe, ut supra alibi fecit, seipsum unà cum aliis ipsius similibus, qui veram & salutarem doctrinam tenerent, eamque aliis traderent. Quod igitur dicit,* Nos ex Deo sumus

mus, *ſatis manifeſtè opponitur ei, quod antea dixit,* Ipſi de mundo ſunt. *Opponitur enim in ſacris literis, ut non ita multò antè indicavimus,* Deus, mundo; *&* Dei ſpiritus, mundi ſpiritui; *& ſuprà Apoſtolus disertè* mundum, Patri *oppoſuit; Patri, inquam, illi cœleſti, qui Deus eſt, dum ait, concupiſcentiam carnis, & alia, quæ ibi addit,* non eſſe ex Patre, ſed eſſe ex mundo. *Rurſus ei, quod dixerat,* Et mundus eos audit, *opponit,* Qui novit Deum, audit nos. *Habeant illi quantumvis multos, qui illis adhærent, id nihili eſt, nihilvé ab homine pio & cordato faciendum; cùm nullus ex iſtis ullius veri pretii homo ſit; quippe cùm omnes ejusmodi homines vitiis & vituperatione dignis qualitatibus aliquo modo ſaltem ſint capti atq; irretiti. Contrà ſint quantumvis pauci ii, qui mihi & aliis mei ſimilibus adhærent, & doctrinam noſtram ex animo amplectuntur, ii ejusmodi homines ſunt, qui maximi pretii cenſeri debeant; quippe qui Dei notitiam habeant, & moribus Deo dignis ſint præditi; quo nihil pretioſius aut præſtabilius in hac vita eſſe poteſt.*

Hic porrò notandum eſt, videri aliquam notitiam Dei in eo requiri, qui ſit Chriſti Apoſtolis, aliisq; ejus doctrinæ magiſtris, fidem habiturus, antequam hoc ab ipſo fiat. Apparet enim, idq; tota antitheſis planè ſuadet, Apoſtolum conſiderare eos, qui ipſum, & alios Chriſtianæ doctrinæ doctores, libenter audiebant, quales eſſent, non pòſt, ſed antè quàm doctrinam iſtam libenter ſuſciperent. Nam *quemadmodum cauſam exponit, cur ii, qui falſos prophetas libenter audiebant, i-*

stud facerent: sic ex altera parte similiter causam exponit, cur ii, qui veros Christi doctores libenter audiebant, id facerent. eaq́; ex ipsius verbis alia nulla est, quàm Dei cognitio; quam necesse fuit antecessisse, tamquam causam suo effectui, rei isti, quòd libenter Christi veros doctores audirent. Non potest autem talis cognitio Dei esse nisi imperfecta. Perfectior enim cognitio Dei nullo pacto haberi potest, nisi postquam quis Christi doctrinam audiverit, eamq́; susceperit. estq́; re ipsa idem hæc cognitio, quod esse ex Deo, *ut apparet ex ipsis Iohannis verbis, quæ statim sequuntur. Inquit enim per antithesin, ut solet,* Qui non est ex Deo, non audit nos. *Opponitur igitur manifestè, ex Apostoli mente,* non esse ex Deo, *ipsi* Dei cognitioni. *Quòd verò istud,* esse *vel* non esse ex Deo, *antecedat susceptionem vel rejectionem divinæ doctrinæ, & sic Evangelii, non modò ex his Apostoli verbis apertè constat: sed priùs hoc idem clarißimè docuerat ipse Christus in Evangelio ipsius Iohannis cap: 8. v: 47. dum affirmavit,* quòd, qui ex Deo est, verba Dei audit; & propterea Iudæi ipsum non audirent, *qui scilicet verba Dei loquebatur,* quia ex Deo non essent. *Cùm igitur* ex Deo esse, *in ista Christi sententia, & consequenter in ipsa, quam præ manibus habemus, Apostoli sententia, aliud nihil sit, quàm esse probum & cupidum ea faciendi, quæ Deo placent; hinc concludendum est per ea, quæ modò dicebamus, Dei cognitionem, de qua hîc Apostolus loquitur, istud idem esse. Et sanè nemo potest esse cupidus ea faciendi, quæ Deo placeant, sed neq́; etiam ullo alio pacto probitatis studio-*

su

sus, quin aliquam Dei cognitionem habeat; quandoquidem is, qui animi probi est, & id, quod rectum est, amantis, posito etiam, quòd nullam certam notitiam habeat, quòd Deus sit, id est, quidam summus omnium rerum moderator & arbiter: tamen potest iste suo modo dici Deum cognoscere, quatenus ea approbat, quæ Deo placent, & sic ipsum Deum, quamvis ignorans, approbat. Satis enim apparet, & ex iis, quæ de Dei cognitione antea disputavimus, intelligi potest, cognitione Dei in sacris literis potissimùm significari approbationem earum rerum, quæ rectæ sunt atq; honestæ, & sic cum Dei voluntate consentiunt.

Quamquam verò res ita se habet, tamen quia ista significatio cognitionis Dei ex figurato loquendi modo proficiscitur, nos suprà, cum de Dei cognitione ageremus, occasione eius, ut ostenderemus, quomodo figurata ista loquutio inducta fuerit, & ea, quæ propriè cognitio Dei dicitur, conjunctionem habeat cum altera ista, quæ figuratè sic dicta est; ingressi ibi sumus disputationem de Dei cognitione, sic propriè, aliqua saltem ratione, dicta; eamq; divisimus in perfectam & imperfectam, & quæ ad utraq; pertinent, & cognitu necessaria esse duximus, explicare conati sumus, negligentes interim hoc idem facere circa cognitionem Dei istam figuratè sic dictam. Quare cùm prorsus locus hujusce rei nobis materiam & occasionem præbeat, rectè est, ut hîc id faciamus, quod ibi non fecimus.

Dicimus igitur, hanc Dei cognitionem, quæ aliud nihil est quàm animi probitas, & studium ea faciendi, quæ Deo probantur, dividi similiter in perfectam &

imperfectam. Imperfecta siquidem probitas animi, & studium imperfectum ea faciendi, quæ Deus probat, etiam in iis invenitur, ut antea diximus, qui de Deo non audiverunt; & multò magis in iis, qui, licèt de Deo audiverint, & illum esse omnino sint persuasi, tamen nondum, quæ sit eius voluntas, cognitum habent, & sic perfectæ probitatis ignari sunt, atq; expertes. Vocatur autem a nobis probitas animi, & studium recta & justa faciendi, quod in istis reperiri potest, imperfectum, & sic Dei cognito imperfecta, non modò quia non parùm illi deest ad id præstandum, quod Deus ab hominibus requirit; sed etiam quia illud ipsum, quod eius vi præstatur, imperfectè præstatur. potissimùm ob eam causam, quòd non habet eiusmodi animi probitas sibi pro suo fine ac scopo id omnino propositum, quod habere debet; nec propter divinarum rerum ignorationem, ea alacritate, eaq; fiducia, quæ requiritur, id ipsum præstat, quod præstat. Vnde fit, ut, quemadmodum verè imperfecta est talis animi probitas: sic non assequatur eum finem, quem assequitur ea, quæ perfecta est; nec satis sit, tali animi probitate esse præditum, ad hoc, ut quis ea planè consequatur, quæ Deus sibi obedientibus præparavit, & consequenter æternæ vitæ compos fiat: & tamen interim qui tali probitate animi, Deiq; cognitione, licèt imperfecta, præditus fuerit, si illi via ostendatur, qua ad vitam æternam pervenitur, aptissimus est ad illam agnoscendam atq; approbandam, & secundùm illam mores & vitam suam instituendam ac componendam. immo donec eiusmodi probitas in homine est, videtur nullo pacto fieri posse, quin viam

viam salutis æternæ sibi propositam & agnoscat, & postmodum teneat. Hoc enim indicant Apostoli verba, dum hîc ait, Qui Deum cognoscit, nos audit; *si modò, ut antea diximus, loquitur hîc Apostolus de ea Dei cognitione, quæ aliquomodo antecedit ipsum assensum, qui doctrinæ evangelicæ præbetur. qua de re postea aliquantò diligentiùs dispiciemus. Iam verò hæc animi probitas, & sic ista figuratè sic dicta Dei cognitio, ut alibi docuimus, aut in ipso homine existit, antequam Christi Evangelium ei annuncietur; aut per annunciationem Evangelii in eo excitatur, & quodammodo producitur. Vtrocunq; modo quis talis Dei cognitionis sit particeps, id videtur necessariò consequi, quod diximus, ut scilicet iste Christi evangelio annunciato assentiatur, eademq; in se qualitate perdurante, ei etiam re ipsa obediat; unde oriatur altera illa animi probitas & Dei sic figuratè dicta cognitio, quam perfectam ob eam causam vocamus, quòd ad ea omnia pertingit, quæ Deo revera probantur; &, quod præstat, id ita præstat, ut planè debet, & Deus ipse requirit; seu præstandi modum quis spectet; seu finem, quem ipsa sibi proponit, & scopum, quò tendit, considerare velis. Vnde fit, ut is, in quo illa inveniatur, necessariò, sic decernente Deo, eam beatitatem, idq; summum bonum consequatur, quod Deus sibi obedientibus constituit atq; promisit.*

Vtram verò ex his duabus sic figuratè dictis cognitionibus Apostolus hoc in loco intelligat, si ea attendantur, quæ superiùs hac de re diximus, minimè ambigendum videtur: sed planè statuendum, eum de im-

perfecta, non autem de perfecta loqui. Verùm quia fieri potest, ut illa verba, audit nos, *non eum sensum habeant, quem antea diximus, & quem omnino præ se ferunt: sed quiddam majus significent, quàm ipsa sonant; propterea fieri simul potest, ut non de imperfecta, sed de perfecta ista Dei cognitione hîc Iohannes loquatur. Quamvis enim verbum* audiendi, *etiam non omnino propriè acceptum, sed secundùm communem quendam usum, qui illi plus tribuit, quàm suâ naturâ significet, non videtur quicquam ampliùs declarare, quàm libenter audire, & audiendo assentiri: potest tamen fieri, ut hoc loco Apostolus quiddam plus verbo isto significare voluerit; ita ut, cum dicit* audit nos, *nolit simpliciter declarare auditum & assensum illis, quæ ipse unà cum sui similibus docebat, ita videlicet, ut hac ratione describat eos, qui antea talem doctrinam non audiverant: sed significare velit approbationem illam doctrinæ, quam ipse & ejus symmystæ proponebant, ab iis factam, qui per auditionem ejusdem doctrinæ, ab aliis antea prædicatæ, jam ad veram Dei cognitionem pervenissent; ut nimirum perinde sit, ac si Apostolus dicat, se, & alios suos, talem doctrinam proponere, quæ illis probetur, qui jam rerum divinarum per Evangelii prædicationem talem cognitionem adepti fuissent, ut ea animi probitate, iisq; sanctis moribus essent præditi, quos Deus a nobis requirit. Ad hunc sensum proponendum, an fortasse huic loco convenire possit, me id movet, quòd videatur apud istum scriptorem alibi, & quidem hîc proximè inferiùs, Dei cognitionem, seu Deum cognoscere, plus omnino significare, quàm significet*

ficet imperfecta cognitio ista Dei,quam per se non sufficere diximus,ad hominem talem reddendum, qualem Deus requirit. quòdq́; esse ex Deo *apud eundem suprà cap: 3. v: 10. ut ibi monuimus, idem significat, quod* esse Dei filium, *& consequenter perfectiore cognitione esse præditum. hîc verò pro eodem ponuntur* cognoscere Deum, *&* esse ex Deo, *ut antea docuimus. Verumtamen cum considero eum locum præcipuè, quem suprà citavimus, in Christi verbis Iohannis 8., cum quo omnino hic noster consentit, & ad illum planè respicere videtur, iis præterea junctis, quæ superiùs hac de re diximus, in ea potiùs sententia acquiesco, ut hîc Apostolus de imperfecta ejus generis, quod diximus, Dei cognitione loquatur, non autem de perfectiore. cùm nihil impediat, quando alioquin phrasis ipsa ad utrumq́; sensum accommodari potest, quominus, licèt Iohannes alibi in hac Epistola, idq́; fortasse semper,* cognoscendi Deum *nomine perfectiorem hujus generis Dei cognitionem intelligat: nihilominus tamen hîc iisdem verbis de imperfecta loquatur. Nam certè nullo pacto negari posse videtur, quin Christus in verbis illis suis, phrasin,* esse ex Deo, *ita accipi velit, ut non de perfectiore, sed de imperfecta tali Dei cognitione eum loqui statuendum sit. Atqui jam ostendimus, & pro contraria sententia modò ursimus, idem hîc esse cognoscere Deum, quod esse ex Deo. Etenim, cùm Christus ait,* Qui ex Deo est, verba Dei audit, *& Iudæis objicit, quòd non essent ex Deo, quia Dei verba non audirent; quis non videt, illum voluisse dicere, eos, qui aliqua animi probitate sint præditi, etsi ex illorum nume-*

ro sint, ex quo Iudæi isti erant, ut scilicet de voluntate Dei per Mosen patefacta audiverint, studiosi sint ei obtemperandi, ubi illis annuncietur verum Dei verbum ac perfectum, cujusmodi ipse annunciabat, illud libenter audire eiq; assentiri, non quidem ut rei antea sibi notæ, sibiq; probatæ: sed ut rei, quæ cum eo, quod jam noverunt & probarunt, consentiat: (ex quo fit, ut nullo pacto dici possit, homines istos, antequam istud verbum Dei audiant, perfectiore illa, de qua loquimur, animi probitate Deivé cognitione esse præditos; cùm illa contineatur verbo isto divino, quod ab ipsis nondum auditum fuit, & nusquam alibi addiscatur) & similiter ex altera parte dicere voluisse, quòd ii, qui ante auditum verbum istud, animi probitate, quæ vel aliunde, vel ex ipsa Mosaicæ legis cognitione oriatur, non sunt præditi, cum verbum istud divinum illis annunciatur, id spernant, nec ullo modo libenter audiant, tamquam rem videlicet, quæ cum ipsorum animo ac proposito minimè consentiat, immo illis penitus adversetur. Quamobrem credimus, verba Apostoli non aliter esse accipienda, atq; ab initio a nobis factum est. quibus hæc verba subjunguntur, In hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris. Exemplar Græcum non habet In hoc, sed ex hoc. antea quidem, cum ad istum eundem modum loquutus est Iohannes, in hoc, ni fallor, ubiq;, & in omnibus exemplaribus scriptum legitur. Verùm hoc, cùm idem, utrocumq; modo legatur, sit sensus, parvi aut nullius momenti est. Sensum horum verborum attigimus superiùs, cum explicaremus verba illa præcedentis capitis v: 19: Et in hoc cognosci-

gnoscimus, quòd ex veritate sumus; *& diximus, dupliciter posse ista verba intelligi, ut scilicet Apostolus loquatur non modò de vera & falsa cognitione rerum divinarum, sed de probitate & improbitate. id quod a nobis dictum est, si videlicet nomen Græcum* τῆς πλάνης *ita accipiatur, ut vulgo Latinè redditum fuit, nempe ut simpliciter errorem significet. Verùm quia est nomen istud ambiguum, ita ut non modò errorem simpliciter significare poßit, sed deceptionem activè acceptam, atque imposturam; propterea non planè acquiescendum esse arbitramur, in explicandis his verbis, iis, quæ suprà a nobis dicta fuerunt: præsertim cùm, ut alii animadverterunt, videatur hîc Apostolus brevißimè indicare id totum, quod antea docuit, de non credendo cuivis spiritui. ac si diceret: Iam a me habetis, quomodo poßitis internoscere spiritus, qui sunt ex Deo, & consequenter vera docent; & spiritus, qui minimè ex Deo sunt, & sic deceptorii sunt spiritus, & doctrinam proponunt decipientem, atque in errorem homines adducentem. Et sanè suprà cap: 2. ubi, quemadmodum vidimus, de eadem re, de qua hîc, omnino agit ac monet, ad finem ferme monitionis suæ similiter verba quædam ponit, quæ indicent, de qua re antea egisset, inquiens:* Hæc scripsi vobis de iis, qui seducunt vos. *Videtur tantùm hæc hujus loci interpretatio aliquid difficultatis habere, propter duo illa verba*, ex hoc, *sive* in hoc, *quæ referri solent, vel ad proximè dicta, vel ad id, quod statim subjungitur: non autem ad multa simul, quæ antea dicta fuerint, ut hîc necesse esset, si interpretatio ista omnino esset retinenda.* Nam

alioqui

alioqui præter id,quod jam diximus, ex eo etiam videtur posse confirmari interpretatio ista, quòd hîc spiritûs *disertè fit mentio, quemadmodum etiam ab initio hujus capitis, ubi Apostolus denuo monere incepit, ne falsis illis prophetis, qui scilicet negabant Iesum esse* Christum, *fides adhiberetur; ita ut utrobiq; facta mentio* spiritûs *omnino suadere videatur, utrobiq; etiam de eadem re sermonem esse; & hunc locum ad illum referri debere, ut is, qui eò planè respiciat*. Nihilominus *tamen propter rationem præcipuè paullo antè allatam, de usu apud hunc Apostolum dictionum istarum* ex hoc, *sive* in hoc, *ad eam interpretationem amplectẽdam proniores sumus, quæ nomen τῆς πλάνης in eum sensum accipit, ut errorem seu deceptionem passivè, non autem activè, significet. hac enim ratione fit, ut vocula* hoc, *quæ illis verbis continetur*, ex hoc cognoscimus, *ad id, quod proximè dictum est, referatur, hoc nimirum pacto: cùm enim Apostolus dixisset*, Qui cognoscit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos, *statim subjungit, ex eo, quòd ipse, & alii ejus similes nec ne audirentur, id est, & libenter susciperentur ea, quæ ab ipsis dicebantur, & iis servandis opera daretur, vel contrà fieret, dignosci omnino posse, cujus spiritus ii essent, in quibus ista animadverterentur*. Nam *si quisquam esset, de quo appareret, eum libenter audire, & planè approbare, quæ a Iohanne, & ab aliis ejus symmystis dicebantur, hoc poterat esse, vel potiùs esse cunctis debebat manifestum indicium, quòd iste ex Deo esset, seu* Deum *cognosceret, & sic spiritum haberet veritatis: sin verò contrà,*

contrariæ etiam rei posse ac debere hoc esse indicium, indeq́ue constare, istum spiritu erroris esse præditum. quæ spiritus diversitas aut ex eo proficisci potest, quòd quis vel malè vel bene edoctus fuerit; aut ex eo, quòd quis animum vel probum vel improbum gerat. Vnde factum est, ut suprà in enarratione loci illius tertii capitis, In hoc cognoscimus, quoniam ex veritate sumus, *dixerimus, in his verbis, quæ præ manibus nunc habemus, duplicem posse sensum agnosci, ut scilicet Apostolus non tam loqueretur de veritate & errore circa doctrinam, quàm de figurata quadam veritate atq́ue errore, quæ reipsa aliud nihil est, quàm probitas & improbitas animi hominis. Quemadmodum enim figuratè Deum is cognoscere dicitur, qui ea probat, quæ Deo placent, & sic animi probi est: & contrà, is non cognoscere Deum dicitur, qui ea factis ipsis non probat, quæ Deo placent, & sic animi est minùs probi: similiter, & per eandem figuram, is dicitur spiritu veritatis esse præditus, qui animum probum gerit: spiritu verò erroris, qui improbum. Et sanè videmus hîc* Deum cognoscere *respondere* spiritui veritatis; Deum *verò* non cognoscere, *sive* non esse ex Deo, *respondere* spiritui erroris.

Absoluta repetitione admonitionis suæ de cavendis falsis prophetis, negantibus Iesum esse Christum, unà cum ejus rei appendicibus quibusdam, redit apertè Apostolus ad primarium suum hujus Epistolæ scopum, id est, ad animandum eos, ad quos scribit, ut in Christi præceptis servandis & diligentes & perseverantes sint. qua interim in re nihil dicit diversum a præce-

præcedente monitione: quemadmodum, cum ab hoc primario suo instituto jam bis admonitionem istam cavendorum pseudoprophetarum transitum fecit, nihil interim dixit, quod optimè cum primario isto instituto suo non conveniret. Necesse *siquidem est, ut is, qui velit perseverare in vera obedientia præceptorum Christi, sibi persuadeat, eum revera esse Christum, & nullo modo permittat se ab iis decipi, qui negant Iesum, qui dictus est Christus, verum Dei Christum fuisse. Cùm igitur inter præcepta Christi præstantissimum, & maximè ipsius proprium sit amor mutuus inter homines, præsertim verò inter eos, qui ipsius religionem profitentur, eamq; rectè tenent; propterea nihil devians ab eo, quod paullo antè monuit, hortatur diligenter* Apostolus *eos, ad quos scribit, ut ament se invicem. ac si diceret: Cùm igitur istis falsis prophetis, negantibus Iesum esse Christum, nullo prorsus pacto vos fidem adhibere velim, consequitur, id me potissimùm quærere, & ex monitione mea vos eum fructum præcipuè debere capere, ut invicem vos ametis, eo nempe amore, quem Iesus præscripsit; quippe quòd hoc sit ejus proprium præceptum; & consequenter a vobis accuratissimè servandum, si modò planè persuasi sitis, ipsum Iesum esse verum Dei Christum, & sic nullo modo impostoribus istis auscultetis, & ne aurem quidem illis accommodetis. Hæc est ratio connectendi cum superioribus verba ista*
Charissimi, *seu, ut Græcum verbum habet,* Dilecti,
v7. diligamus nos in vicem, *sive* alii alios. *quibus ad-*
dit ista scriptor noster: Quia charitas ex Deo est;
& omnis qui diligit, ex Deo nat⁹ est, & cogno-
scit

scit Deum. *Affert Apostolus expreßè, præter rationem tacitam, quæ in ipsius verbis, si cum præcedentibus conjungantur, continetur, aliam firmißimam rationem ad persuadendum, ut amemus nos invicem. Tacita ratio est, ut diximus, quòd credamus Iesum esse Christum; & consequenter profiteamur, nos servare præcepta ipsius. Quæ ratio, quamvis maxima, tamen naturam ipsius rei non ita attingit, ut ista, quæ est expressa, nimirum quòd charitas ex Deo sit. hinc enim ex natura ipsius rei consequitur, ut charitas sit quiddam valde laudabile, quodq́; nobis gratißimum esse debeat; cùm nihil proficisci a Deo poßit, quod ejusmodi non sit: ita ut, etiamsi Deus charitatem nobis non præscriberet, tamen res prorsus consentanea esset, ut ea præditi essemus. Possunt enim verba ista,* charitas ex Deo est, *immo debent ita accipi, ac si dictum foret, effectum Dei esse, seu voluntatis ipsius, ipsam charitatem. Quod adeò verum est, ut paullo pòst idem Apostolus, ut statim videbimus, ausus fuerit dicere,* Deum esse charitatem.

Ex hac ratione, quòd charitas res divina sit, & propterea debeamus tali virtute esse præditi, deducit Iohannes alias rationes duas, quæ tamen possunt ad unam tantùm redigi. quarum prior est, quòd, quisquis charitate seu dilectione est præditus, ex Deo est natus: posterior verò, quòd iste idem Deum cognoscit. Nemo *autem est, quin fateatur, rem præstantißimam esse* ex Deo esse natum, *&* *similiter* Deum cognoscere. *quare causam summam habent homines mortales curandi, ut charitate erga alios sint præditi, & hac in re ipsum*

ipsum Deum imitandi. Iam, Ex Deo natum esse, *&* Deum cognoscere, *quamvis distingui omnino inter se poßint; quemadmodum ex iis potest intelligi, quæ suprà a nobis de utraq; hac re disputata sunt: tamen ad hoc unum utrumq; redigi potest, quòd quis sit vera animi probitate præditus, quæ nimirum ipsi Deo vehementer placet. Atq; hoc ipsum ex a nobis antea de hac materia disputatis facilè potest intelligi. Tantùm animadvertendum est id, quod superiùs indicavimus, hoc loco, quemadmodum ubiq; ferè in hac Epistola* cognoscere Deum *significare perfectiorem in hoc mundo Dei cognitionem.* Neq; *enim, si de imperfecta cognitione Dei Apostolus hîc loqueretur, aliquid vel magni momenti diceret, vel satis conveniens ad exprimendum, qualis sit is, qui vera chariate est præditus; cùm is, qui talis est, non modò probitate illa animi, quæ antecedit obedientiam Evangelii Christi, sit præditus; sed ea etiam animi probitate, quam ipse Christus, ipsiusq; Evangelium omnino requirit.*

Hoc constituto, quòd, qui amat, ex Deo natus est & cognoscit Deum, subjicit Apostolus more suo contrarium in re contraria, & inquit: Qui non diligit, non novit Deum, quoniam Deus charitas est. *Ex quibus verbis primùm illud videtur posse intelligi, quod diximus, videlicet ista duo,* Natum esse ex Deo *&* cognoscere Deum, *ad unum caput redigi posse cùm videamus Iohannem in hac antithesi unius tantùm ex istis duobus mentionem facere, id est cognitionis Dei, qua diximus sæpe superiùs significari animi probitatem.* Namq; *animi probitas illud unum est, ad*

quod

quod, tamquam ad caput quoddam, diximus ista duo redigi posse. Deinde cum Apostolus ait, Deum charitatem esse, *& hinc colligit, eum, qui non amat, seu charitate non est præditus, Dei notitiam non habere, apparet, ut ibi indicavimus, id, quod antea diximus; sententiam videlicet illam, quæ in verbis superioribus habetur, quibus ista opponuntur,* quòd charitas sit ex Deo, *nobis declarare, quòd charitas sit Dei ipsiusq; voluntatis effectus; & is quidem maximè proprius, id est qui maximè omnium in Dei operationibus appareat. Hinc enim fit, ut figuratè dici possit,* Deum esse charitatem. *Syrus interpres verba ista,* Nam Deus est charitas, *collocat ante illa, quæ in aliis codicibus præcedunt,* Qui non diligit, non novit Deum, *interpositâ inter utraq; simplici copulâ. quæ lectionis varietas nihil momenti habere videtur, & propterea sine ulla ejus examinatione satis fuerit eam indicasse.*

Iamverò cùm sententia ista, quòd Deus sit charitas, summam planè Dei charitatem significet, & consequenter Apostolus eam proferendo, hoc, quod significat, affirmare voluerit, quamvis id possit facilè alioqui pio homini persuaderi: tamen ut simul cum istius summæ charitatis Dei explicatione eam apertè probet, hæc verba subjungit: In hoc apparuit charitas Dei in V 9. nobis, quoniam filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum. *Ad explicandam istam Dei charitatem ea verba pertinent* in nobis. *Sic enim Apostolus declarat, se loqui de charitate potissimùm, quam Deus erga nos ostendit. Quod verò attinet ad charitatis istius probationem, ea elicitur ex*

tur ex sequentibus verbis, quoniam filium suum, *&c. Vnde etiam, si ea bene intelligantur, probatur ipsa magnitudo atq́; excellentia charitatis divinæ.* Nam *istud ipsum, quòd Deus curaverit, ut vivamus, id est, æternæ vitæ consortes efficiamur, planè demonstrat, Deum nos vehementer amasse; cùm mortalem & corruptioni obnoxiam naturam nostram voluerit immortalis & incorruptibilis naturæ suæ participatione, qua nos donat, ad excellentissimum statum, & a quo illa quam longißimè abest, evehere ac perducere. Sed præterea idem ex eo probatur, quòd, ut istud fieret, Deus filium suum unigenitum in mundum misit. qui ejus unigenitus filius cùm ita in mundum venerit, ut mortem cruentam, ac maximè detestabilem passus fuerit, idq́; in eum ipsum finem, ut per illum vitam æternam adipisceremur; cumq́; hoc sine expresso atq́; determinato Dei consilio fieri non potuerit, hinc certè constat, Dei amorem eaga nos valde eximium fuisse.* Nam *si, ut apud Zachariam cap: 2. legitur, qui tangit eos, qui ex populo Dei sunt, pupillam oculi ipsius Dei tangit, multò magis id sentiendum est de eo, qui omnium, non modò hominum, sed etiam angelorum, omnium deniq́ue creaturarum, quæ umquam fuerint, aut futuræ sint, longè Deo est charißimus; ita ut, quicquid illi mali ab infidelibus hominibus illatum est, quatenus divina natura id patitur, in Deum ipsum quodammodo redundarit.*

Quoniam verò potuisset quis rerum divinarum ignarus suspicari, aliquid fuisse in nobis, quod Deum præter miseriam & indigentiam nostram movere potuerit,

fuerit, ad nos tantopere amandos, cujusmodi esset, quòd justitia & sanctitate antea præditi fuissemus, ut ostendat Apostolus multò etiam evidentiùs summam atq; incredibilem Dei erga nos charitatem, negat hoc ita se habuisse, nec quicquam in nobis Deum animadvertisse affirmat, quod tantam charitatem ipsius nobis conciliare ullo modo potuerit, & inquit: In hoc est chari- ℣ 10.
tas *(subaudi Dei)* non quasi nos dilexerimus Deum: sed quoniam ipse dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. *Id, quod diximus de justitia & sanctitate, quæ in nobis nequaquam fuerit, antequam Deus mitteret filium suum, expressit Apostolus verbis istis:* Non quasi nos dilexerimus Deum. *quod ideo fecit, ut concinniùs magisq; ad rem loqueretur. nulla enim res ne cogitari quidem potest, quæ magis amorem in quopiam excitet erga alium, quàm illius amor erga ipsum. Iam, tunc nos Deum amamus, & non alia ratione, cum ea facimus, quæ Deo placent, iisq; qualitatibus, quæ secundùm Deum sunt, ut præditi simus, diligenter curamus atq; efficimus, & sic justi ac sancti sumus: quemadmodum ex altera parte is Deum non amat, sed ejus inimicus est, qui iis delectatur, quæ Deo displicent, eiq; adversaria sunt. Et propterea Paulus Apostolus, cum de hac eadem summa charitate Dei erga nos verba faceret capite 5. Epist: ad Rom: ait, nos, cum, Deo ita curante, ipsi per mortem filii ejus reconciliati sumus, fuisse inimicos, nempe ipsius Dei, ob eam videlicet causam, quòd iis actionibus, eaq; mente præditi essemus, quæ longè abesset ab iis, quæ Deus maximè probat. Qui idem Paulus,*

ad eandem divinæ erga nos ejusqúe summæ charitatis commendationem, ad Titum scribens cap: 3. non contentus antea disertè dixisse, nos, priusquam ista benignitas Dei erga nos appareret, fuisse omnibus vitiis onustos, addidit expreßè, benignitatem istam & amorem Dei erga nos extitisse, non propter opera justitiæ, quæ faceremus, sed propter ipsius misericordiam. Multa sunt alia testimonia idem confirmantia, quæ omnibus sunt obvia; neq; ea hîc congerere quicquam est opus, vel hac de re plura verba facere; præsertim cum antea, si rectè memini, enarrantes versiculum 16. superioris capitis, quædam huc pertinentia a nobis dicta fuerint. Concludit igitur Apostolus, quòd amor Dei erga nos nullo prorsus pacto ab amore nostro erga illum excitatus fuit, ab eové ulla ratione est profectus. Vnde apparet, totum amorem istum divinum simplici Dei benignitati & charitati adscribi debere.

Possent hîc aliqua dici de missione filii Dei in mundum; *de eo, quòd* unigenitus *& appellatur & est; de eo etiam, quòd fuerit* propitiatio pro peccatis nostris, *ut scilicet ista, quid sint, quidvé significent, apertè intelligeretur: sed cum ista omnia in aliis vigiliis nostris abundè explicata habeantur, non est cur hoc loco in iis explicandis laboremus. Tantùm considerandum est, in voce* propitiationis *tacitè contineri effusionem sanguinis ipsius filii Dei, qui fuit, & est, per quem facta est* propitiatio *ista, nempe pro peccatis nostris. Neqúe enim sub vetere Testamento, quemadmodum scriptum habetis in Epistola ad Heb. cap: 9. sine effusione sanguinis remissio peccatorum, sive expi*

ve expiatio & propitiatio pro peccatis, ex ipso legis præscripto, fiebat; & in istis veteris Testamenti expiationibus fuit sine dubio adumbrata illa, quæ sub novo Testamento per ipsum Dei filium facta est. Ea verò adumbrari non potuisset, nisi in ipsa quoq;, ut in illis, sanguis fuisset fusus; neq; ullius alterius fundi debuit aut potuit, quàm ipsius Dei filii; quippe cùm certum sit, eum planè per semetipsum expiationem itam fecisse. Atqui ista sanguinis filii Dei fusio, ut antè dictum est, & nemo non videt & agnoscit, & deniq; sacra testimonia paßim fidem faciunt, maximè pertinet ad divinam erga nos charitatem commendandam atq; extollendam. Ex qua sic infert scriptor noster: Charissimi, si sic Deus dilexit nos, & nos debemus alii alios diligere. *Huic sententiæ & ratiocinationi similis est illa, quam Apostolus Paulus ponit posteriore ad Corinthios capite 5. ver: 14. inquiens:* Nam charitas Christi urget nos æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, Ergo omnes mortui sunt. *Sensus enim loci istius esse videtur, quòd, quando Christus pro nobis omnibus mori voluit, æquum sit & planè rationi consentaneum, ut nos quoq;, si opus sit, alii pro aliis moriamur. quemadmodum apertiùs adhuc hic idem scriptor noster ratiocinatus est capite superiore versiculo 16. Est tamen in hoc loco nostro, cùm in eo pro ratione, cur alii alios amare debeamus, disertè afferatur, quòd Deus summè nos dilexerit, vel potiùs ita dilexerit, ut filium suum unigenitum ad nostra peccata expianda sanguinem suum fundere voluerit, quiddam ampliùs, quàm in locis prædictis. De*

Pauli loco nō est dubium, cùm in eo nulla aperta mentio fiat charitatis Dei erga nos. De loco verò hujus scriptoris capite superiore res non ita aperta est; cùm in codicibus Latinis, quorum lectionem nos minimè improbamus, Dei charitatis aperta fiat mētio. Verumtamen cùm nec Græci nec Syri codices Dei mentionem isto in loco contineant, negari non potest, quin in loco nostro expressior atq; indubitatior ratiocinatio extet, ducta a charitate Dei, quæ nos invitare debet ad charitatem similiter erga alios exercendam. qua de re nonnulla diximus in explicatione superioris loci Apostoli nostri, quò vos rejicimus; hicq; monemus, omnino ex Apostoli verbis & ratiocinatione ista duo colligi, quòd & debemus alii alios diligere, & ita diligere, ut Deus nos dilexit. Voculam enim sic in verbis illis, Si sic Deus dilexit nos, ut paullo antè indicavimus, in eum sensum potiùs accipimus, ut significet modum, quo nos Deus dilexit, quàm excellentiam amoris; ita ut vocula ista potiùs idem declaret, ac si scriptum esset, hac ratione, quàm ac si legeretur, tantopere. Unde consequitur, voluisse Apostolum hîc idem dicere, quod in superioris capitis loco dixit, debere nos alios pro aliis animas ponere: quamvis nihil præterea dixerit, quàm debere nos invicem nos diligere; quandoquidem ratio, qua Deus nos dilexit, fuit, efficere ut ipsius unigenitus filius animam suam pro nobis poneret. Nam alioqui etiam, & citra hujus Apostoli ratiocinationis considerationem, mutuam hanc dilectionem, de qua Apostolus tam sæpe mentionem in hac Epistola facit, ita accipiendam esse, suprà non uno in loco ostendimus, ut tan-

ut tanta sit, quanta ea fuit, quam Christus erga nos præstitit; ejusq; præceptum hac de re id continere demonstravimus, ut quis debeat esse paratus animam suam pro fratribus ponere, sicut ipse pro nobis posuit. Hinc enim fit, ut habenti charitatem erga alios secundùm Christi præceptum, & suam toties repetitam monitionem, Apostolus sæpiùs tribuat ea, ex quibus apparet, illum omnino vitam æternam adepturum. cujus rei causam explicuimus suprà, cum alibi, tum nominatim in explanando sensu versiculi decimi capitis secundi, & versiculi 14. capitis tertii. quò etiam pertinet id totum, quod scribit Paulus cap: 13. prioris ad Corinthios, ubi non modò charitatem omnibus aliis Christianis virtutibus anteponit: sed etiam ei talia & tanta tribuit, ut appareat, ipsum sentire, charitatem habenti nihil deesse, quod attineat ad hominem in vera pietate perficiendum. Quamvis enim eo in loco nihil Apostolus expreßè dicat de charitate erga alios, sed simpliciter charitatis mentionem faciat, ita ut, si ipsius vocis vim spectemus, poßint ejus verba universè accipi, ita ut etiam charitatem erga Deum complectantur: tamen quia vix invenitur locus ullus, ubi charitatis *simplici nomine alia charitas intelligatur, quàm ea, quæ ab hominibus in homines exercetur, verisimile planè videtur, Paulum ibi de hac tantùm charitate loqui, eam scilicet intelligendo, qualem Christus suis præscripsit, & qualis ea est, de qua tota hac Epistola Iohannes loquitur. Qui, postquam ex dilectione, quam Deus erga nos præstitit, in filio suo pro nobis morti dando, debere nos simili ratione nos invicem diligere, conclusit, hæc*

12. *verba subjunxit:* Deum nemo umquam vidit. Si diligimus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus perfecta est in nobis. *Difficile sanè est intelligere, in quem finem Apostolus initio horum verborum enunciatum istud protulerit,* Deum nemo umquam vidit; *variaq́ue sunt (ut ex paucißimis libris, quos hic habemus, conjicere potuimus) de hac re sententiæ. Sunt, qui arbitrentur, eum istud enunciatum protulisse, ne quis ex iis, quæ antea dixerat, in opinionem venire posset, quòd Deus conspiceretur, sicut homines alii ab aliis conspiciuntur; & propterea Iohannem primùm id disertè negasse, & deinde subjunxisse, quanám ratione, cùm id per conspectum fieri nequeat, Deo quodammodo frui in hac vita possimus. Hæc interpretatio in eo videtur planè rejicienda, quod continet de opinione, in quam ex præcedentibus Apostoli verbis venire quis potuisset, quòd Deus sit conspicuus. Nam si, quicquid antea de Deo dixit Apostolus, diligentiùs examinetur, nihil tale inde ulla ratione elici posse quisquam vel suspicari quidem ausit. Si Apostolus fecisset antea mentionem charitatis, seu amoris nostri erga Deum, potuisset fortaßis suspicioni isti atq́ue opinioni aliquis locus esse; cùm ad aliquem amandum videatur vulgò requiri, ut is conspiciatur, & per ipsius conspectum ad ejus cognitionem perveniatur. Nam sine rei cognitione amor erga illam existere nequit. Verùm Apostolus nihil adhuc expreßè de charitate erga Deum toto hoc capite est loquutus: sed tantùm de charitate Dei erga nos; & de charitate inter nos mutua; aut etiam simpliciter de charitate, seu amore, quo quis a-*

lios

lios prosequatur. Quare censemus interpretationi isti minimè acquiescendum esse: quamvis alioqui aliquid contineat, quod a verisimilitudine, & porrò ab ipsa veritate non abhorret; quatenus videlicet continet explicationem verborum Apostoli, statim post enunciationem istam, de qua tota quæstio est, subjunctorum.

Alii igitur credunt, Apostoli mentem in isto enunciato proferendo, eiq; illis subjiciendis, quæ subjecit, fuisse, ostendere fructum maximum, qui percipitur ex eo, quòd quis alios diligat. nempe quòd, etiamsi Deus est inconspicuus: tamen per dilectionem istam is, qui eâ est præditus, id consequitur, ut ipsius Dei nihilominus fiat particeps, eoq; fruatur. Quamquam non planè ad hunc modum loquuntur isti, sed ad id respicientes, quod meliùs ad enunciatum istud accommodatur, non de Dei participatione ejusvé fruitione, sed de ipsius cognitione loquuntur, quæ ei contingat, qui dilectione erga alios sit præditus, quamvis ipsum Deum non videat. Apparet enim, magis prope esse, tamquam ejus effectum, cognitionem aspectui, quàm fruitionem. Sed interim Apostoli verba, non quidem cognitionem, sed fruitionem seu participationem significare videntur. Quòd enim Deus in nobis maneat, non indicat propriè loquendo cognitionem ullam, quam Dei habeamus: sed tantùm, quòd illius participes simus, eoq; alio modo fruamur. & suprà, cum de hac mansione Dei in nobis alibi mentio ab Apostolo fieret, ostendimus, eâ significari totum id, quod in hac vita magis excellens possidere quis potest, divinitus profectum. ad quod significandum non satis est phrasi uti cognoscendi Dei, nisi illa figuratè

gurate accipiatur, ita ut causa pro effectu ponatur; quia nimirum Deum participandi ejusq; fruendi, quatenus id in hac vita obtingere potest, causa est ejusdem Dei cognitio. Atqui in hac interpretatione, cùm habeatur in ea relatio ad conspectum, *quatenus videlicet nihilominus, ut is non detur, tamen detur cognitio, necesse est, non de cognitione figurata ista, sed de propria sermonem esse. Quapropter cum verba Apostoli, ut dictum fuit, eam non significent, retinendæ sunt in hac interpretatione voces* participationis *&* fruitionis. *Nam si eæ retineantur, ea valde probabilis videtur. Quamquam fieri etiam potest, ut in his Apostoli verbis, subobscurè tamen, aliqua ratio habeatur ejus, quod scriptum est ad finem hujus capitis, ubi similiter fit mentio de Deo, qui non conspiciatur. quasi Apostolus hìc voluerit dicere, non esse cur quis jactet, se amare Deum, cùm Deus nemini conspiciatur: sed oportere ut alii alios diligamus, quemadmodum etiam alii alios conspicimus. nam si id fecerimus, tunc gloriari poterimus, quòd Deum ipsum amemus. id quod eleganter significari potest per verba ista,* Deus in nobis manet. *ut nihil dicam de reliquis, quæ statim sequuntur, in quibus hoc expressum esse videtur. Nam per hoc,* quòd charitas Dei perfecta sit in nobis, *nemo negare potest, id videri expressè significari, quod quærimus, videlicet nos perfectè Deum amare. Apertum est enim, ut suprà alibi docuimus,* charitatem Dei *eo sensu in sacris literis accipi posse, ut charitatem significet, qua Deus amatur; immo propter superiorem locum illum,* In hoc apparuit charitas Dei, *vix aliter*

liter ab hoc scriptore Dei *seu* Patris charitas *in tota hac Epistola accipitur. tantùm alicubi, ut antè suis locis indicavimus, videtur aut posse, aut etiam debere significare eam charitatem, quam Deus nobis præscripsit. Verumtamen quia, ut diximus, subobscurè omnino contineretur in Apostoli verbis sensus iste, qui convenientiam habet cum eo, quod ad finem capitis est dictum, arbitramur non esse recedendum ab ea interpretatione, quam proximè antè, seu secundo loco attulimus. Hîc nihilominus tamen monere voluimus, ad tertiam istam interpretationem refellendam, nihil prorsus momenti habere, quòd hîc Apostolus utatur verbo* θεάομαι*: ad finem verò capitis verbo* ὁράω, *cùm de Deo, qui non aspiciatur, vel non videatur, verba facit; quasi hinc concludi possit, non idem utrobiq; de Deo negari, & consequenter, non posse hæc loca ut de eadem re loquentia accipi. Namq; in ejusdem scriptoris Evangelio capite primo versiculo 18. similiter non idem verbum habetur quod hîc; non inquam* τεθέαται *ibi scriptum est, ut in hoc loco, sed* ἑώρακε; *cùm tamen satis manifestè appareat, eandem prorsus sententiam utrobiq; esse. Sed ad propositum nostrum revertentes, concludimus, Apostoli mentem esse, dicere quòd, quamvis Deus a nemine conspiciatur, (subaudi in hac mortali vita) tamen si quis dilectione erga alios sit præditus, ipsius Dei fit particeps; & verè in ejusmodi homine est dilectio erga Deum; sive ea dilectio, quam ipse Deus nobis præscripsit.*

Hanc sententiam porrò, Charitas ejus perfecta est in nobis, *id est ei similem, habuimus etiam*

antea, ut versiculo quinto secundi capitis. ad cujus loci enarrationem nostram potest quis recurrere, si ampliorem fortasse ejus explicationem quærat. Iam enim nobis ulteriùs progrediendum est. Sequuntur enim verba, quæ cum istis jam explicatis maximam habent cognationem, & simul aliquid aliud continent, ut statim videbimus.

¶ 13. *Verba siquidem hæc sunt :* In hoc cognoscim9, quòd in eo manemus, & ipse in nobis; quoniam de spiritu suo dedit nobis. *Concluserat proximè Apostolus, ex eo, quòd alios amemus, fieri, ut Deus in nobis maneat. hoc idem hîc repetit, addens, quòd ipsi vicissim in eo manemus. id quod videlicet re ipsa tamen eo continebatur, quod dictum fuerat, Deum in nobis manere. Verùm præter id, quòd id repetit, quod proximè dixerat, illud etiam probat, inquiens, nos inde hoc cognoscere*, quòd ex spiritu suo dedit nobis Deus, *id est, hinc manifestè probari, quòd nos, qui alios amamus, in Deo manemus, & ipse Deus in nobis manet; quia qui tali dilectione sunt præditi, ii Dei spiritus sunt participes; & ubi Dei spiritus est, necesse est ipsum Deum esse. & breviter, ut suprà indicavimus, hîc planè eodem modo argumentatur Apostolus, quo argumentatus est in fine capitis præcedentis, ubi, quia non ita apertum erat, quid nomine* spiritus Dei, *quem participemus, intelligeret, id nos apertè explicuimus; nostramq́ explicationem verißimam esse confirmat præsens hic locus, nempe spiritum istum Dei aliud nihil esse, quàm ipsam erga alios dilectionem. ob eam causam, quòd Dei maximè proprium est diligere: quem-*

quemadmodum prædicto loco ad præcedentis capitis finem satis apertè ostendimus, & propterea eò vos rejicimus. Tantùm, quod isto in loco facere omisimus, & nos hic facturos polliciti sumus, explicandum nobis est, quomodo verum sit, quòd Deus faciat nos charitate esse præditos, & hac ratione, secundùm interpretationem nostram, det nobis de spiritu suo. Illud autem non videtur sanè obscurum esse, quandoquidem certum est, nisi Deus prior nos dilexisset, & misisset filium suum vitam æternam annunciantem ipsius Dei nomine iis, qui vera dilectione erga alios fuerint præditi, numquam futurum fuisse, ut nos talem dilectionem alii erga alios habuissemus, qualis intelligitur in isto felici nuncio nobis divinitus allato. Est igitur Deus, amore suo erga nos, & promißione vitæ æternæ, amoris nostri erga alios autor, quatenus alioqui amore isto præditi non fuissemus: sed ejusdem rei autor est etiam, idq́; magis propriè, quatenus per ista, quæ nobiscum fecit, charitatem seu amorem, de quo loquimur, in nobis ingeneravit. quemadmodum Paulus ad Philippen: cap: 2. ait, Deum in nobis operari, ut & velimus, & perficiamus, *ea videlicet, quæ pertinent ad salutem nostram; non aliam ob causam, nisi quia Deus per prædicationem Evangelii Iesu Christi effectus istos nobis planè salutares in nobis producit. En igitur quomodo Deus nos charitatis veræ ac perfectæ participes faciat; & consequenter, cùm charitas sit quiddam adeò Dei proprium, ut ipse Deus charitas esse dicatur, nobiscum proprietatem suam quandam communicet, & sic de spiritu suo nobis det. quæ* spiritûs *appellatio propterea*

conve-

convenit qualitati isti amandi alios, quia hæc qualitas eum, in quo est, summopere afficit, & maximam vim habet ad ejus actiones ejusdem qualitatis reddendas. Vt enim quis affectus est, & potissimùm affectu tali, qui ejus actiones aliquo modo moderetur: sic dicitur tali aut tali spiritu esse præditus.

Ne autem dubitare poßimus de explicatione nostra, quomodo Deus sit autor istius spiritus in nobis, quo fit, ut alios amemus, sicut Deus nos amat, facit inter alia id ipsum, quod in Iohannis verbis hîc statim sequitur. id autem tale est: Et nos vidimus, & testificamur, quoniam Pater misit filium suum salva-
ỽ.14. torem mundi. *His enim verbis Iohannes declarat, quomodo Deus de suo spiritu nobis dederit, id est, spiritûs charitatis fecerit nos participes. nempe, quia misit filium suum in mundum, ut mundus per ipsum servetur. Itaq; vult dicere Apostolus, propterea nos spiritu charitatis præditos esse, quia animadvertimus Dei summam in nos charitatem, dum filium suum, ut nos servaret, in mundum misit, & eum pro nobis mori voluit. quemadmodum etiam antea similes scriptoris nostri sententias interpretati sumus, & in hunc sensum eas accipi debere ostendimus. Continet autem hæc sententia, ut ex iis intelligi potest, quæ modò diximus, duo, quæ pertinent ad confirmandam enunciationem proximè præcedentem, quòd Deus de spiritu suo nobis dederit. Vnum est, quòd Deus nos vehementer amavit; unde apparet, dilectionem veram & perfectam Dei effectum esse ejusmodi, qui indicet, quali spiritu, si ita loqui licet, Deus sit præditus, & breviter, ad spiritum*

Dei pertinere, verè ac perfectè amare. Alterum, non ita apertè, ut istud prius, in Apostoli verbis contentum, sed tamen in illis comprehensum, est, quod nos ideo amamus alii alios, quia animadvertimus amorem Dei erga nos; & sic factum est, ut ipsius divini spiritus, charitatis, inquam, veræ ac perfectæ participes facti simus. Nec contentus fuit Apostolus affirmasse, Deum tantam et tam efficacem in nobis charitatem erga nos exercuisse: sed addidit, se & alios sui similes, nempe Christi Apostolos, charißimosq́; & præcipuos ejus discipulos, illud & vidisse, id est planè cognovisse, & propterea nihil dubitasse id publicè testari. hac enim ratione multò majorem fidem rei veritatis fecit. Dum autem dixit, Misit filium servatorem mundi, *ut ex antè dictis a nobis apertum est, non est intelligendum, Dei filium jam fuisse servatorem mundi, antequam mitteretur: quamvis id alioqui rectè intellectum, verè dici possit: sed est phrasis ista valde frequens in sacris litteris, ut mitti seu venire aliquis dicatur talis aut talis, non quia qualitatem istam antea habuerit: sed quia ad id præstandum, quod qualitas ista significat, venerit aut missus fuerit; ut paullo antè vidimus Apostolum dixisse, dum eandem ferè sententiam, quam hîc, efferret, Deum misisse filium suum propitiationem seu expiationem pro peccatis nostris; & Nicodemus, in initio tertii capitis Evangelii hujus scriptoris, Christum alloquens ait:* Scimus, quia a Deo venisti magister, *id est, venisti ut magister sis. Sic igitur & hîc,* Misit filium servatorem mundi, *aliud nihil est, quàm Misit filium, ut esset servator mundi. Vulgata editio additam*

additam habet ad filium vocem suum, qua & Græca veritas & editio Syriaca prorsus hoc in loco caret. Cur verò Dei filius vocetur Servator mundi, cùm interim etiam post adventum ipsius maxima mundi pars, id est hominum, pereat; ne hîc interpretationes aliorum sine ulla necessitate recenseamus & refutemus, satis sit dixisse, Christum servatorem mundi esse, quatenus scilicet & quantum in ipso est. Quo etiam sensu dictum est in primo capite Evangelii sui ab eodem Iohanne, Christum venientem in mundum omnem hominem illuminare. Vbi interim negari non potest esse aliam præterea sermonis figuram, cùm & ibi omnis seu cujusvis hominis, & hîc mundi appellatione non prorsus singuli homines, nec mundus totus intelligatur: sed ibi significetur, nullam esse hominis conditionem, quæ illum excludat ab illuminatione, quæ per Christum contingit: hîc verò declaretur similiter, ad totum mundum pertinere salutem per Christum allatam, quatenus nullum genus hominum nominatim ab eo excluditur, sed generatim ea ad omnes pertinet.

Sequitur apud Iohannem, Quisquis confes-
¶ 14. sus fuerit, quoniam Iesus est filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo. Difficile est planè constituere, cur Apostolus hæc verba hoc loco subjunxerit. Nam quòd quodammodo per digressiunculam ad id reversus fuerit, de quo in initio hujus capitis egit, mihi parùm fit verisimile: sed arbitror alterutram ob causam quam subjungemus illum hoc loco verba ista protulisse. Aut enim voluit (& hoc quidem mihi magis proba-

probatur) oſtendere, quomodo ſit verum, quòd Deus miſerit filium ſuum ſervatorem mundi; aut demonſtrare voluit apertiùs, quantam charitatem Deus in filio ſuo mittendo exeruerit. Verùm priorem cauſam, quæ mihi magis probatur, quamq́ veriſſimam eſſe credo, latiùs explicemus. Potuiſſet enim quis dicere, quomodo verò iſtud, quod teſtaris te unà cum aliis vidiſſe, tibi credi poteſt? aut quomodo ejus rei documenta nobis das, quòd ſcilicet Pater, id eſt Deus, miſerit filium ſuum ad ſervandum mundum? Cui reſpondet Iohannes, ſe propterea unà cum aliis verum dixiſſe, idq́ hujus rei documentum eſſe, quòd Ieſus nempe ille Nazarenus, qui ſalutem æternam mundo annunciavit, & ipſius Dei nomine promiſit, & ſeipſum deniq́ illam ſibi credentibus & obedientibus daturum affirmavit, eſt verus & unigenitus Dei filius. Articulus enim, quemadmodum nomini filii *proximè, ad ſignificandum unicum illum Dei filium, præpoſitus fuit: ſic & hîc ei præponitur; & hac ratione meliùs per hoc, quod hîc dicitur, illud, quod proximè dictum eſt, probatur ac confirmatur. Non contentus autem fuit Iohannes, ut ſimpliciter diceret, Ieſum eſſe iſtum Dei filium: ſed efficaciùs id exprimere voluit inquiens: quòd, qui hoc confitetur, id eſt ex animo credit, & ſic non ore tantùm, ſed corde hoc verum eſſe agnoſcit, in eo ſtatu eſt, ut & ipſe in Deo maneat, & Deus in illo. quo, ut non ſemel dictum fuit, nihil præſtantius poteſt homini in hac vita contingere; & ſic admodum efficaciter ac ſplendidè affirmat ac conteſtatur veriſſimum eſſe, quòd Ieſus Nazarenus ſit ille Dei filius unicus ac ſingularis, qui ſalutem mundo at-*

do attulit. Iam quod attinet ad alteram causam, ut scilicet apertiùs Apostolus Dei erga nos amorem ostenderet, propterea hæc verba dixisse; ea ita se habet, nimirum quòd docere voluerit, Deum præ nimio amore, quo nos prosequutus est, talem viam ad salutem æternam consequendam nobis proposuisse, quæ admodum sit facilis; cùm ad istud summum bonum adipiscendum aliud nihil ex ipso Dei consilio sit opus, quàm credere, Iesum Nazarenum esse Dei filium, filium, inquam, ut dictum est, unicum ac singularem, & sic regem populi Dei. Atqui hoc credere sibiq; persuadere, admodum facile homini mentis probæ esse videtur; cùm resurrectionis a mortuis ipsius Iesu, & exaltationis ad dexteram majestatis Dei extent testimonia, probationes, atq; indicia clarissima ac certissima, & omni exceptione majora. Censemus nihilominus tamen, quamvis interpretatio hujus loci, hac nostra posteriore explicatione contenta, non videatur esse spernenda, præstare, ut diximus, priorem omnino amplecti.

Iam id, quod hîc statim consequitur, ubi Apostolus more suo repetit, quæ proximè dixerat, apertè ostendit, nos verum dixisse, cum affirmavimus, Iohannem propterea mentionem fecisse, quòd ipse, & ejus similes vidissent, quòd Pater misisset filium ad servandum mundum, ut hac ratione Dei charitatem erga nos ostenderet. In hac enim repetitione sua diserte charitatis Dei fit mentio, quam erga nos habeat; hocq; pro eo substituitur, quod antea dictum fuerat de missione ista Filii a Patre. Sic enim verba Iohannis
℣ 16. habent: Et nos cognovimus, & credidimus charitati

ritati, quam habet Deus in nobis. *Nemo non videt, verbu istu*, cognovimus & credidimus, *repeti id, quod dictum est suprà diversis verbis, nempe* vidimus, & testificamur, *repeti, inquam, eandem sententiam: quamvis aliqua diversitas inter sensum proprium ipsorum verborum præcedentium, & horum subsequentium, animadverti possit. Quamvis enim non idem planè sit* videre *seu* spectare, *quod* cognoscere: *pro eodem tamen sæpe accipiuntur; nempe quia per visum seu aspectum fit cognitio. Verbum verò* testificandi *cum verbo* credendi *hanc convenientiam habet, quod, qui ex animo aliquid testatur, id planè verum esse credit. Quamquam suspicor in verbo* credidimus *posse esse hebraismum quendam, unde fiat, ut parùm aut nihil differat ejus significatio, hoc in loco, à verbi* testandi *significatione. Hebræi enim ex unico verbo, paullulùm aut etiam nihil immutato, plures quàm unam significationem eliciunt, ita ut inter alia hoc potissimùm fiat, ut verbum, quod in una conjugatione significat actionem seu passionem tantùm illius, ad quem rerbum refertur, in alia, & nonnunquam etiam in eadem, significet actionem vel passionem istam in alium translatam. Nam hac ratione fit, ut verbum* credendi *possit exemplo Hebrææ linguæ usurpari ad significandum, quòd quis fidem faciat, & sic causa sit ut alii credant, seu credendi affectum in aliis efficiat, ita ut, cum Apostolus dicit,* Et nos cognovimus, & credidimus charitati, (*seu, ut Græcum verbum habet,* charitatem) quam habet Deus in nobis, *idem sit, ac si dixisset,* Et nos cognovimus, & fidem fecimus

cimus de charitate, *&c. Verumtamen istam considerationem nostram, nequaquam pro vera asserimus, sed tantùm examinandam proponimus.*

Postquam Iohannes clariùs repetiit id, quod paullo antè dixerat, addit quiddam, quod superiùs affirmaverat, inquiens, Deus charitas est; *atq; subjungit,* Et qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo manet. *Nam certè si Deus est charitas, necesse est ut, qui in charitate manet, in Deo maneat. quod tamen necessarium non esset, nisi, cum dicitur,* Deum esse charitatem, *intelligeretur, Deum esse ipsam charitatem.* Nam *si hîc, id est, in enunciatione ista,* Deus est charitas, *charitas quiddam esset, quod de Deo prædicaretur simpliciter, ut alia de aliis prædicantur, nihil vetaret quominus Deus esset charitas, & tamen quispiam, qui in charitate maneret, non maneret in Deo. Quamquam, ut verum dicam, non apparet, Iohannem ad eum modum, quo nos antea fecimus, hoc loco argumentari: sed convenienter iis, quæ suprà a nobis disputata sunt, statuendum videtur, eum propterea ex eo, quòd Deus sit charitas, colligere, eum manere in Deo, qui in charitate manet, quia ex enunciato isto,* Deus est charitas, *appareat, charitatem esse Dei effectum quendam, quem is maximè familiarem, ut sic dixerim, habeat, & sic fieri, ut is, qui veram charitatem exerceat, Deo sit similis, ejusq; spiritûs sit particeps.* Nam *non semel antea idem Apostolus ex eo, quòd participes simus spiritus Dei, conclusit, nos in Deo manere, & Deum in nobis: quemadmodum hîc ex eo concludit, quòd in charitate maneamus. Unde*

satis

satis apertè intelligi potest, interpretationem nostram veram esse, quòd iste Dei spiritus, *de quo Iohannes loquitur, aliud nihil sit quàm charitas. Id tantùm pro explicatione horum verborum addere possumus, ne id quidem apertè constare, quòd Apostolus ex enunciatione ista,* Deus est charitas, *omnino ratiocinetur. Nã fieri potest, ut enunciationem istam hîc protulerit simpliciter in hunc finem, ut testetur Dei charitatem esse summam; & postea, ut ad charitatem nos inflammet, subjunxerit id, quod statim sequitur, non ut conclusum ex enunciato isto, sed ut per se subsistens, atq; ut rem, de qua per ea, quæ antea ab ipso disputata sunt, dubitari nequeat. tametsi etiam sine ulla præcedente disputatione, tamquam ab eo, qui alios doceat, potuit istud ab Apostolo planè affirmari, & verum esse constitui, ut sanè verissimum est, nempe eum, qui in charitate maneat, in Deo manere, & Deum in ipso.*

Vnum adhuc restat in hoc 16. versiculo notandum, qua ratione videlicet loquutus fuerit Iohannes, cum charitatis mentionem fecit, quam Deus erga nos exerceat. Sic enim loquutus est: Charitatem, quam habet Deus in nobis. *Quæ loquutio, præsertim tota simul accepta, vix alibi invenietur. Suprà, cum similiter de charitate Dei erga nos est loquutus, usus est quidem isto eodem modo loquẽdi* In nobis, *pro* erga nos: *sed verbo* habendi *ad* Deum *relato minimè est usus: sed verbo* apparendi *relato ad* charitatem, *qui loquendi modus est multò usitatior. Ex his autem duobus locis inter se collatis apparet, in priore loco, de quo alioqui fortasse dubitari potuisset, illud* In nobis *prorsus*

significare erga nos: *quemadmodum in hoc posteriore necesse est plane ut significet.*

17. *Pergit Apostolus & ait:* In hoc perfecta est charitas cum nobis, ut fiduciam habeamus in die judicii; quia sicut ille est, & nos sumus in mundo hoc. *Habent hæc verba, magnam & variam difficultatem, quam si diligentiùs explicare velimus, nimis longi sine fructu ullo futuri simus. Non committemus tamen, quin ea dicamus, quæ ad veram & horum & statim sequentium verborum sententiam asserendam pertinere posse putabimus. Primùm igitur nihil dubitamus, quin id, quod Beza in suis annotationibus monet de ordine & structura horum verborum, verissimum sit; videlicet quòd verba ista,* Vt fiduciam habeamus in die judicii, *tamquam per parenthesin dicta accipienda sint, & non conjungenda cum verbis illis præcedentibus,* In hoc perfecta est, *&c. nempe cum quibus conjungi debeant illa,* Quia sicut ille est *&c. Et sanè sæpius antea Apostolus, hoc modo loquendi utens, ut dicat,* In hoc fit hoc aut illud, *si id, quod significatur per voculam* hoc, *dum dicit* in hoc, *sequitur post verba ista, anteponit ei conjunctionem Græcam* ὅτι, *quemadmodum hîc posuit ante verba illa* sicut ille est, *&c. Exempla hujusce rei habetis hoc eodem capite suprà v: 13. & v: 9. & alibi non semel, ut per vos ipsi animadvertere poteritis. Quòd verò anteponat ei, quod significatur in tali loquutione per demonstrativum illud* hoc, *particulam* ut, *nusquam factum ab eo est; nec sermonis ratio videtur id ferre posse. Vnde factum est, ut quidam ex iis, qui credunt illud*

Fidu-

Fiduciam habeamus in die judicii, *id esse, quod per pronomen* hoc *significatur, dixerint, verbum Græcum* ἵνα, *quod ei anteponitur, & propriè* ut *significat, idem hîc valere, quod* ὅταν, *id est*, cum, *seu* quando, *idq́ exemplo quodam Aristophanis confirmare sunt conati. Verùm nihil est opus ad ista confugere, ubi habemus interpretationem aliam, quæ cum usu hujus scriptoris maximè convenit, & nihil incommodi prorsus habet. Iam si verba ista ita legi debent, ut Beza monuit, & nos censemus, videndum restat, quinam sit eorum sensus, quem a Beza non fuisse animadversum, planè ausim affirmare. Nos enim primùm censemus, id quod ille non vidit, pronomen* ille *seu* ἐκεῖνος, *non Deum ipsum, sed Christum significare: quemadmodum ostendimus evenire suprà non in uno loco. Nec solet Iohannes pronomine isto uti ad significandum illum, quem proximè commemoravit, nisi tunc, cum non potest pronomen* αὐτὸς *ad eum significandum commodè usurpari, ut suprà duobus in locis evenisse ostendimus, ubi propter hanc causam necesse quodammodo habuit Iohannes uti pronomine isto* ἐκεῖνος *loco* αὐτὸς; *& certè alioqui etiam pronomen* ἐκεῖνος *sua propria & consueta vi ad eum refertur, qui non proximè, sed vel procul, vel etiam numquam antea fuerit nominatus.*

Hoc igitur constituto, quòd hîc non secus atq́ alibi pronomine isto Christus significetur, qui proximè nominatus non fuerat, ut rectè intelligere possimus, quid sibi hoc velit, Quod sicut ille est, & nos sumus

mus in mundo hoc, *necesse est diligentiùs perpendere, quid sibi velint verba illa, a quibus hoc pendet, nempe*, In hoc perfecta est charitas cum nobis, *atq; inquirere, de qua videlicet charitate hîc verba fiant, nostrâ an Dei; & quid per illud* perfecta est *omnino significetur. Atq; hinc initio facto, est nobis totius loci verus sensus accuratè investigandus.*

Primùm igitur, si verba eo modo disponantur, quo nos disponenda esse docuimus, & pronomen ille *seu* ἐκεῖνος *ad Christum ut ostendimus referendum planè est; ipsa verba ita sonant, ut appareat, Iohannem ita dicere, in eo charitatem nobiscum perfici, quòd tales in hoc mundo simus, qualis Christus est: quod eò pertinet, ut in die judicii fiduciam habeamus. Itaq; deinde quærendum est, ut diximus, de qua charitate, nostráne an Dei, Apostolus in his verbis loquatur. Qui volunt illum loqui de charitate Dei, nempe erga nos, coguntur verba ista sic disposita, ut nos disposuimus, sicq; sonantia, ut ea sonare diximus, ita interpretari, ut Apostolus dicere voluerit, charitatem Dei erga nos tunc perfici, cum nos in hoc mundo sumus, qualis est Christus. Quæ interpretatio non videtur defendi posse, propterea quia Dei charitas erga nos per se ipsa perfecta est, neq; ut perficiatur opus est, ut effectus ullus inde in nobis existat. Sed respondebunt isti, verbum* perficiendi *hoc in loco non significare perfectum fieri: sed effectum suum, ac finem sibi propositum consequi. Atqui necesse esset, ad istam hujus verbi significationem aliis hoc in loco probandam, aliquod ejus rei exemplum afferre. Ego hactenus nullum invenire potui, & in superioribus*

rioribus locis, ubi hæc eadem loquutio est, quòd scilicet charitas perficiatur, talem significationem vix ullo modo posse admitti, satis credimus intelligi posse ex eorundem explicationibus nostris. At rursus, quando prior responsio ista nobis non probatur, dicent, ex consueto modo loquendi in sacris literis posse rem ipsam pro rei cognitione usurpari, & propterea hîc dici posse, idem esse perfici, *quod* perfectum ostendi. *Sed neq; hoc, quamvis significatio ista verbi* perficiendi, *superioribus illis locis hujus Epistolæ, de quibus modò dicebamus, accommodari posßit, hîc nihilominus locum habere posse videtur; cùm perfectio charitatis Dei erga nos, non ex eo apparere possit, quòd nos tales in hoc mundo evadamus, qualis est Christus: sed potius in eo, quòd vi ipsius charitatis, tales evadere poßimus. Hoc autem, considerata ipsius divinæ erga nos charitatis qualitate, & propria vi, per se satis apparet; neq; ut appareat quicquam opus est, ut effectus ipse consequatur; cùm nemo non videat, si non consequitur, id non ab imperfectione ulla divinæ charitatis proficisci: sed ab improbitate & malitia, vel certè negligentia nostra. Quare necesse esset, si altera ista responsio aliqua ratione admittenda foret, alium figuratum loquendi modum, præter jam dictum, in Apostoli verba inducere, hoc nimirum pacto, ut,* Esse tales in hoc mundo, qualis Christus est, *idem valeret, atq;* Esse posse tales, *&c. quod satis durum esset, in hoc præsertim loco, cum Apostolus in tota sua hactenus disputatione de charitate sive Dei, sive nostra, non videatur umquam habuisse rationem ejus, quod vi illius fieri possit: sed tantùm illius, quod re ipsa*

fiat. Quicquid sit, non sunt figuratæ loquutionum significationes in unis verbis, eâdem, eaqúe brevi periodo comprehensis, sine necessitate multiplicandæ, eæ præsertim, quæ non admodum usitatæ fuerint, qualis sine dubio ista est, quam postremò commemoravimus. Quapropter satius esse videtur, charitatem istam ita intelligere, ut ad nos activè referatur, id est de charitate, qua nos diligimus, accipiatur. sic enim fiet, ut & sensus sit multò probabilior, & nobis utilior; & eæ difficultates cessent, quæ in altera ista interpretatione de charitate Dei emergunt. tantùm difficultas aliqua esse videtur in verbis illis, cum nobis, seu nobiscum. Nā secundùm hanc interpretationem, necesse est ut idem valeat cum nobis, quod in nobis. qui loquendi modus, si modò alibi invenitur, rarus admodum est, verbaqúe ista cum nobis meliùs sine dubio accommodantur ad alteram illam interpretationem, quam nos minimè probamus. Sed non debet hæc sola difficultas, quæ non magna est, nobis eripere peregregium, atqúe, ut conjici potest, verissimum ipsius loci sensum. Vidimus enim & paullo antè, id est, in hoc eodem capite v: 9. & proximo v: 16. Apostolum, ut antè monuimus, usum fuisse verbis In nobis, pro eo, quod est erga nos, & sic iis verbis significasse id, quod erga nos fit, quibus propriè significatur id, quod in nobis fit. Quare non debet esse mirum, si hîc vicissim iis verbis, quibus propriè significatur quod erga nos fit, declarare voluerit id, quod fit, sive est in nobis. Iam sensus, accipiendo hîc charitatem pro charitate nostra erga alios, iste est, quòd nostra hæc charitas tunc perfecta est, cum sumus tales in hoc

mun-

mundo, qualis Christus est, id est, qualis ipse fuit, dum in hoc mundo esset. Nvm verba, in hoc mundo, *potiùs propter Christum addita sunt, quàm propter nos; ad declarandum videlicet, hîc sermonem esse de similitudine nostra cum Christo, sive eadem qualitate; non quidem considerato Christo qualis nunc est in cælo, sed qualis fuit in hoc mundo. nam verbum præsentis temporis pro verbo temporis præteriti in sacris literis usurpari, non est novum. quinetiam suprà cap: 3. v: 7. ubi similis est loquutio, & quidem de eodem Christo, istud factum fuisse apparet, in illis, inquam, verbis,* Qui facit justitiam justus est, sicut ille justus est: *tametsi nos, ut quàm maximè fieri potest, verborum proprietas conservetur, ostendimus, quo modo possint verba ista explicari, etiamsi ista temporis enallage ibi non fiat: ex qua tamen multò ad rem accommodatiorem sensum, & doctrinâ Christianâ nobis utili pleniorem, emergere, ex explicatione nostra loci istius facilè intelligi potest.*

Sed quæret aliquis, quid sibi vult istud, quòd tales simus qualis Christus in hoc mundo fuit? *Respondemus, id satis per se constare, & sententiam continere ad totum locum accommodatissimam, etiamsi non habeatur relatio ad charitatem, de qua hîc est sermo, ut quidem credimus haberi debere, atq; intelligi, non simpliciter, sed secundùm quid istam similitudinem nostram cum Christo esse; videlicet ut in charitate erga fratres tales simus, qualis ipse fuit: etiamsi, inquam, ad hunc modum verba ista non interpretaremur, sed simpliciter ea acciperemus, non quidem*

dem absolutè, (sic enim sensus & absurdus, & impossibilis esset) sed quod attinet ad morum & vitæ sanctitatem: tamen, quemadmodum sensus per se verus esset: sic etiam ad ipsam charitatem, quæ simpliciter hîc nominatur, planè accommodatus foret; cùm sine restrictione ulla, quicquid ad morum & vitæ sanctitatem pertinet, possit, ut suprà a nobis alicubi ex parte disputatum est, & divinis testimoniis confirmatum, charitatis nomine comprehendi, seu ad charitatem, tamquam ad caput quoddam revocari. Verumtamen hoc in loco placet istam similitudinem charitatis nostræ cum Christi charitate ita interpretari, ut arctiore quadam significatione, & magis propria, nomen charitatis accipiatur; quatenus scilicet significat erga fratres dilectionem. nam ex ea fit, ut propter illos nihil non faciamus, & aliquod egregium opus, in ipsorum beneficium, si opus fuerit, patremus. Hujusmodi autem, atq; inter cætera maximum ac præcipuum est, mortem pro illis oppetere. Namqúe hoc ipsum illud est, propter quod maximè ac præcipuè in charitate Christi similes sumus. Quare verbis istis, Quia sicut ille est, &c. potissimùm significatur, quòd non recusemus pro fratribus mori, si usus hoc postulet: quemadmodum Christus, ut nobis benefaceret, & vitam æternam compararet, pro nobis mori non recusavit.

Ex hac interpretatione nostra liquidò apparet, quid significet verbum illud perfecta est, id est, Est plena, & ad eum gradum pertingit, qui nobis præscriptus est, & quò ubi pertigerit, jam nihil illi deest, quod sit necessarium, ut ex ea effectus ille consequatur, quem expe-

expectamus, & præmium ex Dei benignitate reportemus, quod illi ab ipso Deo per Christum repositum fuit. Non pauci sunt, qui verbum istud τετελείωται, quod vetus interpres rectè ac propriè reddidit perfecta est, *aut aliud ex eodem themate derivatum, quo & hîc, & alibi suprà utitur Apostolus, cum de charitate nostra loquitur, ita interpretentur, ut significet sinceritatem, & omnis simulationis carentiam. Quæ interpretatio mihi arridere non potest, cum propter alias causas, quæ ex explicationibus nostris superiorum locorum percipi possunt, tum propter hoc, quòd in hoc loco ea consistere non possit, cùm manifestum sit, hîc non de sinceritate agi, sed de ipsa perfectione. Syrus interpres in his verbis post vocem* charitas *addit, ut arbitror, de suo pronomen* ejus. *qua in re non admodum fideliter se gessit. sic enim præjudicium attulit, nec permisit lectori indagare, de qua charitate hîc sit sermo. Quòd si fortaße non ipse pronomen istud addidit, sed Græcum codicem habuit, in quo id legeretur, sentiendum planè hîc est, quod alibi monuimus, verisimile esse, sciolum aliquem de suo illud in margine ipsius Græci codicis addidisse, declarandi nimirum loci gratia, idq́ postea in contextum irrepsisse. Idem interpres in eo fortasse non malè se gessit, quod verbum ἐςὶ, pronomini ἐκεῖνος subjunctum, reddidit* fuit, *& hac ratione interpretationem veram hujus loci confirmavit, ac docuit, pronomen ἐκεῖνος non ad Deum, sed ad Christum referendum esse. Attamen hîc quoq́ præstitisset liberum judicium lectori relinquere.*

Sequitur ut de sensu illorum verborum agamus, Vt fiduciam habeamus in die judicii, *quæ quò referantur, nihil dubitandum est, si tamquam per parenthesin interjecta legenda sint, immo, secundum dispositionem nostram, omnium horum verborum ista ultima ponantur. Sed & sensus ipse valde apertus est, eiq; similis, qui habetur ad finem secundi capitis, in illis verbis,* Vt, cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo, in adventu ejus. *Constat enim manifestè, quemadmodum ibi, sic & hoc in loco sensum esse: ut, quando Christus veniet, judicaturus orbem terrarum, simus securi & certi, sententiam ab eo nobis favorabilem in nos pronunciatum iri. Facit autem locus iste superior, ut multò etiam alacriùs nostram totius hujus periodi dispositionem amplectamur, ac retineamus. Vt enim ibi hæc sententia posita est ad monendum nos, ut maneamus in Christo, sive in Deo per Christum: sic hoc loco verisimile planè est, fuisse hanc sententiam appositam ad nos monendos, ut tales simus, qualis Christus in hoc mundo fuit, id quod minimè factum fuisset, sed planè diversam ob causam sententia ista hìc fuisset posita, si ita prorsus disponi deberent verba hujus periodi, ut jacent, ita ut prædicta sententia conjungeretur sensu ipso cum proximè præcedentibus verbis,* In hoc perfecta est charitas cũ nobis, *ut sanè plerìq; existimare videntur.*

Ostendimus, in hoc versiculo 17. rectè explicando ut prædiximus, non parvam esse difficultatem: sed major adhuc esse videtur in proximo 18. explicando,
℣ 18. *cujus initium ita habet:* Timor non est in charitate: sed

te: sed perfecta charitas foràs mittit timorem. *Admodum enim difficile est statuere, de quo timore Apostolus hoc in loco loquatur: tametsi ex iis paucis explanatoribus, quos consulere potuimus, nemo sit, qui hac de re quicquam dubitare videatur, statuentibus omnibus, Apostolum hîc loqui de eo timore, seu metu, qui opponitur illi fiduciæ, cujus fit mentio in verbis superioribus. quod quidem verum esse, non ausim ego prorsus negare: sed mihi tamen multò fit verisimilius, ut de alio metu hîc verba fiant, nempe de eo metu, quem injiciunt nobis pericula, & damna, præsertim verò ipsa mors, quæ, ut dictum fuit, et, si opus fuerit, subeunda est, qui velit veram & a Christo præscriptam charitatem exercere. Si aliorum sententia tenenda sit de significatione hujus vocis* timoris, *tum necesse erit sensum horum verborum,* timor non est in charitate, *&c. hunc esse, quòd, si quis vera charitate sit præditus, non est quod metuat, se in die judicii a Christo damnatum iri: Sin verò nostra sententia probetur, sensus erit, eum, in quo sit vera charitas, nihil sibi metuere a quibusvis periculis, & damnis, neq; ab ipsa morte, quominus illam, si usus veniat, pro fratre oppetat. Vterq; sensus sine dubio verus est, & planè egregius. Sed tamen prior non videtur bene convenire cum eo, quòd omnino verisimile sit, sententiam istam,* Timor non est in charitate, *esse proverbialem, atq; ejusmodi, quæ Iohannis tempore usurpari soleret. Nam si hoc concedatur, non potest fieri, ut prior sensus illi accommodetur; cùm sensus iste nullo modo considerari possit aut accipi aliter, quàm ut necesse sit confiteri, eum esse satis ab-*

strusum,

ſtruſum, ac reconditum, ac conſequenter non conſentaneum proverbiali & communiter uſurpatæ ſententiæ. Nam primum valde abſtruſum eſt, ut timoris nomine intelligatur metus condemnantis ſententiæ in die univerſalis judicii. deinde abſtruſum ſimiliter eſt, quòd charitas tanti ſit, ut metum iſtum planè depellat; cùm hoc non ex natura rei fiat, ſed tantùm ex decreto Dei, *qui conſtituit pro ſua pura bonitate, ut nulla damnatio in die judicii metuenda ſit ei, qui veram charitatem habeat. Præterea iſte loquendi modus,* Timor non eſt in charitate, *videtur omnino, non quidem ſignificare, ibi non eſſe metum, ubi eſt charitas: ſed præterea declarare, metum charitati non eſſe admiſtum; quod ſanè verum eſt, ſi de vera ac perfecta charitate, de qua hîc ſine dubio agitur, ſententia iſta accipiatur. Alioqui enim, ſi charitas non ſit perfecta, admiſcetur quodammodo metus charitati, id eſt, dum quis amat, & ſic amore impulſus vellet aliqaid magnum, id eſt, ſibi ipſi incommodum pro fratre præſtare, admiſcetur huic amori metus ipſius incommodi, & ita fit, ut is a ſancto iſto propoſito deterreatur. Ejusmodi admiſtio non poteſt ullo pacto animadverti in charitate & metu futuræ damnationis, de quo prior ſenſus loquitur; neq; metus iſte efficere ullo pacto poteſt, quominus quis perfecta charitate ſit præditus. quin potiùs contrarium poteſt efficere, & hominem eò adducere, ut perfectè charitatem exerceat; cùm certum ſit, eum damnatum iri, qui id non fecerit. Atqui in poſteriore ſenſu omnia, ut vidiſtis, rectè conveniunt, niſi quòd non eſt in proximè antecedentibus verbis verbum expreſſum aliquod, quod videatur*

atur posse respicere vocem istam timoris, si ea eum metum significet, qui ex malis, quæ in hac vita contingere possunt, & præcipuè ex ipsa morte concipitur: quemadmodum sanè est, si de metu diei judicii vox ista accipiatur; cùm, ut dictum fuit, fiat in proximis verbis mentio rei oppositæ, id est, fiduciæ, quæ in eodem judicii die habeatur. Atq; hæc sine dubio fuit potissima causa, cur prior iste sensus vulgò in mentem hujus loci explanatoribus venerit: de posteriore verò ne cogitaverint quidem. Atqui haud rarò fit, ut verba subsequentia ad præcedentia relationem habeant, habita ratione sensûs, qui in istis continetur, etiamsi prima specie, & in ipso verborum sono, nihil ejusmodi appareat, quò subsequentia verba referri possint: quemadmodum, nisi vehementer fallimur, accidit hoc in loco. quandoquidem proximè præcedentia verba illa, Quia sicut ille est, & nos sumus in mundo hoc, continent omnino, ut monuimus, hunc sensum, quòd scilicet, sicut Christus non dubitavit mortem subire pro nobis, & sic in charitate erga nos perfectus fuit: similiter & nos non dubitamus pro fratribus mortem adire, & hac ratione in charitate perfecti sumus. Hic sensus omnino continet mentionem metu carendi, si quis perfecta charitate sit præditus; & propterea appositissimè ad ejus rei confirmationem subjungitur ab Apostolo proverbialis ista sententia, Timor non est in charitate. Est autem diligenter animadvertendum artificium & solertia hujus scriptoris, qui, etiamsi verba illa, ut fiduciam habeamus, secundùm simplicem & rectam dispositionem totius periodi, debuissent in ejus

fine poni: noluit tamen id facere, sed illa inter reliqua duo periodi membra interjicere, ut, quæ in sequente periodo dicturus erat, possent rectè intelligi, & eò referri, quò debent. Est enim vulgatum, ut sequentia verba ad ea referantur, quæ postremò & planè proximè sunt dicta; unde factum esset, ut, si postremo loco versiculi istius 17, ut dispositio ipsorum verborum ferebat, posuisset ista, in quibus fit mentio fiduciæ, quæ habeatur in die judicii, tunc planè meritò potuisset quis id facere, quod vulgò factum videmus, quodq; ipse Apostolus fieri noluit, ut scilicet sententia ista, Timor non est in charitate, eò referretur.

Iam verba, quæ post istam sententiam statim leguntur, sed perfecta charitas foras mittit timorem, videntur prorsus confirmare id, quod diximus, esse hîc mentionem cujusdam metus, qui impediat, vel potiùs impedire conetur perfectam charitatem, eamq; sese admiscens, illam imperfectam reddere. Aut certè constat ex his verbis, ut ipsa sonant, perfectam charitatem & timorem res esse, quæ simul pugnēt, & quarum utraq; curet in hominis corde & animo locum habere; cumq; fieri nequeat, ut utraq; simul sit, efficitur tandem, ut altera alteri cedat, vel potiùs quodammodo per vim ab altera foras ejiciatur. Atqui ejusmodi pugna, & ejusmodi quodammodo cura cor & animum hominis certatim poßidendi, non cadit in timorem & charitatem, si timor is metus sit, qui futuræ in die judicii damnationis habeatur: quemadmodum intelligi potest ex iis, quæ proximè antè a nobis disputata sunt. Voluit autem Apostolus in his verbis apertè declarare de qu

de qua charitate accipienda sit sententia ista, Timor non est in charitate, nempe de perfecta, id est, ejusmodi, quæ ad illum gradum perveniat, quem Deus per Christum præscripsit: tametsi, quòd de tali charitate sententia ista accipienda esset, satis docere poterat id, quod antea dictum fuerat de eo, in quo consistat perfecta charitas; & quòd de tali charitate in proximis verbis omnino sermo fuerat.

Subjungit Apostolus rationem quandam, cur timor, de quo loquitur, non possit simul cum perfecta charitate consistere. ait enim, Quoniã timor pœnam habet. Vox Græca, quæ pœnam reddita est, propriè punitionem significat; & ab aliis redditur cruciatum. Hæc ratio videtur aliquantum favere communi interpretationi, quòd metus seu timor iste sit is, qui concipitur ob futuram damnationem. Is enim metus eum, in quo ille sit, sine dubio valde angit & cruciat: quod non videtur in eo metu evenire, aut certè non tam valde, qui concipitur ob mala & pericula, quæ sint subeunda. Verumtamen negari non potest, quin hic quoq; metus aliquem cruciatum afferat; nec ullus potest esse verus metus sine animi perturbatione ac dolore quodã; cùm animus noster & totus homo abhorreat a suo malo sive incommodo: metus autem aliud nihil sit, quàm concepta opinio impendentis, aut saltem futuri mali. Quare etiamsi non ita propriè dicatur is cruciari, qui metuit damnum aliquod hujus præsentis vitæ, ut is, qui metuit æternam damnationem; ac propterea iste metus mali ad hanc vitam pertinentis, de quo hic agitur, ejusmodi sit, qui non existat, nisi is velit, in quo existit: metus ve-

rò æternæ damnationis etiam in eo existat, sive existere possit, qui, ne existat, vehementer curet: nihilominus tamen non videtur ullo pacto anteponenda communis interpretatio nostræ, tum ob ea, quæ antè ad hoc demonstrandum dicta sunt; tum maximè ob hanc causam, quòd non appareat, quomodo cruciatus iste ex metu æternæ damnationis pugnet cum charitate perfecta ex ipsius rei natura; cùm, quicquid repugnantiæ inter ista duo est, id totum pendeat ex solo Dei decreto: contrà verò ex ipsius rei natura non videtur cruciatus, qui ex metu proficiscatur alicujus mali hujus præsentis vitæ, & ipsius mortis, posse cum perfecta charitate consistere. quandoquidem is, qui perfectè fratrem suum amat, ita ut sit paratus vitam suam pro ipso profundere, fieri non potest, ut ullum cruciatum sentiat ex opinione mali alicujus, quod ipsius sui fratris causâ subiturus sit. Apparet autem, sententiam istam, quòd metus cruciatum habeat, quemadmodum antea diximus de altera præcedente huic simili, timor non est in charitate, esse ejusmodi, ut in ea ipsius rei naturæ ratio habeatur. alioqui non ita simpliciter ac nudè, & deniq; indefinitè proferretur: sed aliquid adderetur, unde constaret, haberi in ea rationem alterius cujuspiam rei, non autem ipsius naturæ rerum.

Diximus, quid nobis videatur de hoc sanè perdifficili loco; & propter quas causas interpretationem nostram ei, quæ communiter recepta videtur, anteponendam censeamus; nec quidquam in dubium revocamus id, quod jam hac de re statuimus. Verumtamen non inutile fore duximus, si tertiam adhuc interpretationem hujus

hujus loci, quam ſuſpicamur cuipiam in mentem venire poſſe, commemoremus: quamvis per eam efficiatur, ut dubia reddatur jam conſtituta interpretatio ſuperioris verſiculi, quod attinet ad vocem charitatis. *Iam enim conſtituimus, ibi agi de charitate erga fratres. Sic enim ubiq; ſuperiùs apparet ſentire Apoſtolum, cum de charitate, quæ in nobis eſſe debeat, verba facit, ut eum in ſuperiore iſto verſiculo verba facere concluſum a nobis eſt. quandoquidem tertia hæc interpretatio requirit, ut iſtic agatur præcipuè de charitate noſtra erga Deum.* Nam *ſecundùm eam intelligendum eſt, ut, cum Apoſtolus hîc dicit,* timor non eſt in charitate, *velit dicere, non poſſe verè ac perfectè amari eum, quem timemus; & propterea, ſi quis ſit, qui talis ſit in hoc mundo, quod attinet ad amandum Deum, qualis Chriſtus, fieri non poteſt, ut iſte ſibi a Deo timeat; & conſequenter neceſſe eſt ut habeat fiduciam in die judicii.*

Hæc interpretatio, quæ tota ex eo pendet, quòd hîc agatur de charitate in Deum, videtur mirificè confirmari per id, quod ſequente 19. verſiculo ſubjungitur, qui talis eſt, Nos diligimus eum, quoniam ipſe prior dilexit nos. *Videtur enim planè neceſſe eſſe, ut hujus verſiculi ſententia aliquid affine habeat cum proximè antecedentibus; habetq; præterea interpretatio iſta id, quod, ut dictum fuit, videtur omnino requiri in explicandis duabus illis ſententiis,* Timor non eſt in charitate, & Timor punitionem, *vel potiùs* pœnam, *ſeu* cruciatum habet, *ut ſcilicet id, quod continent, ab ipſius rei natura proficiſcatur.*

Nam certè ex ipsius rei natura pendet, ut eum minimè sincerè ac perfectè amemus, quem metuimus, utque metus iste cruciatum quendam ac perturbationem secum conjunctam habeat, metus, inquam, quo nobis ab aliquo metuimus. Istis pro hac interpretatione rationibus, præter id, quòd hactenus Apostolus, cum de charitate nostra loquutus est, præcipuè ac fortasse solùm de charitate, qua fratres, sive alios diligimus, loquutus est, hoc potissimùm adversatur, quòd verba illa, Perfecta charitas foras mittit timorem, *non videntur ei posse accommodari.* Neq; *enim amor est, quo aliquem prosequimur, qui ejiciat metum, quem illius habeamus: sed contrà metus, quem alicujus concipimus, non permittit, ut illum verè amemus. Ad hæc, vox Græca* φόβος, *seu Latina* timor, *ad Deum passivè relata, nunquam fortassis invenitur significare, nisi rem admodum laudabilem, & divino homine dignam; quæq; non modò cum ejusdem Dei amore non pugnat, nec cruciatum ullum habet: sed etiam ipsum erga Deum amorem fovet atq; auget, & ipsius quodam modo causa existit; & homini eo prædito animi tranquillitatem potiùs quàm perturbationem ullam affert. Ex quibus rationibus fit, ut interpretationem istam amplecti non possimus. Nam quòd attinet ad rationem pro ea confirmanda ductam ex sequente versiculo, mox Deo dante illam diluemus.* Nec*esse est enim priùs duo verba dicere de ultima parte præsentis versiculi, de verbis, inquã, illis,* Qui autem timet, non perfectus est in charitate, *nam in illis sine dubio particula* autem *Latina, seu* δὲ *Græca, non videtur suam propriam significationem*

rationem habere; cùm sententia, quæ istis verbis continetur, non habeat in se quidquam diversum ab eo, quod antea affirmatum fuit: quemadmodum requirit proprius usus, propriaq́ vis particulæ istius: sed sententia ista omnino consequitur ex antedictis & affirmatis, ut unusquisq́ per se apertissimè intelligere potest. Quapropter nihil dubito, quin aut mendum aliquod in exemplaria irrepserit, aut hìc animadvertenda sit proprietas quædam linguæ Hebraicæ, quæ videlicet cum paucissimas præ aliis linguis, & præ multitudine sensuum, quos illis exprimere necesse est, habeat particulas conjunctivas, cogitur sæpe illis impropriè uti. Nec sanè hic locus solus est in novo Testamento, ubi particula aliqua conjunctiva, & nominatim ea ipsa, quæ hic habetur, aliter accipiatur ac propriè sonat atq́ significat. Breviter, satis constat, idem valere hoc in loco conjunctivam istam voculam, quod igitur *Latinum, sive* οὖν *Græcum. Concludit enim Apostolus ex præcedentibus, eum, qui timet seu metuit, non esse perfecta charitate præditum; potestq́ hæc conclusio ex ipsis solis proximè antecedentibus verbis commodè colligi, si quidpiam tamen subaudiatur, ut solet in ratiocinationibus fieri. Est enim hìc, vel esse potest tale enthymema: Metus habet cruciatum. Ergo qui metuit, non est perfectus in charitate. subauditur enim totius ratiocinationis propositio, quæ est,* Vbi est perfecta charitas, ibi non est cruciatus.

Sed jam ulterius progrediendum est, & explicatione subsequentis versiculi diluenda illa inde pro tertia superiorum versiculorum interpretatione ratio du-

cta, & a nobis allata. Dicimus igitur, non esse necesse ostendere, quomodo verba ista, Nos diligimus eum, *cum proximè antecedentibus planè cohæreant. Vidimus enim suprà non semel, non esse in Apostoli verbis summam atq; exactam quandam cohærentiam: sed evenire nonnunquam, ut verba ipsius conjungantur, non cum proximè præcedentibus: sed vel cum iis, quæ longiùs præcesserunt, vel cum ipso scriptoris in hac Epistola scopo ac proposito; satisq; nos habere debere, si interim nihilominus ab iis, quæ proximè antecedunt, non planè differant, sed cum illis aliquam tamen convenientiam habeant, id quod hoc in loco sine dubio contingit, etiamsi in proximè antecedentibus verbis non fuerit mentio ejus amoris, quo nos diligimus Deum.* Namq; *satis est, quòd amor seu charitas erga fratres, de qua in proximis verbis actum est, oritur, & tamquam inde proficiscens ab Apostolo consideratur, ex charitate, quam Deus erga nos ostendit: quemadmodum constare potest, si quis a versiculo 8. hucusq; Apostoli verba repetens, ea diligenter examinet. Cùm igitur ex ista charitate Dei in nos Apostolus hucusq; ostenderit proficisci, aut certè proficisci debere charitatem nostram erga fratres; huncq; locum diligenter ac copiosè, simul ad nos ad charitatem in fratres animandos, simul ad ipsius Dei in nos charitatem vehementer commendandã, pertractaverit, repetens propositum suum commendandæ charitatis divinæ, & simul nos animandi, non jam ad amandum fratres tantùm, sed etiam ipsum Deum, (quod poterat tacitè videri comprehensum in adhortatione ipsius superiore ad charitatem perfectam, ubi illam*

illam simpliciter nominat, etiamsi præcipua ibi ejus mens esset, ad charitatem in fratres adhortari) in hunc modum nunc loquitur: Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit nos. *Ac si diceret: Non solùm autem hoc, quòd Deus prior nos dilexit, quemadmodum antea ostendimus, ac testati sumus, ejus charitatis est causa, aut esse debet, quam in fratres exercemus, aut exercere debemus: sed etiam ejus, qua ipsum Deum amamus, aut certè amare debemus. Sunt enim, judicio meo, hæc hujus versiculi verba admodum prægnantia. Nam, ut paullo antè indicavimus, Apostolus non solùm vult hìc commendare Dei erga nos charitatem, quod ipsa verba apertè præ se ferunt: sed etiam vult animare nos ad ipsum Deum amandum. Est enim verisimilimum, ut, cùm tam multa disseruit antea de charitate nostra in fratres, ad eamq; efficacissimis rationibus nos impellere conatus fuerit, non omittat, antequam suam istam Epistolam absolvat, de charitate, qua Deum diligere debemus, aliquid nominatim disserere, ad eamq; nos diligenter adhortari. In his igitur verbis,* Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit nos, *quamvis non contineatur aperta commonefactio ut Deum diligamus: tamen virtute ipsa ea omnino continetur; cùm ejusce rei ponatur disertè causa, id est id, quod ejus debet esse causa, nempe quòd Deus prior nos amaverit. Estq; causa hæc, ducta ex amore Dei, multò potentior ad persuadendum nobis, ut Deum amemus, quàm ut amemus fratres. Quocirca, cùm antea eâ sit Apostolus usus, idq; non semel, & cum efficacia quadam, ad probandum, nos debere amare fra-*

tres, concludendum eſt, eum voluiſſe ipſam commemorando tacitè nobis perſuadere, ut Deum amemus. Eſt enim omnium cauſarum amoris illa efficaciſſima, ut etiam ſuprà alicubi indicavimus, cum ſentitur & agnoſcitur ab eo, qui amare debet, amor erga ſe illius, quem debeat amare; adeò ut id per ſeipſum, ſine ullo alioqui præcepto, aliavé rei convenientia, & debita quadam condecentia vim habeat amorem hujus erga illum excitandi. Vnde factum eſt, ut proverbialiter dicatur, quemlibet, qui amari ſe ſentit, cogi naturaliter viciſſim amare.

Iam quod diximus de eo, quod his verbis continetur, quod eò pertinet, ut agnoſcatur amor Dei erga nos eſſe cauſa amoris noſtri erga ipſum, ita ſine dubio intelligi debet, & in hunc ſenſum potiſſimùm ſunt verba iſta accipienda, ut Apoſtolus dicere voluerit, non futurum fuiſſe, ut nos Deum diligeremus, niſi ipſe prior dilexiſſet nos. Atq; ita ex iſtis iiſdem verbis, quæ propterea paullo antè valde prægnantia eſſe diximus, colliguntur iſta tria. Vnum, quòd amor Dei erga nos excitavit in nobis amorem erga ipſum. Alterum, quòd, ſi amor iſte Dei nos non præveniſset, numquam nos illum amaviſſemus, ea ſcilicet ratione, qua debemus. Tertium, quòd, quoniam Deus prior amavit nos, condecens planè eſt, ac conſentaneum, ut nos viciſſim illum amemus, idq; facere jure ipſo naturæ obſtricti ſumus.

Sciendum autem eſt, quòd & in Latina vulgata, & in Syriaca editione additur ab initio horum verborum particula concluſiva ergo *ſive* igitur. *Vulgatus enim interpres ſic habet:* Nos ergo diligamus, *Syrus verò*

verò interpres, ut Tremellius transtulit, habet: Nos igitur diligimus. *In Latina interpretatione subjunctivum verbum* diligamus *clarè docet, interpretem istum agnovisse in verbis Apostoli illum tertium sensum, quem paullo antè exposuimus. Et sanè verbum Græcum* ἀγαπῶμεν *tam potest esse subjunctivi, quàm indicativi modi. Mihi tamen plus placet Syriaci, & aliorum interpretum translatio in verbo hoc. Nam per eam fit, ut multo plenior sit horum verborum sententia.*

Quod attinet ad particulam istam conclusivam, quando videmus illam apud utrumq́; istum interpretem haberi, necesse est agnoscere, eum habuisse Græcum exemplar, ubi ea legeretur. Sed, nisi admodum fallor, lectio ista non erat germana hujus loci, & videtur fuisse particula ista addita propterea, quia crederetur, Apostolum in proximè præcedentibus egisse de charitate, qua Deum amamus, & sic non appareret, quomodo concinnè verba hæc cum superioribus cohærerent, sine conjunctiva, & simul conclusiva particula ista. Nam quòd ea deberent relationem habere ad id, quod multò antè de charitate Dei erga nos Apostolus disputaverat, nimis durum visum fuit.

Est præterea animadvertendum, quòd idem uterqúe interpres pro eum, *ut ex Græco legitur, habet* Deum. *Ubi similiter concludendum est, ipsorum tempore exemplaria Græca extitisse, quæ non* αὐτὸν, *ut nunc habent, sed* θεὸν, *seu* τὸν θεὸν *haberent. Ubi similiter quoq́; ausim affirmare, istam non fuisse germanam loci lectionem: sed nomen Dei appositum aliquando in*

do in codicis ora, ad explanandam vocem αὐτόν, *in ipso contextu præ inscitia seu incuria librarii, loco ipsius vocis* αὐτὸν *repositam fuisse. Est autem hic locus unus ex iis, qui apertè probant, Iohannem in hac Epistola simplici pronomine* αὐτὸς, *non Christum, quemadmodum Calvinus censuit, sed Deum potiùs significare, ut in disputatione nostra de Servat: annotavimus: si tamen verum est, quòd pronomen* ἐκεῖνος, *quod versiculo 17. habetur, non referatur ad Deum, sed ad Christum: quemadmodum & in Disputatione illa affirmavimus, & hîc, nisi fallimur, satis apertè comprobavimus.*

℣ 20. *Pergit Apostolus inquiens,* Si quis dixerit quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? *Non satis habuit Iohannes, ea re commemorata, quæ amoris nostri erga Deum causa esse debet, nos commonefacere, ut Deum amemus: sed etiam voluit omnem in hac re hypocrisin & deceptionem nostram depellere, ac detegere, & ita diligenter curare, ne quis fortaße sibi persuadeat, se isti commonefactioni Apostolicæ ac planè divinæ obtemperare, cùm interim valde procul ab eo sit ut illi pareat. Atq; eodem tempore, non recedens a suo præcipuo instituto, quod est, hortari ad charitatem fraternam, & sic ad præcepta, quæ propria sunt Christi, servanda, id dicit, unde vehementer moveri quisq; poßit ad amandum fratrem suum. Ponit enim tamquam certã quandam notam, unde statui poßit, a quopiam Deum non amari,*

mari, non amare fratrem suum. Namq; hinc fit, ut, cùm nimis turpis res esse videatur, & omni execratione dignissima, Deum non amare, studeat unusquisque debitum amorem erga fratres præstare, ne deprehendi videlicet possit, ab ipso minimè amari Deum. Adeò autem verum censuit Apostolus id, quod de nota ista hic tradit, ut non veritus sit paullo acriore verbo uti adversus eum, qui dicat se Deum amare, & interim fratrem suum odio habeat. De ejusmodi enim homine affirmat, quòd sit mendax, Græcè ψεύστης, quod etiam pejùs sonat apud Græcos, quàm mendax apud Latinos.

Iam ad probandum, quòd nota ista ab ipso tradita sit verissima, tribus rationibus Apostolus utitur, quarum duæ continentur hoc fine hujus quarti capitis: tertia verò in initio quinti statim exponitur. Prima ratio est hujusmodi: Facilius multò est amare eum, quem videas, quàm eum, quem minimè videas. Vnde consequitur, multò facilius esse amare fratrem suum, quem scilicet quis videt, quàm Deum, quem nequaquam videt. Hujus argumentationis consequentiæ ratio est, seu propositionis ejus confirmatio, quòd amor non potest existere sine aliqua cognitione: cognitio verò ex visu potissimùm oritur. quare non videtur dubitandum, quin multò proclivius sit amare eum, qui conspicitur, quàm eum, qui minimè conspicitur. Atqui si, quæ faciliora & procliviora sunt, non fiunt, multò minùs fient, quæ sunt minùs proclivia, & difficiliora. Vnde necessariò consequitur, quòd ab omni verisimilitudine absit, ab illo amari Deum, qui fratrem suum non amat. Pro verbo videt præsentis temporis, quo utrobiq; in hac periodo usus

do usus est vetus interpres, legitur Græcè ἑωράκει *temporis præteriti, & quidem, nisi fallimur, aliquantò rectiùs; ita ut non fuerit meritò locus firmæ persuasioni, quòd hîc, ut aliàs solet, præteritum tempus pro præsenti usurpetur. quandoquidem satis est ad amorem per cognitionem alicujus erga illum excitandum, quòd quis ipsum aliquando viderit; nec necesse est, ut etiam nunc illum videat. Et sic apparet, Apostolum admodum consultè ac propriè verbo præteriti temporis usum esse; neqúe est verisimile in ullo Græco exemplari aliter lectum fuisse atq; hodie legitur: tametsi Syriacus quoqúe interpres ita locum reddiderit, ut præsenti tempore verbum istud enuncietur. nam legitur apud ipsum in priore loco,* qui videtur: *in posteriore verò* qui non videtur. *Nihil enim dubitandum videtur, quin hæc temporis præsentis apud utrumq; interpretem lectio inde profecta fuerit, quòd consuetam illam enallagen, de qua modò diximus, crediderint hoc in loco esse.*

Altera ratio, qua Apostolus veram confirmat esse notam a se traditam, his verbis ab ipso exponitur;
℣ 21. Et hoc mandatum habemus ab eo, ut, qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. *Est autem hæc ratio adeò aperta, ut planè irrefragabilis esse appareat, præsertim si rectè intelligatur, quid sit* amare Deum, *id est, quòd aliud nihil sit, quàm ejus præcepta servare; quod & nos suprà alibi attigimus, & Apostolus post initium capitis sequentis verissimum esse confirmat. Nam quomodo fieri potest, ut quis præcepta Dei servet, inter quæ hoc expreßè continetur, ut quis diligat fratrem suum, si ipsum fratrem suum minimè diligit?*

git? an non iste apert docetè, se nullam curam habere servandi præcepta Dei, & sic a se Deū minimè amari?

Notandum porrò est ex verbis Apostoli, in prima ratione ab ipso allata id indicari, quod alibi etiam suprà in hac eadem Epistola animadvertimus, nempe ab ipso pro eodem accipi Fratrem suum odio habere, & fratrem suum non amare. *Manifestè enim hoc posterius pro priore isto in sua ratiocinatione substitu- it. cujusce rei causam attulimus antè in explicatione nisi fallimur 14. & 15. versiculi tertii capitis, quam consulere poteritis. Latinus interpres in secunda hac Apostoli ratiocinatione pro* ab eo, *habet* a Deo. *quæ lectionis diversitas parvi aut nullius momenti est, nisi si quis unà cum Calvino sentiat, pronomen* αὐτὸς *posse apud hunc scriptorē Christū referre, etiam si nec proximè, nec multò antè nominatꝰ fuerit: sed, ut diximꝰ, opinio ista nō habet cui innitatur, & secundū usum hujus scriptoris hoc in loco, etiamsi Deus proximè nominatus non fuisset, voce ista* αὐτοῦ, *quæ in Græco est, Deus nihilominus nominatus intelligeretur.*

Notandus est præterea loquendi modus, quo hic Apostolus utitur. is enim improprietatem aliquam continere omnino videtur, dum ait, præceptum Dei esse, ut, qui diligit Deum, diligat etiam fratrem suum. *quasi præceptum diligendi fratrem non sit datum absolutè, sed iis demum, qui Deum diligunt: quod ita simpliciter dictum non videtur veritati consentaneum. Quamobrem videntur verba Apostoli ita accipienda esse, ut voluerit dicere, Deum non modò jussisse, ut ipsum diligamus: sed etiam, ut diligamus fratrem nostrum,*

nostrum, adeò ut nemo, (si id alioqui fieri posset, quod sane non potest) qui ipsum Deum amaret, & interim non amaret fratrem suum, posset dici mandata Dei servare. Nisi hæc Apostoli mens hoc in loco fuisset, satis omnino habuisset ad suam rationem concludendam dicere, nos habere hoc præceptum a Deo, ut fratrem nostrum amemus. *Quæ ratio, etiamsi non bene intelligatur quid sit* amare Deum, *habet tamen vim probandi, quamvis non ita apertam & efficacem, fieri non posse, ut is Deum amet, qui fratrem suum non amat. Vnusquisq; enim ei, quem amat, obsecundare, &, si sit ipsius dominus, parere atq; obtemperare, ejusq; præcepta conservare quàm diligentissimè & studet, & curat. Et hæc satis esse possunt pro explicatione hujus quarti capitis.*

Caput V.

SEQUITUR *Caput quintum, in cujus initio, ut antè diximus, est reliqua illa tertia ratio, quam Apostolus afferre voluit ad probandum, quòd, qui fratrem suum non amat, is neq; Deum amat. Ea autem hujusmodi est: Qui diligit eum qui genuit, diligit etiam eum, qui ex ipso genitus est. Sed Deus genuit eum, qui frater noster est in Christo. (nam de tali fratre hic agitur) Ergo qui diligit Deum, diligit etiam ejusmodi fratrem suum. Ex hoc consequitur, quòd, qui fratrem suum non diligit, neq; Deum diligat. Majorem propositionem hujus argumentationis Apostolus probandam sibi non sumit, tamquam rem manifestam. Nam ipsa humana*

mana ratio, & usus dictat, ejus, qui amatur, omnia amari, quæ ipsi valde sint chara, & ab ipso plurimùm amentur. Atqui nihil est cuiquam tam charum, quàm is, quem ipse genuit; & amor erga filios, seu ex nobis progenitos, omnem alium amorem excedit. Minorem verò seu assumptionem ex eo probat, quòd, quisquis credit Iesum esse Christum, ex Deo est genitus. Sed (subaudi) qui frater noster est in Christo, is credit Iesum esse Christum. Ergo hujusmodi noster frater ex Deo natus est. Neutram ex propositionibus hujus ratiocinationis probare conatur Apostolus, quippe quæ iis, qui Christianam religionem profiterentur, essent indubitatæ; & quod attinet ad priorem, quòd scilicet, qui credat Iesum esse Christum, is ex Deo natus sit, quædam ab Apostolo superiùs dicta fuerant, tam secundo, quàm quarto capite, ex quibus ea facilè colligi potest.

Iam verba ipsius Apostoli ita se habent: Omnis qui credit, quoniam Iesus est Christus, ex Deo natus est; & omnis qui diligit eum, qui genuit, diligit & eum, qui natus est ex eo. *Ad quorum verborum explicationem, quod videlicet attinet mentem Apostoli in illis proferendis, & finem, ob quem illa protulit, ea, quæ modo diximus, non modò pertinent, sed etiam satis omnino esse possunt. Tantùm est in ipsis quiddam diligenter notandum, etiamsi id, quod attinet ad Apostoli scopum, hoc in loco ex accidente in eis contineatur. Scopus enim Apostoli est, ostendere, ut dictum fuit, quicumque frater est in Christo, eum ex Deo natum esse. Ad quod probandum assumit, unumquemque, qui credat Iesum esse Christum, esse natum ex* ¶ 1.

Deo. Hoc igitur, quod assumit, quodque non illud ipsum est, quod Apostolus hoc in loco quærit, est summa cum diligentia perpendendum, revocandaque nobis sunt in memoriam, quæ suprà disputata sunt pro explicatione eorum verborum, quæ habentur in initio capitis superioris, ubi dicitur, quòd, quicunque spiritus confitetur Iesum Christum, qui in carne venit, ex Deo est. ubi etiam, si rectè memini, hujus ipsius loci mentio est facta. Nam certè, si verum est, quod Apostolus ibi aliquantò minùs apertè, hîc verò apertissimè testatur, quòd scilicet ad Dei filium constituendum satis sit persuasio seu fides, & simul confessio, quòd Iesus sit Christus, pessimè agunt ii, qui pro fratre suo in Christo habere nolunt quosdam, qui istud profitentur, quosque verisimile est id ex animo credere; quia videlicet in quibusdam vel paucis, vel multis ad religionem Christianam pertinentibus, secum non consentiant. Disputat hac de re pluribus, nisi me memoria fallit, Thomas Naogeorgus in commentario suo in hanc Epistolam, quæ certè sunt digna lectu; nisi quòd in explicando, quid sit credere Iesum esse Christum, sequitur communem illum errorem, quòd Christus fuerit pretium pro peccatis nostris: cujusce rei loco si substituatur id, quod est veritas, reliqua ab ipso ibi disputata sunt ejusmodi, quibus quilibet pius & doctus assentiri queat & porrò debeat. Quoniam verò fides, ut pote quæ in corde latet, non omnino potest certò ex externis factis nobis constare, necesse est, ut ipsa oris confessione, & factis cum ea consentientibus contenti simus, ad hoc, ut quempiam pro fratre in Christo habere & possimus, & debeamus.

Quem-

Quemadmodum enim visibilis Christi ecclesia iis constat, qui Christi fidem ore & externis factis confitentur, & tam his, quàm illo ostendunt, se credere, quòd Iesus est Christus: sic similiter, quicumq; ad ejusmodi ecclesiam pertinet, hinc agnoscitur, si ista habeat. Atqui idem est, quòd quis pertineat ad visibilem Christi ecclesiam, & quòd quis pro fratre in Christo habendus sit. Vbi igitur ista in aliquo appareant, nihil præterea est quærendum, ut eum pro fratre in Christo habeamus; neq; ob opinionum diversitatem ullam e fratrũ in Christo numero ullus eximendus est, nisi opiniones istæ diversæ, una vel plures ejusmodi sint, ex quibus consequatur, istum non credere Iesum esse Christum. Sunt autem, vel esse possunt ejusmodi opiniones duplicis generis; quatenus videlicet aut ipsum Iesum respiciunt, aut ejus præcepta atq; promissa. Eæ, quæ ipsum Iesum respiciunt, rursus duplicis generis sunt, quatenus vel pertinent ad ejus naturam sive essentiam; vel ad ejus munus & dignitatem spectant. Quod ad illas attinet, quæ pertinent ad ejus naturam sive essentiam, vix ullæ sunt, ex quibus, quantumvis falsis, consequatur, eum, qui illas tenet, non credere Iesum esse Christum: sed si tamen ulla est ejusmodi, ea, judicio meo, alia esse non potest, quàm, quòd Iesus verus homo non fuerit. Nam cùm ex divinis testimoniis facilè evinci possit, Christum Dei, qui promissus fuerat, verum hominem esse debuisse, si Iesus non credatur fuisse verus homo, videtur hinc omnino consequi, ut non credatur etiam esse Christus Dei. Verùm fieri nihilominus potest, ut quis sibi persuadeat, ista duo simul consistere posse, nempe non esse verum

rum hominem, & tamen esse verum Christum Dei; & propter ea, si alioqui appareat, eum, qui neget Iesum fuisse verum hominem, habere illum pro vero Christo Dei, crediderim opinionem istam, quamvis planè falsam & periculi plenissimam, non debere censeri ejusmodi, quæ istum excludat a numero fidelium ipsius Iesu, sive efficiat, quominus iste pro vero fratre in Christo agnosci debeat. Iam opiniones illæ, quæ respiciunt ipsius Iesu munus ac dignitatem, si falsæ sint, facilè etiam erunt ejusmodi, ex quibus consequatur, Iesum non esse Christum, neq; pro tali revera haberi ab eo, qui talibus opinionibus sit imbutus. ut exempli causâ, si quis opinetur, Iesum nunc non regnare; vel, si aliquo modo regnare concedat, non fateatur illum in cælis existentem intelligere ac nosse omnia, quæ a nobis dicuntur aut fiunt, ipsaq; corda nostra rimari, atq; inspicere; certè iste nullo pacto poterit dici credere, ipsum Iesum esse Christum: cùm Christus, id est appellatio ista, Regem omnino significet, nempe qui Dei populum, qui sumus nos, regat & gubernet, ejusq; perpetuam curam habeat. quod, fieri nullo modo potest, ut in ipso Iesu esse agnoscatur, nisi credatur, illum ista habere, quæ modò diximus. Possunt tamen esse opiniones aliquæ falsæ ad ipsius Iesu munus pertinentes, quæ vel non adimant illi, quominus sit Christus; vel si revera adimant, tamen possint in eo homine esse, qui nihilominus credat, Iesum esse Christum. ut exempli causâ, si quis Christi munus fuisse credat, pro peccatis nostris justitiæ divinæ satisfacere; & nunc esse, istam satisfactionem ejusq; vim & efficaciam ad suum effectum & finem perducere; is sine du-

ne dubio vehementer errabit, ut quidem plerique hodie errant: sed interim tamen hæc falsa de Iesu munere opinio non adimit ipsi Iesu, quominus sit Christus. neque enim ipsius regiam divinamque potestatem, vel dignitatem inde proficiscentem quidquam minuit, ejusve majestatem lædit, ipsa, inquam, per se: quamvis, si penitissimè opinio ista introspiciatur, & cum suis omnibus necessariis consequentiis consideretur, possit fortasse dici, eam aliquo modo pertinere ad ipsius Iesu præstantiam atque excellentiam aliquo modo minuendam, aut certè obscurandam, & consequenter, verum Iesu munus, quo ille est præditus, non rectè agnoscendum, & sic tandem adimendum aliquo modo ipsi Iesu, quòd sit verus Christus Dei: quemadmodum credimus intelligi posse ex iis, quæ disseruimus in disputatione nostra de Servatore, præsertim ad finem secundæ partis. Atqui, si quis opinetur, Iesum nunc in cælis existentem revera & propriè loquendo Deum Patrem suum pro nobis orare, veris que precibus ab illo impetrare ea, quæ pertinent ad bonum & salutem nostram, iste sine dubio id de Iesu opinabitur, quod ipsum per se ei adimit esse verum Christum Dei; cùm pugnent inter se ista duo, habere revera potestatem nobis succurrendi, nosque beneficiis afficiendi, omniaque dandi, quæ ad salutem nostram pertinent, quæ omnia hoc ipso continentur, quòd sit Christus Dei; & pro istis omnibus nobis largiendis, vel potiùs nobis impetrandis, Deo veras preces adhibere. Sed tamen, quia fieri nihilominus potest, ut is, qui ita opinetur, & Iesu nunc officium pro nobis Deum verè ac propriè rogandi tribuat, credat Christi muneri hoc nihil

prorſus repugnare, & propterea interim nihil Ieſu deneget, quod attinet ad illum honore & cultu afficiendum, ex iis, quæ requirit verum Chriſti populiq; Dei Regis munus ac dignitas, crediderim ſimul fieri poſſe, ut graviter erretur, ſi ejuſmodi homo pro vero in Chriſto fratre non habeatur. Ex ſuperiore illa falſa opinione, quòd Ieſus reipſa nos hoc tempore non curet, id eſt noſtri curam non gerat, nec reipſa nos regat ac gubernet, conſequitur neceſſariò, illi denegari eum cultum, qui vero Dei Chriſto debetur; & ſic præter opinionem ipſam, quòd Ieſus non ſit Chriſtus, quæ neceſſariò falſâ iſtâ de Ieſu opinione continetur, ex eo etiam id non minùs neceſſariò fluit, quòd factù ipſis Ieſus non agnoſcatur eſſe Chriſtus, & propterea maxima inter falſam iſtam de Ieſu opinionem, & alias, quas poſtea commemoravimus, differentia eſt conſtituenda; quippe quòd ex his iſte peſſimus effectus, qui ex illa conſequitur, minimè conſequatur, ſaltem neceſſariò, ut ex illa.

Iam quod attinet ad præcepta & promiſſa, quæ Ieſus dedit, neceſſe eſt, ut, quando certum eſt, ſi illa non fiant, aut non credantur, fieri non poſſe, ut quis vitam æternam conſequatur, in illis non faciendis, aut non credendis contineri aliquo modo negationem ſeu diffidentiam, quòd Ieſus ſit Chriſtus: cùm ex altera parte non minùs certum ſit, eum, qui non dubitet quin Ieſus ſit Chriſtus, vitam æternam adepturum, ut quidem neceſſariò conſequitur ex Apoſtoli ſententia hoc in loco, quòd, qui credit Ieſum eſſe Chriſtum, ex Deo natus eſt; & clariùs ab eodem Apoſtolo affirmatur, ad finem capitis vigeſimi Evangelii ſui. Id autem quomodo fiat, explican-

plicandum aliqua ratione videtur, ut meliùs hac de re persuasi esse possimus. Dico igitur, quòd, cùm verissimum sit, & divina oracula testentur, Iesum præcepta quædam dedisse, & promissum æternæ vitæ iis, qui illa fecerint, proposuisse, si quis promissa & præcepta ista non agnoscat, neq; approbet, consequitur necessariò, istum revera non credere Iesum esse Christum. Nam si hoc crederet, quicquid ab ipso sive præceptum, sive promissum fuit, pro vero, sancto, ac divino haberet; cùm fieri nequeat, ut verus Christus Dei quicquam falsi, a Deiq; voluntate abhorrentis, & omni approbatione nō dignissimi dixerit, aut docuerit. Quòd si quis dicat, fieri posse, ut quis aliqua ex præcipuis Iesu præceptis non agnoscat, neq; aprobet, non quia non credat, quicquid Christus præcepit, pro vero Dei præcepto habendum esse: sed quia non credat, præcepta ista a Iesu fuisse datas; dicimus, ea Iesu præcepta, sine quorum conservatione fieri non potest, ut quis vitam æternam adipiscatur, ita apertè ab ipso Iesu, & ab Apostolis ejus fuisse proposita atq; explicata, ut fieri nequeat, quin illa agnoscantur ab eo, qui Deo serviendi sit studiosus, serviendi, inquam, secundùm id, quod per Iesum de Dei voluntate hac in parte nobis est patefactum, & sic penitus persuasum habeat, Iesum esse Christum Dei. Sunt enim homines non pauci, qui hoc, licèt id ore profiteantur, non quidem corde negent, sed tamen cordi animoq; suo penitus insitum non habeant; unde fit, ut ad verba ipsius Iesu, & Apostolorum ejus, novi Testamenti scriptis consignata, non ita animum advertant, ut debent, neque ea cum tanta diligentia rimentur, quanta est o-

pus ei, qui velit verus Iesu esse discipulus. De Christi promissis, quæ videntur posse ad unum tantùm redigi, id est ad promissum æternæ vitæ, illud ita expreßè ac disertè est in sacris monumentis expositum, ut nulla ratione contingere posse videatur, ut quis illud non agnoscat, & ab ipso Iesu profectum esse certissimè sibi persuadeat. Quòd si tamen quisquam inveniri potest, qui hac de re dubitet, necesse est istum similiter dubitare, an Iesus sit Christus, unde nimirum fiat, ut ita supinè ac negligenter se gerat in perscrutandis iis, quæ Iesum dixisse sacra historia testatur, ut rem istam, quamvis ipsa luce meridiana clariorem, non aspexerit, neque animadverterit. Rectè igitur ab Apostolo hîc statuitur, eum, qui credat Iesum esse Christum, ex Deo natum esse. quod idem reipsa, immo cum efficaciore quodam sensu aliis verbis antè expresserat, inquiens v: 15. capitis præcedentis, eum, qui credit Iesum esse Christum, in Deo manere & Deum in ipso. Breviter, hæc sententia, quòd, qui credit Iesum esse Christum, sit Dei filius, & ejusmodi filius, in quo Deus habitet, summamq; cum ipso Deo conjunctionem habeat, & porrò particeps omnino sit futurus æternæ vitæ, pluribus in locis Epistolæ hujus expressa invenitur. Nam & paullò pòst, eam in sequentibus Apostoli verbis contineri, apertè videbimus. Pessimè igitur, ut antè dictum fuit, illi omnino faciunt, qui pro fratre in Christo agnoscere quemquam recusant, de quo aliquo modo non constet, eum negare Iesum esse Christum, aut saltem hac de re dubitare, quiq; nulla charitate præditi, modò sibi suoq; ingenio, vel potiùs genio satis faciant, atq; indulgeant, salutem anima-

animarum nihil curant, & Ecclesiæ Christi divisionem ac scissionem, non modò, ut deberent, toto pectore non abominantur, sed ea quodammodo delectari videntur; nec pati possunt, ut cum quoquam arctam illam consuetudinem spiritualem habeant, quam Christiana religio postulat, nisi is ejusmodi sit, qui ab ipsorum de religionis Christianæ placitis firmis, sed præjudicatis plerumque opinionibus, ullo pacto dissideat.

Tertia ratione exposita, quæ ultima est earum, quibus Apostolus probat, neminem fratrem suum amare, qui Deum non amet; seu, quod idem re ipsa est, unumquemque, qui Deum amet, amare quoque fratrem suum; quæ ratio hæc erat, quòd nemo amat genitorem, quin ex eo genitum etiam amet; subjungit Apostolus hæc verba: In hoc cognoscimus, quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus. *Quæ verba propter id subjecit, sine ullo dubio, quod in proxima ratiocinatione continetur, nempe fratres nostros in Christo esse Dei filios. Iam si illa ita legantur, ut nos ea ex vulgata editione Latina recitavimus, non possunt nisi unum sensum habere, eumque nihil diversum ab eo, qui in proxima ratiocinatione continetur; videlicet, ubi quis amet Deum, necesse esse ut etiam amet Dei filios. Hic, inquam, sensus unicus ex istis verbis colligitur, si secundo loco verbum* diligendi *subjunctivo modo prolatum legatur. sic enim nihil aliud est intelligendum, nisi quòd Apostolus concludat, cum ipse & ejus similes Deum diligerent, hinc planè cognosci, ab ipsis Dei quoque filios diligi. Quamquam enim subest hic, præter sensum, quem diximus, hic sensus, quòd Apostolus* ℣ 2.

& ipsius similes amarent Deum: tamen nos ipsius, tamquam rei particularis, & quæ, ut loquuntur in facto, non autem in jure consistat, nullam habuimus rationem, cum diximus, ex talibus verbis non posse nisi unum sensum elici. Intelleximus enim sensum universalem, & in jure consistentem. At si verbum istud diligendi *secundo loco positum, non subjunctivo modo, sed indicativo prolatum legatur, tunc possunt duo sensus, non quidem conjunctim, seu uterq; simul, sed alter, vel utervis eorum ex illis colligi. Et sanè præter veterem interpretem alii omnes, ni fallimur, indicativo modo Græcum verbum* ἀγαπῶμεν *altero isto loco reddiderunt; & in editione Latina Syri interpretis eodem pacto verbum istud legitur. Horum duorum sensuum alter est is, qui continetur, ut diximus, in lectione veteris interpretis, quem si amplecti velimus, statuendum erit, Apostolum voluisse clariùs regulam istam, quæ superiore ratiocinatione continebatur, exponere ac constituere, quæ est: Quòd, qui Deum diligit, filios quoq; Dei diligit. At alter sensus est ejusmodi, qui regulâ istâ non continetur, ut ita, quiddam magni momenti præter eam ab Apostolo hic affirmatum fuisse, omnino nos doceat; nempe, si quis Deum non amet, eum nec Dei filios amare; ita videlicet accipiendo Apostoli verba, ut dixerit, tunc demum cognosci, nos amare filios Dei, cum ipsum Deum amamus. Quam interpretationem, nihil dubitandum est, quin ipsa verba ferant, &, meo quidem judicio, hic sensus, cùm & verissimus sit, &, ut postea dicemus, ex eo, quod ab eodem Apostolo alibi suprà affirmatum est, necessariò colligatur, & simul aliquid*

quid insigne addat ei, quod proximè dictum fuerat, omnino plus probandus est, quàm ille prior. Quin etiam ob has causas planè constituo, non secundùm veterem interpretem, sed secundùm reliquos alios diligendi *verbum, posteriore loco ab Apostolo enunciatum, legendum omnino esse.* Nam *præterea animadvertendum est, verisimile videri, Apostolum voluisse in hac sua Epistola expreßè id totum dicere, quod hac unica enunciatione continetur, quòd amor Dei, & amor fratris sui, id est erga Deum, & erga fratrem suum, sint ejusmodi, ut alter sine altero esse nequeat. Ex hac enim unica enunciatione, quam alii quoq́, hoc initium quinti hujus capitis explicantes, ex verbis Apostoli colligi senserunt, quatuor enunciationes, sive propositiones universales, eæq́ hypotheticæ planè derivantur, duæ videlicet negantes, & duæ affirmantes; negatione nimirum vel affirmatione in utroq́ propositionis membro omnino expreßâ. Sunt autem hæ propositiones istæ: Prior affirmans,* Quicumque amat Deum, is fratres suos quoque in Christo amat; *Altera affirmans, hujus reciproca,* Quicumque fratres suos in Christo amat, is Deum quoque amat. *Negantium verò prior, ut jam per se manifestum esse potest,* Quicumque Deum non amat, is neque fratres suos in Christo amat; *Altera verò hujus similiter reciproca,* Quicumque fratres suos in Christo non amat, is neque Deum amat. *Nihil autem dubito, quin probè intelligatis, omnes & singulas istas propositiones esse hypotheticas, etiamsi nulla ipsarum habet particulam conditionalem* si, *quæ hypothesis solet esse indicium.*

um. Satius enim judicavimus fore, si eas ita enunciaremus, ac si essent simpliciter categoricæ. Sic enim aliquid plus gravitatis & doctrinæ habere videntur. Istas igitur omnes & singulas propositiones videtur mihi Iohannes voluisse in hac sua Epistola exprimere, ut meliùs intelligeretur, verißimum esse, quòd amor erga Deum, & erga fratres suos in Christo, tantam conjunctionem inter se habent, ut alter sine altero nulla ratione inveniri queat. quandoquidem, quemadmodum quatuor istæ propositiones ex una ista fluunt: sic etiam eæ totum id planè continent, quod ex ipsa derivari potest. Potuisset Apostolus contentus esse exprimendis duabus tantùm ex illis, cùm ejusmodi propositiones sint inter se ita comparatæ, ut ex utravis affirmante negans ejus reciproca omnino colligatur; & vicissim ex utravis negante ejus reciproca affirmans necessariò consequatur. Namque ex propositione illa affirmante, Quicumque Deum amat, is fratres quoq; suos in Christo amat, necessariò colligitur ista negans, Quicumque fratres suos in Christo non amat, is neque Deum amat; & contrà ex istâ illa. Et similiter ex negante illa, Quicumque Deum non amat, is nec fratres suos in Christo amat, consequitur necessariò affirmans ista, Quicumque fratres suos in Christo amat, is Deum quoque amat; & pariter contrà ex istâ illa. Itaq; videtis potuisse Iohannem, duas tantùm ex quatuor istis propositionibus exprimendo, totum id prorsus complecti, quod ex illo axiomate, quod ipse sine dubio nos docere voluit, derivari potest; ex eo, inquam, quòd amor in Deum,

& a-

& amor in proximum sint ejusmodi, ut alter sine altero esse non possit: & tamen, ut etiam, qui rudiores sunt, possint istud totum, quod inde derivatur, percipere, omnes istas quatuor propositiones suis verbis, ut dictum est, expressit. & quidem eam, quam omnium primam fecimus, expressit in initio hujus quinti capitis, cum dixit, eum, qui amat genitorem, amare etiam eos, qui ab ipso sunt geniti: & interim probavit, eos, qui fratres nostri sunt in Christo, ex Deo esse genitos. Quam verò secundam fecimus, eam, ut quidē ego sentio, complexus est iis verbis, quæ nunc præ manib⁹, habem⁹ ut ex sensu, quem nos in illis explicandis secuti sumus, quisq; intelligere potest. Tertiam porrò quam nos propositionem fecimus, expressit Apostolus superiore capite, dum nos docuit, eum, qui amat, in Deo manere, & Deum in ipso. hoc enim planè continetur 12. & 13. versu., immo ipse solus versiculus 13. ita explicatus, ut a nobis factum est, ut scilicet ille spiritus, de quo Deus nobis dedit, sit spiritus charitatis & dilectionis erga fratres, id continet. Eadem sententia expressa est antè v: 7., ubi scriptum legimus, quòd, quisquis diligit, ex Deo natus est, & novit Deum: sed capite quoq; tertio v: 14. legitur, eos esse translatos ex morte ad vitam, qui fratres diligunt. Nihil enim istorum omnium tribui potest ei, qui diligit fratres, nisi ex dilectione ista fraterna omnino consequatur amor erga Deum. Neq; enim sine amore erga Deum potest fieri, ut quis in Deo maneat, & Deus in ipso; vel, ut sit natus ex Deo, & Deum noverit; vel deniq;, ut sit translatus a morte in vitam. Iam quarta & postrema ex ordine nostro propositio colligi-

tur

tur apertè ex fine præcedentis capitis, ubi Apostolus apertè concludit, eum, qui fratrem suum non amet, nullo modo Deum vel amare, vel amare posse.

Est autem præterea animadvertendum, si sensum amplectamur, qui nobis magis probatur, in verbis hujus secundi versiculi capitis hujus quinti, videri posse, aliquid diversum, vel etiam contrarium hîc dici ei, quod ad finem præcedentis capitis dictum est, juncta præsertim explicatione nostra, quam jam habuistis, ejus loci. Videtur enim Iohannes in superiore loco affirmasse, facilius esse fratrem suum amare, quàm Deum; nempe, quia fratrem suum quis videat, Deum autem non videat. At hoc in loco, cùm secundùm jam expositum sensum nostrum dicat, Si quis Deum non diligit, inde posse cognosci, quòd neq; Dei filios, & sic fratres suos diligat, videtur statuere, difficilius esse amare fratres suos, quàm ipsum Deum, & propterea concludere, quòd, si quis Deum non amat, quod sit facilius, eum ne fratres quidem suos amare, quod sit difficilius. Atqui non ad hunc modum se res habet. Quamvis enim manifestè priùs ex eo, quòd quis fratrem suum non amet, collegerit, eum ne Deum quidem amare: hîc verò contrà ex eo, quòd quis Deum non diligat, colligat, eum ne fratres quidem suos diligere: id tamen non ex contraria ratione proficiscitur, sed ex diversa. Ibi quidem ratio est rei facilitas & difficultas; facilitas quidem in amando fratre, difficultas verò in amando Deo: ea tamen non simplex, seu simpliciter accepta: sed quatenus frater videtur, Deus autem non videtur. Hîc verè subintelligenda est ratio, non quidem ex facilitate &

te & difficultate ducta: sed ex verisimili, & minùs verisimili. Verisimilius enim est, ut quis Deum amet; quippe quem complures ob causas suprema ratione amare teneatur, quiq́ omni amore, plus quàm vel cogitari quidem possit, dignissimus sit, quàm ut amet fratres suos in Christo, quibus nec tantum amorem debet, quique multis imperfectionibus sunt obnoxii, ex quibus fit, ut vis & acies quædam amoris minuatur, & quodammodo retundatur. Amor siquidem pro suo objecto habet, ut suprà alibi attigimus, pulchritudinem vel animi, vel corporis; & in fratribus quidem in Christo animi pulchritudinem, quæ sine dubio manca est atque imperfecta, propter eas, quas diximus, imperfectiones. eæ enim non quidem corporis, sed animi sunt. Ex ista igitur majore & minore verisimilitudine concludit Apostolus, (ut quidem nos ejus verba interpretamur) & hanc quasi regulam ponit, quòd, qui Deum non amat, is neq́ fratres suos in Christo amat: quemadmodum, ex eadem nimirum verisimilitudine, ea ante dixerat, ex quibus, ut antè demonstratum fuit, apertè colligitur, eum, qui fratres suos in Christo amat, Deum quoq́ amare. Quæ enunciatio, ut paullo antè diximus, istam alteram in se continet, & vicissim ab illa continetur.

Quæ tota res ut meliùs intelligatur, subjicit statim hoc in loco Apostolus id, per quod explicatur, quid sit Deum diligere, *inquiens, ut vulgata editio habet,* Et mandata ejus faciamus; *ut autem & nobis, & aliis videtur legendum esse,* Et mandata ejus facimus, *seu, ut verbum Græcum τηρῶμεν propriè signi-*

ficat, servamus. *quod quidem verbum per se, cùm sit modi subjunctivi*, servemus *significat: Verùm nihilominus* servamus *reddendum hoc in loco est, secundùm significationem, quam habere potest, quamq; nos hîc, & pleriq; alii, agnoscendam esse arbitramur, conjunctiva particula Græca ὅταν, quæ semper quidem construitur cum verbo subjunctivi modi, sed tamen, cum tempus declarat, non autem reddendi rationem vim habet, necesse est ut verbum, cui juncta fuerit, Latinè reddatur, non quidem subjunctivo, sed indicativo modo. neq; enim cum aliter nos legimus, ac vulgatus interpres legerit, & verba, quæ ille subjunctivo modo, prout in Græco sonant, reddidit, indicativo reddimus, propterea id facimus, quòd existimemus, verba Græca veteris interpretis lectionem non ferre: sed tantùm quia particulam ὅταν, quam ille ita accepit, ac si, ut vocant, causativa esset, nos ita accipimus, ut non causam, sed tempus tantummodo declaret.*

Iam antequam explicemus verba ista, Et mandata ejus servamus, *& ea dicamus, quæ nobis pertinere videntur ad sensum rectè percipiendum, qui & ipsis, & iis, quæ proximè illa præcedunt, continetur, monere voluimus, in initio hujus versiculi apud Syrum interpretem haberi copulam simplicem, seu conjunctivam particulam* Et, *qua & Græca lectio & Latina prorsus caret.* Nam *ex particula ista, quam verisimile est istum interpretem in eo exemplari Græco legisse, quo ipse est usus, videtur confirmari posse nostra hujus versiculi interpretatio, quatenus videlicet nos illum ita accipimus, ac si in eo aliquid omnino contineatur,*

præter

præter id, quod proximè antè dictum fuit. Consueta enim ac pervulgata istius particulæ vis est, aliquid addere superioribus.

Nunc consideremus, quid sibi velit Apostolus, cum ait, tunc cognosci, quòd filios Dei diligimus, cum Deum diligimus, & mandata ejus servamus; *quid, inquam, significet apud ipsum*, Deum diligere, & mandata ejus servare. *Nos enim unà cum aliis existimamus, non duas res ab Apostolo hîc dici, sed unam tantùm, & alteram ad alterius declarationem poni; & sic perinde esse, atq; si pro copula, quæ inter ista, quæ duo esse videntur, posita est, legeretur* id est, *ita ut Iohannes dicere voluerit*, diligere Deum *aliud nihil esse, quàm* ejus præcepta servare. *Apparet enim hoc manifestè ex sequentis versiculi verbis*, Hæc enim est charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus. *Non potuit Apostolus expressiùs, quàm fecit, significare id, quod diximus, videlicet se verba illa*, & mandata ejus servamus, *apposuisse per epexegesin, & ad declarationem proximè præcedentium*, Deum diligimus. *Est igitur apertissimum, ex Apostoli verbis idem esse* diligere Deum, *quod* ejus præcepta servare. *id quod etiam satis apertè colligitur ex secunda ratione, quam ad finem præcedentis capitis idem Apostolus attulit ad probandum, quòd, qui fratrem suum non amat, is neq; Deum amat. Ratio enim ista ea est, quòd Deus præcepit, ut fratrem nostrum diligamus. Ex quo consequitur, Apostolum omnino sensisse, conservatione præceptorum Dei contineri dilectionem & amorem erga ipsum Deum.*

um. Verùm toti huic rei non parum id obstare videtur, quòd Dominus Iesus, interrogatus, quodnám esset primum seu maximum in lege præceptum, respondit esse præceptum istud, Diliges dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua; *& mox addidit:* secundum præceptum esse huic simile, Diliges proximum tuum sicut teipsum; *& demum subjecit*, in hisce duobus præceptis universam legem & prophetas pendêre. *Namqúe ex his Christi verbis clarissimè constare videtur, distingui, & tanquam diversum considerari debere præceptum diligendi proximum a præcepto diligendi Deum, eo licet ita expresso, ut ei nihil prorsus addi posse videatur. hoc dico propter verba illa,* in toto corde tuo, *&c. Quomodo igitur verum erit,* Deum diligere *aliud nihil esse, quàm ejus præcepta servare; & Dei dilectione contineri, nimirum ut præceptum ab ipso Deo datum, fratris sui dilectionem, si aliud est præceptum diligendi Dei, idq́; suprema atqúe exactissima ratione; & aliud præceptum diligendi proximum suum? Auget hanc difficultatem, quæ in Christi verbis apparet, id, quòd Christus, commemorando præceptum diligendi Deum, habet sine dubio respectum ad id, quod scriptum est Devt: 6. v: 4, 5. Apparet enim illum inde ipsa verba planè accepisse, quibus præceptum istud diligendi Dei exposuit, & tamquam in ipsa lege contentum recitavit. alioqui enim ad interrogationem non respondisset, si inquam, præceptum istud aliter, quàm in ipsa lege expressum, recitasset; nec, nisi fallimur, ullus extat alius legis locus præter istum cap: 6.*

Devtero-

Deuteronomii, in quo præceptum istud habeatur eo modo expressum, quo illud Christus apud Matthæum & Marcum, ea occasione, quam diximus, commemoravit. Atqui ibi, si quis rectè & antecedentia & consequentia verba Mosis perpendat, præceptum istud continet omnia alia præcepta; neq; in alium finem est eo in loco præceptum istud diligendi Deum cum tanta efficacia datum atq; expressum, nisi ut populus moneretur, ne auderet ullum ex Dei præceptis infringere, sed in omnibus & singulis servandis diligentissimus esset; nec scimus nos locum ullum in lege Mosis, ubi dilectio Dei apertè distinguatur, quemadmodum a Christo factum est, a dilectione proximi; immo ubiq; Dei dilectione significari omnino videtur observatio omnium præceptorum Dei, & consequenter ipsa proximi dilectio. Quare, ad totam hanc difficultatem dissolvendam, necesse est agnoscere ac confiteri, Christum, ad rem magis explicandam, distinctionem istam attulisse; cum universa Dei præcepta possint sine dubio in duas præcipuas partes distribui; quatenus videlicet vel respiciunt ipsum Deum, ipsiusq; peculiarem cultum; vel proximum respiciunt, eiusq; commodum & utilitatem. Nam hinc factum esse creditur, & verisimilimũ est, ut moralia illa præcipua Dei præcepta, quæ decalogi nomen habent, in duabus tabulis scripta & data ab ipso Deo fuerint, idq; bis, ut sacra historia testatur. Verisimilimum, inquam, est, in altera tabula scripta fuisse ea præcepta, quæ ipsum Deum respiciunt: in altera verò ea, quæ respiciunt proximum: quemadmodum ferè omnes Theologi sentiunt. cuius etiam rei argumentum

facit id, quod Paulus nominatim in Epistola ad Gal: cap: 5. & in epist: ad Rom: cap: 13. scribit, universam legem, seu omne præceptum hoc uno contineri, Diliges proximum tuum sicut te ipsum. *Neq; enim fieri potest, ut præceptum diligendi proximum contineat in se præcepta, quæ peculiariter ipsius Dei cultum respiciunt. Aliud est enim id, quod antè ex verbis scriptoris nostri conclusimus, eum, qui fratres suos amat, Deum etiam amare, & sic non posse fratris sui amorem separari ab amore Dei: aliud verò, præcepto amandi fratres contineri præceptum amandi Deum; vel potiùs, ut præsens locus requirit, ea præcepta, quæ privatim ad ipsius Dei cultum spectant. Quapropter concludendum est, Paulum nihilominus ausum fuisse dicere, præcepto diligendi proximum contineri omne præceptum; quia videlicet mens ipsius fuerit, loqui de præceptis omnibus alterius ex illis duabus tabulis, in qua videlicet ea præcepta scripta essent, quæ ad proximum eiusq; commodum pertinerent. Nam hoc etiam ipsiusmet Pauli verba in prædicto loco epistolæ ad Romanos satis apertum faciunt. ibi enim enumerans præcepta, quæ ait contineri isto uno præcepto diligendi proximum, nullam facit mentionem eorum præceptorum in ipso decalogo contentorum, in quibus ipsius Dei cultus nominatim ratio habetur: sed tantùm ea commemorat, quæ proximum respiciunt; & quidem præter unum honorandi patrem & matrem omnia, quæ in ipso decalogo leguntur. Istud autem honorandi patrem & matrem, quamvis primo loco inter ea, quæ ad proximum pertinent, collocatum, propter-*

ea

ea fortasse non commemoravit, quia non ita universè ad proximum pertinet, quemadmodum reliqua omnia: sed tantùm personas duas ex omnibus proximis respicit. Nec dicat quispiam, Paulum ibidem post enumerationem istam præceptorum addidisse, Etsi quod aliud mandatum est, *quasi ista additione possent intelligi comprehensa ea præcepta, quæ ad ipsum Deum nominatim pertinent. Absurdissimum enim planè esset, indefinita ista oratione Apostolum significare ac complecti voluisse præcepta multò majoris momenti, quàm ea sint, quæ definitè & expreßè commemoravit. Sed vel intelligendum est, eum habuisse in indefinitis istis verbis, & simul universalibus, rationem omissi a se propter jam expositam causam, præcepti honorandi parentes, vel, quod mihi magis probatur, aliorum præceptorum moralium, quæ sparsa sunt per totam Mosis legem; quæ etiamsi possint fortaße ad unum aliquod ex illis, quæ in decalogo expressa sunt, & a Paulo commemorantur, referri: tamen id non est planè apertum; & posset quis facilè statuere, non esse ullum ex præceptis istis in decalogo contentis, ad quod ea referri possint, quamvis (nam de talibus moralibus præceptis hîc loquimur) ea non minùs, quàm ista in decalogo scripta, & a Paulo commemorata, ad ipsum proximum nominatim pertineant. Iam distinctio ista inter ea, quæ ad ipsum Deum pertinent, & quæ pertinēt ad proximum, licèt tam hæc quàm illa unica appellatione* pertinendi ad Deum *comprehendi possint, habet aliquid simile sibi in diligenti consideratione orationis Dominicæ. Nam ibi quoq;, licèt omnes sex illæ petitiones possint*

considerari, ut ad ipsum Deum pertinentes; quippè quòd, quicquid ibi petitur, ad ipsius Dei gloriam totum refertur: tamen meritò dici potest, quòd tres priores ad ipsum Deum nominatim pertineant: tres verò posteriores ad nos. Tantùm est hæc inter id, de quo agimus, & exemplum istud differentia, quòd petitionibus illis tribus prioribus, quamvis ad Dei gloriam nominatim pertinentibus, continetur aliquid omnino, quod nos ipsos, & bonum ac commodum nostrum respicit: sed in moralibus Dei præceptis non ita apparet, quomodo illa, quæ nominatim ad Deum ipsum colendum pertinent, aliquid contineant, quod proximi nostri commodum & utilitatem respiciat. Iamq; igitur concludimus, quòd, etiamsi verissimum sit, ut ex Apostoli verbis liquet, dilectione Dei contineri proximi dilectionem, & præcepto diligendi Dei contineri præceptum diligendi proximi, idq; secundùm mentem ipsius legis Mosaicæ: tamen rectissimè potuit Dominus Iesus, ad ipsam legem respiciens, distinguere, majoris explicationis gratiâ, inter præceptum diligendi Dei, & præceptum diligendi proximi; nec ulla repugnantia est inter verba Christi hac de re, & verba scriptoris nostri, aut ipsius legis mentem; cùm diversa ratione possint optimè duo ista præcepta modò ad unum, id est, alterum ex ipsis redigi, nempe ad præceptum diligendi Dei: modò verò tamquam inter se distincta accipi ac considerari.

Porrò quòd scriptor noster hæc duo simul conjunxit, amare Deum, & servare præcepta ejus, ponens posterius pro declaratione prioris; in eo videtur planè imitatus fuisse ipsum Deum & Mosen, in ipso decalogo

populo

populo proponendo; quandoquidem tam 20. cap: Exodi, ubi lex ista primùm a Deo datur, quàm quinto capite Deuteronomii, ubi ea a Mose repetitur, in secundo præcepto dando & commemorando hæc verba habentur Dei nomine prolata: Ego misericordia utor in mille generationes erga eos, qui diligunt me, & observant præcepta mea. *ubi sine dubio illud,* observant præcepta mea, *est explicatio illius,* diligunt me; *& propterea a Tremellio & Iunio, in loco Deuteronomii reddita verba ista adhunc modum leguntur,* Qui diligunt me, id est, qui observant mandata ejus. *ubi* ejus *sine dubio pro* mea *positum fuisse intelligendum est.* Nec *satis habuit Iohannes sui loquendi modi habere ante se auctorem Deum, & Mosen; sed præterea voluit, quasi seipsum exponens, & interim simul tacitè explicans istum loquendi modum, qui in lege reperitur, verba illa subjungere,* Hæc enim est charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus, *quo facto quia interim, dum hæc dicit, non obscurè hortatur ad præcepta Dei servanda, propterea statim subjicit,* & mandata ejus gravia non sunt, *ne quis fortasse putet, illum ad id quemquam hortari, quod fieri vel nequeat, vel non sine summa difficultate queat; & hac ratione suam adhortationem quodammodo corroborare, & dignam reddere, quæ libenti animo ab omnibus accipiatur. Sed quia, ut ista efficeret, non satis erat affirmare Dei præcepta non esse gravia; sed oportebat aliqua ratione fidem ejus rei facere, & interim apertiùs explicare, quo sensu istud affirmasset, subjicit illico talis affirmationis probationes, unde*

colligitur, in quem sensum velit accipi istam suam enunciationem, in hunc videlicet, quòd præcepta Dei non sunt gravia iis, qui Dei cognitionem habent, seu qui sunt ejusmodi, ut illi erant; vel certè se esse profitebantur, & ad quos scribebat, quos nimirum potissimùm
ỿ 4. *hortabatur ad Dei præcepta servãda. Ait enim:* Quoniam omne, quod est natum ex Deo, vincit mundum. *quæ verba ita acipienda sunt, ac si diceret: Quod affirmavi, præcepta Dei non esse gravia, id respectu vestri, quos potissimùm ad illa servanda adhortor, verissimum esse, ex eo apparet, quòd nihil potest esse grave in Dei obedientia, secundùm voluntatem ejus, ei, qui ex ipso Deo sit natus; & quod necesse est, hominem ex Deo natum posse ea præstare, quæ Deus præcipit, & tantas vires in se habere, ut omnia impedimenta ad istud efficiendum vincat & superet, quæcumqué tandem illa sint, aut esse possint.* Mundi *siquidem nomine intelligit, quicquid in hac vita possit contingere, sive ab hominibus malis, sive ab ipsis rerum casibus, & eventibus, sive ab illecebris ipsarum rerum mundanarum, impediens, quominus quis Dei præcepta faciat. Iam cùm in ista sua ratiocinatione Apostolus hoc tacitè affirmet, nempe eos, ad quos scribit, & alios, de quibus, & quorum respectu loquitur, cum ait, præcepta Dei non esse gravia, ex Deo esse natos; videndum est, quomodo id, tamquam jam probatum, sumere potuerit; quod facilè intelliget, quisquis initium hujus capitis meminerit, quò sine dubio respicit Apostolus, cum istud sumit. Dicitur enim in initio isto, ut jam vidimus, eum ex Deo esse natum, qui credit, quòd Iesus est Christus;*

stus; nam ex hoc necessariò consequitur, ut illi, qui Iesu Christi nomen profitebantur, cujusmodi erant ii omnes, quorum respectu enunciatum istud protulit, quòd præcepta Dei non sint gravia; aut omnino ex Deo essent, aut se tales esse profiterentur. Quam probationem suæ tacitæ assumptionis, quòd isti nati essent ex Deo, aut certè esse deberent, declarat non obscurè verbis sequentibus, quæ ita habent: Et hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. *Istis enim verbis tacitè docet, propterea se ausum fuisse pro re vera sumere, quòd illi, quorum respectu affirmavit, Dei præcepta non esse gravia, ex Deo nati essent; quia fide essent præditi, fide, inquam, & persuasione, quòd Iesus esset Christus, seu Dei filius, ut sequente versiculo apertè explicat. Iam enim, ut dictum fuit, conclusum in initio hujus capitis fuerat, quicumque credit, Iesum esse Christum, ex Deo natum esse. Ex quo consequitur, istas duas sententias, quas hoc quarto versiculo Apostolus complexus est, nempe,* Natum ex Deo vincere mundum; & fidem, quòd scilicet Iesus sit Christus, similiter mundum vincere, *idem planè pollere, & alteram alterâ confirmari: quamquam secundùm verba Græca in posteriore sententia est quiddam amplius, quàm in priore, cum verbum* vincit, *quod in vulgata Latina editione, & in Syriaca interpretatione legitur, in Græco sit* vicit, *ita ut in posteriore sententia non modò vim ipsius Christianorum fidei exprimat, quemadmodum in priore nativitatis ex Deo vim expresserat; sed etiam ipsum effectum, qui jam consecutus esset, commemoret & urgeat. Nam sanè, cum hæc*

scripsit Apostolus, jam Christi fideles, vi ipsius fidei in Christum, iiq; maximo numero, vicerant ac superaverant ipsum mundum, quatenus omnem mundanarum rerum vim impedientem, quominus Dei præcepta per ipsum Christum data servarent, fregerant ac debellaverant. Sunt tamen, qui existiment, Apostolum hoc loco verbo præteriti temporis fuisse usum, ut rei certum atq; indubitatum eventum declararet. Quæ interpretatio nec ne vera sit, ex eo totum pendet, quid propriè significet vincere mundum. *quid nos id esse censeamus, jam suprà exposuimus, & arbitramur, nos a veritate interpretatione nostra minimè recessisse. Ex quo consequitur, nihil esse opus ad id hoc loco confugere, ut dicamus, verbum* vicit *præteriti temporis minùs propriè fuisse usurpatum. Nam ad hoc confugiendum est, si quis istam mundi victoriam aliter interpretetur, ut scilicet accipiatur pro ea victoria, quam Christiani obtinebunt, cum adversus universam mundi potentiam felices atq; beati tandem evadent. Et quidem videtur* vincere mundum *posse in istum sensum accipi, si quis animadvertat ad Christi verba, quæ leguntur ad finem 16. capitis Evangelii hujus scriptoris nostri. sic enim in ipso fine sui illius longi sermonis, quem ad discipulos suos habuit, loquitur Christus,* Hæc loquutus sum vobis, ut in me pacem habeatis: in mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum. *Nam certè isto in loco,* vincere mũdum *non id significat, quod nos credimus significare in loco nostro: sed id, quod modò dicebamus, id est, non obstante tota mundi potentia, beatum ac planè felicem evadere.*

dere. Quare his Christi verbis confirmatur præterea illa interpretatio verbi vici, quòd scilicet non victoriam jam partam, sed certò futuram declaret. Nam nondum Christus, cum verba ista protulit, mundum vicerat: nondum enim mortem cruentam sibi a mundo illatam superaverat, quam scilicet nondum subierat, neq; ex ingente illa afflictione & cruciatu, quem proximè ante mortem a mundo sustinuit, liberatus fuerat, quippe cùm similiter ista nondum passus fuisset; nondum, inquam, immortalis resurrexerat, & summam illam beatitatem, qua postmodum donatus fuit, adeptus fuerat: & tamen dicit, ego mundum vici: nempe ob certissimum istarum rerum eventum. Verumtamen, quod attinet ad locum nostrum, cùm sensus loquutionis istius vincere mundum, non possit esse is, qui est in Christi verbis; quippe quòd in loco nostro agatur tantùm de facilitate quadam servandi Dei præcepta, quæ res tota in hac ipsa vita præstatur, & in ea suum complementum prorsus habet: non arbitror a proprietate hujusce vocis vici recedendum esse, sed agnoscendum revera, jam fidem Christianorum, quam Iohannes appellat fidem nostram, mundum vicisse, cum hæc Iohannes scriberet; non quidem in omnibus Christianis, qui tunc essent, cùm ii nondum hunc cursum vitæ absolvissent, quo non absoluto, non potest de quoquam affirmari, quòd Dei præcepta servaverit, & sic omnia mundi impedimenta isti tantæ rei obstantia superaverit; sed in omnibus illis Christianis, qui tempus illud, quo Iohannes scribebat, antecesserant. De illis enim, cùm jam cursum suum absolvissent, ex multis apertis signis &

testi-

testimoniis constare poterat, plus illos potuisse, quàm universum mundum, quod attinet ad ea præstanda, quæ Deus per Christum præcepit; & reipsa, ea præstando, victoriam de mundo reportasse. Quam sententiam complectitur Apostolus verbis valde figuratis, quatenus dicit, fidem Christianorum esse victoriam, quæ vicerit mundum, pro eo, quod propriè loquens dixisset, Ex fide Christianorum natam esse victoriam hanc, ut scilicet mundus ab ipsis Christianis victus fuerit. Itaq; Apostolus victoriam vocat id, quod est causa victoriæ, & victoriæ tribuit, quòd vincat; cùm vincere, vel vicisse sit ipsa victoria. Unde apparet, ut dixi, valde figuratum esse sermonem ejus, & planè metonymicum.

Sequitur explicatio, quænám sit ista fides nostra,
V 5. *quæ mundum vincit, eaq; his verbis continetur,* Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est filius Dei? *Explicat igitur Apostolus fidem, de qua loquitur, & cui tribuit, quòd mundum vincat, esse, credere, quòd Iesus est Dei filius. nam in Græco nomini* Filii *articulus est præpositus. Diximus autem suprà, præcipuè in explicatione secundi capitis, Christum & Dei filium, nempe unicum illum & singularem, unum & idem esse: id quod satis abundè probavimus in refutatione nostra libelli Vujeki; & ex hoc ipso loco id ipsum probari potest, cùm appareat, Apostolum hîc respicere ad id, quod dixit in ipso hujus capitis initio, nempe quòd, qui credit, Iesum esse Christum, est natus ex Deo; quandoquidem vis præcipua argumentationis seu ratiocinationis quâ hîc Apostolus utitur ad probandum, quòd fidelibus Christi, & sic credenti-*

dentibus, Iesum esse unigenitum Dei filium, Dei præcepta non sunt gravia, in eo consistit, quòd, qui ita credunt, ex Deo sunt nati, quod ipse nusquam expreßè dixit, nisi in isto capitis initio id dixerit. Ex quo consequitur, cùm ibi non fiat mentio Filii Dei *sed* Christi, *idem esse* Christum *quod* Dei filium. *Nam alioquin Apostolus, ut ex iis intelligi potest, quæ suprà disseruimus, pro concesso sumpsisset illud, de quo antea nullam mentionem fecisset; quod videtur esse absurdum. Iam licet, ut dictum est, potißima ratiocinatio scriptoris nostri ex eo pendeat, quòd ii, de quibus loquitur, & quorum respectu dicit, Dei præcepta non esse gravia, sint nati ex Deo: apparet tamen, in ejus verbis subesse aliam argumentationem, ductam nimirum ab ipso effectu evidenti; ex eo, inquam, quòd apertè constitisset, Christi fideles mundum vicisse, quemadmodum antea a nobis explicatum est. Quæ argumentatio si fortasse cuipiam non constaret ex verbis proximè antecedentibus, quia videlicet verbum* Vincendi, *secundo loco proximo quarto versiculo prolatum, quamvis præterito tempore enunciatum, existimaret, non victoriam jam partam, sed quæ certò sit futura, significare; is poterit ex hoc quinto versiculo eam animadvertere, & simul inde colligere, non figuratè, sed propriè accipiendum esse in superiore versiculo verbum istud temporis præteriti. Namq; interrogandi modus, quo hic utitur Iohannes, inquiens,* Quis est, qui vincit mundum, nisi *&c. satis declarat, istam victoriam jam apparuisse, jamq; effectu ipso fuisse comprobatum, quòd, qui credit, Iesum esse filium Dei, id est Christum, vincit mun-*

mundum: alioqui satis frigida esset interrogatio ista, adeò ut, si quis nullo pacto concedere vellet, istum effectum vincendi mundum jam in ipsis Christi fidelibus extitiße, ac conspectũ fuisse, inde id apertè colligi posset, ut certè & extitit & conspectum est in ipsius Christi resurrectione & exaltatione. Quoniã verò hactenus Apostolus id non probaverat, sine quo, quicquid hactenus dixit de credentibus, quòd Iesus sit Christus seu Filius Dei, parum virium habiturũ esset, propterea non pauca subjungit ad id probandum, & hac ratione, quicquid antea de hac re dixit, confirmandum ac demonstrandum. Inquit enim, Hic est, qui venit per aquam & sanguinem, Iesus Christus, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. *Quibus verbis continetur ex parte id, quod Apostolus afferre voluit, antequam disputationem istam absolveret, ad id probandum, quod diximus. Vbi primùm notandum est, verba illa* Iesus Christus *non minùs, quàm diximus, fieri debere paullo post initium superioris capitis, non ita accipienda esse, quasi Iohannes illis proferendis asseveret Iesum esse Christum; esset enim ista manifesta ut vocant, principii petitio: sed intelligendum est, ac si dixisset, Iesus, qui dictus est Christus; cùm mens Apostoli omnino sit, quemadmodum jam diximus, & ex iis, quæ sequuntur, facilè constabit, probare, quòd, quemadmodum Iesus Nazarenus dictus erat esse Christus, seu Dei filius, sic revera erat. Iam hujus rei probationes, quæ his paucis verbis continentur, ex duabus rebus ducuntur, quarum altera est puritas & innocentia, tum vitæ tum doctrinæ Christi; altera verò sunt ejus perpessiones,*

nes, ipsaque mors cruenta, quam sustinuit propter illa, quæ docuit. Puritas vitæ ac doctrinæ significatur per aquam: Perpessiones verò & cruenta mors, per sanguinem. Nam quod attinet ad aquam, *alia loca sunt, ex quibus apparet, aquæ nomen habere vim id significandi, quod diximus. Et quidem de vitæ puritate & innocentia, habetis locum ad Hebræos cap: 10. v. 22. ubi Apostolus hortatur eos, ad quos scribit,* ut habeant corda purgata a conscientia mala, & corpora abluta aquâ munda seu purâ. *Namque, ut disputatum est a nobis in libello nostro de Baptismo, necesse est, ut divinus iste scriptor per* corpus ablutum aqua purâ, *intelligat actiones externas inculpatas & sanctas. Quod verò attinet ad ipsam doctrinam puram cum vitæ puritate conjunctam, est locus Pauli Apostoli ad Ephesios capite 5: v: 26. ubi ait, Christum* sanctificasse ecclesiam, mundantem illam lavacro aquæ in verbo *seu* sermone: *quandoquidem istius loci sententia est, eaque homini præjudicata aliqua opinione minimè impedito clara & aperta, quòd* sermo, *id est, doctrina Christi, habet vim mundandi nos a peccatis nimirum omnibus, & vitiis; non minùs atque aqua vim habeat mundandi corpora nostra ab omnibus eorum sordibus. Sequitur enim statim eodem in loco, Christum hac ratione* mundasse ecclesiam, ut ipsam sibi ipsi statueret gloriosam, non habentem maculam aut rugam, aut quidpiam simile; *sed quæ esset sancta & inculpata. Itaque longissimè absunt ab Apostoli mente, & a verbis ipsis; qui, decepti mentione a*quæ, *putant istic mentionem fieri Baptismi aquæ: cùm nemo*

nemo sit tam rudis, quin videat & agnoscat, baptismum aquæ talem mundationem efficere non posse. Sed non est omnino mirum, si creditum est, nihilominus in loco isto fieri mentionem aquæ baptismi, cùm idem creditum sit in altero illo loco ad Hebræos, quamvis apertè constet, scriptorem illum ibi non loqui de re, quæ jam facta esset, ut quidem fuisset opus, si de aqua baptismi verba illic fierent, cùm Epistola illa sit scripta ad eos, qui jam Christo nomen dederant; sed planè de re, ad quam faciendam eos hortetur, ad quos scribit. Probat igitur Apostolus, necesse esse fateri, quòd Iesus sit Dei filius, id est Christus, si quis consideret ipsius vitæ ac doctrinæ puritatem. Inde enim apertè colligitur, Iesum vera dixisse, & consequenter illum esse Dei filium seu

a Mat. 26. ℣ 63, 46. 27. ℣ 11. b Mar. 9. ℣ 41. Mat 16. ℣ 17. c Luc. 24. ℣ 26, 46.

Christum. Nam hoc ipsum coram ipso magistratu, [a] ubi quodammodo causam dixit, non obscurè affirmavit, præter id, quòd & antequam pateretur, [b] & postea [c] suis discipulis suo ipsius ore testatus est, seipsum videlicet Christum appellans. Iam quod attinet ad sanguinem, quòd scilicet ejus appellatione significentur perpessiones, & ipsa cruenta mors, nihil est opus ad id probandum ullum testimonium proferre: est enim res per se ipsa satis omnibus manifesta. Quòd verò perpessiones & cruenta mors, quæ videlicet voluntariè subeatur, habet vim confirmandi ea, quæ is dicit, qui illam ista ratione subit, similiter res est adeò aperta, ut non videatur ullius probationis indigere. Ab omni enim prorsus verisimilitudine abest, ut quis velit gravissimè affligi, & cruenta morte extingui, ut id verum esse perseveret, quod ipsemet scit esse falsum. Sunt igitur

du-

duæ istæ rationes probandi, quòd Iesus est Dei filius, seu Christus, validæ omnino atq; irrefragabiles; eo posito, quod verißimum est, ipsum Iesum talem se esse non negasse, immo etiam professum fuisse. De interpretationibus aliorum aquæ & sanguinis, *cujus hîc fit mentio, nihil necesse est disserere: cùm illæ partim sint ridiculæ, partim absint a vero Apostoli scopo, & breviter, non sint tales, ex quibus appareat, per* aquam & sanguinem *istum apertè probari, Iesum esse Christum, quod unum hoc in loco Apostolo propositum fuisse, a paucis ita, ut debuit, fuit animadversum atq; perpensum, cum hunc locum sibi explicandum sumpserunt. Tantùm non videtur silentio prætereundum, quòd alii animadverterunt, videlicet videri omnino* aquam *istam &* sanguinem, per quem, *id est, cum quo* Iesus venisse *hoc loco dicitur, fuisse adumbratum in ea aqua & sanguine, qui exierunt ex Christi latere militis lancea in cruce perfosso. Nam hujus rei idem Iohannes scriptor hujus Epistolæ, & quidem inter alios Evangelistas solus, expressam mentionem facit cap: 19. sui Evangelii v: 34. subjunctis statim ejusmodi verbis, unde constare videatur, illum hanc rem pro valde notabili atq; insigni habuisse, quemadmodum nobis ipsis aliquando visum est. Subjungit enim illico verba ista,* Et qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus, & ille scit, quia vera dicit, ut vos credatis. *Verùm quamquam non negamus, in isto sanguine & aqua, quæ ex latere Christi exivit, adumbratum fuisse illum sanguinem, & illam aquam, de qua in loco nostro Apostolus loquitur: tamen*

quod attinet ad verba, quæ modò recitavimus, quamvis illa statim legantur post narrationem sanguinis & aquæ, quæ ex perfosso Christi latere fluxit, accuratiùs nunc rem ipsam perpendentes, putamus, ea non fuisse addita propter sanguinem & aquam istam; sed propter illa alia duo, quæ Evangelista narraverat de Christi corpore, quòd videlicet ejus crura minimè fracta fuissent, ut crura duorum latronum cum ipso crucifixorum, & quòd ejus latus militis lancea perfossum fuisset. statim enim adjungit hæc verba, Facta sunt enim hæc, ut scriptura impleretur, Os nō comminuetis ex eo; & iterum alia scriptura dicit, Videbunt in quem transfixerunt. *Vocula siquidem* enim *in initio horum verborum posita satis apertè docet, ea adjuncta esse, ut redderetur ratio proximè dictorum, id est, quòd qui viderat, testatus fuerat ipsam veritatem, ut ii, qui legerent, crederent. Quare cùm in his verbis nulla fiat mentio aquæ & sanguinis, qui fluxerat ex Christi latere; sed tantummodo afferantur duo scripturæ testimonia, quibus ostenditur, illa alia duo de venturo Christo prædicta fuisse: concludendum videtur, istam tantam asseverationem veritatis sui testimonii ex ipso visu, quæ in Evangelistæ verbis appareat, non pertinere ad sanguinem & aquam, quam testatus fuerat ex Christi latere perfosso fluxisse, & sic non posse ex tali asseveratione colligi, quod res ista, secundùm ipsius Evangelistæ mentem, maximi, aut saltem magni alicujus momenti fuerit.* Negari *nihilominus tamen non potest, quin Iohannes eo in loco mentionem fecerit sanguinis & aquæ, quæ ex latere Iesu perfosso effluxerit, in*

rit, in aliquem certum finem, præter eum videlicet, ut, quod evenerat, narraret: neq; enim ab historicis ea narrari solent, quantumvis vera, quæ nullam causam præterea habent, ut narrari debeant. Itaque sunt, qui credant, Evangelistam noluisse omittere, rem istam narrare, quia inde appareat, Iesum verè fuisse mortuum. Ajunt enim, aquam quandam contineri in hominis corpore circa cor, quæ effluere nequeat, nisi membranula quædã perforetur; quod cum fit, necesse est hominẽ mori. Nam quòd sanguis ex eo vulnere tunc effluxerit, id nihil miri habet; sed tantummodò indicat, Iesum, cum id factum est, vix dum fuisse mortuum: mortuum siquidem tamen fuisse, testatur ibidem Evangelista. Hæc loci istius consideratio mihi probari non potest ob eam causam, quòd vel de vera Christi morte persuadendi sunt ii, qui credunt Iesum Christum verum humanum corpus habuisse, vel qui id minimè credunt. Si ii, qui minimè id credunt, isti nihilomagis commovebuntur, ut credant Iesum Christum fuisse mortuum, etiamsi verissimum sit, ita oculis eorum, qui aderant, apparuisse, quòd scilicet ex Christi latere perfosso aqua fluxerit: dicent enim, quemadmodum Christus corpus habebat, quod videbatur planè verum humanum corpus, nec tamen erat; sic istam, quæ visa fuerit aqua ex ejus latere fluens, non fuisse veram aquam, sed talem oculis spectantium apparuisse. Sin verò ii, qui credunt, Christum verum corpus habuisse: tot & tanta sunt testimonia, & tunc erant, cum Iohannes Evangelium suum scripsit, quòd Iesus Nazarenus, qui dictus est Christus, revera mortuus fuerit, ut nihil sit,

vel esset opus ista fluxione aquæ ex ipsius latere, ad id probandum: nec quisquam eorum, qui Iesu Nazareno verum humanum corpus tribuerunt, dubitavit umquam, quin is revera mortuus fuerit. Si ageretur de credendo, quòd eo ipso tempore, quo Iesu in cruce adhuc pendenti perfossum est latus, ipse Iesus (si non antea) per istud ipsum vulnus mortuus plane fuerit, tunc posset consideratio ista aliquem locum habere: immo, si verum est, quod dicitur de aqua ista circa cor, esset ista aquæ fluxio ex perfosso latere manifestum indicium ejus rei. Verùm in interpretatione ista, quod ad probandam Christi mortem mentio aquæ & sanguinis, qui ex perfosso ejus latere fluxit, facta fuerit, non de hoc agitur, neq; in ea re quicquam est momenti, an tempore isto mortuus fuerit Iesus: sed id quæritur, an revera mortem subjerit, propter eos, de quibus dictum est, qui arbitrantur, Dei filium non habuisse verum humanum corpus, & visum quidem fuisse mori, sed mortem tamen revera non fuisse expertum. Relinquitur igitur, ut, cùm nihil aliud occurrat magis probabile, propter quod Evangelista rem istam narraverit, quàm hoc sit, ut inde agnosceretur fuisse adumbratam in ista re, quæ accidit ex perfossione lateris Christi, illam aquam, & illum sanguinem, cum quo in loco nostro idem scriptor narrat & asserit Iesum Christum venisse; relinquitur, inquam, ut in hunc ipsum finem voluerit is in narratione sua evangelica istius rei disertè mentionem fieri; præsertim, quòd, etiamsi non possit planè evinci, illum, cum dixit in isto Evangelii loco, Et qui vidit testatus est, &c. habuisse rationem istius rei a se visæ,

pro-

propter illam causam, quam superiùs attulimus de verbis subsequentibus, & per particulam, rationem reddendi vim habentem, cum superioribus connexis: tamen fieri etiam potest, ut nihilominus in ista sua asseveratione veritatis sui testimonii eò respexerit, quamvis alia illa duo potißimùm eum respexisse sit verisimile. Sed cùm non haberet ullum veteris Testamenti locum, in quo fluxio ista sanguinis & aquæ ex Christi latere aliquo modo prædicta fuisset, satis habuit, duo illa loca adferre, in quibus illæ aliæ duæ res aliqua ratione prædictæ & indicatæ in ipsa Mosis lege & prophetis fuerant. Non enim videtur omnino necessarium, ut particula rationem reddens indicet, in proximis antecedentibus verbis nullam fuisse habitam rationem, nisi eorum, quorum post dictam particulam sit aliqua mentio: siquidem videtur posse contingere, ut reddatur ratio, non omnium, sed majoris partis eorum, ad quæ proximè præcedentia verba respiciunt. Iam quòd diximus, & plerisq; aliis omnino probatur, ut præpositio per quæ est in istis loci nostri verbis, Hic est, qui venit per aquam & sanguinem, *habeat eandem significationem, quam præpositio* cum; *posset non paucis exemplis ipsius novi Testamenti confirmari: sed, ne longiores simus, satis habebimus, exemplum unum afferre, quippe quod sit apertißimum, nec ulli dubitationi subjaceat. Illud est in Pauli verbis Epistolæ ad Romanos cap: 14. v: 20. ubi legitur,* Omnia quidem sunt pura, sed malum est homini qui per offendiculum comedit; *Vbi nemo non videt,* per offendiculum, *idem planè esse quod* cum offendiculo. *Et sane in*

nè in hunc sensum ab omnibus locus iste accipitur, & ab interpretibus ita redditur, ut loco præpositionis per *præpositionem* cum *substituant.*

Expositis duabus rebus, quæ planè fidem faciant, Iesum esse Christum, subjungit Apostolus aliam, & sic tertiam, quæ etiam majoris efficaciæ & virium ad idem probandum esse videtur; & inquit, Et spiritus est, qui testificatur: quoniam spiritus est veritas. *Malè admodum, judicio meo, ultima hujus loci verba a Beza in sua translatione reddita fuerũt, quem tamen quidam alii sunt secuti, & ipsius interpretationem probasse omnino videntur, nominatim verò Tremellius in translatione Syriaci contextus, in quo eadem ambiguitas est, quæ in Græco. Sic enim habent verba translationis Bezæ,* Et spiritus is est, qui testificatur, spiritum veritatem esse. *Accepit enim Beza conjunctiouem Græcam* ὅτι, *tamquam expositivam, non autem rationis redditivam, qua in re vehementer mihi falsus esse videtur, & parùm attentus fuisse ad id, de quo hoc in loco agitur. Quid enim quæso ad propositum Apostoli, quod prorsus est, ostendere ex apertis testimoniis, Iesum esse Dei filium, seu Christum, potest pertinere testificatio ista, quòd spiritus sit veritas? Vt nihil dicam de absurditate, quæ in eo apparet, quòd spiritus testetur, spiritum esse veritatem.* Nec *poterit quisquam hoc ita interpretari, non dicam, ut ad scriptoris nostri scopum pertineat; sed, ut sensus inde eliciatur, qui sit ipso scriptore dignus. Quapropter nihil ambigendum videtur, quin conjunctiva ista particula, non expositiva, sed redditiva rationis sit. Hinc enim &*

sensus

sensus eruitur cum Apostoli scopo planè congruens, & aliquid dixisse Apostolum apparet, quod sit dignum observatione. Vbi enim dixit, spiritum eße, qui testatur, unde fit, ut spiritui nominatim ac disertè tribuerit id, quod sanguini, & aquæ nondum tribuerat, quod scilicet vim testandi haberet, nempe quòd Iesus eßet Christus: rectè fuit, ut hujus honoris, quo quodammodo spiritum nominatim ac peculiariter affecerat (quamvis interim, ut ex verbis ipsius, quæ statim sequuntur, planè constat, mens ipsius esset, aquæ & sanguini similiter tribuere, quod vim testandi id ipsum haberet) rationem redderet: & propterea ista verba subjunxit, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια, *id est*, nam spiritus est veritas. *ac si diceret, Potissima vis id testandi, quod quærimus, est in spiritu, quoniam spiritus nullo pacto fallere potest cùm sit ipsa veritas. Et certè, si rectè intelligatur, quid sit iste spiritus, apertè constabit, majorem & certiorem vim veritatis testificandæ in ipso esse, quàm in ipsa illa aqua, & sanguine, quem hîc Apostolus intelligit. Est enim spiritus iste illa vis & efficacia divina, per quam tot admiranda opera a Iesu, qui dictus est Christus, facta fuerunt, & per quam ipse Iesus a mortuis est excitatus, & in dextera Dei collocatus, quam nemo non videt rem esse præstantiorem, & ab omni suspicione erroris alieniorem, & deniq; aptiorem ad probandum, quòd ipse Iesus sit filius Dei, seu Christus, quàm sit puritas & innocentia vitæ ac doctrinæ ipsius Iesu, atq; ejusdem voluntaria ac cruenta mors: quamvis, ut antea docuimus, ista sint valde efficacia ad id probandum ac persuadendum. Diximus*

autem, Apostoli verba ita accipienda esse, ac si disertè dixisset, spiritum, de quo loquitur, esse ipsam veritatem, quia voci Græcæ ἀλήθεια *articulus est præpositus, qui id significandi vim habere potest. Potest etiam vis istius articuli hoc in loco esse, ut denotet quandam singularem veritatem, eam videlicet, quæ ad mentem ac sensum Apostoli pertinet, id est eam, quæ eo continetur, quòd Iesus sit Christus: ac si Iohannes diceret, quòd veritas ista, quam ipse probare vult, adeò a spiritu, quem ipse intelligit, probatur ac demonstratur, ut dici possit, spiritum istum esse hanc veritatem; quippe, cujus vis & operatio tota in eo sit, ut ratione omnium certissima & excellentißima probetur, quòd Iesus est Christus. Est autem ipsi quoq;* spiritui *in Græco articulus præpositus, ut ostendatur, non in universum de divino spiritu, seu virtute atq; efficacia divina hîc verba fieri; sed de illo Dei spiritu, illaq; Dei virtute atq; efficacia, quæ ad confirmandum Iesu Christi Evangelium exhibita a Deo fuerat, & cunctis apparuerat.*

Postquam rationem Apostolus reddidit, cur singulariter spiritui, quem intelligebat, tribuisset, quòd testaretur, id videlicet, quod hoc loco quærebatur; ea verba subjungit, ex quibus apertè constat, mentem illius esse, aquæ similiter & sanguini tribuere, quòd hoc ipsum testentur, & in hunc finem ista duo ab ipso antea commemorata fuisse. Legemus autem verba ista, ut certum est, correctiora exemplaria, tam Græca, quàm Latina habere, & ut Syriaca interpretatio in omnibus exemplaribus planè habet: quamvis non simus defuturi, quin postea explicemus id quoq;, quod nunc vulgò

tam

tam Græcè, quàm Latinè legitur præter id, quod vera lectio habet. Est autem ea ejusmodi, Quoniam tres V 7.
sunt, qui testantur, Spiritus. & aqua, & sanguis. quibus verbis additur in Syriaca interpretatione, & in quibusdam Græcis & Latinis antiquis exemplaribus, Et hi tres in unum sunt, sive unum sunt. Apostolus igitur hisce verbis fidem manifestam facit. se antea propterea dixisse, quòd Christus cum aqua & sanguine venisset, quia mens ipsius fuerit dicere, quòd & aqua, & sanguis testantur, Iesum esse Christum, quamvis potissimùm id testetur spiritus, quem ob hanc causam, quamvis antea ultimo loco nominatum, hîc primo loco ponit. Ad ista igitur tria redigit Apostolus, quidquid est solidi testimonii, ad probandum, quòd Iesus sit Christus; nempe ad vitæ ipsius Iesu & doctrinæ puritatem, ad ejusdem perpessiones & cruentam mortem, & ad opera illa admiranda, quæ facta sunt, tum ab ipso Christo, tum a Deo circa ipsum, quæ nomine spiritus intelligit, propter eam causam, quam antea attulimus, quòd scilicet spiritu, id est virtute atq; efficaciâ divinâ ista facta sint; & hac simplici appellatione spiritus, ac si res unica quædam essent, illa nominare voluit, quemadmodum antea simplici appellatione tam aquæ, quàm sanguinis, plures res intellexerat, ut posset metaphoram quandam, quæ hîc subest, & simul prosopopœiam retinere. Nam metaphora in eo est, quòd, quemadmodum testis aliquis solet fidem facere alicujus rei, sic spiritus, & aqua, & sanguis fidem faciunt, quòd Iesus sit Christus, & propterea testes appellantur: & interim persona quædam singulis istis tri-

bus rebus tribuitur, cum ita considerantur, ac si tres personæ essent, quæ istud, quod quæritur, testarentur. Hoc enim præ se fert loquendi modus iste, Tres sunt, &c. *cùm interim tam spiritus, quàm aqua, & sanguis apud Græcos generis sit neutri.* Nam Tres, *seu, ut in Græco est,* τρεῖς, *cum eo, quod sequitur,* οἱ μαρτυροῦντες, *planè generis est masculini, quod indicat hic agi, tamquam de tribus hominibus, qui testes sint, aut certè de tribus personis; earum enim proprium est, ut testes appellentur, & testificari dicantur: in quo inest prosopopœia illa, de qua modo dicebamus.* Iam verba illa, & hi tres unum sunt, *magis adhuc confirmant prosopopœiam istam: alioqui enim secundùm Grammaticam, & ipsam nominum significationem, (neq; enim nomina ista,* spiritus, *&* aqua, *&* sanguis, *aliud significant, quàm res quasdam) dicendum fuerat,* & hæc tria in unum, *seu* unum sunt. *Hæc verba igitur, si ea tamen pro germanis hujus loci habenda sunt, hoc sibi volunt, quòd testimonium singularum istarum rerum; testimonium, inquam, quod hoc loco intelligitur, est unum & idem; quandoquidem omnia & singula ista hoc idem & unum testantur, quòd Iesus est Dei filius, seu Christus. Quomodo aqua & sanguis istud testentur, apertè atq; abundè expositum est a nobis suprà. De spiritu autem quamvis ea dixerimus, unde quilibet per se facile intelligere potest, quomodo is fidem faciat, Iesum esse Christum: tamen majoris declarationis gratiâ dicimus, propterea spiritum, id est, admiranda illa opera, virtute & efficacia divina patrata, fidem facere ac testari, & quidem, ut ex verbis ipsius A-*

postoli

postoli collegimus, singulari & excellentissima quadam ratione, quòd Iesus est Dei filius, seu Christus, quia partim non poterant ab eo fieri, vel circa illum evenire, qui Deo carissimus non esset, & consequenter veracissimus, (jam enim dictum est, ipsum Iesum dixisse, se esse Christum) partim ejusmodi sunt, quæ ipsum Christum efficiant. Nam ipsa Iesu exaltatio, & in dextera Dei collocatio, id est, datio supremæ ac divinæ potestatis & imperii secundum Deum efficit, ut Iesus sit revera Christus, id est, verus, solus, ac perpetuus populi Dei rex, & similiter sit verus, atq; unicus ille ac singularis Dei filius, nempe & universorum hæres ab ipso Deo constitutus, & summa omnium atq; excellentissima ratione similis ipsi Deo factus.

Hactenus ita locum accepimus hunc totum atq; interpretati sumus, ac si de ipso tantùm Christo Iesu, qui ista tria testimonia, unde probatur, Iesum esse Christum, in se habeat, sermo esset, prout indicant ipsius loci prima verba, Hic est, qui venit per aquam & sanguinem, Iesus Christus. *Verùm quia certum est, omnia tria ista testimonia, ejusdem rei fidem facientia, inveniri in Christi fidelibus; & quia sæpe in sacris literis solo Christi nomine, non solùm ipse Christus, sed omnes, qui ipsius sunt, significantur; immo aliquando non ipse Christus revera, sed tantùm discipuli ejus, sive ejus ecclesia, ut priore ad Corinthios 12. v: 12. propterea necesse est, aliquid etiam dicere de eo, quomodo in ipsis Christi fidelibus ista tria testimonia appareant, & fidem faciant, quòd Iesus sit Christus, & ob hanc causam iterum breviter totum locum percurrere.*

rere, ut, si quid omissum fuerit in præcedente nostra ejus explicatione, quippe, quæ non esset tota seu integra & perfecta, nunc dicatur. Cum igitur ait Apostolus, Hic est, qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus, *intelligendum videtur, eum voluisse dicere, quòd, quocumq; modo Christum consideres, sive in ipsius propria persona, tamquam capite, sive in ipsius fidelibus, tamquam corpore & membris ejus; verissimum est, in eo conspici hæc duo, quæ testimonium videlicet faciant, eum reverà esse filium Dei, seu Christum, nempe vitæ ac doctrinæ puritatem, & perpessiones ac mortes, cum voluntaria sanguinis sui fusione conjunctæ. Neq; enim Christus solus, id est Iesus, qui dictus est Christus, passus est, & sanguinem suum voluntariè fudit, nimirum occasione doctrinæ suæ; sed etiam ipsius discipuli seu fideles. Nam de doctrina ac vita pura, quæ in illis sit & fuerit, qui ipsius Iesu sunt fideles, nihil videtur dubitandum. Neq; enim ejus discipulus ejusvé fidelis dici quisquam meritò potest, qui eandem doctrinam, eandemq; vitæ sanctitatem non habeat, quam ipse habuit: sed, quod attinet ad perpessiones & mortem, quam quis voluntariè reipsa subeat, nihil impedit, quominus videatur fieri posse, ut quis ista non subeat, præsertim mortem, & tamen sit ejus discipulus, & verè fidelis meritò vocandus. Et propterea verba illa, quæ nondum explicuimus,* Non in aqua tantùm, sed in aqua & sanguine, *ab Apostolo potissimùm fortasse fuerunt adjecta. Quamvis enim illa ad Iesum quoq; ipsum accommodari rectè possint, cùm satis esse videretur ejus doctrina pura, itidemq; vita, ad probandum, quòd is sit ve-*

sit verus Christus Dei, & propterea potuerit Apostolus ea mente ista verba addere, ac si dixisset, in ipso Iesu non fuisse tantùm unum testimonium, quamvis per se sufficiens, ad fidem faciendam, quòd verus Christus esset, nempe aquam, id est, puritatem vitæ & doctrinæ: sed aliud præterea, idem non minùs apertè testificans, sanguinis videlicet sui voluntariam fusionem: tamen multò magis necessarium fuit, ut Apostolus ista verba propter ipsius Iesu Christi discipulos adderet, propter jam expositam causam, & doceret, ipsos Iesu Christi discipulos, si videlicet in universum considerentur, habuisse non modò vitæ puritatem ac doctrinæ, sine qua Iesu Christi nomine nuncupari non possent, sed etiam sui ipsorum sanguinis fusionem, quæ non videbatur necessaria, ad ipsos tales constituendos, ut ad ipsum Iesum Christum pertinerent, & ejus corpus essent. Nam de ipso Christo, quòd cruentam mortem experturus esset, prædictum id erat in prophetis, præsertim verò apud Esaiam capite 53. Iam quod in verbis istis alia præpositione, cui nomina aquæ & sanguinis *subjiciat, usus est Apostolus, quàm antea usus fuerat, & loco* per, *substituerit* in; *factum est hoc, nisi fallor, ad majorem declarationem ipsius præpositionis* per, *in quem videlicet sensum ab ipso prolata fuisset: multò enim frequentiùs in sacris literis præpositio* in, *idem significat, quod* cum, *quàm præpositio* per: *immo præpositio* per, *quâ distinctâ a præpositione* In *Hebræi carent, non ob aliam causam factum est, ut non rarò idem polleat, quod* cum, *quàm quia ipsius propria & peculiaris significatio exprimitur sæpissimè per præpositionem* in; *quæ, ut dictum*

dictum est, præpositionis cum frequentissimè significationem habet: & ita mira quadam ratione & commutatione factum est, ut hebraismus in ea vocula appareat, quæ tamen ipsa non est hebræa. Affirmat igitur Iohannes, Christi fideles, qui, ut dictum est, ipso Iesu Christi nomine appellari consueverunt, non modò venisse, unà cum duce suo, cum aqua, sed etiam cum sanguine, eo sensu, qui jam a nobis sæpius expositus est. Ubi est observandum, quòd, præter rationem a nobis antea indicatam majoris præstantiæ atq; efficaciæ testimonii spiritûs, quàm aquæ & sanguinis, propter hoc etiam distinxit Apostolus spiritum ab aqua & sanguine, & horum duorum separatim a spiritu mentionem priùs fecit, affirmans, Iesum Christum cum duabus rebus istis venisse, id est, tam ipsum, quàm ejus fideles; id quod de spiritu disertè non affirmat, quia videlicet duo ista, aqua & sanguis, multò magis propria sunt, tam ipsius Iesu Christi, quàm fidelium ejus, quàm sit spiritus. Nam vitæ & doctrinæ puritas, itidemq; perpessiones & voluntaria mors, videntur res esse ipsiusmet personæ, in qua ista appareant, etiamsi, quod attinet ad doctrinæ puritatem, illa sine dubio a Deo proficiscatur. Sed spiritus, id est, admiranda opera, & præter naturæ cursum, quæ quis faciat, ejusmodi sunt, ut nemo non videat, ab illa persona, quæcumq; illa tandem fuerit, a qua ea fiant, ab ejusvé virtute non proficisci; sed necesse est, ut ab ipso Deo, ab ipsiusq; virtute proficiscantur. Meritissimò igitur, quando non una hujus rei causa fuit, ista distinctio spiritus ab aqua & sanguine ab Apostolo facta est. Cæterùm, quæ sequuntur de ipso spiritu a Iohanne

hanne dicta, nihil necesse esse credimus diligentiùs explicare, quomodo ad Christi fideles accommodentur. Tantùm animadvertendum est, Apostoli verba, quod ad Christi fideles attinet, non pertinere revera ad omne tempus, quemadmodum etiam ipsius Apostoli verba sonant, in quibus non est verbum ullum futuri temporis, sed tantùm præsentis, quod non habere vim, ut ad omne tempus trahatur, indicat verbum vénit, usurpatum, cum actum est de aqua & sanguine, quod omnino præteriti temporis est, & docere potest, ea, quæ de spiritu statim subjunguntur, cùm spiritus ad idem pertineat, ad quod pertinet aqua & sanguis, & unà cum ipsis postea, tamquàm res ejusdem vis ac naturæ, conjungatur, præteritum tempus potissimum respicere. Qua re non obstante, potuit Apostolus præsente tempore uti, cum de spiritu separatim verba fecit, & ita loqui, ac si spiritus iste perpetuò in Christi fidelibus non minùs quàm in ipso Christo appareret; cùm ipse Christus apud Marcum capite ultimo non dubitaverit affirmare, signa eorum, qui credituri essent in ipsum, fore, quòd multa mira facerent in ipsius nomine, & sic spiritu isto, de quo Iohannes loquitur, essent præditi; cùm tamen hoc non fuerit perpetuum, sed tamdiu dumtaxat duraverit, quoad sufficienter confirmatum fuit ipsius Iesu Christi Evangelium, & consequenter, ipsum Iesum verum Dei filium, seu Christum esse. Et sanè ad id, quod Apostolus probare intendit, non est necessaria ulla perpetuitas, cùm id aliud nihil sit, quàm hoc ipsum, quod modò diximus, quodq; meritò ac verè affirmavimus, citra ullam perpetuitatem planè extitisse,

tisse, id est, plenissimum testimonium datum fuisse, plenissimamq; fidem factam esse, quòd Iesus sit Christus.

Iam verò nihil restat ampliùs, quod a nobis dicendum sit circa explicationem hujus loci, quamvis accepti ita, ut non ad ipsum Iesum Christum tantùm, sed etiam ad ipsius fideles accommodetur. Quare antequam ulteriùs progrediamur, id præstandum a nobis est, quod polliciti sumus, ut scilicet ea etiam explicemus, quæ in hoc loco hodie in vulgatis tam Græcis quàm Latinis codicibus leguntur, præter illa, quæ a nobis jam explicata sunt, etiamsi satis constat, illa esse adulterina, & ab hominibus qui suum dogma de trino & uno Deo quacumque ratione defendere ac propagare volebant, in hunc locum infarta, facilè intelligi potest ex ipsomet contextu primùm, deinde ex eo, quòd mira, & supra modum multiplex est varietas in exemplaribus tam Græcis quàm Latinis, in toto hoc loco, ac præterea ex testimoniis antiquorum Theologorum tam Græcorum, quàm Latinorum, qui maxima ex parte hunc locum vel explicantes, vel citantes, nullam faciunt mentionem triplicis testimonii, Patris, verbi, & spiritus sancti in cælo testantiũ; & fortasse ante Hieronymum vix ullus invenietur, qui testimonium istud hoc in loco planè agnoverit. Sed Hieronymus, ut is, qui, ut rectè de eo Erasmus alicubi scribit, non satis prudenter sæpe ad victoriam, & ad causæ suæ defensionem & favorem multa trahebat, nactus fortè exemplar aliquod, aut etiam plura exemplaria, in quibus particula ista ita adjecta fuerat, ut fraus animadverti non posset, adversus fidem aliorum omnium exemplarium, tam Latino-

rum

rum quàm Græcorum, lectionem particulæ istius tamquam germanam defendere & promovere cœpit, conquerens publicè, eam culpa & fraude hæreticorum abrasam a vulgatis codicibus fuisse. legat quilibet diligenter ea, quæ Erasmus in hunc locum accuratè ac copiosè annotavit; nec non, quæ breviter in eundem notarunt Theologi Lovanienses, & facilè intelliget, rem sic se habere ut nos affirmamus. Sed jam verba ista, quamvis adäititia, recitemus, eaq; ut polliciti sumus, explicemus: Quoniam tres sunt, qui testimoni- ℣ 7.
um dant in cœlo, pater, verbum, & sanctus spiritus, & hi tres unum sunt. *Hæc verba ut meliùs intelligantur, necesse est, in sequente membro pro certo ponere haberi verba illa* in terra, *ut vulgò habentur; quorum antea mentionem nullam fecimus; quippe, quæ, etiamsi in quibusdam emendatis exemplaribus inveniuntur, in emendatioribus tamen non habeantur. Iam verba ista efficiunt, ut meliùs intelligatur, quid sibi velit istud,* In cœlo, *quod in modò recitatis verbis habetur. Distinguit enim Apostolus secundùm vulgatam lectionem testes, qui testantur, Iesum esse Christum, in duas classes: utriq; classi testes tres assignat, quorum videlicet alteri in cælo testentur, alteri verò in terra, & hac ratione inter se distinguantur: & quia jam mentionem fecerat eorum, qui testantur in terra, sed hujusce rei, quòd scilicet testarentur in terra, nullam mentionem fecerat, sed tantum simpliciter de eis dixerat, quod testarentur: propterea, cum alteros tres commemorare voluit, distinctionem istam loci, ubi utriq; testantur, expressè adhibuit, utq; id apertiùs*

faceret, tres priores, quos commemoraverat, testes repetiit; mentionem autem antea fecerat, quòd spiritus, & aqua, & sanguis testarentur, propterea, quia, etiamsi, cum aquam & sanguinem nominavit, nullam testimonii ipsorum ab initio mentionem fecit; tamen cum spiritum postea commemoravit, & de illo diserte dixit, quòd testetur, ita locutus est, ut appareat, eum simul dixisse, quòd aqua & sanguis testatur: hoc enim indicat particula illa &, in illis verbis ab initio posita, Et spiritus est, qui testificatur; tantundem enim valet particula ista, ac si dixisset, Spiritus quoque testificatur, unde intelligitur, duo illa præcedentia, aquam & sanguinem, testari. Iam differentia inter unos & alteros testes, ut scilicet hi in terra, illi verò in cælo testentur, ita accipienda est, ut non propriè, ut verba sonant, intelligamus, in ipso cælo, & in ipsa terra testimonium reddi; sed, testari in cælo idem significare, testari existentes in cælo; quod idem valet, ac si dictum fuisset De cælo. Testari verò in terra, intelligamus similiter idem esse, ac Testari existentes in terra, ut postea explicabimus; non autem, ut a plerisq; fit, est simpliciter intelligendum, quod uni ex istis testibus sint cælestes, alteri verò terrestres. neq; enim spiritus, qui numeratur inter illos, qui testantur in terra, terrestris testis est, sed cælestis; cùm sit, ut antea asseruimus, virtus & efficacia divina. Cum igitur Apostolus dicit, tres esse, qui testantur in cælo, & hos tres esse affirmat, Patrem, & verbum, & sanctum spiritum, primùm quod attinet ad Patrem, intelligendum est ipsum Patrem Deum de cælo testimonium dedisse,

disse, quòd Iesus sit ejus Filius, seu Christus. Et sanè hujus rei habemus mentionem factam expressam apud Evangelistas, dum narrant, quòd & cum Iesus baptizatus est, & cum in monte coram illis tribus suis discipulis transfiguratus est vox de cælo est audita, dicens: Hic est filius meus dilectus. *cujus rei, quatenus ea accidit in monte, ubi Iesus transfiguratus est, Petrus ipse, qui fuit unus ex illis tribus discipulis, apertè verbisque admodum magnificis mentionem fecit in altera sua Epistola.* 2. Petr. 1. 17. *Illud etiam, quod refert hic idem scriptor in suo Evangelio cap. 12. de voce ad verba ipsius Iesu dicentis & rogantis,* Pater, glorifica tuum nomen, *quæ de cælo venit, dicens,* Et glorificavi, & iterum glorificabo, *huc omnino pertinet; quò similiter alia multa pertinere possunt, quorum in ipsa sacra historia non fiat mentio, & tamen eo tempore, quo Iohannes hanc Epistolam scripserat, vel visa, vel audita, ut valde verisimile est, fuerint, ex quibus apparuerit, Deum ipsum Patrem, tamquam ex persona sua, reddere testimonium talis Iesu præstantiæ, & talis cum ipso Deo conjunctionis, vel erga Iesum ipsius Dei aut operationis, aut affectûs, unde certò colligi possit, Iesum esse ipsius Dei filium, quamvis id alioqui in istis vel visis, vel auditis, expressum non fuerit, quemadmodum contigit in eo, quod modò commemoravimus a Iohanne in suo Evangelio literis consignatum fuisse. Neq. enim in ipsis illis verbis de cælo factis & auditis expressum est, ut in aliis, quorum antea mentionem fecimus, Iesum esse Dei filium: & tamen interim ex illis hoc necessariò consequitur. Neq. enim, si Iesus falsa dixisset, nominans in*

illis suis verbis ac precibus Deum Patrem suum, idq́ bis (antecedunt enim iis verbis Christi, quæ recitavimus, ista, Pater, salvifica me ex hora hac) *umquam responsum istud tulisset, quod tulit.*

Porrò quod attinet ad testimonium Verbi, id est ipsius Iesu Christi de cælo redditum, quod ipse Iesus revera sit Christus, possumus exempla hujus rei ponere apparitiones, visiones, & sermones habitos ab ipso Iesu, postquam in cælum ascenderat, de quibus expressa fit mentio in actis Apostolorum, quæ tamen exempla, circa unam tantùm personam, id est Paulum Apostolum, in prædicta historia apparent: sed verisimile est, ejusmodi res alias ab ipso Iesu factas, & aliis etiam ostensas extitisse, quamvis illæ in ipsa sacra historia non commemorentur. Nam Lucas, qui illam scripsit, ut Pauli Apostoli comes, id sibi potissimùm propositum habuit, ut ea, quæ Paulo evenerant, literis mandaret, quemadmodum ab omnibus facilè animadversum fuit. Et propterea brevissimè admodum alia attigit, quæ alios, quàm ipsum Paulum, respicerent, satis habens summam earum rerum narrare, quæ evenerunt ante ipsius Pauli conversionem. Iam nihil est eorum, quæ ipsi Paulo Iesus de cælo, sive ibi manens ostenderit, aut dixerit, aut significaverit, unde non appareat, ipsum Iesum esse Christum. Vbiq́ enim in istis Iesus se tamquam Dominum cælestem, & Dei populum regentem ac gubernantem gerit atq́ ostendit: quibus rebus ipsum Christi munus & potestas planè continetur.

Restat de Spiritu sancto de cælo testante aliquid dicere, ubi necesse est, distinctionem adhibere inter testimo-

testimonium, quod eidem spiritui sancto postea tribuitur, ut in terra existenti, & istud, de quo hîc verba fiunt. Apparet enim ex interpretatione nostra jam allata verborum sequentium ac præcedentium, nomine spiritus, *de quo in sequentibus dicitur, quod testetur in terra, quamvis epithetum sancti non fuerit additum, intelligi ipsum spiritum sanctum. Sed animadvertendum est, vulgata lectione admissa, istoq; duplici ejusdem spiritus sancti testimonio, unius in terra, alterius verò in cælo, necesse esse spiritui ipsi sancto, quatenus cum aqua & sanguine conjungitur, pauciora tribuere, quæ vim testandi habeant, quòd Iesus sit Christus, quàm supra a nobis tributa fuerint; quamvis non omnia tamen ibi recensuerimus, quæ illi tribui possunt. Sunt enim secundum vulgatam lectionem spiritui isti tribuenda ea tantùm testimonia, quæ hîc in terris extiterunt. Nam ea quæ de cælo apparuerunt, vel intellecta sunt vim habentia testandi, quòd Iesus sit Christus, in quibus interim ipsa persona Patris, aut filii expressè non interveniat, tribuenda sunt spiritui sancto, qui hîc simul cum Patre & verbo commemoratur: id est, intelligere debemus, testimonia ista a virtute & efficacia Dei profecta fuisse tali ratione, ut ex ipso cælo ea prodiisse appareat; quales sunt apparitiones Angelorum, voces auditæ, visiones, monitiones, similesq; res, quarum exempla aliquot habentur in ipsa historia Actorum Apostolicorum, ubi etiam aliquando disertè ipsi spiritui sancto tributæ leguntur.* Act. 13. 2. *Non est autem silentio prætereundum, quòd in his verbis filius Dei, seu Iesus Christus, neutro ex his nominibus, sed* verbum

appellatur; quod mihi quidem videtur esse indicium aliquod istorum verborum additítiorum. Quamvis enim hujus scriptoris proprium fuerit alicubi, Dei filium seu Christum Iesum isto nomine appellare, cur id fecerit, subsunt alibi causæ; at nulla subesse videtur, cur id hoc loco facere debuerit. Nam si quis dicat, propterea hoc ab ipso factum esse, quia videretur absurdum dicere, quòd ipse Dei filius seu Christus de seipso testaretur, & quidem se esse Dei filium, seu Christum: hoc mihi videtur valde leve, cum ipse Dominus Iesus apud hunc eundem scriptorem in Evangelio cap: 8. v: 18. affirmet, se de seipso testari. Adde, quod etiamsi alia appellatio sit verbi, & alia filii Dei seu Christi, si ipsum verborum sonum spectes; tamen re ipsa unum & idem significant: adeò ut in ipsa voce verbi contineatur planè id ipsum quod significat Esse Dei filium, seu Christum; ita ut substitutio istius vocis pro altera istarum duarum, nihil minuat absurditatis, quæ in eo inesse videatur, quod quis dicatur testari de se ipso, id quod ipsum nomen sonat, quo, cũ hoc ipsum dicitur, appellatur. quamquam ista in re nullam ego absurditatem video. Præterea, non bene simul junguntur, Pater & verbum. neq; enim ea est relatio Patris ad verbum, quæ est ad filium, quo nomine videbatur Iesus Christus hoc in loco nominandus esse, ubi Deus nomine patris significatur: aut si ista verbi appellatio ad Iesum Christum significandum hoc loco usurpanda erat, dicendum planè videtur, Deum debuisse non Patris nomine, sed ipsius Dei nomine appellari, quandoquidem Deus & verbum habent inter se relationem. Dicitur enim Iesus Christus

Christus esse Dei verbum Apoc: 19. & in ipso initio Evangelii hujus scriptoris: ubi appellatio ista verbi Christo Iesu tribuitur, nulla fit mentio Patris, ad quem verbum istud relationem habeat, sed Dei tantum.

Verùm jam ultima verba hujus particulæ, quam supposititiam esse censemus, inspiciamus atq; examinemus. Sunt autem ista, & hi tres unum sunt. *Sic enim legunt tam Latina, quam Græca vulgata exemplaria, quamvis Græca Complutensis editio habeat,* In unum sunt. *Hæc verba utrocumq; modo legantur, verisimile mihi faciunt, in sequentibus post factam mentionem trium alterorum testium legi debere hæc eadem verba, quæ etiam habentur in Syriaca interpretatione, quamvis (ut supra monuimus) non pauca ex emendatioribus exemplaribus, præsertim Græcis, illa non habent, sicut nec ipsa Complutensis editio habet. Mihi enim valde verisimile videtur, quòd verba ista dederint occasionem addendi triplex testimonium Patris, verbi, ac spiritus sancti. Cum videlicet: si verba ista ad exemplum ejus, quod factum est in triplici testimonio spiritus, aquæ & sanguinis, adderentur, facilè inde colligi posset unitas essentiæ & trinitas personarum in ipso Deo; seu Patrem, verbum, & spiritum sanctum, quamvis dicantur esse tres testes, & consequenter, tres in se distinctæ personæ, tamen essentia esse unum & idem.* Nam *sine dubio in hunc non in alium finem facta est additio ista, (si modò, ut nos pro certò habemus, facta est) triplicis istius testimonii. Quamquam, cum postea fuerit animadversum, si ista eadem verba* Et hi tres unum sunt, *sive,* In unum sunt *legerentur, di-*

cta similiter de spiritu, & aqua, & sanguine; ex illis non consequuturum, Patrem, verbum, & spiritum sanctum, esse ejusdem essentiæ, cum certè spiritus, & aqua, & sanguis diversæ inter se essentiæ sint: Versimile est ex multis codicibus fuisse ista verba abrasa, ubi de spiritu, & aqua, & sanguine fit mentio. Verùm, quicquid sit, non potest ullo pacto ex istis verbis una & eadem essentia Patris, verbi, & spiritus sancti confirmari; ut a nostris hominibus copiosè & multis exemplis allatis demonstratum est in interpretatione eorum verborum Christi, Ego & Pater unum sumus; *neque hîc quidquam est opus ea in medium afferre; præsertim cum locus ipse satis doceat, istam unitatem pertinere ad ipsum testimonium, hîcq; aliud nihil dici, nisi quòd Pater, verbum, & spiritus sanctus, unusquisq; testimonio suo hoc unum testatur, quòd Iesus est Christus, seu Dei filius; præter id, quod jam dictum est, nempe quod idem dicitur de spiritu, & aqua, & sanguine, in quibus alia unitas esse nequit, quàm testimonii.* Nam *si quis dixerit id, quod nos ipsi jam confessi sumus, in non paucis emendatis exemplaribus non eße verba ista unitatem significantia, ubi agitur de spiritu, & aqua, & sanguine, præter id, quod jam dictum fuit ad confirmandum, hanc esse tamen veram lectionem, ut scilicet ibi hæc verba legantur; dicimus satis esse, quòd legantur in omnibus exemplaribus, in quibus legitur triplex cæleste testimonium, cum istorum eorumdem verborum adjectione, unde unitas ista essentiæ Patris, verbi, & spiritus sancti probari posse videatur; in omnibus, inquam, ejusmodi exemplaribus, præter, ut jam di-*

ctum

ctum fuit, Complutensem editionem: quamquam non videtur esse necessarium, illam excipere ex prædicto numero, cùm ad illum minimè pertinere censenda sit, quippe, quòd in ea non legatur de Patre, & verbo, & spiritu sancto, quòd unum sint, sed quòd sint in unum. *Multò enim minùs ex hoc loquendi modo videtur posse colligi unitas essentiæ, quàm ex illo. Vnde factum est, ut, quamvis exemplaria Latina, in quibus totus hic locus habetur, ut vulgò haberi diximus, utrobiq; habeant* unum sunt: *in vulgatis tamen exemplaribus Græcis hodie obtinuerit, ut priore quidem loco, ubi videlicet de Patre, & Verbo, & spiritu sancto agitur, legatur* Vnum sunt; *in posteriore verò, ubi spiritus, & aquæ, & sanguinis fit mentio, legatur* In unum sunt; *Vbi scilicet possit quidem ex priore loco unitas essentiæ colligi, sed non item ex posteriore; & hac ratione interim præcidatur exceptio, quæ possit fieri; ut sanè fieri solet, ex loco posteriore adversus eos, qui ex priore unitatem essentiæ colligunt. neq; enim exceptioni isti potest esse locus, si in posteriore aliter legatur, quam in priore, & quidem ita, ut non perinde ex eo unitas essentiæ intelligi queat, ut ex priore potest.*

Explicavimus satis diligenter ea verba loci hujus, quæ supposititia esse arbitramur omnia, præter duo illa octavi versiculi In terra, *quæ diligentioris adhuc explicationis indigent: quamquam ea in nonnullis ex emendatioribus exemplaribus tam Græcis quàm Latinis leguntur. Porrò, si ea sint retinenda, quemadmodum planè faciendum videtur, si retineatur triplex prius testimonium cum verbis illis* In cælo. (*Namq; ea*

a multis exemplaribus Græcis manu scriptis, in quibus alioqui triplex istud prius testimonium legitur, minimè legi, videtur testari editio in folio Roberti Stephani, ubi tamen, quemadmodum Lovanienses animadverterunt, typographicum mendum subesse videtur) si, inquam, verba ista in cælo retineantur; & consequenter hæc illis opposita In terra; sensus verborum In terra oportet ut sit, quod hic in terris ipsis testimonia ista apparuerint, spiritûs, & aquæ, & sanguinis nec ea de cælo dari, aut descendere conspecta fuerint. quamquam alioqui certum sit, quicquid testimonii ab istis profectum est, a Deo, & sic e cælo, primam suam originem habuisse: Nam de spiritu, cum is, ut dictum est, sit virtus & efficacia divina, nihil dubitari potest, quin hoc, quod modò diximus, verissimum sit; sed de aqua etiam & sanguine, id est de puritate vitæ & doctrinæ, & sanguinis sui fusione dubitari nequit, quin prima istarum rerum origo a Deo sit. De doctrina est satis apertum per se ipsum, de vita verò pura, cùm illa ex puritate doctrinæ pendeat, idem (etiamsi non immediatè, ut loquuntur, sicut de doctrina) affirmari meritò potest. Quod verò ad sanguinis fusionem attinet, cùm illa a sensu veritatis doctrinæ, & firma spe eorum, quæ Deus promisit Christi fidelibus, proficiscatur, &, si de ipso Christo loqui velimus, ipse similiter, nisi sensus veritatis eorum, quæ alios docebat, & spes illius maximi præmii, quod a Deo propositum illi fuerat, in ipso fuisset, nequaquam, ut fecit, sanguinem fudisset: apparet, quod ipsa, sive in Christo, sive in Christi fidelibus, sui sanguinis fusio a Deo, & sic e cælo originem ducit.

Iam volebam ulteriùs progredi, ſed ſuccurit adhuc aliquid dicere de eo, quòd in utroq; teſtium ordine, ſecundum interpretationem noſtram ponitur ſpiritus ſanctus, quod fortaſſe cuipiam durum videtur, eo non obſtante, quod ſuprà hac de re attigimus, & alibi, id eſt, in reſutatione noſtra libelli Vuieki paucis verbis apertiùs diximus; nempe ſpiritum ſanctum hìc dupliciter conſiderari, prout videlicet virtus iſta & efficacia divina aut de cœlo, ita ut id apertè intelligatur, ſeſe exerit; cujus rei ratione teſtis hìc ad priorem ordinem ſpectat; aut in ipſis terris quodammodo verſatur, & ut talis ibi ſuas vires exerit, & effecta producit; cujus rei reſpectu ad poſteriorem teſtium claſſem pertinet: hoc, inquam, non obſtante, videbitur cuipiam fortaſſe durum, quòd una & eadem res in utraq; teſtium claſſe, ſive ordine poſita fuerit, cùm videatur Apoſtolus omnino res illas teſtantes, quas in uno ex iſtis ordinibus ponit, ab altero ordine excludere, & planè tamquam differentes res, tres poſteriores a tribus prioribus conſiderare, ac commemorare; & hinc fortaſſe factum eſt, ut, quamvis alioqui omnis ratio perſuaderet, nomine ſpiritus in poſteriore teſtium ordine intelligi ipſum ſpiritum ſanctū, id eſt ſigna & miracula, quæ vi atq; efficacia divina ad confirmationem Evangelii, & conſequenter, quòd Ieſus ſit Chriſtus, facta fuerunt: tamen non pauci omnino ſtatuerint, nomine ſpiritus aliud quippiam intelligi in ordine iſto, & quidam ex iſtis, inter quos Beza & Piſcator, affirmaverint, ſub iſta ſpiritus appellatione intelligi Evangelium ipſum; quod ſanè interdum fieri, veriſſimum eſſe cenſemus.

Verùm

Verùm hoc in loco, quominus istam interpretationem admittamus, ut reliqua taceam, id potissimùm suadet, quòd minus verum est, ipsum Evangelium testari, id est, (ut hîc verbum testandi accipitur) fidem facere ac probare, quòd Iesus est Christus. immo Evangelium ejusmodi res est, quæ ipsa testimonio indigeat, vel certè cui affirmandæ & omnibus approbandæ addita fuerint a Deo testimonia illa, de quibus hîc fit mentio, nisi quatenus ipsum Evangelium continet doctrinæ puritatem, quam diximus vim testandi habere: sed doctrinæ puritas, ut dictum fuit, aquæ *nomine, ut verisimile omnino videtur, significata fuit; si tamen ejus in enumeratione horum testium omnino fuit ratio habita, idq́ aliqua ratione distinctè ab ipsa vitæ puritate, quam eodem* aquæ *nomine significari affirmavimus. Quamvis enim suprà non semel repetierimus, tam doctrinæ puritatem, quàm vitæ, aquæ appellatione significari: considerandum est tamen, potiorem rationem habendam esse vitæ puritatis, quando de eo agitur, ut testimonium reddatur veritati Evangelii, & ipsi Iesu, quòd sit Dei filius seu Christus. Et sanè nos alibi* aquæ *nomine hoc in loco vitæ puritatem & innocentiam significari diximus, nulla mentione facta puritatis doctrinæ, cujus si nihilominus in explicatione hac nostra Epistolæ hujus mentionem facere voluimus, id propterea factum est, ut nihil omitteretur, quod censeri posset* aquæ *nomine ab Apostolo hoc in loco intelligi, & vim aliquam testandi, quòd Iesus sit Christus, habere censeri posset. Nam alioqui doctrinæ puritas non ita apparet, si in universum ipsa doctrina consideretur, ut non potiùs ea testimo-*

testimonio aliquo confirmari debere videatur, quam ut ipsa aliquid testetur. At vitæ puritas & innocentia maximam vim habet testandi, quòd is, qui ea sit præditus, nec fallat, nec fallatur in ea religione, quam profitetur, & in ipsa doctrina puritati testimonium reddere omnino videtur ipsius vitæ puritas. Sed jam ad propositum revertamur, & concludamus, non fuisse causam, cur spiritus *nomine, qui in eodem ordine testiũ cum aqua & sanguine conjungitur, ipsum Evangelium intelligeretur: nec sanè existimamus, negari posse, quin nomine isto, ut dictum est, ipse spiritus sanctus intelligatur. quod si propter id, quod antea dictum fuit, omnino durum videtur; satius est vel hinc agnoscere, suppositium esse ordinem illum trium testium in cœlo testantium, inter quos, etiamsi ponantur tamquam tales, qui diversi sunt ab iis, qui testantur in terra; spiritus tamen sanctus commemoratur, qui idem reipsa est, qui spiritus inter eos numeratus, qui testantur in terra.*

Sed jam videamus, quid Apostolus subjungat. illicò enim addit, Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est. *Hæc verba* V 9. *ad eundem modum habentur in omnibus exemplaribus, tam Græcis, quam Latinis; Syriaca verò interpretatio, ut ea, quæ interdum paraphrasin potiùs sapit, ita habet, ut sensus quidem idem sit, sed verba aliquantùm diversa. Sic enim in Latina ejus interpretationis versione legitur,* Si testimonium filiorum hominum accipimus, quantò magis testimonium Dei, quod maximum est. *Sensus porrò secundum omnem editionem omniaq; exemplaria hic est: Si fides adhibetur*

betur hominibus aliquid testantibus, & testimonium, licèt merè humanum, non spernitur; immo secundum illud sæpius sententiæ feruntur, & causæ dijudicantur: multò magis fidem adhibendam esse Deo aliquid testanti, & multò magis divino testimonio adhærendum & innitendum esse; quippe quod falli aut fallere nulla ratione possit, cum interim utrique isti malo humanum testimonium sit subjectum. unde fit, ut multò major autoritas sit divini testimonii, quàm humani; id quod expressit Iohannes, cum dixit, testimonium Dei majus esse.

Restabat, ut Iohannes ad ratiocinationem suam rectè concludendam aliquid diceret, unde appareret, testimonium, de quo proximè loquutus fuerat, divinum esse. manifestè enim ejus mens est, suadere, ut fides adhibeatur testimonio proximè a se commemorato. Idcirco secundum vulgatam editionem Latinam statim subjicit: Quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quoniam testificatus est de filio suo. *Sed omnes aliæ editiones paullo aliter habent, nec repetunt verba illa,* majus est, *nec habent particulam ullam, quæ sonet vocem* quoniam, *quam vetus interpres secundo loco habet; sed ad hunc modum constanter in illis legitur,* Quoniam hoc est testimonium Dei, quod testatus est de filio suo. *Quibus verbis declarat Apostolus, testimonium, cujus proximè mentionem fecit, a Deo profectum fuisse, sive Deum illius autorem esse, qui voluit testibus istis fidem facere, quòd Iesus Nazarenus esset Christus, & hac ratione filio suo, qui nimirum alius nullus est, quàm Iesus*

Naza-

Nazarenus, testimonium reddere, nempe, quòd reverà sit ipsius filius. Est autem animadvertendum, quòd & hic fortassis, & sine dubio in sequentibus verbis: Iohannes eodem sensu utitur nomine Filii Dei, *quo uteretur simplici nomine ipsius* Iesu, *seu* Iesu Nazareni. *Quod attinet ad hunc locum, quem præ manibus habemus (de aliis enim, qui sequuntur, mox videbimus) videtur negari non posse, quin si pro* filio suo *legatur* Iesu, *seu* Iesu Nazareno, *non modò idem sensus sit futurus, & non minùs id fuerit dicturus Iohannes, quod vult, quàm si filii Dei nomen retineatur, sed etiam apertiùs & secundùm id, quod disputandi ratio requirit, id sit expressurus, quod vult. Vult enim, ut valde sæpe a nobis repetitum fuit, ostendere, quòd Iesus sit Christus seu Dei filius, & propterea dicere, quòd ipse Deus hoc testatus est. cui sensui multò magis videtur convenire, ut dicat,* Quoniam hoc est testimonium, quod testatus est de Iesu, *quàm, ut dixit,* de filio suo. *Verùm, ut antè indicavimus, non est nihilominus ita necessarium, substituere loco* filii sui *nomen* Iesu *in verbis istis, quemadmodum videtur esse in sequentibus, quæ, ubi explicabimus rem istam, meliùs aperiemus & confirmabimus. Interim animadvertendum videtur, ex hoc ipso loco videri posse colligi, supposititium esse illum ordinem trium testium in cælo testantium. Primùm enim ita Apostolus hic loquitur, ac si unius tantùm testimonii suprà mentionem fecerit, ut certè fecit, si unum tantùm ordinem testium commemoravit, & præcipuè, si addidit verba illa,* Et hi tres unum, *sive* in unum sunt; *quod vix aut ne vix quidem*

videtur posse dici eum fecisse, si duos planè distinctos ordines testium commemoravit, & utriq; separatim addidit, quòd testes ibi recensiti unum, sive in unum sint. Deinde, cùm hîc, quasi aliquid novi dicens, affirmet, testimoniū, quod præcessit, a Deo profectū fuisse, non videtur verisimile, quòd jā istud antea expreßerit: nam id sanè expreßit, si antea testimoniū istud cōmemorās, mentionē fecit Patris, *id est, Dei, qui illud dederit, quemadmodū disertè habetur in ordine isto testiū, quē nos additiū esse aliis plurimis rationib⁹ adacti affirmare non dubitamus; & ob hanc ipsam causam dicimus, posteriorem partem hujus novi versiculi ita accipiendam esse, ac si Apostolus dixisset: Quamvis enim dum proximè hujus testimonii, quòd Iesus sit Christus mentionem fecimus, nihil disertè dixerimus de eo, quòd testimonium istud a Deo fuerit profectum: scitote tamen, illud a Deo planè profectum fuisse, & quicquid sive ex spiritu, sive ex aqua, sive ex sanguine testimonii fluxit, quòd Iesus sit Christus, sive in ipsius Iesu persona, sive in ipsius fidelibus, id totum Deum autorem habere, qui per istos tres testes apertam fidem facere voluit, quòd Iesus ille Nazarenus sit ipsius filius. Iam quomodo & cur poterit, & ausus sit Apostolus istud affirmare, ubi intellectum fuerit, quid sit iste* spiritus, *quidve ista* aqua & sanguis, *id planè percipere valde proclive fuerit, & nos suprà ea diximus, unde satis constare potest, non modò, quicquid testimonii, quòd Iesus sit Christus, ex signis & miraculis profectum est, sed etiam, quicquid ex vitæ ac doctrinæ puritate, & perpeßionibus ac mortibus, tum Christi, tum fideli-*

um

um ejus, ad similiter testandum profectum fuit, Deum ipsum autorem habere.

Postquam Apostolus asseruit, testimonii a se commemorati auctorem esse Deum, ita ut meritò dici possit, Deum ipsum testimonium istud dedisse de Iesu Nazareno, quòd sit ipsius filius, seu Christus, pergit inquiens: Qui credit in filium Dei, habet testimonium in se. *In quibus verbis nulla alia, judicio meo, mens Apostoli est, nisi affirmare, quòd ad testimonium istud Dei recipiendum, & hac ratione erga Deum, ut decet, se gerendum, nihil aliud sit opus, nisi ut quis credat, Iesum esse Dei filium. Articulus enim additus in Græco voci* testimonii, *ut sæpe alibi, habet sine dubio vim pronominis demonstrativi, nō secus ac si scriptum esset,* Hoc testimonium. *Verbum autem* habet *est figuratè pro* accipit *seu* recipit *positum. Nam quisquis accipit seu recipit, acceptum a se seu receptum habet. nec ullo pacto propter istud* habendi *verbum intelligendum est, Iohannem hîc loqui de testimonio aliquo spiritus sancti, quod is in suo corde habeat, qui credit, Iesum esse Christum; & sic in filium Dei credit. Nam isti sensui, nec articulus nomini* testimonii *præpositus consentit, nec ipse Apostoli scopus consentaneus est. Nec sanè est verisimile, ab ipso tantam rem, eamq́ novam, (si quis ea spectet, quæ tota hac de re, de credendo scilicet in Dei filium, non modò hîc, sed etiam ubiq́ in sua hac Epistola disputavit) tam obscurè ac parcè fuisse ab eo indicatam, præsertim cum de ejus veritate meritò dubitare quis possit; quandoquidem, si* habendi *verbum propriè accipiendum est, quemadmodum sensus i-*

ſte requirit, videtur ſentiendum eſſe, iſtud ſpiritus ſancti teſtimonium jam haberi ab eo, qui credit in Dei filium, immo antequam credat, ex quo videlicet inducatur, ut in ipſum credat, ut quidem complures planè requiri pro certo habent; quæ tamen res nullum habet certum teſtimonium ex ipſis ſacris literis, ex quibus potiùs apparet, non eſſe quemquam ſancto ſpiritu, ejusvé in ſuo corde teſtimonio præditum, niſi poſtquam in Dei filium crediderit. Non eſt igitur recedendum ab interpretatione noſtra, quam alios quoſdam animadvertiſſe huic loco convenire, quamvis non plenè id animadverterint, nos comperiſſe arbitramur. Iam, quod attinet ad nomen filii Dei, quod his verbis continetur, jam ſuprà monuimus, illud poſitum ab Apoſtolo fuiſſe pro Ieſu nomine: ſed, ut mox videbimus, hunc morem videtur Apoſtolus præcipuè in hac ſuæ Epiſtolæ parte ſervaſſe, ut id dicat, quod ex eo ſequitur, quod ſi ſecundum legitimum ratiocinandi modum loqui voluiſſet, dicendum ei fuerat. Certum eſt enim, mentem ipſius eſſe, illos commendare, &, rectiſſimè ac ſecundum Deum facere eos, affirmare, quia credunt Ieſum eſſe Chriſtum, ſeu Dei filium. Hic, inquam, ſine dubio, toto hoc in loco & alibi ſuprà eſt ſcopus Apoſtoli. Verùm, quia ex eo, quòd quis credat, Ieſum eſſe Chriſtum, ſeu Dei filium, conſequitur, hunc ipſum credere in Dei filium, propterea loco ejus, quod ſecundum iſtum ſcopum ſuum debuiſſet ex ratiocinandi jure quodam dicere, Qui credit, Ieſum eſſe Chriſtum, ſeu Dei filium dixit, Qui credit in filium Dei; vel potiùs, & ad id, quod probare volumus, accommodatiùs, cum ſcilicet

licet

licet pro Iesu *nomine posuisse nomen* filii Dei, *dicendum est, quòd, cùm ex eo, quòd quis credat, Iesum esse Christum, seu Dei filium, consequatur necessariò, quòd credit in ipsum Iesum, pro eo, quod istam proximam consequutionem respiciens debuisset dicere,* Qui credit in Iesum, *dixit,* Qui credit in filium Dei: *quippe, quia necessarium est, ut, si Iesus est Dei filius, qui in ipsum credit, in Dei filium credat. Apparet igitur, ut unico verbo multa Apostolus complecteretur, spretam ab ipso fuisse veram ratiocinandi rationem, ab ipsoqúe pro concesso id positum fuisse, quod probandum videbatur, &, quo admisso, jam nullus dubitationi relinquitur locus. Quis enim negare ausus fuerit, illum rectè facere, & divino testimonio assentiri, qui in filium Dei credit?* Non *solent autem ea doceri aut moneri nec sanè debent, quæ unusquisq; per se satis intelligit. Hic autem, sicut ubiq; in hac Epistola, doctoris & monitoris personam, sine ullo dubio Apostolus sustinet. Itaqúe videtis, verum esse, quod diximus,* filii Dei *nomen hic idem planè valere, quod* Iesu *nomen, si quis ipsam ratiocinationis Apostoli vim dumtaxat spectet. Idem videbimus in sequentibus ipsius verbis prorsus evenire; id quod non ita constanter affirmari potest de eadem* filii Dei *appellatione, quæ in fine superioris versiculi habetur (id quod antè a nobis indicatum fuit) propterea quòd potuit ibi Apostolus, non recedendo a recto ratiocinandi modo, non ipsum* Iesu *nomen, sed* filii Dei *ponere, ut ostenderet evidentiùs, quanti faciendum esset testimonium, quod commemoraverat; cùm illud non modò Deum auctorem haberet, sed eti-*

am ad eum pertineret; qui ipsi Deo omnium aliorum longè charissimus esset, nempe ad filium ejus, quem cùm Deus impensissimè amaret, noluit eum sine suo testimonio esse, sed planè ex testimonio a se illi dato constare, eum revera ipsius esse filium, illum videlicet unicum ac dilectissimum.

Postquam Iohannes affirmavit, ut quis divinum testimonium, de quo loquebatur, recipiat, id tantùm requiri, ut in Iesum credat, eumq́; Dei filium esse agnoscat, statim, ut solet, per antithesin aliquid subjungit, & ait: Qui non credit Deo, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de filio suo. *Vulgata quidem editio, pro voce* Deo, *habet* filio; *sed exemplaria Græca omnia, & Syriaca interpretatio* Deo *habet. Vnde apparet id, quod diximus, Apostolum ponere id, quod consequitur, pro eo, unde consequitur, ut brevi verborum compendio multa dicat, spreta interim verâ & consuetâ differendi ratione. Quis enim non videt, debuisse illum dicere, si veram antithesin suis verbis, quæ id præ se ferunt, complecti voluit, non quidem* Qui non credit Deo, *sed,* Qui non credit filio Dei, *aut saltem simpliciter* filio, *ut vulgata editio habet? Proximis enim in verbis, quibus ista opponuntur, non de credendo in Deum, sed de credendo in Dei filium mentio facta est. Verum, quia ex eo, quòd quis non credat in Dei filium, seu Dei filio, necessariò consequitur, quòd ipsi Deo non credat, propterea ita loquutus est Apostolus, ac si diceret: Qui non credit in filium Dei, & consequenter ipsi Deo non credit, iste facit Deum mendacem.*

cem. Pro verbo facit, *quod est apud Latinum veterem Interpretem, & apud Syriacum, Græca exemplaria habent* fecit; *qua in re parum admodum est momenti, propter frequentem, ut aliàs monuimus, in scripturis sacris temporum enallagen in ea parte orationis, quam Grammatici Verbum vocant. Similiter loco verbi* credit, *quod in Latino codice legitur, in Græco est* credidit; *cui lectioni, quamvis in superiore verbo cum Latino consenserit, adstipulatur Syriaca interpretatio. Sensus totius periodi facilimus est, cùm aliud nihil contineat, quàm contrarium ejus, quod proximè præcedentia verba continent. Cùm enim in superioribus verbis dictum fuisset, illum, qui in filium Dei, id est, in Iesum, qui est Dei filius, credit, accipere seu recipere Dei testimonium, quod scilicet ipsi Iesu filio suo dedit: in hac periodo per antithesin, ut dictum est, dicitur, eum, qui in Iesum non credit, & sic ipsi Deo fidem non habet, mendacem facere ipsum Deum, propterea quia non credat testimonio, quod Deus filio suo dedit. Vbi nihil habetur reverá, nisi mera contrapositio, exceptis tantùm illis verbis*, Mendacem Deum facit. *quorum tamen oppositum virtute ipsa in præcedentibus verbis planè continebatur. Nam certè, qui accipit, seu qui recipit Dei testimonium, is ipsum Deum veracem facit; id est, hoc suo facto esse profitetur. Hæc enim vis est verbi* Faciendi, *in hoc & in similibus locis, ubi tales loquutiones habentur.*

Iam in his verbis hujus decimi versiculi, Quod testificatus est Deus de filio suo, *quamvis eadem sint cum iis, quæ leguntur ad finem similiter ut hîc*

versiculi superioris, *illud* de filio suo *multò certiùs, quàm ibi, ita accipiendum est, ac si dictum esset*, de Iesu. *Est enim hic, ut diximus, antithesis ejus, quod antè hoc eodem versiculo dictum fuit, ubi docuimus nomen* filii Dei, *idem prorsus valere, quod nomen* Iesu, *cujus loco propter causas, quas attulimus, positum ab Apostolo fuerit, cùm in versiculo superiori docuerimus, fieri posse, ut ibi nomen* filii Dei *propriè accipiatur. Alicujus autem momenti atque utilitatis esse hanc considerationem, quòd Iohannes* filium Dei *nominans idem dicere voluerit, ac si* Iesum *simpliciter nominasset, aut saltem dixisset, hoc quidem in loco*, de Iesu, qui est filius ejus, *& ad hunc modum alibi loquutus fuisset, præter id, quòd hinc agnoscitur, quòd requirat recta ratiocinandi ratio, mox, Deo volente, planum faciemus. Pergens enim sic ait Apostolus:*
11\. Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in filio ejus est. *Explicat his verbis Iohannes, quantum momenti & ponderis in se habeat illud, quod Deum testatum fuisse proximè dixit atq; inculcavit, explicato etiam, quamvis subobscurè, ipso testandi modo. Vt enim antè non semel repetiimus, voluit suprà Apostolus dicere, Deum testatum fuisse, quòd Iesus sit Christus, seu ipsius filius. Quare hîc nunc explicat, quid hoc sibi velit, Iesum esse Christum, & ait, hoc idem reipsa esse, atq; nobis per Iesum dari a Deo vitam æternam, seu vitæ æternæ a Deo consequendæ rationem totam inveniri in ipso Iesu; cùm videlicet & in ipsius doctrina ea contineantur, quæ vel facere vel credere debeamus, ut vitam*

tam æternam adipiscamur; & ipse Iesus is sit, qui nobis vitam istam sit daturus: tametsi hic prioris rei, quòd scilicet doctrina a Christo proposita contineat viam vitam æternam adipiscendi, præcipuè ac potissimùm hoc in loco ratio ab Apostolo habita fuerit. Videtis, me non secus in his verbis, quàm in superioribus, nomen Filii Dei *ita accipere, ac si nomen* Iesus *ejus loco positum fuisset.* Nam *certè nihilo plus momenti habet in hoc loco nomen* Filii Dei, *quàm* Iesu *nomen; & interim similiter, ut suprà, si appellatio* Filii Dei *ita accipiatur, ac si simpliciter nomen* Iesu *hic fuisset positum, legitima disputandi ratio meliùs omnino constabit; cùm ea requirat, ut, si* filii Dei *nihilominus mentio hic facienda sit, non aliter fiat, quàm per modum declarandi, quod Iesus sit Dei filius.* Nam *si quis dixerit, omnino per se ac præcipuè debuisse hoc potissimùm in loco, quemadmodum & in verbis proximè sequentibus, ipsum* Filii Dei *nomen poni, ad indicandum, quòd necesse sit agnoscere ac credere, quòd is, in quo vita æterna sit posita a Deo, seu per quem Deus vitam æternam nobis dederit, sit Dei filius, nempe unigenitus ac singularis, ita ut tamquam res duas diversas ponat, quòd Iesus is sit, per quem Deus vitam æternam nobis dedit, & quòd sit ipsius Dei filius unigenitus, is non parùm falletur; præsertim si arbitretur, necesse esse hæc duo tamquam diversa a nobis debere agnosci, & utrumq; distinctè alterum ab altero omnino credi, si vitam æternam velimus adipisci. Veritas enim est, ad hoc, ut quis vitam æternam adipiscatur, satis esse, persuasum habere, quòd Deus per Iesum det nobis vitam æternam: quamvis cer-*

tum similiter sit, neminem vitam æternam adeptu-rum, qui non credat, Iesum esse Dei filium. *cujus rei hæc causa est, quòd idē planè pollet,* Habere potestatē dandi æternam vitam, *&*, esse Dei filiū, *unigenitum illum, inquam, ac singularem, (sic enim semper in tota hac disputatione simplex* Filii Dei *nomen est accipiendum) adeò ut verba nostra ita accipi velimus, ut non sit planè necessarium, de Iesu credere, quòd sit Dei filius, sub hac ipsa* Filii Dei *appellatione: sed satis sit, credere, eum habere potestatem istam, quam diximus, & eam rectè ac plenè intelligere; etiamsi alioqui nollet quis assentiri, neq; agnoscere posset, hinc consequi, ipsum Iesum esse Dei filium.* Non *enim necessarium est hîc scire, quid significet hoc nomen, sive hæc appellatio* Dei filius unigenitus; *sed satis est, ea Iesu tribuere, quæ faciunt illum Dei filium unigenitum etiamsi is, qui ista ei tribuit, hoc ignoret. Cæterùm, quod diximus de rectè ac plenè hoc intelligendo, quòd Iesus habeat potestatem nobis æternam vitam dandi, significat, debere non tantùm agnosci, prætereà, quòd doctrina Christi eiusmodi sit, ut, si quis secundum illam vivat, vitam æternam sit habiturus, Iesum illo ultimo die suscitaturum a mortuis suos fideles, & transformaturum corpora nostra vilia, ut sint conformia corpori illius glorioso; sed etiam nunc perpetuò habere curam omnium suorum, omniaq; illis posse largiri ac suppeditare, quibus indigeant, quo faciliùs possint in cœpto cursu pergere ac perseverare, & tandem vitam æternam adipisci: id quod Christum habere agnosci nequit, quin simul agnoscatur, illum esse suis fidelibus per*

totum

totum hunc cursum, usq; ad ipsum judicii diem, loco ipsius Dei, & pro ipso Deo in ecclesia regnare; & inde necessariò consequitur & cultus divini exhibitio, & agnitio potestatis implorandi ipsius Iesu opem in iis omnibus, ubi habeatur ratio curæ ac gubernationis prædictæ, quam Iesus suorum fidelium habeat; sine qua exhibitione & agnitione certum est, neminem vel dignum quidem esse, qui Christianus appelletur. Vt igitur ad propositum revertamur, dicimus, mentem Apostoli esse, affirmare, Deum testatum esse, se dedisse nobis vitam æternam per Iesum, id est, promisisse æternam vitam iis, qui doctrinam ipsius Iesu amplexi fuerint, & simul etiam fuerint persvasi, ipsum Iesum vitam istam dandi potestatem habere, ex dono videlicet ipsius Dei, propterea dicitur hac ratione nobis vitam æternam dedisse. Itaq;, ut dictum est, si nomen filii Dei *omnino hoc in loco, ut quidem censemus, retinendum est, hoc pacto retinendum est, ut censeatur ab Apostolo pro eo, quod dixit*, In filio eius, *dictum fuisse*, In Iesu, qui est eius filius, *quemadmodum alibi suprà, & ferè ubiq; verba eius accipi possunt.*

Pergit Iohannes, & ait: Qui habet filium, habet vitam; qui non habet filium Dei, vitam non habet. *Hæc verba ostendunt, nomen* filii Dei *proximè antè, licet alioqui sit loco simplicis nominis* Iesu, *haud frustrà fuisse positum, ut scilicet Apostolus sibi viam sterneret ad hæc dicenda, quæ his verbis continentur, in quibus nomen* filii *seu* filii Dei *magis propriè, magisq; per se ipsum, quàm antea accipitur, ut ostendit ipsa loquutio* habere Filium. *eâ enim signi-* ℣ 12.

ficatur, agnoscere in Iesu, quòd sit Dei filius, id est, ut antè diximus, sit præditus potestate illa divina, & doctrinam proposuerit, quam si quis fuerit amplexus, is rectissimè fecerit, & Dei voluntatem exequutus fuerit. Nam si quis eiusmodi est; ita videlicet, ut hæc ex animo credat, & propterea re ipsa ipsius Iesu doctrinam amplectatur, & ipsi Iesu adhæreat, is sine dubio vitam habet, nempe æternam: cùm contrà, si quis talis non fuerit, is nequaquam æternam vitam habeat. Nam, ut Petrus Apostolus testatur Act: 4. v: 12. non est sub cœlo nomen aliud datum, per quod servari possimus, nisi nomen Iesu, neq; in ullo alio est salus. *Quæ verba tamen tam Iohannis, quàm Petri, nos ita interpretamur, ut non possit ex eis prorsus statui, neminem servatum iri, seu vitam æternam adepturum, qui ipsius Iesu cognitionem non habuerit, vel etiam nihil de ullo Dei filio, per quem æterna vita nobis contingat, unquam noverit. Ex verbis quidem Petri sententia ista necessariò non colligitur, ex illis enim sanè apparet, Petrum loqui de patefacta Dei voluntate, circa negotium salutis æternæ, & propterea aliud nihil affirmare, quàm Deum non patefecisse ullam aliam viam salutis æternæ adipiscendæ, præter fidem in Iesum, qui dicitur Christus. Quod verò attinet ad verba Iohannis hoc in loco, quamvis illa videantur ad istam sententiam probandam efficaciora; quippe in quibus disertè negetur, eum non habere vitam, qui filium non habet: tamen possunt ea ita accipi, primùm, ut generatim dicta intelligantur, & non prorsus universè, & ad religiones cultusve divinos respiciant, qui vel tunc*

tunc in mundo essent, vel posthac existere possent, de quibus velit Apostolus prorsus affirmare, nullum eorum esse, unde, si quis illum servet, vitam æternam sit adepturus. Sed præterea verbum Habendi *præsenti tempore, dum ait,* Non habet vitam, *videtur significare certitudinē, ut sic dixerim, seu certā spem istius vitæ, quam negat quemquam habere, qui filium Dei non habeat: cùm interim tamen non prorsus neget fieri posse, ut quis umquam re ipsa vita æterna a Deo donandus sit, nisi ipsius Dei filii notitiam habuerit, eiq́; adhæserit. Summa hæc est, tam Petri sententiam, quàm Iohannis, & si quæ sunt aliæ similes, in sacris literis ita accipi debere, ut intelligamus, nullam viam consequendæ æternæ vitæ patefactam hominibus a Deo esse, præter eam, quam Iesus Christus docuit, & sic præter fidem in ipsum Iesum. Quod si Deus nihilominus cuipiam dare vitam æternam velit, quamvis Iesu Christi cognitionem non habeat, nihil ab eo fit adversus sententias istas. Est enim hoc ipsius Dei arcanum, quod nobis patefacere noluit, nec inquirendum a nobis est, seu hac de re in utramvis partem quicquam statuendum, & agnoscendum, illos non leviter errare inter eos, qui Christianam Theologiam profitentur, qui audent rem hanc non modò inquirere, sed de ea in alterutram partem aliquid omnino constituere: quamvis sibi videantur ad id faciendum duci non modò rationibus quibusdam, ut illis quidem videtur, maximi ponderis, sed etiam aliquot sacrarum literarum testimoniis, quæ nimirum ab ipsis non bene intellecta sunt. Sed non est ut de hac re hoc loco uberiùs disputemus, ne fortasse, dum alios curiositatis cuiusdam videmur*

nobis meritò damnare posse, ipsimet curiosi esse videamur. Illud nec curiosum, nec inutile videri poterit, si ad discrimen veteris & novi fœderis rectiùs percipiendum observaverimus, ex his duobus versiculis 11. & 12, qui eandem fermè sententiam continent, posse quiddam colligi, præcipuè verò ex v. 11. quod ad prædictum discrimen plurimùm pertinet; videlicet vitæ æternæ promissionem non fuisse a Deo datam, nisi per Iesum Christum. quandoquidem verba illa, Deum dedisse nobis vitam æternam,& hanc in filio ipsius esse, *id est, ut dictum fuit, in ipso Iesu, videntur omnino significare aliquid novi, quod Deus fecerit per Christum; maximè cum præcedant ante ista verba, illa,* Et hoc est testimonium, *quibus, ut suprà attigimus, voluit significare, se in sequentibus verbis expressurum substantiam, & simul summam utilitatem ac pondus divini testimonii, quòd Iesus sit Christus. Nam certè hoc, quod Deus testari voluit, non erat res, quæ jam sciretur, sed planè nova, & consequenter novum erat illud quod ipsa continebatur. Continebatur autem re ista, ut sequentia verba, quibus nos huius rei novitatem contineri diximus, apertè docent, Deum dedisse, id est, promisisse, seu dare constituisse nobis vitam æternam, hancq; vitam posuisse in filio suo, id est, in Iesu, qui dictus est Christus; posuisse, inquam, ea ratione, qua antè explicatum fuit, unde videtur in una re nova posse duas animadverti; unam, quæ est ipsa promissio vitæ æternæ, alteram, quæ est ratio illam dandi, seu medium, per quod Deus illam dederit. Et sanè nemo negare potest, sub Vetere Testamento nec vitam æternam*

nam

nam promissam fuisse à Deo, nec modum illam consequendi fuisse patefactum, ita videlicet, ut id ab iis, qui illam consecuturi essent, intelligeretur. Nam si nihilominus, antequam Christus suum Evangelium prædicaret, fuerunt in Dei populo, qui sibi vitam æternam pollicebantur, eamq; a Deo sperabant, id non ex ipsis Dei promissis apertè colligebant, sed vel mysticè illa interpretabantur, vel præ summo atq; innato immortalitatis desiderio, quo omnes tenemur, tanti boni spem ipsi sibi fingebant; fingebant, inquam, non quidem habita ratione ejus, quod futurum esset, ut mox dicemus, sed ejus, quod Deus promisisset. Quamvis enim ex eo, quod Apostolus dicit, vitam æternam esse in Christo Iesu, seu Dei filio, & eum, qui filium non habeat, vitam, nempe æternam, non habere, videtur apertè colligi, ut antea dictum est, sine Christi cognitione nō contingere vitam æternā, & certum sit, quicquid pleriq; contrà sentiant ac disputent, eos, qui Christi adventū præcesserunt, non habuisse Christi notitiam, tamquā videlicet ad se pertinentis, & per cujus fidem ipsi ad Deum accederent, sed, quicquid ipsi de Christo futuro credebant, id totum ab illis existimatum fuerit, non ad se ipsos, sed ad eos, qui futuri tunc essent, cum Christus adveniret; omnino pertinere. Tamen ex altera parte satis constat per ipsa divina testimonia, iis, qui ante Christi adventum Deo sunt confisi, eiq; obedientes fuerunt, datum iri ab ipso Deo æternam vitam, sicut & illis, qui post Christi adventum tales fuerunt, & per ipsum Christum Deo confisi sunt, eiq; obedierunt. Nam præter testimonium non obscurum ipsius Domini Iesu, Luc: 20.
cum Sadducæis de resurrectione mortuorum dispu- ℣ 37. 38.

tantis, quòd Abraham, Isaac, & Iacob resurrecturi sint, nempe ad immortalem vitam, unde intelligi potest, omnes alios, qui istorum trium fuerunt similes, similiter resurrecturos; habemus testimonium auctoris Epistolæ ad Hebræos cap: 11. ubi non solùm istud idem docet de tribus istis, & Domini Iesu quodammodo verba explanans, non obscurè affirmat, eos regni cœlestis futuros participes; sed etiam, enumeratis, partim nominatim, partim generatim, aliis plurimis, qui ante Christi adventum in Dei populo fide in ipsum Deum fuerunt præditi, ipsisq; a tali fide vehementer commendatis, tandem ad hunc modum concludit: Et
¶39.40. hi omnes testimonio probati per fidem non reportarunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur. In quibus Apostoli verbis duo sunt diligenter notanda. Vnum est illud, propter quod ea protulimus; videlicet istos omnes, qui ante Christi adventum fide in Deum præditi fuerunt, unà cum iis, qui, Christo jam patefacto, ei fidem adhibuerint, perficiendos esse, id est, futurum, ut unà cum illis perficiantur, hoc est immortales ac beati fiant. Nam certè perfectio, nimirum id consequendi, quod Deus dare constituit, quod attinet ad illos, qui Christo fidem adhibuerint, est immortalis ac beata vita. Alterum, quod in his verbis notari debet, illud est, quod isti quoq;, qui Christi adventum antecesserunt, habuerint promissionem, & sic revelatum sibi aliquid, quod Deus illis dare constituisset. Eiusce rei perfectio cum sit, ut diximus, in iis, qui Christo crediderunt, & consequenter

ter etiam in istis, qui cum illis hac in re planè conjunguntur, eisq; pares fiunt, immortalis ac beata vita; videtur hinc prorsus consequi, istis quoq;, qui Christi adventum præcesserunt, Dei fidelibus, promissam fuisse beatam atq; immortalem vitam; quod penitus iis, quæ suprà diximus hac de re, adversari dicendum est. Sed tamen non ita res habet. Animadverti enim debet in ista cõclusione, Apostolum potissimùm de iis loqui, (nam proximè de istis loquutus fuerat) qui ante Christi adventum, cùm Dei fideles essent, miserè nihilominus in hoc mundo afflicti fuerant, & pleriq; in ipsarum afflictionum quasi medio extincti. namq; hi certè promissiones sub ipso vetere Testamento a Deo suis fidelibus factas non acceperunt. Constat enim, Deum in ipsa lege Mosis felicitatem, non autem miseriam in hac vita fidelibus suis promisisse. Relinquitur igitur, ut isti, cùm Deus mentiri nequeat, sint consequuturi felicitatem aliquam, seu aliquid a Deo reportaturi, unde se ab ipso deceptos minime fuisse planè sentiant atq; agnoscant. Hoc autem interpretatur Apostolus fore præmium idem cum eo, quod reportaturi sunt ii, qui in Christum crediderint. Itaq; ratiocinatur isto in loco scriptor ille divinus eadem ratione, qua suprà eodem capite ratiocinatus fuerat, de Abrahamo, Isaaco, & Iacobo verba faciens, inquiens v: 13: Iuxta fidem mortui sunt isti omnes, non acceptis repromissionibus, sed a longè eas aspicientes, & salutantes & cõfitentes, quia hospites & peregrini sunt super terrã, &c. Ex quibus verbis apparet, istos similiter, id est, Abrahamum, Isaacum & Iacobum, non consequutos fu-

isse

isse promissiones illas, quas a Deo acceperant; unde concludit idem scriptor, necesse esse, ne videlicet Deus mentiatur, eos tandem habituros patriam aliquam, seu possessionem, quæ illis placeat. Nam possessio fuerat illis a Deo promissa, & propterea v: 16. ait de illis, Nunc autem meliorem appetunt; id est, cælestem, *nempe patriam seu possessionem. Vbi* appetendi *verbum figuratè ponitur, cum significatione non quidem animi, seu spei ipsorum (jam enim erant mortui) sed futuri eventus; id quod expreßè declarant mox sequentia verba, in quibus testatur idem scriptor suum præceptorem & magistrum dominum Iesum imitatus,* quòd istorum, *quamvis mortuorum,* Deus se Deum vocet, propterea quia præparaverit illis civitatem, *id est, decreverit illis dare hæreditatem cælestem, postquam nimirum ejus beneficio a mortuis revocati fuerint. Itaq; videtis, illis antiquis Dei fidelibus, quamvis ipsis vita æterna a Deo promissa non fuerit, (dicuntur enim non accepisse promissiones sibi factas, & quænam istæ essent, non obscurè exprimitur, nempe rerum ad hanc vitam ejusq; felicitatem pertinentium) tamen datum illis iri ipsam cælestem patriam, & eandem immortalem ac beatam vitam, quam habituri sunt ii, qui post Christi adventum Deo per ipsum Christum fideles fuerint. Sunt igitur scriptoris nostri verba, ac sententia ista, quòd, qui filium non habet, vitam non habet, ita accipienda, ut sonant, quod attinet ad tempus præsens verbi* habendi, *& sic ad tempus illud, quo Iohannes scripsit, quod erat Evangelii tempus, accommodanda,*

non

non autem ad tempus præteritum, seu antiquum illud, quod ante Evangelium fuit, pertrahenda.

Iam verò, quia Apostolus proximis sententiis concluserat tractationem suam, quam alibi suprà attigerat, sed in hoc capite peculiariter & ex professo aggressus fuerat, de Iesu videlicet, qui dictus est Christus, quòd verè sit Christus, seu Dei filius; id quod probare ac persuadere voluit, ut præcipuum suum scopum totius Epistolæ attingeret, qui, ut dictum fuit, est, illos, ad quos scribit, ad veram præceptorum Christi obedientiam inflammare, atq; ut in ea persistant, & in dies augescãt, efficere: propterea subjicit, tamquam brevissimum epilogum tractationis hujus, & finis, quem in ea sibi proposuit, verba hæc: Hæc scripsi vobis, qui creditis in nomen filii Dei, ut sciatis, quoniam vitam æternam habetis, & ut credatis in nomen filii Dei. *Quæ verba a nobis recitata sunt, ut habentur in ipso Græco codice, idq; ut conjicere licet, in omnibus exemplaribus, quæ hodie extant. Nam & vulgata Latina editio, & Syriaca interpretatio, aliter legunt. In utraq; enim desiderantur ultima istorum verborum, videlicet,* & ut credatis in nomen filii Dei; *& interim in reliquis, quæ retinuerunt, inter se non consentiunt. Nam Latinè leguntur eo ordine, quo Græcè; Syricè verò ordine ipsorum mutato. Priore enim loco ponit Syrus interpres verba illa,* Vt sciretis, quòd vitam æternam habetis, *sive, ut apud eum legitur,* vita æterna est vobis: *posteriore verò illa,* Qui creditis in nomen filii Dei; *ubi etiam apud ipsum, non* creditis *sed* credidistis *habetur. Indicat autem hæc*

inter hos duos interpretes differentia, vix habuisse illos probatum aliquem codicem Græcum, in quo desiderarentur ultimæ hujus particulæ verba, quæ ab utroq; omissa esse diximus; & verisimile est, visa fuisse ultima ista verba supervacanea, & idcirco in aliquibus minus probatis exemplaribus inventa fuisse abrasa, & in aliquo ex illis, dum hoc fit, &, abrasio ista ut celetur, quæritur, reliquorum verborum ordinem perturbatum fuisse. Quicquid sit, verisimile planè est, veram lectionem eam esse, quam exemplaria Græca habent; neq; enim quicquam absurdi, aut supervacanei in eo est, quòd Apostolus eos, quos dicit jam credere in nomen filii Dei, hortetur, ut id faciant, id est, ea in re perseverent, & magis magisq; augescant & confirmentur; atq; ut in hunc ipsum finem, quemadmodum ipsa verba sonant, ea omnia scripserit, quæ & in hoc capite præcipuè, & alibi quoq; suprà in eadem Epistola habentur, quæ pertineant ad confirmandum, quòd Iesus sit Christus, & quòd per eum vita æterna nobis obvenerit. Vbi idem dicimus, quod paullo antè de nomine filii Dei diximus, illud scilicet in hoc brevissimo epilogo bis positum, idem prorsus valere, ac si vel simplex Iesu *nomen positum fuisset, vel hac ratione, ut pro* filii Dei *legeretur,* Iesu, qui est Dei filius. *nec quisquam erit, quin fateatur, si hoc in loco ita legeretur, apertiùs notum fore id, quod Apostolus dicere voluit, visumq; iri, eum aliquantò melius secundum rectam disputandi rationem loquutum fuisse. Iam igitur quasi hac in parte perorans Apostolus concludit, se, quæ hac de re scripsit, quod scilicet testimonio divino fuerit comprobatum, Iesum es-*

se Christum, hoc animo ad illos ipsos scripsisse, qui jam in ipsum crederent, ut eò magis certi essent, se ita credendo vitam æternam adepturos, & propterea omni studio curarent, ne a tali fide quicquam deficerent, sed potiùs in ea in dies crescerent ac prorsus stabilirentur. Hoc facto, subjicit quiddam valde utile, magniq; momenti, quod inde proficiscitur, si quis ex animo credat, Iesum esse Christum, seu Dei filium, eiq; propterea confidat, & consequenter ejus præcepta servet. Et quia ipsemet unus ex istorum numero erat, a secunda persona pluralis numeri, qua proximè usus fuerat, transit
ad primam, & ait: Et hæc est fiducia, quam habe- v 14
mus ad eum, quia, quodcunque petierimus secundùm voluntatem ejus, audit nos. Bezæ interpretatio, pro eum, ut omnes editiones habent, habet Deum, & quidem, quod attinet ad sensum, rectè: sed non oportebat interim lectionem omnium fortasse codicum propterea mutare, (hanc enim arbitror hujusce mutationis fuisse causam) quia videlicet alioquin non de Deo, sed de Dei filio hìc agi intellectum fuisset, quippe de quo postremò actum fuerit, & sic verisimile planè sit, pronomine isto relativo eum, illum, non autem Deum significari, cùm tamen certum sit, id, quod hìc dicitur, non ad Dei filium, sed ad ipsum Deum, ex consuetudine loquendi sacrarum literarum, referendum esse, quæ, cum de orando seu petendo a divinitate verba faciunt, ipsum Deum seu Patrem semper nominare vel intelligere solent. Non erat, inquam, nihilominus opus ista mutatione; cùm usus frequens hujus scriptoris in hac Epistola sit, simplici relativo pronomi-

ne Deum ipsum intelligere, etiamsi is postremò antè no-
minatus non fuerit, sed Iesus Christus, sive ejus filius,
ut suprà non semel monuimus, & hic locus ejus rei ex-
emplum manifestum esse potest, quemadmodum in di-
sputatione nostra de Servatore observatum a nobis fuit.
Sunt qui id, quod his verbis continetur, de fiducia, quòd
Deus eos audiat, qui in ejus filium credunt, si quid ab
ipso petierint, referant ad ipsam æternam salutem; id
quod mihi nullo pacto probari potest. Sentio enim, ut
suprà ex verbis nostris intelligi potest, Apostolum hic
loqui de bono aliquo, quod Christo fidentes habeant,
præter ipsam æternam vitam. nec ullam causam video,
cur aliter sentire debeamus, vel cur dubitare possimus
an sit quicquam, quod liceat a Deo petere Christiano
homini cum firma spe illud obtinendi, etiamsi id non
sit ejusmodi, ut ad ipsam vitam æternam omnino spe-
ctet. Habemus similem sententiam huic, quæ proxime
recitatis verbis continetur, suprà cap: 3. v: 22. ubi ali-
quid hac de re, ut locus prorsus requirebat, diximus
sed plenam ejus tractationem ad hunc locum reserva-
vimus. Est autem utrobiq; sententia plana atq; aperta
quòd, qui Deo per Christum obediunt, impetrant ab i-
pso, si quid ab eo petunt. nam utrobiq; apertè loquitur
Apostolus de talibus, tantùm, quod in priore loco dixe-
rat, eos describendo, quòd observent præcepta Dei, &
ea faciant, quæ in ipsius conspectu placent, hîc aliis ver-
bis, sed eâdem prorsus sententiâ dicit, istos, videlicet de
quibus loquitur, credere in nomen filii Dei; adeò ut vel
ex collatione istorum duorum locorum possit satis in-
telligi, fide in Christum, seu in Dei filium, contineri
observa-

observationem mandatorum Dei, & obedientiam, quam sibi Deus ex ipsius sui filii præscriptione præstari vult. Diximus autem superiorem locum explicantes, aliquid nihilominus ad hoc, ut quis ea obtineat, quæ a Deo petit, requiri, præter id, quòd illi secundùm Christi præcepta sit obediens, quod quid sit, in hujus præsentis loci explicatione nos dicturos polliciti sumus. Est autem hoc quiddam non planè unicum ac simplex, sed saltem duplex; cujus alterum ac præcipuum membrum habemus hîc expressum in ipso præsente loco, in verbis illis, secundum voluntatem ejus. *Primò igitur ac præcipuè præter obedientiam præceptorum Christi, ut quis id impetret, quod a Deo petit, necesse est, ut id, quod petit, sit non abhorrens a voluntate ipsius Dei. id quod rursum dupliciter intelligi potest, quatenus videlicet vel possit esse aliquid, quod Deus numquam probet; vel alioqui ejusmodi sit, ut Deus secundùm infinitam suam sapientiam judicet, nō concedendum, quamvis alioqui ejusmodi sit, quod non pugnet cum ordinaria ac perpetua ipsius voluntate; rursusq́, hoc ipsum dupliciter considerari potest, vel quia jam Deus aliquid prorsus decreverit, quod pugnet cum eo, quod ab ipso petitur; vel quia alia accidentia sint, quæ efficiant, quominus Deus id concedendum censeat, quod petitur; quæ quidem accidentia multiplicia esse possunt, nec ad certa ulla capita facile redigi queunt. Vnum tantùm istorum capitum, ut pote maximi momenti hac in re, & quodammodo præcipuum, commemorabimus, quod est, cum accidit, ut illud, quod a Deo petitur, ipsi petenti utile non sit futurum, quamvis is, qui petit, id non animadver-*

advertat, sed Deus tamen sapientißimus id videat. Hæc sunt, quæ, quàm brevißimè potuimus, exponere nobis est visum, pro declaratione alterius membri eorum, quæ requiruntur, ut quis, Deo per Christum obediens, obtineat ab ipso, quod ab illo precibus contendit, quod scilicet membrum in loco nostro expressum habemus. Restat, ut de altero membro aliquid explicemus. illud autem est, debere eum, qui sub obedientia præceptorum Christi aliquid a Deo petit, si id velit impetrare, petere cum fide, quemadmodum colligi potest ex Christi verbis in pluribus Evangelicæ historiæ locis, sed expreßè ex Iacobi monitione, primo capite suæ Epistolæ, ubi hujus rei non paucis verbis mentionem facit, requirens omnino, ut is, qui petit, petat cum fide, nihil dubitans. *quod non ita intelligendum est, quasi requiratur ad hoc, ut quis aliquid a Deo petendo impetret, ut penitus sibi persuadeat, se illud accepturum esse: sed est intelligendum, non debere quemquam dubio animo & inconstanti ad aliquid a Deo petendum aggredi. quod arbitramur (etiamsi hoc videatur extra mentem Iacobi esse isto in loco) evenire posse illis etiam, qui alioquin Deo per Christum obedientes sint. Illud videtur planè indubitatum esse, quidquid aliter de hac re statui velimus, conditionem istam animi non dubii in aliqua re a Deo petenda, sed aliqua ratione certi, quòd id, quod petitur, etiam impetrabitur, debere hîc adhiberi, quatenus quæritur, an certum sit, ut scriptoris nostri verba ferunt, fore, ut quis illud impetret, quod a Deo petit. Nam certum est, etiamsi concedamus, fieri posse, ut quis id, quod Deum rogat, etiam ab ipso*

ab ipso obtineat, quamvis dubitet, an id sit accepturus: tamen ex altera parte non posse quemquam certum esse, se id accepturum, quod a Deo petit, nisi certò sibi persuadeat, se non iri frustratum petitione sua: quemadmodum (ut ex Christi verbis, quæ suprà indicavimus, intelligi potest) contrà certissimum est, eum obtenturum, qui cum firma fide ac spe obtinendi petat. Apparet igitur, Apostoli sententiam, quam suprà tertio capite expresserat, de fiducia obtinendi a Deo, quod petimus ab ipso, si illi obedientes simus, non solùm cum ea conditione intelligendam esse, quæ hîc exprimitur, ut scilicet id, quod petitur, non pugnet cum voluntate ipsius Dei, quod qua ratione explicandum sit, jam a nobis expositum fuit; sed etiam cum hac, ut quis cum fide obtinendi, quod petit, Deum aliquid roget; quæ conditio, quatenus requirit, ne animus sit dubius atq; inconstans, planè necessaria censenda est ad id, quod petitur, impetrandum: quatenus verò requirere videtur, ut quis petendo planè sibi persuadeat, se id, quod petit, impetraturum, ejusmodi est, ut sine ea non possit certò affirmari, istum, qui petit, petitionem suam obtenturum; & interim ex altera parte prorsus statuendum est, Apostoli pronunciatum, quod sit impetraturus, quod petit, locum habiturum.

Satis videtur a nobis disputatum de conditionibus, quæ requirantur in illis ipsis, qui Deo per Christum obediunt, & in petitionibus ipsorum, si sperandum sit, aut planè affirmandum, eos habituros a Deo ea, quæ ab ipso petunt, & consequenter satis explicata videri possunt verba Apostoli, quæ hac de re hoc loco in prio-

ribus suis verbis facit. Nam *quomodo posteriora, quæ nondum recitavimus, explicanda sint, mox dicemus, si priùs illud monuerimus, vel potiùs a nobis indicatum apertiùs dixerimus, videlicet hæc priora verba ita accipienda esse, ac si scriptum foret:* Et hæc est fiducia, quam nos, qui in filium Dei credimus, habemus, *&c. Nam quòd, cum* nos, *in verbo* habemus *contentum, Apostolus nominat, censeri debeat, ac si disertè nominasset eos, qui credunt in filium Dei, vehementer conducit, atq; adeò necessarium est, ad ea rectè intelligenda, quæ pro explicatione istorum priorum ejus verborum a nobis dicta sunt.*

Sequuntur posteriora verba, ad hanc ipsam materiam petendi a Deo generatim pertinentia, quæ ita
℣ 15. *habent:* Et si scimus, quia audit nos quicquid petierimus, scimus quoniam habemus petitiones, quas postulavimus ab eo. *Quæ verba non carent difficultate, propter eam potißimùm causam, quòd supervacanea esse videantur, & nihil addere prioribus verbis hac de re factis, præsertim si legantur sine particula* si, *in ipso eorum initio, quemadmodum in vulgata Latina editione leguntur. quam lectionem, cùm non appareat eam confirmari, neq; a Syriaca interpretatione, neq; ab ullo Græco exemplari, hoc addito, quòd, ut diximus, loci sententiam multò difficiliorem, aut planè supervacaneam reddit, parvi aut nihili faciendam esse arbitramur; inquirendumq; tantummodo censemus, quid sibi voluerit Apostolus in verbis istis cum prædicta particula enunciatis. Videtur autem necesse esse, ut intelligatur mens Apostoli in illis, & demonstretur, illa*
non

non frustrà ab ipso prolata fuisse, ex duobus alterum facere, aut *verbum* audit *paullo aliter interpretari, atq; hactenus, de prioribus verbis agendo, fecimus; aut ostendere vim aliquam, quæ sit in verbo* postulavimus *præteriti temporis, quod in his posterioribus continetur. aliter enim sententia ipsorum nulla alia erit, nisi quòd ii, qui in Dei filium credunt, sciunt, se a Deo accipere, quæ ab ipso petunt. Atqui hæc sententia integrè ac perfectè exposita jam est in prioribus verbis, si verbum* audit, *quod in illis habetur, idem valet, quod vulgò dicunt* exaudit, *quemadmodum eam nos accepimus, & meritò quidem id fecimus, aut certè facere potuimus, quia in sacris literis audiendi verbum ad Deum activè relatum, significationem istam habere solet, ut exempli causa cap: 9. Evangelii ejusdem Iohannis v: 31. & cap: 11. v: 41., & 42. Vitaretur autem absurditas ista idem bis dicendi, si verbum* audit *hoc in loco significaret tantùm, non spernere, neq; sese avertere; ut scilicet sententia esset, cum Apostolus dicit Deum audire nos, quòd Deus nos ab ipso aliquid petentes non spernit neq; aversatur: unde in posterioribus his verbis Apostolus colligeret, nos igitur scire, id est meritò persuasum habere posse, quòd Deus etiam ea faciet, quæ ab eo petimus. Verum hæc interpretatio propter usum fere perpetuum verbi* audiendi *in re simili, ut jam diximus, mihi non planè probari potest, præter id, quòd non apparet, cur Apostolus priùs mentionem facere debuerit, quòd Deus non aversetur petitiones nostras, ut inde postea inferret, nos posse certos esse, quòd Deus concedit nobis ea, quæ ab ipso peti-*

mus, & non potiùs statim ac simpliciter dixerit, Deum ea facere, quæ ab ipso postulamus. Adde, quod vel hæc duo, quorum alterum ex altero secundum istam interpretationem colligeret Iohannes, unum & idem planè sunt reipsa, & tunc inanis & supervacanea videretur collectio ista; vel sunt revera inter se diversa, & sic non videtur apertè constare, seu necessarium esse, alterum ex altero sequi, neq;, cur fieri nequeat, ut Deus meritò dici possit, non spernere neq; aversari preces nostras, & tamen interdum, aut etiam sæpe propter causas a nobis suprà indicatas, ea nobis non præstet, quæ ab ipso petimus. Relinquitur igitur, *ut in verbo* postulavimus *præterito tempore enunciato, aliqua vis sit ad ostendendum, posteriora verba, hoc in loco scriptoris nostri, non prorsus supervacanea esse.* Cujus *rei, id est, ejus vis, quæ in tali verbo, si præterito tempore enuncietur, esse possit, nullam rationem videtur habuisse interpres Syrus, qui illud per præsens vertit. Vis autem ista hæc esse potest, quòd inter* Iohannem, *& eos, ad quos scribit, & conveniret, & simul constaret, de quibusdam rebus a* Deo *petendis, quas videlicet jam petere concorditer instituissent, quas se a* Deo *obtenturos esse, per regulam quandam in prioribus suis verbis positam, & in posterioribus hujus ipsius rei causa repetitam Apostolus concludat, qui propterea, mentionem istarum petitionum faciens, uti noluit tempore præsenti (ut alioqui potuisset) ut distingueret petitiones istas ab aliis, quas idemtidem a* Christi *fidelibus fieri contingat. Quòd si quis præterea velit, verbum istud præteriti temporis tantam vim habere, ut planè declaret, Apostolum lo-*

qui

qui de petitionibus quibusdam a se & ab iis, ad quos scribit jam antea factis, & Deo oblatis; huic ego non prorsus repugnabo, ut videlicet petitiones istæ jam non fierent, sed tantùm anteà, ut dictum est, factæ fuissent. Verùm ex tali interpretatione consequeretur, petitiones istas ea continuisse, de quibus, an impetrata nec ne a Deo essent, planè constare non posset; quæ nihilominus impetrata fuisse, aut certè fore, ut impetrarentur, Apostolus affirmare ac monere voluerit, utens propter hanc causam verbo habemus *præsentis temporis, quo denotatur, vel jam reipsa petitiones istas impetratas fuisse, vel certo fore, ut impetrentur. Mihi tamen multò melius videtur, Iohannis sententiam ita accipere, ut antea diximus. Notandum autem est, quòd in editione vulgata, non in omnibus exemplaribus verbum* postulandi *præterito tempore enunciatum legitur; sed tantum in correctioribus. Nam vulgares codices non* postulavimus *habent, sed* postulamus; *quæ lectio, &, quia in Græco vox ista planè præteriti temporis est, & propter illa, quæ ad hunc locum explicandum proximè disputata sunt, nobis probari non potest.*

Postquam Apostolus in genere atq; in universum egit de persuasione, qua imbuti esse possimus, & porrò debeamus, quòd Deus pro sua bonitate ea faciat, quæ secundum voluntatem ipsius Christi fideles ab ipso petunt: voluit de hac ipsa materia aliquid specialius docere, & quodammodo exemplo illustrare, quod dixerat de petendo a Deo secundum voluntatem ipsius. Itaq; pergens ait, ut quidem & Græca exemplaria, & Syriaca editio, quod attinet ad principium ipsorum

¥ 16. *verborum habet*, Si quis viderit fratrem suum peccantem peccatum non ad mortem, petet, & dabit ei vitam, peccantibus non ad mortem. *Vetus enim Latinus interpres non* Si quis viderit *habet, sed* Qui scit. *& non* peccantem, *sed* peccare, *ad hunc videlicet modum*, Qui scit fratrem suum peccare non ad mortem. *Ex qua lectione elicitur hic sensus expreßè, quòd quis poßit scire, quòd ipsius frater ad mortem peccet: qui sensus ut ex altera lectione eliciatur, nihil planè cogit, etiamsi concedatur, ut q[illegible]dem concedimus, hunc esse unum ex illis locis, ubi participium infinitivi vim habeat, & idcirco secundum veterem interpretem, & poßit, & ad verum sensum magis exprimendum legi debeat, non quidem* peccantem, *sed* peccare. *Neqúe enim est illa vis in verbo videndi, quæ est in verbo sciendi, adeò ut poßit quis dici videre fratrem suum peccare non ad mortem, non quidem eo sensu, quod istud ipsum videat, quod scilicet ad mortem peccet; sed tantum quod videat illum peccare, & interim peccatum istius sit peccatum ad mortem, quod tamen is nesciat, qui illum peccare videt. sed sciendi verbum in tali loquutione non videtur posse usurpari, quin simul scientia ista, & ad peccatum simpliciter, & ad ipsius qualitatem istam, quòd sit ad mortem, referatur. Retenta igitur Græca lectione, dicimus Apostolum voluiße monere, ut quis videns fratrem suum* peccantem, *seu* peccare, *si petierit à Deo, ut illum à reatu mortis liberet, quē secum adfert peccatum, fore, ut hoc ipsum, quod petit, impetret, modò ne peccatum, quod iste committit, sit ad mortem;*
qua de

qua de re tota antequam aliquid explicemus, non est omittendum, quod verbum petet, *ut ipsa Græca vox sonat, potest sine dubio ita accipi, ut accepta est a vulgato Syriaco interprete, & ab interprete Latino, ut quidem vulgares codices habent, ut scilicet habeat vim imperandi perinde ac si dictum esset*, petat. *nam sæpe, & apud sacros, & apud prophanos scriptores evenit, ut vox futuri temporis indicativi modi, vim habeat imperandi; & propterea pro eodem habetur, ac si præsenti tempore subjunctivi modi, vox ista enunciata fuisset. Sed potest & vox* petet *hoc in loco e... Hebraica loquendi consuetudine idem valere, quod* si petierit, *hocq; mihi magis probatur. Præterea notandum est, verbum* dabit, *ut Græca vox similiter sonat, itidem posse ita accipi, ut a vetere Latino interprete, & a Syriaco accepta est, & voce* dabitur *reddi. Potest enim fieri, & admodum verisimile est, hîc esse pervulgatum istum Hebraismum, ut vox verbi singularis numeri, personæ tertiæ, eandem prorsus vim habeat, atq; vox impersonalis, quam vocant; tametsi hoc in loco potest retineri vox* dabit, *& subaudiri Deus, tacitè in verbo petendi nominatus, quippe a quo petatur. His visis, videndum primum est, quid* peccādi *nomine, seu* peccandi peccatum *per se simpliciter accepto Apostolus intelligat. Nos quidem arbitramur, nequaquam eum intelligere actum aliquem peccandi, seu peccatum semel admißum, sed peccandi assuetudinem, seu peccatum in quo quis maneat; sic enim voces & peccandi, & peccati a scriptore nostro usurpari alibi supra docuimus. Hoc autem propter id præcipuè monere voluimus,*

luimus, quòd fere omnes peccatum istud, quod hic Apostolus vocat ad mortem, interpretantur idem esse cum peccato seu blasphemia in spiritum sanctum; quia videlicet istud unum peccatum videatur dominus Iesus ejusmodi esse statuere, quod non remittatur, cùm caetera omnia dicere planè videatur remißibilia, ut ita loquamur, omnino esse. Verùm Christus cum ista docet, sine dubio, ut omnes fatentur, de aliquo peccandi actu loquitur, & idcircò nihil cogit, ut haec Iohannis verba ad istam Christi doctrinam referantur, quando, ut diximus, si ipsius loquendi usum spectemus, haec ejus verba, non ad aliquod peccatum semel admissum, seu ad aliquem peccandi actum; sed ad peccatum referenda sunt, in quo quis maneat, seu ad peccandi assuetudinē.

Hoc igitur primùm sic constituto, quod an planè verum sit, meliùs ex iis, quae infrà dicentur, apparebit; quaerendum deinde est, de quo hominum genere Apostolus loquatur, qui peccare a nobis animadvertantur, seu, quid fratris nomine hoc loco intelligat. Nobis quidem non videtur esse dubium, quin appellatione ista fratris, & quidem, ut ipse loquitur, fratris nostri, Iohannes non quidem quoscumq; homines, sed eos tantùm intelligat, qui fidem in Christum professi fuerint, quiq; quod attinet ad religionem & doctrinam, quam profitentur, ejusdem ecclesiae nobiscum esse censeantur. Neq; enim, quod attinet ad peccatorum reatum, ut is scilicet ab illis removeatur, concipi preces solent, aut debent, pro iis, qui ad Christi Ecclesiam non pertinent. Sunt enim isti extra spem remißionis peccatorum, quamdiu Christi cognitione & assensu, quem ejus salutari

lutari doctrinæ præbeant, sunt destituti. Loquitur igitur sine dubio Apostolus de iis peccantibus, qui alioquin secundum spiritum nostri sunt fratres, quod videlicet pertinet ad Christi fidem ac religionem, quam unà nobiscum profiteantur. Hoc ad hunc modum concluso, restat videndum, quodnam possit esse peccatum illud, in quo frater noster maneat, a cujus reatu spes sit eum liberatum iri, si pro eo Deus a nobis rogetur; & quod rursus, de quo idem sperari a nobis nequeat, unde fiat, ut ejusmodi peccatum ad mortem esse dicatur, prius verò illud non ad mortem. sic enim omnino accipiendum est istud, esse vel non esse ad mortem; non autem in eum sensum, quasi peccatum illud, a cujus reatu ut quis liberetur, possit a Deo precibus obtineri, ejusmodi sit, quod suâ naturâ mortem non afferat. Patet hoc ex eo, quòd Apostolus dicit, fore, ut si quis pro isto roget, detur ei vita. hoc enim apertè significat, alioquin, si Deus non exoraretur, neq; id, quod hic ab eo petitur, impetraretur, fore, ut omnino iste moreretur, id est æterna morte periret. Hæc autem horum verborum ad mortem significatio, ut scilicet declarent, fieri non posse, ut id, quod ad mortem esse dicitur, planè mortem non afferat, non autem, quod vim tantùm afferendi mortem habeat, ita videlicet, ut ex altera parte id, quod dicitur non esse ad mortem, ista vi careat, videtur satis egregiè demonstrari posse per id, quod scriptum est cap. 11. Evangelii Iohannis Christum dixisse, simulatque audivit Lazarum ægrotare. Dixit enim, infirmitatem seu morbum illum non esse ad mortem, cùm tamen morbi illius eam vim fuisse, ut mortem afferret,

ferret, eventus ipse, Lazaro ex eo mortuo, comproba
verit. Vnde manifestè constat, Christum, cum dixi
Lazari infirmitudinem non esse ad mortem, aliud ni
hil dicere voluisse, quàm, non fore, ut mortem plan
atq; omnino is morbus Lazaro afferret, quia videlice
mox a morte, quam ei attulisset, liber futurus esset. Vnd
etiam, eo jam mortuo, dixit discipulis suis, Lazaru
dormire, seque ad eum ire, ut eum excitaret.

Declarato, quid sit peccatum esse ad mor
tem, & Non esse ad mortem, *videndum est, ut an*
tea diximus, quodnám sit istud peccatum ad mortem
quod verò sit istud non ad mortem. &, cùm jam consti
tuerimus, peccati *nomine, &* peccandi *verbo hic si*
gnificari mansionem (ut ita loquamur) in peccato, se
peccandi assuetudinem, inspiciendum est, quomodo d
cur inter peccandi assuetudines, seu in peccato mansio
nes, distinctio ista sit adhibenda. Videtur enim mod
loquendi, quo Apostolus utitur, omnino propter diver
sum genus peccatorum hanc distinctionem faciendam
esse, nobis indicare: quod tamen mihi probari non po
test, cùm videam, nullum genus peccati esse, (quod e
jusmodi modò sit, ut sua vi mortem afferre queat) i
quo committendo non possit quis ita se gerere, ut nul
la possit esse de ipso spes salutis; ita ut non simpliciter
peccandi genus illud sit, quod distinguat peccatum ad
mortem a peccato, quod non sit ad mortem, eo sensu
quo suprà debere hoc intelligi demonstratum est. Nam
qúe, ut ex ipsis Apostoli verbis manifestè ostendimus
illud etiam peccatum, quod non est ad mortem, & pr
quo, id est, pro eo, qui illud committit, rogari potest De
us, cu

us, cum firma spe obtinendæ petitionis suæ, ejusmodi est, ut, si ejus propriam vim ac naturam spectemus, mortem afferat; licet is, qui id committit, Christi nomen profiteatur, ejusq; religioni ac doctrinæ planè assensus fuerit. Quare videtur omnino relinqui, ut hæc distinctio oriatur, non ex ipso simplici genere peccati, sed ex peccandi modo; ita ut is, qui peccatum aliquod committit, & in eo manet, quod vim per se habeat mortem conciliandi, meritò nihilominus dici possit non peccare ad mortem, si non ita in ejusmodi peccato maneat, ut planè etiam in eo manere velit; & licet optimè agnoscat quale peccatum committat, nullo pacto vel curet, vel etiam optet a peccando desistere; si, inquam, ejusmodi homo in suo peccandi statu, non sit talis, sed, quamvis peccato suo irretitus, cogitet aliquando quomodo viam invenire possit, ut ab eo liberetur, is non est in eo statu, ut de eo sit desperandum, quin videlicet resipiscat, & hac ratione mortem effugiat, ad quam alioqui a peccato suo ducitur: contrà verò, qui, licet non in graviore, quàm iste, peccati genere maneat, tamen in eo præfractè perseverat, nec ullam cogitationem habet, quamvis se peccare probè agnoscat, ut aliqua ratione curet suiipsius a suo peccato liberationem, de eo planè desperandum videtur, & statuendum omnino, fore, ut propter suum peccatum in mortem æternam incurrat. Quod si quis tamen velit, aliquod esse peccati genus, in quo si quis maneat, prorsus per se ipsum sit mortem æternam allaturum, ita ut nulla sit de ejusmodi homine, qui illud committit, salutis spes, ne nos quidem id ita se habere negaturi simus. Tantùm

ostendere voluimus, simplicem differentiam generis peccati in hac tractatione non sufficere, ad generalem regulam constituendam, & generalem distinctionem istam efficiendam. Nam si, ut suprà indicavimus, ex mente Christi videtur posse inveniri singulare aliquod peccatum, id est, peccandi actus, qui numquam remissionem invenire queat, & interim ejusmodi sit, qui, nisi remittatur, mortem æternam omnino sit allaturus; multò magis id sentiendum est, de assuetudine talis peccati, citra omnem considerationem ipsius modi peccandi, quemadmodum in uno illo actu peccandi, de quo Christus loquitur, ipsius peccandi modi nulla ratio habetur, modi, inquam, ejusmodi, de quo suprà verba fecimus. Itaq; non negaverim ipsum Iohannem hoc in loco suis verbis tale peccatum complexum fuisse; modò retineatur, quòd non de uno aliquo actu, sed de peccandi assuetudine ipse loquatur. Etiamsi enim verum sit, quòd in tali peccato, quale est illud, de quo Christus ait, id numquam remissum iri, satis sit ad mortem planè conciliandam, & salutis spem extinguendam, vel unus actus: tamen necesse est, ut Apostolus in iisdem terminis, ut loquuntur, tam de peccato, quòd non sit ad mortem, quàm de eo, quod ad mortem sit, loquatur, & propterea, cùm certum esse videatur, in homine, qui Christi fidem alioquin ex animo profiteatur, de quo hic verba fiunt, actum unum peccandi non posse eam vim habere, ut per se mortem illi afferat, quemadmodum tamen afferre diximus illud etiam peccatum, quod non est ad mortem; hincq; concludendum planè sit, Apostolum, cum loquitur de peccato, quod non sit ad mortem, non

non intelligere actum aliquem peccandi: statuendum prorsus atq; omnino est, eum similiter, cum de peccato loquitur, quod sit ad mortem, non unum peccandi actum intelligere, sed peccandi assuetudinem. Quicquid enim contingat, ut unus peccandi actus ad mortem sit, id, quod attinet ad verba, & multò magis ad mentem Apostoli, in hac sua monitione, totum ex accidente est; quemadmodum ex accidente esse censeri potest, quòd ipsum peccandi genus, citra omnem modi peccandi considerationem, ad mortem planè sit, propter eas causas, quas antè attulimus, ex quibus liquet, necesse esse, ut in hac monitione sua rationem habuerit ipsius peccandi modi. Ex iis, quæ diximus, videtur posse intelligi, quòd, quamvis ex Apostoli verbis non possit necessariò concludi, agnosci omnino a Christi fidelibus peccatum, cum est ad mortem: tamen fieri potest, ut agnoscatur; quandoquidem facilè evenire potest, ut constet, quòd quispiam ita in peccato maneat, ut nullo modo curet ab ipso discedere. Diximus enim, ubi talis modus in peccato aliquo manendi inveniatur, ibi nullam spem haberi posse salutis, & sic tale peccatum, esse peccatum ad mortem.

Iam verò, ut ea, quæ hactenus de hac Apostoli monitione disputavimus, meliùs intelligantur, eorum brevißimam quandam summam, antequam ulteriùs progrediamur, hoc loco exponemus, quamvis adhuc restent, quæ ad eam planè explicandam nobis dicenda sunt. Dicimus igitur Apostoli mentem hanc esse, ut moneat, si quis viderit aliquem ex iis, qui jam Christi Ecclesiæ aggregati fuerint, ejusq; religioni ac doctrinæ

assensum manifestè præbuerint, in aliquo peccato manentem, (modò non ita in eo maneat, ut inde se liberare, illudqúe relinquere, nihil nec curet, nec cogitet, &, modò peccatum, in quo manet, per se ipsum ejusmodi non sit, quod a Deo non remittatur, cujusmodi Christus esse affirmavit, blasphemiam in spiritum sanctum) si a Deo petierit, ut istum a reatu peccati sui liberare velit, impetrabit id, quòd petit, & obtinebit, ut pro eo, quòd mortem æternam suo peccato est commeritus, in eum statum restituatur, ut æternam vitam sperare possit. Hæc est brevißima summa eorum, quæ hucusq; de hac Apostoli monitione disputavimus. Restat, ad eam meliùs intelligendam, & quid illud sit, quod peti velit Apostolus a Deo, quidvé illud, quod inde eventurum promittit, clariùs atq; distinctiùs, quàm hactenus, intelligi ex iis, quæ diximus, potest, percipiendum, ut explicemus, qua ratione contingat per ipsius Dei bonitatem, qui precibus nostris ad id faciendum motus fuerit, ut iste in peccato manens liberetur a reatu peccati sui. Neq; enim intelligere debemus, hoc eventurum, quia Deus isti pergenti manere in suo peccato illud non imputet: hoc enim pugnaret cum universa scriptura sacra, quæ ubiq; testatur, Deum non resipiscentibus & peccare non desinentibus peccata non condonare, nec eos a peccatorum reatu absolvere. quapropter necesse est, ut illud, quod a Deo in casu jam exposito petatur, sit, ut iste resipiscat, & peccare desinat; quod si fiat, inde ex Dei benignitate consequatur, ut de homine isto meritas pœnas sumere nolit, sed pro tali eum habere, ac si numquam ea ratione, qua dictum est, peccasset.

set. Considerandum enim est, scripturam disertè testari, eum, qui post Christi cognitionem in peccata relapsus fuerit, in pejore statu esse, quàm ante Christi cognitionem esset; neq; in ejus potestate esse positum ut renovetur per pœnitentiam; quemadmodum ex fine secundi capitis posterioris Petri Epistolæ, & ex sexto capite Epistolæ ad Hebræos paullo post principium colligi apertè potest. Etenim, quamvis arbitremur, in utroque ex istis duobus locis agi de iis, qui post Christum agnitum non uno aliquo peccato se denuo involvunt, ut secundùm explicationem nostram agitur hic apud Iohannem, sed qui generatim ad priora peccata revertuntur, & vitam, ut antea, impuram vivunt: tamen propter magnam convenientiam, quæ est inter hoc & illud; & propterea, quia videmus, non minùs ex uno aliquo peccato, graviore scilicet, in quo quis maneat, teste Paulo Apostolo, reatum æternæ mortis proficisci, sive exclusionem a regno Dei & Christi, quàm proficiscatur ex multis peccatis, in quibus quis similiter maneat, sive ex vita, quæ in universum sit impura, censemus, etiamsi hæc non omnino paria facimus, hac ipsa in parte tamen difficilimum esse homini post Christi agnitionem vel in uno graviore peccato manenti, sese inde sine peculiari Dei auxilio eximere atq; exsolvere; & ob hanc causam, si quis in tali sanè quàm deplorando statu fuerit, qui eum apud Deum precibus juvare velit, necesse esse videtur, ut a Deo petat, ut isti det, quò possit sui peccati pœnitentiam agere ac resipiscere, ad idq; faciendum vires & modum illi subministret ac præbeat. Cum igitur Apostolus ait, dabit ei vitam,

1 Cor. 6. ℣ 11. Ephes. 5. ℣ 5.

nempe Deus, idem est, ac si diceret: Concedet illi Deus, ut possit re ipsa a peccato suo sese extricare, & ad eum statum reverti, in quo si postea perseveraverit, vitam æternam sperare possit, tollens reatum ac condemnationem, in quam propter peccatum suum incurrerat. Diximus autem, Deum, precibus nostris motum, isti daturum, ut possit resipiscere, non autem ut resipiscat. quia, quicquid Apostoli verba sonare videantur, & quicquid suprà a nobis dictum fuerit, quod idem sonet, de effectu videlicet ipso, qui planè consequatur, ejus nihilominus sententiæ sumus, Apostolum revera non de ipso effectu omnino loqui, sed de facultate ad illum perveniendi. Nam difficile mihi videtur, planè statuere, quod semper effectus iste resipiscendi, & sic ad pristinum statum salutis ac vitæ æternæ revertendi, ex eo consequatur, quòd Deus rogatus pro eo fuerit, qui in peccato maneat ab aliquo ex ipsius fidelibus. Multa enim esse possunt, quæ impediant, quominus effectus iste reipsa consequatur, quamvis iste, qui in peccato manet, non ita maneat, ut ad mortem peccare dici possit, quod quid sit jam antea exposuimus; & quamvis Deus propter fidelis sui preces isti concedat vires sese a peccato exsolvendi; multa nihilominus impedire ipsum effectum possunt, quamvis, postquam Deus id effecerit, quod diximus, in una istius, pro quo Deus rogatus fuit, voluntate sit positum, ut planè resipiscat, & peccato suo valedicat, multæ enim possunt esse causæ, quæ obstent, quominus peccator iste velit suum peccatum relinquere; nec solet Deus cujusquam voluntati, cum aliis in rebus, tum maximè in resipiscendo, necessitatem ullam afferre, ut videlicet

delicet unà cum gloria, quæ ipsi Deo debetur ex auxilio, quod præbuerit ad id efficiendum, istius resipiscentiæ effectus id conjunctum secum habeat, ut resipiscens virtutem aliquam animi sui ea in re ostenderit, quæ nulla prorsus esse potest, ubi necessariò prorsus resipuerit, neq; ea in re liberè, cùm scilicet aliter facere posset, quicquam egerit. Non est autem novum in sacris literis, ut Deus vel Christus dicatur aliquid facere, quando per eum non stat, quominus id fiat, sed per hominis voluntatem, quam ordinariè, ut dictum fuit, Deus liberam in iis, quæ ad sui ipsius obedientiam spectant, esse vult.

Cùm igitur jam explicatum a nobis fuerit, quicquid pertinet ad rectè intelligendam Apostoli monitionem; expendenda verba sunt, quæ, ab illa interim non discedens, statim subjungit. Nam post verba illa, & dabit ei vitam, *illico subjicit,* peccantibus non ad mortem. *Repetit Apostolus, se loqui de peccato, quod non sit ad mortem, ut bene hoc ac profundè infigatur legentium mentibus, utq; penitus intelligatur, nihil mirandum esse, si preces ad Deum porrectæ pro aliquo peccatore, a quantumvis ipsius Dei fideli, nullum effectum interdum sortiantur, nec Deus illis quicquam moveatur. Nam hoc propterea evenit, quia iste, pro quo illæ sunt fusæ, peccabat ad mortem. Et sic Apostolus hoc exemplo confirmat, & simul declarat conditionem illam, quam antea posuit, & quam requisivit, si preces nostræ a Deo audiri debent, &, quod ab ipso petimus, impetraturi sumus; nempe, ut ea petamus, quæ sint secundùm voluntatem ejus, neq; enim secundùm voluntatem*

tatem Dei est, ut is resipiscat, qui ad mortem peccat. Id quod idcirco dicimus, quia nihil dubitamus, quin is, qui ad mortem peccat, propterea, id est, hac ratione in peccati sui reatu permaneat, quia numquam resipiscat. Quemadmodum enim cum nobis patefacta voluntate Dei pugnat, ut quis a reatu peccati sui liberetur, qui pœnitentiam non agat: sic similiter cum eadem voluntate pugnat, ut is, qui pœnitentiam agat, id est, relinquat peccatum suum, ab ipsius sui peccati reatu non absolvatur. Mutavit autem Iohannes in his verbis, peccantibus non ad mortem, numerum singularem, qui præcesserat, in pluralem, ut meliùs intelligatur, ipsius monitionem ac sententiam universè referendam esse ad omnes, qui peccant, modò ad mortem non peccent. Atq; sui ipsius magis declarandi gratiâ, adhuc verba ista addere voluit: Est peccatum ad mortem, nõ pro illo dico ut roget quis. Itaq; denuo affirmat, dari peccatum, id est, potissimum, ut nos interpretamur, in peccato manendi modum & rationem, unde necesse sit mortem æternam cõsequi: quamvis hoc ad aliquod peccati genus etiam referri possit, ex quo consequatur certa atque inevitabilis mors: &, quod Apostolus antea tacitè indicaverat, & a contrario sensu, ut loquuntur, ex ejus verbis colligi poterat, nempe preces Deo adhibitas, pro eo, qui ad mortem peccet, inanes esse, hîc apertiùs exprimere voluit. Idem enim valent verba ista, Non pro illo dico ut roget quis, ac si dixisset, spem, quam monitione sua fecit, vitæ impetrandæ a Deo pro aliquo peccatore, nullum habere locum, ubi peccator iste ad mortem peccet.

nec

nec ex verbis istis est præterea concludendum, planè agnosci, cum quis ad mortem peccat, quasi Apostolus voluerit dicere: Si videris, quod quis ad mortem peccat, noli Deum pro illo orare. *Est autem in his Iohannis verbis aperta metonymia, quæ ex Græco contextu liquet. Pronomen enim* illo *ad ipsum* peccatum *proximè expressum, non autem ad* peccantem, *in eo tacitè comprehensum, referri debet, ut fortasse ex Latino contextu fieri vel posse, vel debere quispiam suspicari posset. Est enim pronomen istud in Græco non masculini generis, ut necesse esset, si peccantem tacitè antea nominatum referret, sed feminini, ut est ipsa vox* ἁμαρτίας, *quâ peccatum Græci nominant. Apparet igitur, Iohannem hunc loquendi modum usurpasse,* Rogare pro peccato, *quod nemo non videt hoc in loco pro eo positum esse, quod est, rogare pro peccante, seu peccatum committente.*

Non contentus autem Iohannes ea dixisse, quæ explicuimus, distinguens inter peccatum ad mortem, & peccatum non ad mortem, quia hoc fortasse videri poterat novum, hanc ipsam distinctionem repetere voluit, & docere, aliquod peccatum esse, quod non sit ad mortem. Nam de hoc videbatur potissimùm dubitandum, cùm omnia peccata ad mortem esse videantur, quippe quòd, ut Paulus ait, stipendium peccati sit Rom. 6.
mors. *Ait igitur,* Omnis iniquitas peccatum est, ℣ 23.
& est peccatum non ad mortem. *Quamvis enim* ℣ 17.
in vulgata editione Latina non legatur negativa particula Non: *tamen cùm Græca exemplaria, & Syriaca interpretatio, negativam istam particulam constan-*

ter habeant, censendum est, veram lectionem hanc esse, non autem illam. Hac igitur retentâ dicimus, horum Iohannis verborum duplicem esse posse sensum. Unus est ut ipsius verba ita accipiantur, ac si dicere voluerit, omnem quidem iniquitatem esse peccatum, sed non vicissim omne peccatum esse iniquitatem; & sic, quia videlicet ipse sentiat, omnem iniquitatem esse peccatum ad mortem, concludat, quòd non tamen omne peccatũ est peccatum ad mortem; ut ejus postrema verba omnino significant. Alter sensus est, quòd dicere voluerit, omnem quidem injustitiam esse peccatum; sed tamen injustitiam dari, quæ non sit ad mortem, & consequenter, dari peccatum, quod ad mortem non sit. Prior sensus, ut scilicet nomine iniquitatis seu injustitiæ id peccatum dumtaxat intellexerit, quod est ad mortem, ob id mihi probari non potest, quod suprà cap. 3. dixit ea verba, ex quibus manifestè colligitur, omne peccatum esse ἀνομίαν, quod vocabulum, ut ex interpretatione nostra in explicatione istorum verborum Iohannis intelligi potest, nihil minùs grave significat, quàm injustitiæ seu ἀδικίας nomen, quod hoc in loco habetur, immo verò potiùs aliquid gravius. Non igitur ex ipsius Apostoli mente, superiore isto in loco, omnis injustitia est peccatum ad mortem; alioquin necesse esset non dari peccatum, quod non sit ad mortem, aduersus id, quod disertè in loco nostro ipse Apostolus docet. Quare necesse est posteriorem sensum amplecti, & agnoscere apostolum dicere voluisse, omne quidem peccatum esse injustitiam: sed tamen non propterea omne peccatum esse ad mortem; quia videlicet injustitia aliqua detur, quæ non sit

non sit ad mortem. Et sic ejus verba non ita prorsus accipienda sunt, ut sonant; alioquin vel falsum quiddam dixisset, vel non satis ad rem loquutus esset: cùm manifestè appareat, Græca & Syriaca lectione, ut decet, admissà, ejus mentem esse, id, (de quo diximus dubitari posse, an verum sit) quod ab ipso antea fuerat affirmatū, nempe dari peccatum, quod non est ad mortem, repetere, ac confirmare, & interim tacitæ cuidam objectioni respondere, quæ erat, videri omne peccatum propterea ad mortem esse, quia omne peccatum sit injustitia. Videtur enim is, qui injustus sit, nullo pacto æternam mortem vitare posse; & Paulus quidem Apostolus 1. Cor: 6. disertè pronunciat, injustos regnum Dei possessuros non esse. Respondet igitur Iohannes, minus verum esse, omnem injustitiam necessariò mortem æternam adferre. ubi quis, ut ipsum cum Paulo conciliet, facilè in eam sententiam veniet, ut credat, Apostolum Paulum de habitu vel de assuetudine injusta faciendi loqui, ut sine dubio loquitur, Iohannem verò de simplici aliquo injustitiæ actu: id quod nobis probari non potest propter illa, quæ suprà diximus ad ostendendum, Iohannem non de peccato uno semel admisso, sed de peccato, in quo quis maneat, verba facere. Ad cujus rei confirmationem potest hoc addi, quod Iohannes dicit, Si quis viderit fratrem peccantem, &c. *quod non videtur commodè, & secundùm loquendi consuetudinem dictum, nisi Iohannes intelligat peccandi assuetudinem: ea enim hoc secum affert, ut quis illam facilè animadvertere possit, & ita videre fratrem suum peccantem, id quod non ita evenit in unico peccandi actu.*

qui

qui sæpissimè oculis aliorum non apparet, seu quis mentis, seu corporis oculos intelligat. Non igitur, judicio quidem meo, ad hunc modum conciliandi sunt hi duo Apostoli, sive ostendendum, nihil pugnare id, quod Paulus disertè affirmat, cum eo, quod ex Iohannis verbis colligi potest, & secundùm quidem sententiam nostram omnino debet: sed dicendum est, Paulum loqui de assuetudine aliquid injustè committendi, in qua quis omnino perseveret: Iohannem verò de ea, de qua non constet, an quis in ipsa sit perseveraturus, quamvis neq; ex altera parte quicquam certi appareat, quòd ab ea sit recessurus; & illam dicere non esse ad mortem, id est, de ea non posse pronunciari, quòd omnino ac necessariò sit mortem allatura, quæ videlicet curam vel cogitationem aliquam interim conjunctam habeat illius, qui ipsâ irretitus est, ab ea se aliquando extricandi, quemadmodum superiùs a nobis expositum atque explicatum fuit.

Nunc quia mentionem fecimus suprà non semel blaſphemiæ in ſpiritum ſanctum, *quam Christus numquam remitti apertè doceat, cumq; propterea blasphemia ista vel prorsus sit peccatum ad mortem, vel tali peccato vehementer affinis, & consequenter, cum loci nostri materia multum commune habeat, duo a nobis inquirenda videntur. Vnum, quid revera sit blasphemia in spiritum sanctum. Alterum, quid illud sit, quòd Christus ait, eam numquam remitti. Vulgò vocatur hoc peccatum (nam si blasphemia est, & non remittitur, necesse est esse peccatum) vocatur, inquam, vulgò* peccatum in ſpiritum ſanctum, *quamvis i-*

sto

sto loquendi modo nusquam Christus, qui solus in toto novo Testamento hac de re loquutus invenitur, usus fuisse deprehendatur. Nusquam dico, rationem habens trium Evangelistarum, apud quos doctrinæ Christi hac de re mentio facta invenitur. Nam apud Matthæum cap: 12. legitur blasphemia spiritûs, *eo sensu, quo dicitur, exempli causâ, obedientia Dei; & mox ibidem hæc verba leguntur:* Qui autem dixerit (*subaudi* aliquid) adversus spiritum sanctum. *Apud Marcum verò cap: 3. & apud Lucam cap: 12.* blasphemandi *tantùm, seu* blasphemiæ in spiritum sanctum *mentio fit. Quæ res, ut scilicet non* peccatum in spiritum sanctum *peccatum istud appellari debeat, sed* blasphemia spiritus sancti, *sive* in spiritum sanctum, *est res alicujus momenti, ut ex iis, quæ mox dicemus, apparebit. Cum igitur quæritur, quid sit blasphemia in spiritum sanctum, vel potiùs quid Christus blasphemiam in spiritum sanctum vocet, nulla melior ratio esse potest hoc investigandi, quàm animadvertere, cujusnám rei occasione Christus peccati hujus mentionem fecerit. Et ex Luca quidem occasio ista minimè animadverti potest, sed ex Matthæo & Marco ea liquidò apparet. Apparet, inquam, occasionem istam hoc fuisse, quòd Pharisæi, cum Christus dæmonia ejiceret, dicerent, eum id facere in Beelzebub principe dæmoniorum; & hoc quidem ex Matthæi verbis apertissimum est. Nam Marcus pro Pharisæis habet scribas, de quibus præterea ait, quòd dicerent Iesum habere Beelzebulem. Cùm igitur hanc occasionem Christus de blasphemia in spiritum sanctum verba faciendi, & doctrinam*

suam

suam de ea proponendi habuerit, videtur planè statuendum, istos sive scribas, sive Pharisæos, ista dicendo in spiritum sanctum blasphemasse. Unde facilè intelligi poterit, quid sit blasphemia in spiritum sanctum; quod ut faciliùs etiam fiat, juvant nos plurimùm Marci verba, qui consultò & ex professo videtur voluisse declarare, quid illa sit. Nam statim post absoluta Christi hæc de re verba, ad hunc modum ait: Quia dicebant, eum spiritum immundum habere. *Disertè enim ipse Marcus, ut antea monuimus, quòd hoc isti dixissent, mentionem antea fecerat. Ex quibus Marci verbis apertè intelligitur, hoc ipsum dicere, quòd Christus spiritum impurum haberet, blasphemiam in spiritum sanctum fuisse. Sed interim valde durum videtur, quòd Christus pronunciaverit, ejusmodi de se affirmationem peccatum esse, quod non remittatur; cùm videatur facilè fieri posse, ut ex ignorantia atq; errore peccatum istud proficisceretur. Peccata verò per ignorantiam seu per errorem commissa, sub ipso vetere Testamento, ubi multò major severitas, quàm sub novo erat, a Deo condonabantur. Huic dubitationi non videtur alia ratione satisfieri posse, quàm si ostendatur, istos sive Pharisæos, sive scribas, quòd affirmabant, Christum habere spiritum impurum, & in principe dæmoniorum ejicere dæmonia, adversus propriam conscientiam, & ex mera malitia affirmasse. Verùm hoc probare atq; ostendere non admodum proclive videtur, præsertim cùm apud Matthæum in narratione ista verba quædam legantur, quæ possint indicare, istos errasse; quippe quos Christus, ut verba ista indicant, quæ etiam*

apud

apud Marcum maxima ex parte habentur, ab errore liberare conari videatur. Verùm etiam non videtur negari posse, ex ipso nomine, quo Christus peccatum istorum appellat, satis constare, illos scientes prudentes peccatum istud commisisse. Nam cùm illud a Christo nominetur blasphemia in spiritum sanctum, necessarium planè est, istos blasphemasse spiritum sanctum. At nemo propriè loquendo dici potest quemquam blasphemare, quem non cognoscat. Nam si, exempli gratiâ, ego, cum crederet Regem non regem esse, sed alium quempiam, puta hostem regni ipsius, illi maledixerit (hoc enim aliquem blasphemare) numquam dici posset, me ab eo regem blasphematum fuisse, seu ipsum blasphemiæ in regem reum esse. Ex quo consequitur, cum Christus Pharisæos istos & scribas blasphemasse dicit in spiritum sanctum, & hujus blasphemiæ eos pronunciat, cognitum ab illis fuisse spiritum sanctum, quem Christus habebat, & cujus vi dæmonia ejiciebat, & propterea non ex ignorantia ulla, sed ex mera malitia, propter invidiam summam erga Christum, & studium vitandi incommoda, quæ illis afferebat, quod Christus pro vero Dei propheta haberetur, ad id affirmandum, quod affirmarunt, & spiritum ipsum sanctum injuriâ afficiendum impulsos fuisse. Itaq; apparet, non parvi momenti esse, an peccatum istud, quod a Pharisæis & scribis commissum tantopere Christus damnat, vocetur blasphemia in spiritum sanctum, *an verò simpliciter* peccatum in spiritum sanctũ, *cùm ex appellatione blasphemiæ consequatur, illud non per errorem & per ignorantiam commissum fuisse, sed a ma-*

a malitia, cum scientia ipsius peccati conjunctâ, fui profectum, id quod ex simplici peccati *appellatio non consequitur. Potest enim quis meritò dici in al quem peccare, modò aliquid dicat aut faciat advers ipsum, idq; injustè, etiamsi illum non agnoscat, & al um esse putet, quàm qui est.*

Iam verò quod pertinet ad ea, quæ diximus apu Matthæum legi, & maxima etiam ex parte apu Marcum, ex quibus constare videatur, Christum con tum fuisse istos scribas & Pharisæos ab errore & ig rantia liberare, & ita efficere, ut peccatum su gnoscerent, quod non agnoscebant; dicendum est, non in hunc sensum Christi verba, quibus non esse verum, quod illi dicebant, accipi deber quicquid rationum vel similitudinum seu parab rum Christus attulit, eò pertinere, ut istos me convincat. Vbi inter cætera, quæ Christus ait, & isti jicit, diligenter est notandum id, quod apud Matthæ *um tantùm legitur:* Et si ego in Beelzebub ejici dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? ideo ip vestri erunt judices. *Quibus verbis Christus illis exprobrat summam impudentiam, & ea dicit, unde intelligi possit, eos scientes prudentes falsa dixisse. Quorum verborum, præter id, quòd planè sententiam nostram confirmare videntur de cognitione, quam ist haberent peccati sui, propterea mentionem facere voluimus, quòd non parùm difficilia esse videantur, au certè a nemine hactenus, quod nos sciamus, rectè fuerint explicata: quandoquidem sensus ab aliis non animadversus ipsorum hic est, quòd vel ex eo Pharisæ*

& scri-

& scribæ isti cognoscere poterant, id, quod Christus faciebat, nempe quòd dæmonia ejiciebat, impudenter ab ipsis tribui ipsius principis dæmoniorum vi ac potestati, quòd talis ejectio non esset res, quæ inter ipsos videri consuevisset, & multò minùs ab ejus populi & nationis hominibus fieri, unde scilicet ipsi dignoscere possent, quando tale opus vi divina fieret, an verò diabolica; ex quo simul consequeretur, cùm ejusmodi opus rarissima res esset, & in ætate illa, & aliquot fortaße superioribus, ut verisimile est, inter ipsos non visa, potuisse illos, si voluissent, animadvertere, istud divinum quoddam esse opus, & propterea, cùm ipsi contrà diabolicum id esse dicerent, posse eos meritò & malitiæ & impudentiæ simul accusari. impudentia enim in eo apparebat, quòd auderent de eo pronunciare, & condemnantem sententiam ferre, quod potiùs admirari debuissent. Nam de malitia jam dictum est, eam inde constare, quòd causam apertam haberent agnoscendi, Christi opus illud esse divinum. Est autem loquendi modus, quo ibi utitur Christus, cum eo sensu, quem nos illi tribuimus, satis in omnibus linguis familiaris, ut scilicet cum sumus reprehensi, quòd aliquid, quod alioqui egregium sit, non faciamus ut debemus, soleamus, nos ipsos a tali reprehensione quodammodo defendentes, & interim impudentiam & malitiam quandam reprehendenti exprobrantes, dicere: Et tu qnomodo tale quid facias? nempe dicere volentes, eum non esse tanti, ut egregium ejusmodi opus ulla ratione faciat; quare debere ipsum tacere, & loco ejus, quòd tale opus facientem culpare, & ea ipsa in re illi detrahere conatur,

fateri, illum id posse præstare, quod ipse non potest, & propterea illum etiam laudare, atq; admirari. Neq; enim dubium est, quin verba illa, Filii vestri, idem valeant, quod vestri populares, & proinde parum significatione sua ab eo absint, ac si dictum fuisset, vos ipsi. quos eorum populares, & consequenter aliquo modo ipsosmet, ait Christus fore ipsorum judices, id est ipsos malitiæ atq; impudentiæ damnaturos & convicturos, propter id, quòd nulla ratione ab ipsis dæmonium ullum ejiceretur; unde videlicet possent excusationem aliquam habere, cur ita audacter, tamquam scilicet talis rei ac cognitionis periti, de ejectione dæmoniorum, quam Christus faciebat, judicarent, eamq; tamquam diabolica vi factam damnarent. Potest etiam fieri, ut Christus filiorum vestrorum nomine, cum vel scribas vel Pharisæos, vel utrosq; simul alloqueretur, intellexerit ipsorum discipulos, quorum videlicet nullus demonium ullum umquam ejiceret. Sed prior interpretatio multò & probabilior, & ad sensum verborum Christi accommodatior.

Vidimus de altero e duobus, quæ a nobis inquirenda esse duximus, &, quid sit blasphemia in spiritum sanctum, si non plenè saltem aliqua ex parte exposuimus, quatenus videlicet, quid blasphemia illa in spiritum sanctum esset, cujus nomine Christus Pharisæos & scribas illos reprehendit, satis, ut arbitror, explicuimus. Nunc de altero agendum videtur: nam si quid ad plenam tractationem, quatenus locus noster fert, blasphemiæ in spiritum sanctum pertinere censebimus, id commodius postea explicari poterit. Alterum igitur quod

quod a nobis inquirendum diximus, illud est, quid sit, ut Christus pronunciat, blasphemiam in spiritum sanctum nunquam remitti, cùm interim asserat, omnes alias blasphemias & peccata remitti; &, an istud, non remitti, idem valeat, quod Esse ad mortem. Nos quidem arbitramur, non adeò facilè esse, hac de re quicquam certi pronunciare. Nam ex una parte sunt rationes, quibus videatur posse concludi, istud Non remitti non habere eandem vim, quam habet Esse ad mortem; id est, non significare, propter tale peccatum eum, qui id commiserit, æterna morte punitum iri. Ex altera verò, verba quædam sunt apud Evangelistas, quæ videantur omnino suadere, hoc ipsum per istud Non remitti prorsus significari. Quod attinet ad rationes, quæ id dissuadent, hæ duæ sunt præcipuæ: Una, quòd non remitti manifestè per se nullam majorem vim habet significandi, quàm declarandi, pœnas sumi de eo, quod non remitti dicitur. Atqui pœnæ, quæ sumuntur de ipsis peccatis, non omnes sunt æternæ, id est, non sola æterna mors est peccati pœna. Puniuntur enim a Deo peccata etiam in hac vita, & aliis rationibus, quàm privatione vitæ æternæ. Nam si quis dicat, propriam cujuslibet peccati pœnam esse mortem, & consequenter, etiamsi non remitti idem sit, quod pœnas sumi, tamen isto loquendi modo satis significari, mortem illi subeundam esse, qui tale peccatum commiserit, de quo dicitur, illud non remitti: Respondemus, ut alia omittamus, quæ hic dici possent, sub Evangelio & tempore gratiæ, quæ per Christum data est, minùs verum esse, cujuslibet peccati propriam pœnam

esse æternam mortem; & Pauli sententiam illam, quòd stipendia peccati sint mors, primùm accipi posse, vel potiùs debere, non de quolibet peccato seu peccandi actu, sed de peccato, in quo quis maneat; ut satis intelligi potest ex iis omnibus, quæ ante sententiam istam ibidem Apostolus disputaverat. Deinde non incommodè posse sententiam istam ita accipi, ut verissima quidem de quovis peccato esse intelligatur, sed seclusâ Christi gratiâ, cujus videlicet ope fit, ut multorum peccatorum jam propria pœna non sit ipsa æterna mors, sed vel prorsus atq; absolutè omni pœna careant, vel mitiùs multò a Deo puniantur; qua de re, si pro rei ipsius dignitate, & plana ejus explicatione disserere velimus, nimis longi futuri simus. Quare volumus hæc pauca in præsentia satis esse. Altera ratio, quæ videtur suadere, istud non remitti, quod Christus de blasphemia in spiritum sanctum asserit, non significare, eam æterna morte puniri, hæc est, quòd, ut suprà indicatum fuit, Christus videtur apertè loqui de uno tantùm peccandi actu. Manifestè enim ejus verba ad illum unum actum referuntur scribarum & Pharisæorum dicentium, illum habere Beelzebulem, & in ipso Beelzebule dæmoniorum principe, id est, ejus vi atq; efficacia, dæmones ejicere. Durum enim videtur, ut tempore gratiæ unicus peccandi actus, quantumvis gravis atq; scelestus, ejusmodi apud Deum sit, ut nullo pacto, qui illum admiserit, mortem æternam vitare possit; cùm alioqui hoc gratiæ tempus illud attulerit, ut ipsi habitus & assuetudines, eæq; in uno homine multiplices, peccatorum, eorumq; maximorum, veniam apud Deum inveniant, ita videlicet,

ut

ut saltem mors æterna non subeatur; quod non modò in iis contingit, qui talibus ac tantis peccatorum laqueis detinebantur ante ipsam cognitam gratiam, sed etiam in iis, qui post Christi gratiam acceptam ejusmodi laqueis se induunt, modò ab iis aliquando per pœnitentiam ac resipiscentiam veram & seriam ita liberentur, ut posthac Deo secundùm Christi præcepta obedientes se præstēt; quamvis verissimum sit, post acceptam Christi gratiam valde paucis hoc contingere; quippe quòd, ut indicatum antea a nobis fuit, in talium hominum potestate non sit positum, pœnitentiam seriò agere, ac resipiscere, nec sine Dei peculiari auxilio ad id aspirare possint.

Iam verba, quæ apud Evangelistas leguntur, ex quibus videtur posse intelligi, Non remitti blasphemiam in spiritum sanctum, *idem esse, atq; eam omnino æterna morte puniri, primùm sunt illa, quæ apud Marcum in ipso verborum Christi fine leguntur. disertè enim dicitur, eum, qui blasphemaverit in* spiritum sanctum, *non modò non habere remissionem in æternum, sed judicii æterni, id est, æternæ condemnationis esse reum. Quæ verba propter quasdam causas priùs examinanda duximus, quàm quædam, quæ apud Matthæum horum loco legũtur, quia sic putamus fore, ut & hæc & illa melius intelligantur. Sed priusquam horum apud Marcum verborum explicationem tradere tentemus, necessarium videtur de eo agere, quomodo possint alioqui Christi verba accipi, cum pronunciat, blasphemiam in spiritum sanctum non remitti, præter id, quod jam diximus, posse, si quis vim ipsam verborum spectet,*

id peccatum non remitti affirmari, quod aliquo modo punitur. Dicimus igitur considerandum esse, an fortasse Christi verba nō sint intelligenda seu accipienda absolutè, sed cum hoc, si videlicet is, qui in spiritum sanctum blasphemaverit, nominatim hujus peccati pœnitentiam non egerit, ejusq; veniam a Deo iis rationibus quibus Deus ad ignoscendum moveri solet, impetrare studuerit; quandoquidem multa peccata inveniri posse videntur, immo fere omnia talia censeri posse, ut, modo quis per illa a Christi fide, & a vivendo secundum spiritum, non autem secundum carnem, non discedat, etiamsi hujus vitæ finem faciat, antequam ipsorum nominatim pœnitentiam egerit, & omni ratione eorum veniam a Deo obtinere curaverit, tamen ei non imputentur, sed propter retentam in Christum fidem illi condonentur. Quod si hunc sensum Christi verborum esse velimus, & statuere, quod dicit, non remitti blasphemiam in spiritum sanctum, intelligendum esse, non quòd omnino non remittatur, etiamsi quis ejus seriam pœnitentiam agat; vel quòd fieri non possit, ut, qui in spiritum sanctum blasphemaverit, seriam pœnitentiam hujus peccati agat, eaq; faciat, quæ ad veniam sceleribus dandam Deum movere solent. sed quòd non remittatur simpliciter & per se, nisi videlicet nominatim tanti peccati seria pœnitentia agatur, qui quidem sensus nobis valde probatur; multò facilius erit, sese ab omnibus difficultatibus, quæ circa hanc rem existere possunt, liberare, & verba ipsius Christi, quæ apud Marcum leguntur, & a nobis allata sunt ad probandum, quòd blasphemia in spiritum sanctum æterna morte punia-

puniatur, rectè intelligere, deq́ eorum sensu nihil dubitare, quem videlicet sensum ipsa omnino præ se ferunt. Reum siquidem esse judicii æterni, videtur prorsus significare, reum esse condemnationis æternæ, quæ idem planè est cum æterna morte. Nam, quod attinet ad duas rationes antè allatas, ad probandum, ex verbis Christi non debere, aut saltem non necesse esse id colligi, eæ facilem solutionem sunt habituræ. Et sanè quæ posteriore loco allata fuit, videtur penitus dissolvi, si consideretur, nihil in eo esse absurdi, si peccatum aliquod adeò grave inveniatur, cujus vel unus actus mortem æternam afferat, si hoc non prorsus absolutè intelligatur, sed, nisi videlicet talis actûs seria pœnitentia acta non fuerit; eoq́ posito, quòd, licet quis istius gravissimi peccati actum aliquem admiserit, tamen de ejus salute penitus desperandum non sit, sed possit is pœnitentiam tanti sceleris agere, & per ipsam ejus veniam a Deo consequi; nihil esse videtur, quod durum cuipiam hac in re videri debeat, & tota vis istius posterioris rationis planè concidit, in qua videlicet pro concesso sumebatur, homini, qui vel semel in spiritum sanctum blasphemasset, nullam prorsus atq́ omnino superesse spem salutis. Iam quod attinet ad rationem, quam priore loco attulimus, ea nullam potest habere vim, quando Christus non solùm, nec simpliciter dixit, non remitti blasphemiam in spiritum sanctum, sed addidit, eum, qui in spiritum sanctum blasphemaverit, reum esse judicii æterni; quod quam vim habeat, & plus multò significet, quàm necessariò per id significatur, quòd talis blasphemia non remittatur, satis expositum a nobis

fuit. Quamquam vel ipsa illa verba apud Marcum, quæ præcedunt mentionem reatus æterni judicii, nempe, quod blasphemia in spiritum sanctum, non quidem simpliciter non remittatur, sed non remittatur in æternum, videntur satis indicare, pœnam, ei, qui tale scelus admiserit, decretam, esse æternam mortem; id quod clariùs apparebit ex altero loco, qui apud Matthæum est, huic respondente, ex quo diximus similiter, ut ex hoc apud Marcum, probari posse, blasphemiam in spiritum sanctum, etiamsi quis semel tale scelus admiserit, æterna morte puniri. Ait enim Christus apud Cap:12. ỳ31. *Matthæum,* Si quis loquutus fuerit adversus spiritum sanctum, non remissum ei iri, neque in hoc seculo, neq; in futuro. *Ex quibus verbis, præter id, quod diximus, videtur præterea intelligi debere, eum, qui ita peccaverit, in hac ipsa vita punitum iri, etiamsi omnino mortem æternam sit subiturus. Libet autem, antequam clariùs hujus loci sensum explicemus, sententiam Pontificiorum de ipso aliquantùm examinare. Notum siquidem est, eos ex isto potißimùm loco argumentum ducere, ad suum ignem purgatorium stabiliendum. Inquiunt enim, ex Christi verbis,* Non remittetur neque in hoc seculo, neque in futuro, *apertè constare, post hoc seculum, & sic post hanc vitam, ut ipsi ferè interpretantur, dari remissionem aliquorum peccatorum, quorum videlicet in hac vita remißio data non fuerit. Atqui, ajunt, in patria cœlesti, sive in paradiso remissioni peccatorum non est locus; cùm eò nemo ingrediatur, qui planè a reatu peccatorum suorum omnium jam exemptus non fuerit. In*

inferno

inferno verò, seu damnatorum loco, nulla penitus est remissio, cùm illuc non detrudantur, nisi qui remissionis peccatorum beneficio penitus privati fuerint. Relinquitur igitur, ajunt ut post hanc vitam sit tertius aliquis alius locus, seu animarum a corporibus suis separatarum status, in quo fiat quorundam peccatorum remissio, a quorum numero Christus istis verbis suis blasphemiam in spiritum sanctum prorsus eximere voluerit. Hæc autem, inquiunt, remissio eatenus fit, quatenus pœnæ temporales, quæ in hoc mundo pro peccatis persolutæ a nobis non fuerint, in altero seculo in igne purgatorio (cujus ignis videntur sibi posse aliqua testimonia sacra proferre, sed quæ revera nihil penitus ad rem faciant) persolvuntur, quibus persolutis statim quis plenam remissionem peccatorum suorum consequitur, & sic ad fruendam æternam felicitatem in cælum evolat. Hæc ex Christi verbis pontificiorum pro purgatorio igne argumentatio solet, aut certè olim consuevit, ab iis, qui purgatorium istum ignem negant, ad hunc modum dissolvi, ut dicant, verba illa, Neq; in hoc neque in futuro seculo, *quem sensum habeant, ex Marco constare, apud quem eorum loco legitur,* In æternum. *Itaq; ajunt, nullum fundamentum ponendum esse in mentione* futuri seculi, *in quo blasphemia in spiritum sanctum non remittatur, nec inde colligendum, in futuro seculo aliqua peccata remitti; quemadmodum neq; ex verbis* In æternum, *quæ apud Marcum leguntur, id colligi ullo modo potest. Hanc responsionem, & interpretationem, Castellio in suis in hunc locum annotationibus meritò, judicio meo, reprehendit.*

hendit. Neq; enim id quod implicitè, ut sic dicam, dictum est, potest id declarare quod explicitè fuerit dictum; sed contrà per ipsum declarari debet. Quare non potest id, quod Marcus dixit In æternum, *quod implicitè dictum est, declarare*, neque in hoc, neque in futuro seculo, *quod explicitè dictum apud Matthæum legitur; & quærendum nihilominus relinquitur, ut Castellio ait, quid sit illud* futurum seculum; *quod verò attinet ad pontificiorum argumentationem, videndum primùm, an inde, quòd Christus dixit, in eo blasphemiam in spiritum sanctum non remitti, consequatur, aliqua peccata in eo remitti; & rursus, an ex hoc purgatorius ille ignis confirmari possit.* Futurum istud seculum *aliud nihil esse, quàm seculum, quod succedet isti vitæ animali, & post finem ipsius mundi, planè mihi persuadeo. Sic enim futuri seculi appellationem usurpare solent sacræ literæ. In quo seculo peccata remitti, & fateor, & ex ipsius Christi verbis colligi posse non nego. Sed quòd hinc consequatur, necesse esse, ut post hanc animalem vitam sit locus, ubi peccata purgentur, id verò pernego. Cujus rei causam antequam explicem, non omittendum est, quin dicamus, secundùm pontificiorum interpretationem & argumentationem intelligi debere,* futurum seculum *respectu uniuscujusq; hominis incipere statim post mortem. Volunt enim animas eorum, qui moriuntur, si non persolverint in hac vita temporarias pœnas, ut antè dictum fuit, suorum peccatorum, statim post discessum a corpore in ignem purgatorium istum conjici, ut ibi illas persolvant. Verùm vix invenietur apud sacros scriptores,* ubi

ubi futurum seculum *significet statum eorum, qui ex hac vita excesserunt, simul atq; ex ea excesserint. Sed quidquid sit, illud certissimum est, ex remissione peccatorum, quæ fiat, sive post finem hujus mundi, sive post uniuscujusq; mortem, nullo pacto ignem istum purgatorium colligi posse; cùm nec per illum, neq; in illo remittantur peccata, sed contrà potiùs puniantur; ut satis mirari non possim pontificiorum argumentationem istam. Quis enim ita loquutus est unquam, ut dixerit, remitti peccata per eorum punitionem. Nam quod dicunt, peracta punitione ista, consequi illos, qui puniti fuerunt, plenam remissionem peccatorum, id est æternam beatitatem, hoc, secundùm placita ipsorum pontificiorum, nullius est momenti, ad tam absurdam, & sibi ipsi contradicentem enunciationem hic tolerabilem reddendam. Distinguunt enim illi, & fortasse alioqui non malè, si modò res dextrè accipiatur atq; intelligatur, inter* remissionem culpæ, & remissionem pœnæ. *Iam quod attinet ad culpam, volunt illi eam remissam esse iis omnibus, qui in purgatorium ignem conjiciuntur, id est, illis jam æternæ mortis reatum condonatum fuisse. Quod verò attinet ad pœnam, ut iidem volunt, illa quidem istis nullo pacto remittitur, sed contrà eam isto ipso, quòd in purgatorium ignem mittuntur, illi planè subeunt. Itaq; effectus, qui postea consequitur, vitæ æternæ adipiscendæ, non pendet revera ex eo, quod suorum peccatorum pœnam subierint, sed ex culpæ remissione, quam jam antea consequuti fuerint. Igitur ex eo, quòd post hanc mortalem vitam, sit locus remissioni peccatorum, concludo-*

res

re, post hanc ipsam vitam pœnas peccatorum dari, ubi culpa jam remissa fuerit, perridiculum planè est; præsertim cùm, quid significet remitti, vel non remitti peccata post hanc vitam, satis apertum alioqui esse possit, & prorsus apparere, nihil tale concludi ex eo, quale isti somniant. Cùm enim vera ac plena remissio peccatorum sit vita æterna, & non remissio æterna mors, quis non videt, ex eo, quòd peccata remittantur post hanc vitam, colligendum esse vitam æternam post hanc vitam dari; & rursus ex eo, quòd non remittantur, mortem æternam infligi? Itaq; Christi pronunciatum, quòd blasphemia in spiritum sanctum in futuro seculo non remittatur, etiamsi futuri seculi nomine intelligas eum statum, qui statim mortem uniuscujusq; consequitur, & pro certo statuas, singulorum, qui moriuntur, animas superesse, aliud nihil significare potest, quàm non dari æternam vitam animæ illius, qui in spiritum sanctum blasphemaverit, simul atq; is mortuus fuerit, sed contrà æternæ morti eam adjudicari. Verùm, quia nos de animabus post mortem uniuscujusqúe superstitibus, præsertim ita, ut vel bonis perfruantur, vel malis torqueantur, nihil explorati habemus: dicimus, Christum voluiße dicere, cum finis mundi erit, & judicium universale fiet, non fore, ut is, qui spiritum sanctum blasphemaverit, a morte æterna liberetur, seu ad æternam vitam resurgat, si jam antea mortuus fuerit: si verò vivus adhuc a Christo judice deprehendatur, immutetur, & ex mortali immortalis fiat ac beatus, ut iis omnibus eveniet, qui Christi fuerint, & similiter, ipso ad judicandum veniente, adhuc vivere fue-

re fuerint deprehensi. Iam quod Christus ait, blasphemiam in spiritum sanctum non remitti in hoc seculo, ut suprà a nobis indicatum est, aliud nihil esse videtur, quàm peccatum istud in hac ipsa vita puniri, & sic fieri, ut is, qui tale peccatum admiserit, & dum in hac vita mortali est, propter ipsum a Deo affligatur, & post ea æterna etiam vita privetur. Ad probandum autem, quòd non remitti idem sit, quod puniri; & simul ad ostendendum, quòd peccata etiam in hac vita, seu in hoc præsente seculo, a Deo puniantur, multùm id facit, quòd Christus, paralyticum illum sanaturus, dixit, se velle ostendere, filium hominis habere potestatem dimittendi seu remittendi peccata in terra. Primùm enim apparet, ex Christi mente, liberare a morbis, quæ pœnæ peccatorum sunt, esse remittere peccata; & consequenter necesse est, ut ex ejusdem mente, non remittere peccata, sit non liberare ab iis rebus, quæ sunt pœnæ peccatorum; quod dupliciter contingit, vel quia non sinatur quis esse immunis a talibus rebus; vel postquam in illas inciderit, inde non eximatur: quemadmodum contrà liberare ab iis rebus, quæ pœnæ sunt peccatorum, dupliciter contingit, vel scilicet, quia in tales res quis non conjiciatur; vel quia jam conjectus inde eximatur. Vnde fit, ut, si teste ipso Christo remittere peccata significat liberare a pœnis peccatorum posteriore modo, non solùm hoc, sed etiam priore modo a pœnis peccatorum liberare, sit peccata remittere; cùm remittendi verbum ad priorem modum magis etiam quàm ad posteriorem accommodari queat, & consequenter, non remittere non modò sit non exime-

eximere a peccatorum pœnis eum, qui in illas jam conjectus fuerit, sed etiam non concedere, ut in illas non conjiciatur. Et hoc quidem, quod attinet ad probandum, ex ipsius Christi mente, non remittere peccata, *idem significare posse, quod pœnas de peccatis sumere, etiamsi hac probatione nihil opus erat, cùm hæc sit res apud omnes confessa & manifesta. Quod verò pertinet ad sumendas pœnas de peccatis in hac ipsa vita, præter id, quòd Christus appellat* remittere peccata *liberare a morbis, tamquam videlicet a pœnis peccatorum, quod istud evidenter ostendit, cùm morbi in hac vita contingant: ex eo præterea id a Deo fieri apparet, quòd Christus ibidem distinctionem tacitè faciens inter pœnas peccatorum, quæ in terra luuntur, & sic in præsente hoc seculo, & illas, quæ in futuro seculo luuntur, ait,* se habere potestatem peccata in terra dimittendi. *Est enim ex Marco in loco isto, quemadmodum alibi a nobis observatum fuit, illud* In terra, *quod in Christi verbis habetur, conjungendum, non cum* habere potestatem; *sed cum* dimittere peccata, *ut sensus verborũ Christi sit, ipsum jam tum habuisse potestatem liberandi a pœnis, quæ a* Deo in terra, *id est, ut dictum fuit, in præsente hoc seculo, peccatis infliguntur; nondum enim videlicet adeptus fuerat Christus potestatem, quam scilicet jam non promissione tantùm, sed reipsa haberet, liberãdi ab æterna morte, quamvis certissimum esset, fore, ut illam adipisceretur, nempe post obedientiam suam usq; ad crucis mortem, ex qua, & non alia ratione, consequuta est ipsius summa exaltatio, qua potestas vitæ æternæ dandæ continetur.*

tinetur. Hinc factum est, ut cum alibi, tum verò maximè in suo illo sermone, quem habuit apud Iohannem ca:6. Christus sæpius repetierit, se suscitaturum a mortuis suos fideles. Verùm, ut ad id, quod agimus, revertamur, dicimus, ex verbis illis Christi, de blasphemia in spiritum sanctum loquentis, & de eo, qui ita blasphemaverit, Non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neque in futuro, *aperte constare, non minùs, immo etiam magis, quàm ex verbis apud Marcum*, Est reus æterni judicii, *peccatum istud æterna morte omnino puniri, & sic meritò vocari posse peccatum ad mortem, & consequenter, posse meritò videri, tale peccatum pertinere ad verba Apostoli nostri, qui ait, se non dicere, ut quis oret pro peccato ad mortem. Verumtamen, ut ex iis, quæ suprà disputavimus, intelligi potest, cùm Apostolus loquatur de assuetudine peccandi; & blasphemia in spiritum sanctum, etiamsi quis semel tantùm in peccatum istud inciderit, mortis æternæ reum eum faciat, quemadmodum ex ipsa Evangelica historia, & ex Christi verbis intelligi potest; non videtur peccatum istud pertinere ad locum nostrum, & ad Apostoli mentem; præsertim si illud verum sit, quod nos verissimum esse credimus, & suprà probabile esse omnino ostendimus; nempe istum unum actum blasphemandi in spiritum sanctum, esse quidem ad mortem, quia mortis æternæ reum committentem illum faciat, sed tamen non penitus ac prorsus absolutè, sed tum demum, si is, qui eum commiserit, ejus seriam pœnitentiam in tempore non egerit. Nam hæc conditio, sive exceptio non habet locum in peccato, quod scriptor noster*

ad mortem esse dicit: si tamen, ut quidem nobis persuademus, vera est interpetatio nostra hac in re mentis Apostoli. Ex qua apparet, apud ipsum peccatum ad mortem esse illā peccandi aßuetudinem, de qua nulla spes haberi possit, quòd sit desitura. Nam si quis dicat, eatenus tamen blasphemiam in spiritum sanctum posse ad locum nostrum pertinere, quatenus non unus tantùm actus ejus committatur, sed assueverit quis sæpius in illam incidere: dicimus nihilominus, non posse assuetudinem istam in spiritum sanctum blasphemandi, ad locum nostrum pertinere, ob eam causam, quòd, ut ex iis, quæ supra disputata sunt, intelligi potest, & verba ipsius Iohannis fidem faciunt, locus noster accipiendus est de fratre, qui assuetudinem peccandi habeat id est, de ejusmodi homine, qui interim tamen retineat professionem veræ doctrinæ Christi, & alioqui ad visibilem ejus Ecclesiam omnino pertineat; id quod evenire non potest in eo, qui assuetudinem habeat blasphemandi spiritum sanctum. Necesse enim est, ut talis homo jam palàm profiteatur, se non adhærere veræ Christi doctrinæ, utq; constet, eum jam ad Christi visibilem Ecclesiam non pertinere. Non erit nihilominus inutile, neq; a proposito Apostoli in loco nostro abhorrens, perscrutari, an ista blasphemia in spiritum sanctum possit sua appellatione aliquid cōplecti, præter id, quod aperte colligi potest ex verbis Christi, cum de illa loquitur, & ex ipsa historia, atq; ipsorum Evangelistarum verbis; ut scilicet ad blasphemiam in spiritum sanctum pertineat, cum quis agnitæ divinæ veritati reluctatur, vel etiam, quod plus est, eam, eosq; qui illam

prof-

profitentur, persequitur. Videntur enim omnes ferè Theologi sentire, istud esse peccatum in spiritum sanctum. Nam, ut suprà monuimus, quod Christus appellat blasphemiam, *ipsi vulgò* peccatum *simpliciter vocant. Et certè* peccati *nomen meliùs ad istud, de quo quærimus, an ad blasphemiam in spiritum sanctum pertineat, accommodari potest, quàm ipsum* blasphemiæ *nomen. Credimus nihilominus, cùm possit, etiamsi non ita propriè ac bene, aliqua ratione dici, eum esse blasphemum in spiritum sanctum, qui divinæ veritati a se agnitæ reluctetur, (nam cùm propterea eam persequitur, multò minùs dubitandum est, quin de eo istud dici possit) & præter hoc alia subsit causa, cur concludendum sit, Christum, cum de blasphemia in spiritum sanctum est loquutus, nomine isto ejusmodi scelus complexum fuisse, facilè concedimus, illud ad blasphemiam in spiritum sanctum pertinere. Ratio porrò, quæ suadet, ejusmodi scelus appellatione blasphemiæ in spiritum sanctum a Christo comprehensum fuisse, hæc est, quòd ait,* Omne aliud peccatum hominibus remitti, præter blasphemiam in spiritum sanctũ; *ita ut necesse sit, ut illud peccatum, quod non remittitur, aliquo modo sit blasphemia in spiritum sanctum. Verùm divinæ agnitæ veritati reluctari, videtur omnino ejusmodi esse peccatum, ut non remittatur.* Nam *præter divina testimonia, quæ videntur indicare, non remitti reluctationem, ut sic loquar, divinæ veritati factam, nisi illa per ignorantiam fiat, observatum est, non dari exemplum ullum hominis, qui resipuerit, postquam agnitæ veritati divinæ seriò fuerit reluctatus; adeò*

deò ut, si interpretatio nostra attendatur, illius pronunciati Domini Iesu, quòd blasphemia in spiritum sanctum non remittatur, necesse esse videatur non modò par, sed gravius esse peccatum hoc, quàm blasphemia illa in spiritum sanctum, de qua Christus loquebatur. quandoquidem interpretatio nostra fert, ut Christi pronunciatum istud sit accipiendum cum tacita conditione, nisi videlicet is, qui ita blasphemaverit, resipuerit, sive peccati sui seriam pœnitentiam egerit. Adde, quòd propterea etiam gravius est peccatum hoc, quàm illa blasphemia, quia non est, sicut illa, unus tantummodo peccandi actus. neq; enim dicetur is agnitæ veritati divinæ reluctari, qui semel ob aliquam, alioqui sibi impendentem, maximam calamitatem, aut etiam fragilitate humana, aliavé ratione victus, id faciat, sed qui in eo persistat; unde etiam dici posset, Christum reluctationem, quæ divinæ veritati fiat, appellatione blasphemiæ in spiritum sanctum complexum non fuisse, cùm, ut sæpius repetiimus, ipse sine dubio de actu uno blasphemandi in spiritum sanctum, loquatur, non autem de persistendo in tali blasphemia. Nam si quis hoc non concedat, & velit omnino Christum loqui de blasphemia in spiritum sanctum, in qua quis persistat, tunc nec nostra illa conditio seu exceptio, quam in Christi verbis subintelligimus, locum habere censenda erit. Potest etiam ad blasphemiam in spiritum sanctum redigi quiddam, quod adeò magnam cognationem habet cum eo, quòd quis agnitæ divinæ veritati reluctetur, ut ab eo nihil differre, & sub ejus appellatione contineri facilè quispiam existimare possit: nos ta-
men

men arbitramur esse quiddam diversum; cum quis videlicet agnitam divinam veritatem rejicit, id est, jam & animo & factis illi non obedire statuit, & ita posttergato quodammodo Deo & Christo, sibi suisq; cupiditatibus indulget; hæc enim est rejectio, seu desertio divinæ agnitæ veritatis, quod diversum quiddam est ab eo, cum quis ei reluctatur, ut faciunt ii, qui eam oppugnant, illiq; palàm contradicunt, quod istum facere, de quo loquimur, ad hoc, ut talis sit, qualem nos eum depinximus, nihil est necesse. Quod si quis eum reluctari divinæ agnitæ veritati dicat, qui, quamvis eam non oppugnet, nec palàm ei contradicat, tamen ei assentiri non vult, nec veritatem divinam esse fateri, id sanè concedemus: sed interim tamen negabimus, eum, de quo loquimur, istud facere, cum is divinam veritatem a se agnitam non neget esse talem, sed potiùs qualis sit nihil curet, & qualiscumq; ea tandem sit, secundùm eam non vivere constituat: de tali autem homine videtur accipiendus locus ille decimo capite Epistolæ ad Hebræos, ubi talis homo appellatur sponte peccans post acceptam cognitionem veritatis, eique omnis spes salutis adimitur, aliudq; nihil ei expectandum esse dicitur, quàm condemnationem & divinam iram; & inter alia, quæ de eo dicuntur, dicitur spiritum sanctum, seu spiritum gratiæ contumeliâ afficere; unde videtur ejusmodi homo spiritum sanctum blasphemare dici posse. parùm enim omnino differt, aliquem blasphemare, & eum contumeliâ afficere, quod cum eo conjunctum, quòd sicut is, qui in spiritum sanctum est blasphemus, nullam spem remissionis sui pec-

cati habet. sic iste omni spe salutis caret, meritò efficere potest, ut istius peccatum ad blasphemiam in spiritum sanctum referatur. Vbi interim notanda est obiter differentia inter eum, sive eos, de quibus verba fiunt in isto decimo capite, & eum, sive eos, de quibus idem scriptor loquitur ejusdem Epistolæ cap: 6. Nam in *capite sexto non præripitur prorsus spes omnis salutis ei, de quo verba fiunt; quamvis dicatur* impossibile esse, ut ejusmodi homo per pœnitentiam renovetur. *Sunt enim ibidem proximè antè verba quædam, quæ docent, istam, ut sic dixerim impossibilitatem intelligendam esse non simpliciter & absolutè, sed ratione habita ejus, quod is ipse per se efficere possit, qui talis sit, qualis ibi describitur: non autem ita, ut Deus vel id non possit, vel omnino nolit, eum per pœnitentiam umquam renovari. Proximè præcedentia verba, quæ id, quod diximus, docere planè videantur, sunt illa:* Et hoc faciemus, si permiserit Deus; *quæ non apparet quomodo poßint commodè aliò referri, quàm ad renovationem per pœnitentiam, quam scriptor ille divinus antea nominaverat sub appellatione* jaciendi denuo fundamenti pœnitentiæ ab operibus mortuis. *Est autem necesse, quòd, cùm ei, de quo capite decimo agitur, omnis spes salutis prorsus adimatur, iste, de quo in capite sexto agitur, diversus sit ab illo, & diversi generis peccator, ut certè est, ita ut ejus peccatum minùs grave sit, quàm alterius, & propterea minùs graviter etiam puniatur. Minor autem peccati gravitas in eo est, quòd non perinde, ut ille alter, post tergum abjecerit Christum, & religionem ejus, sed*

tan-

tantummodo prolapsus est denuò in ea peccata, aut similia, a quibus per cognitionem ipsius Christi recesserat; ita ut ejusdem generis sit cum iis, de quibus Petrus loquitur in posteriore Epistola ad finem capitis secundi, de quibus, quamvis in pessimo sint statu, & pejore, quàm erant, antequam Christi cognitionem haberent, propter id videlicet, quòd jam sine speciali Dei gratia non possunt resipiscere, ut antea per solam Evangelii cognitionem potuerant, tamen adhuc spes esse potest, ut Deus illis concedat, quò possint resipiscere, & ad vitæ sanctitatem, quam deseruerunt, reverti. Itaq; de istis dici non potest, quod in spiritum sanctum blasphemi sint. Suprà etiam conclusimus, quòd, si quis in spiritum sanctum blasphemando perseveret, quemadmodum isti in vitæ impuritate permanent, desperandum est illi omnino de salute sua. Quamquam verò isti ad numerum eorum, qui in spiritum sanctum sunt blasphemi, nullo modo pertinent, pertinere tamen possunt ad numerum eorum, qui alioqui ad mortem peccant, & ita ad locum nostrum pertinere. Fieri siquidem potest, ut ita in peccatis maneant, ut nihil vel curent vel cogitent de illis aliquando relinquendis. Qui enim tales sunt, secundum quidem interpretationem nostram hujus Iohannis loci, ad mortem peccant. qua de re, quamvis suprà ad eam probandam satis dictum fuisse videatur, tamen, ad idem efficiendum, non omittemus, quin hic dicamus, nos videre non posse, quomodo is, qui frater noster adhuc appellari queat, ut ipsius Iohannis verba ferunt, possit ita in uno vel pluribus peccatis manere, sicuti ostendimus, propter usum loquendi Iohannis,

debere hic intelligi per simplex peccandi & peccati verbum, ut vel ad mortem, vel non ad mortem peccet, nisi quatenus vel omnem cogitationem abjiciat emendandi sese, vel eam adhuc retineat; ita ut ad mortem peccare dicatur, cum illam prorsus abjicit; non peccare verò ad mortem, cum illam adhuc retinet. Si quis est, qui melius aliquid excogitare possit iis, quæ modò diximus de sensu alioqui verborum Apostoli, nos illi libenter cessuri sumus.

Sed jam tempus est, ut tandem ad ipsius Apostoli verba revertamur, qui, secundùm explicationem nostram, quam suprà attulimus, affirmat omnem quidem injustitiam esse peccatum, sed tamen injustitiam dari, quæ non sit ad mortem, & sic peccatum inveniri, quod ad mortem non sit; ubi injustitiæ nomine sine dubio intelligit vitium non faciendi ea, quæ justa sunt, seu illa perpetrandi, quæ sunt injusta. Vbi semper est retinendum, Apostolum loqui, more suo, non de uno actu, sed, vel de habitu, vel saltem de assuetudine, etiamsi alioqui verba ejus ad unum etiam tantummodo actum accommodari queant. Hoc igitur concluso ac constituto, quòd alia sunt peccata ad mortem, alia non ad mortem; & declarato, se, cum monet, ut quis pro fratre peccante oret, cum spe obtinendi illi a Deo veniam & vitam, non loqui de fratre peccante ad mortem, sed de peccante non ad mortem; statim subjicit: Scimus,
℣ 18. quia omnis, qui est natus ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum; sic enim ad verbum legit vetus interpres Latinus. Nam Græci codices, unà cum Syriaca inter-

interpretatione, aliter habent, non enim Generatio Dei conservat eum, *sed,* Qui natus est ex Deo, conservat se ipsum, *tam in illis, quàm in hac leguntur. Sensus tamen utrobiq; idem est. Hanc eandem sententiam habuimus suprà capite 3. v. 9. ubi, quomodo sit intelligenda, quidvé in se contineat, satis explicatum a nobis fuit. quare nihil est necesse, illam hoc in loco explicare. tantùm hoc monebimus, in ea interpretanda non paucos falli hoc in loco; quippe qui credant, id, quod Iohanes simpliciter dicit,* Non peccat, *esse intelligendum, ac si dixisset,* Non peccat ad mortem, *quippe quòd antea de peccando ad mortem loquutus fuerit. Verùm debuerant isti animadvertisse, quòd in proximis superioribus verbis, non de peccato ad mortem, sed de eo, quod non est ad mortem, secundùm quidem Græcam & Syriacam lectionem, quā ipsi sequuntur, mentio fit, unde nulla causa illis dabatur existimandi, quod* non peccandi *nomine Apostolus intelligat, non peccare ad mortem; sed potius statuendi, quòd intelligat* non peccare, *quamvis non ad mortem. Nam si nolint rationem habere eorum, quæ hoc in loco proximè antecesserunt, cur non hîc similiter, ut prædicto loco capitis tertii, istud* non peccare, *quod Iohannes natis ex Deo tribuit, interpretati sunt,* peccato non dare operam, *& non, ut faciunt,* Non peccare ad mortem; *id quod ipsimet sibi objici posse animadvertentes, conātur ostendere, idem esse* Peccare ad mortem, *&* dare operam peccato. *Qua in re non parum falluntur, si peccare ad mortem, ut quidem hîc necesse est, eo sensu accipiatur, quo ab Apostolo hoc lo-*

coprofertur; cùm certum sit, de eo, qui ad mortem peccat, ex mente ejusdem Apostoli, nullam posse esse spem salutis; quod profectò nullo modo de iis omnibus affirmari potest, qui dant operam peccato, cùm certissimum sit, non paucos ejusmodi resipuisse aliquando, hodieq; resipiscere, & a statu damnationis in statum salutis transferri. Non est *igitur quicquam addendum, aut subaudiendum hoc in loco post voces* non peccat, *sed tantummodo usus verbi* peccandi *apud hunc scriptorem, de quo jam sæpius loquuti sumus, animadvertendus, & secundùm eum de loci sententia statuendum, quemadmodum a nobis factum est suprà dicto loco tertii capitis, quò vos rejicimus pro plena hujus loci explicatione.* Tantùm non *omittemus dicere, Apostolum similiter, ut antea, hîc affirmare, natum ex Deo non manere in ullo peccato. Quod propterea hîc repetere voluit, ut esset perinde, ac si dixisset: Quod autem dixi de orando pro fratre peccante, non ita accipiendum est, ac si concesserim, quempiam posse peccare, id est, in peccato manere, & interim tamen esse verum nostrum in Christo fratrem.* Nam *quod* fratris *mentionem feci, id factum est a me propter professionem, quam adhuc quis retineat, ejusdem nobiscum Christianæ religionis, & coniunctionem adhuc ipsius externam cum iis, qui ad aspectabilem Christi* Ecclesiam *pertinent.* Nam *alioqui certum est, ut antea quoq; monui, eum, qui natus sit ex* Deo, *& sic verus in Christo sit frater, non manere in peccato ullo.* Ne *igitur ex verbis meis ullam erroris occasionem sumite, nevé existimetis, posse quempiam verum Dei filium esse, qui in peccato maneat.*

Ex qua

Ex qua declaratione mentis Apostoli hoc in loco magis adhuc apparere potest, cum antea mentionem fecit fratris peccantis, eum non de uno aliquo peccandi actu, sed de peccandi assuetudine, sive in peccato mansione, loquutum fuisse. Non peccat, *inquit Apostolus,* qui natus est ex Deo, *id est, non manet Dei filius in peccato*, sed conservat seipsum. *Ex quibus Apostoli verbis videtur constare, aliquid præstare eum atq; efficere, qui per Christum regeneratus fuerit, in seipso a labe atq; assuetudine peccandi immunem conservando.* Et malignus, *inquit*, non attingit eum. *Quod ita intelligendum est, quemadmodum & illud, quod in extrema oratione dominica a Deo petimus,* ut nos liberet a malo *sive* a maligno. *Et hic locus non parùm confert ad declarationem illius, præsertim quod attinet ad vocem* mali *seu* maligni, *quæ hic manifestè masculini generis est, id quod in altero isto loco non omnino apparet. potest enim ibi, si verba ipsa spectentur, ita accipi vox ista, ut sit generis neutri. Verùm hic locus docet, eam genere masculino esse accipiendam. Et propterea tam ibi, quam hic,* mali *seu* maligni *nomine, intelligendum esse diabolum. Nec verò hac solùm in re, sed etiam in toto ipsius loci sensu, alter locus ad alterius explicationem plurimùm conducere censendus est. Est siquidem admodum verisimile, Iohannem hîc, filios Dei id habere, seu illis id obvenire, affirmare, quod Christus nos ibi a Deo petere jussit. Videamus igitur, quid hoc sit, quod Iohannes dicit, diabolum non attingere Dei filios. Nam hac ratione non modò hujus loci sententiam percipiemus, sed etiam intelligemus, quid*

sit illud, quod ex Christi præscriptione a Deo petimus, ut scilicet nos a diabolo liberet. Quoniam verò istud, quod Apostolus ait, diabolum non attingere Dei filios, *necesse est ut habeat in sensu convenientiam cum eo, quod proxime dixerat,* natos ex Deo non peccare, *cùm jam explicatũ sit, quid hoc sibi velit, non erit difficile intelligere, quid sit*, filios Dei a diabolo non attingi. *Atqui* Dei filios non peccare, *jam ostensum est significare, eos in peccato non manere. Quare eosdem* a diabolo non attingi, *verisimile est significare, non quidem planè illos ab effectibus, qui a diaboli astutia & inimicitia adversus humanum genus, & præcipuè adversus eos, qui beatæ immortalitatis consequendæ spem habere possint, proficiscuntur, liberos esse, sed eorum non ita esse participes, ut diabolus id obtineat, quod quærit, atq; efficiat, ut ipsi ea faciant, quæ possint ipsis auferre, quominus ad beatam immortalitatem perveniant, ut esset, in aliquo graviore peccato manere, & hac ratione se Deo minimè obedientes præstare. Cum igitur Christo præcipiente Deum oramus, ut nos a diabolo liberet, non est similiter intelligendum, nos a Deo petere, ut planè ab istis, quos diximus, astutiæ & in nos diaboli odii effectibus immunes simus, inter quos meritò numerantur afflictiones & mala, in quæ incurrimus, aut quorum periculum subimus, dum volumus, & quia volumus Deo ex Christi præscripto obedire; propterea petitio ista, quæ ultima est illarum, quæ oratione dominica continentur, seu potiùs illius pars est, alteram partem quæ præcedit, talem habet, in qua non obscurè de afflictionibus istis ac ma-*

ac malis, & eorum periculis agatur, quatenus videlicet ibidem petimus, ut Deus nos in tentationem non inducat, *quod aliud nihil est, quàm petere, non quidem, ut ab illis prorsus immunes simus, sed in illa non conjiciamur, & quodammodo intrudamur, unde scilicet fiat, ut ab ipsis victi, aut aliqua ratione debilitati, vel penitus succumbamus, vel minùs constanter atq; integrè in officio nostro erga ipsum Deum persistamus; quod ut fiat, cùm diabolus planè quærat, ut hac ratione nos captivos teneat, propterea statim subjicitur altera petitionis pars*, ut a diabolo liberemur; *& sic apparet, quòd liberatio ista non est, nihil habere commune cum iis, quæ diabolus Deo permittente nobis immittit, sed ab illis nullo modo vel superari, vel transversos ulla ratione agi, ita ut Deo, quam debemus, obedientiam minimè præstemus. & certè hoc idem, quod diximus de afflictionibus & periculis, quæ diabolus permittente Deo nobis immittit, accommodari huic ipsi loco nostro haud malè potest, ut hac ratione horum duorū locorum convenientia magis perspiciatur. Nam cùm Apostolus dixit, diabolum non attingere filios Dei, potuit omnino rationem habere istarum rerum, per quas diabolus curat ut minùs rectè erga Deum nos geramus; quasi dicere voluerit, in Dei filiis non habere eam vim, quam diabolus vellet, nec efficere, ut ullo modo a suo erga Deum officio absterreantur, aut dimoveantur; quod ipse vocavit* non attingi a diabolo, *propter id, quod hac ratione fit, ut diabolus non id obtineat, quod quærit, & sic Dei filii ab ipso liberi esse merito dici possint, quemadmodum videlicet eo sensu, quo a*

nobis

nobis jam dictum est, jubemur omnes, qui Christi discipuli sumus, a Deo precibus contendere.

Postquam Apostolus satis expressè declaravit, nolle se, ex monitione sua de orando pro fratribus peccantibus quemquam colligere, quod veri Dei filii peccent, eo sensu, quo ab ipso peccandi *verbum usurpatur, id est, in peccato maneant; subjungit hæc verba:*

¶ 19. Scimus, quoniam ex Deo sumus, & mundus totus in maligno positus est; *ac si diceret: Non* " *debet quisquam mirari ea, quæ dico, unde videlicet* " *consequitur, Dei filios, quales esse nos profitemur, ve-* " *hementer diversos esse a cæteris hominibus. Nam pla-* " *nè ita res se habet, quòd nimirum nos a Deo pende-* " *mus, illiq; adhæremus, ita ut ab ipso prodiisse meritò* " *censeri possimus. At reliqui omnes contrà diabolo, i-* " *psius Dei videlicet summo adversario, adhærent, &* *in eo eiusq; suasionibus acquiescunt. Nam sine dubio hîc similiter, ut proximè ante,* maligni *nomine intelligit diabolum. nam utrobiq; eadem est Græca vox, & utrobiq; articulus est ei præpositus, quemadmodum etiam in petitione illa extrema orationis dominicæ. Habet enim articulus vim ostendendi certum quendam malignum seu malum, eumq; omnibus malis insignem: hic autem nullus est alius præter diabolum. Quamquam hoc, quod diximus de articulo in hac ipsa voce, quæ Græca* πονηρὸς, *non est planè perpetuum; quandoquidem Matth: cap: 5. v: 39, ait Christus, non debere nos resistere* τῷ πονηρῷ, *quod certè non significat, non debere nos resistere diabolo, ut & locus ipse per se*

per se ostendit, qui docet, ibi nomine τȣ̃ πονηρȣ̃ *intelligi malum aliquem hominem, & qui, ut Græca vox sonat, laborem & molestiam alteri afferat, & demonstrat apertè inter alia multa testimonia, ex quibus idem colligi potest, locus ille apud Iacobum cap: 4. eius epistolæ v: 7. ubi disertè præcipit,* ut diabolo resistamus. *Nam idem planè verbum est apud Iacobum, quod apud Matthæum in Græco contextu, quod Latinè* resistendi *verbo est redditum. Verùm quod attinet ad locum nostrum, modò concedatur vocem* τῷ πονηρῷ *esse masculini generis, ut suadet, quòd eadem vox proximè masculino genere usurpata fuit, satis habemus ad ostendendum, necesse esse, ut voce ista hîc non minùs, quam proximè antè ipse diabolus significetur. Nam si vox ista masculini generis est, necessariò fit, ut per eam persona aliqua declaretur. Sed quænam persona est, aut esse potest, in qua mundus positus esse, seu, ut verbum Græcum sonare videtur, & Castellio ac Beza vertit,* jacere *dici queat, idq́ per antithesin ejus, quod est,* esse ex Deo, *nisi diabolus? Quod si quis dicat, non masculino genere, sed neutro vocem* τῷ πονηρῷ *hîc prolatam fuisse censeri debere, nulla apparet hujus rei causa, & vix invenietur, ubi ad istum modum vox* πονηρȣ̃ *in scriptis novi fœderis usurpata fuerit, præsertim cum articulo sibi præposito; id est, semel fortasse tantùm, nempe Rom: 12. v: 9. Verùm dicet aliquis, immo causã apparere, cur censeri debeat vocẽ* τȣ̃ πονηρȣ̃ *hîc neutro genere enunciatam fuisse, cùm* positum esse *seu* jacere *in persona aliqua nimis inusitatè atq́ impro-*

impropriè dicatur, at in re aliqua usitatè ac fermè propriè. Respondemus, hunc scriptorem non minùs inusitatè alioqui atq; impropriè, Christum imitatum, in hac sua Epistola aliquoties phrasi manēdi in aliqua persona usum fuisse. Quicquid sit, si neutro genere hanc vocem hoc in loco accipiamus, peribit antithesis illa, quam inter hoc membrum & proximum superius esse, prorsus est verisimile, aut certè ejus elegantia maxima ex parte perdetur; cùm non bene res personæ opponatur, ut persona opponitur, id est, res mala Deo multò minùs rectè opponi possit, quàm diabolus. Notandum autem est, ut ex iis, quæ paullo antè diximus, intelligi potest, Apostolum hoc in loco nomine totius mundi omnes intelligere, qui Dei per Christum cognitionem non habent; quos propterea in diabolo positos esse, seu potiùs jacere ait, etiamsi multi esse possint, qui Dei per Christum cognitionem non habeant, qui nihilominus perditis moribus non sint præditi, ob eam causam, quòd in reatu æternæ mortis manet, quisquis per Christum ad Dei cognitionem non pervenerit, & sic cum ipso diabolo, qui & reus æternæ mortis ipse est, & homines similiter ejus reos facere omnibus modis studet, valde multum commune habet. Posset tamen hic totius mundi nomine non planè intelligi omnis homo, qui Dei per Christum cognitionem non habeat, sed ii homines, qui & maximè & propriè iis, qui istam cognitionem habent, opponuntur; quales sunt sine dubio pleriq; hominum cognitione ista carentium; nempe nihil aliud quàm mundana curantes, ea videlicet, quæ ipse Apostolus suprà cap: 2. in mundo esse dixit, & eorum.

rum, quæ pertinent ad concupiscentiam oculorum, & ad concupiscentiam carnis, & ad superbiam vitæ, nomine complexus est; de quibus hominibus sine ulla dubitatione planè dici potest, eos ipsi diabolo adhærere, & in eo quodammodo jacere. Sunt enim mundana ista, ea, quibus diabolus potißimùm tamquam laqueis & retibus utitur, ad illaqueandos & irretiendos miseros mortales, & suos efficiendos. Quod si quis malit vocem τῷ πονηρῷ neutro genere accipere, eo videlicet sensu, quo in loco Pauli Rom: 12. v: 9. τὸ πονηρὸν legitur, a qua sententia & interpretatione, ut verum fateamur, nos minimè abhorremus; tunc multò faciliùs erit, interpretando, ut totus mundus hic significet id, quod nuper diximus, percipere, quomodo verum sit, quòd totus mundus in malo jaceat; cùm nihil sit verius neq; proclivius ad intelligendum, quàm, quòd homines, qui hujus mundi illecebris capti atque irretiti sunt, jacent in malo, id est, in rebus malis, & quæ coram Deo peccata sunt.

Iam cum Apostolus vellet hanc suam Epistolam concludere, tamquam rem maximi momenti, & ad suum scopum potissimùm pertinentem, ut solent in extremo ea poni, quæ majoris sint momenti, potissimùm si ea talia sint, quibus summa quædam contineatur eorum, quæ quis scribendo suadere voluit, id commemorat, sine quo fieri non potest, ut quis in Christi doctrina atq; obedientia persistat, quodq; in se continet præcipuum caput totius istius obedientiæ; commemorat, inquam, quòd in Christi doctrina contineatur cognitio unius illius veri Dei, cujus verè ac perfectè, quatenus

in hac

in hac vita contingere potest, cognoscendi ipse Christus solus ac primus auctor humano generi fuit; ac præterea, quòd ipse Christus, per quem, id est, ex cujus præscripto, Deo obedimus, & qui nobis unicum est medium ad ea tum facienda, tum adipiscenda, quæ maximè & debemus, & cupimus, omni veritate ac soliditate, ut sic dixerim, plenissimus est. Itaq; ait, Scimus quòd
20\. filius Dei venit, & dedit nobis sensū, ut cognoscamus verū Deum. *Id tantùm, quod in horum verborum initio dixit,* venisse Dei filium, *satis erat ad demonstrandum, quicquid iste Dei filius docuit, verissimum esse; & propterea potuisset Iohannes unico verbo dicere, post prima verba ista: Et nos docuit eam doctrinam, quam tenemus: sed voluit expressiùs quædam dicere, quæ istis paucis verbis continentur, propter eam causam, quam antea attigimus, quòd in iis continetur fundamentum totius obedientiæ præceptorum Christi, atque præcipuum ipsius obedientiæ caput; quandoquidem, ut suprà a nobis non semel repetitum fuit, scopus Apostoli in hac Epistola est, curare, ut ii, ad quos scribit, in præceptorum Christi obedientia perseverent, in eaq; in dies confirmentur, atq; augescant. Atqui id fieri a nemine ullo pacto potest, nisi quis persuasissimum habeat, eum Deum, quem Christi doctrina proponit, esse unum illum Deum, præter quem non est alius; cùm causa præcipua, cur Christi præceptis obediatur, hæc sit, quòd nihil dubitatur, quin eorum autor sit ille unus Deus. Qua persuasione remota, nemo erit unquam cordis pii atq; sinceri, qui vel cogitet quidem de obedientia Christi præceptis præstanda. Adde, quòd primum ac præci-*

ac præcipuū Christi præceptum, & tamquam caput totius obedientiæ, quam Deo per Christum præstamus, est, ipsum illum Deum, ut decet, colere ac venerari, quem Christus annunciavit, & quem auctorem fecit omnium, quæ vel præcepit, vel promisit. At verò cultus iste nullo pacto exhiberi isti Deo potest, nisi persuasum sit, ipsum esse illum unum verum Deum, qui videlicet solus ex seipso absolutum ac planè divinum imperium in nos habeat. Sed neq; etiam in eadem Christi præceptorum obedientia persistere quisquam poterit, nisi planè sibi persuadeat, ipsum Christum eße verum ac divinum dominum suum; cùm inter cætera Christi præcepta, id est, a Christo Dei nomine data, illud sit magni omnino momenti, immo primum ac præcipuum post illud, quod jam diximus eße omnium caput, ut ipsum Christum seu Dei filium ita honoremus, quemadmodum ipsum Deum ejus Patrem honoramus. Propterea igitur primùm commemorat Apostolus Deum illum, quem nobis Dei filius, id est Iesus, qui dictus est Christus, annunciavit esse verum Deum, illum, inquam, unum verum Deum: nam in Græco articulus habetur vero Deo præpositus; & interim vult Apostolus, ut hanc cognitionem unius illius veri Dei, quam omnes Christi discipuli habemus, ipsi Christo in solidum acceptam referamus. Verum est quidem, quod neq; in vulgatis exemplaribus Græcis, neq; in Syriaca interpretatione vox Dei hoc loco habetur, quæ apud veterem Latinum interpretem, & in Complutensi Græca editione omnino legitur: sed nihilominus sensus idem est, sive vox Dei hîc legatur, sive minùs; cùm, etiamsi simpliciter legamus.

mus, Vt cognoscamus illum verum, *necesse sit intelligere illum verum Deum; præsertim cùm postea in omnibus codicibus atque editionibus legatur*, Hic est verus Deus, *seu potiùs* Ille verus Deus. *Primùm, inquam, hoc voluit Apostolus commemorare; deinde verò etiam expressam mentionem facere ipsius Dei filii Christi Iesu, qui sit planè verus, eo sensu quem & paullo antè attigimus, & mox explicabimus.* Nam *in hac etiam particula non convenit vulgata editio Latina cum Græcis exemplaribus, neq; cum editione Syriaca, & nec cum ipsa quidem Græca Complutensi editione hoc in loco consentit. sic enim habet*, Et simus in vero filio ejus Iesu Christo, *pro eo, quod in prædictis omnibus exemplaribus habetur*, Et sumus in vero, in filio ejus Iesu Christo. *Quod attinet ad verbum* sumus, *quod* simus *vetus interpres legit, non est admodum laborandũ, sive hoc, sive illo modo legatur; quamquam nobis multò magis placet, ut vox ista legatur indicativo modo, quàm subjunctivo; habet enim nescio quid majoris gravitatis, si Apostolus disertè affirmet, se & alios, ad quos scribit, id habere, de quo hîc verba fiunt, quàm si dicat, Dei filium nobis dedisse, ut id habeamus; sed major est vis in eo, si secundum veterem interpretem ante vocem* filio *non legatur præpositio* In. *tunc enim sequitur, illum dicere, nos esse. vel esse debere, in vero filio Dei, Iesu Christo. Quæ lectio sanè videtur planè convenire cum superiore illa, quam idem vetus interpres habet, ut* Dei *videlicet nomen legatur post vocem* verum, *sive* illum verum. *optimè siquidem ista sibi respondent*, cognoscere illum ve-

rum

rum Deum, & Esse in vero ejus filio; *sed quia, ut dictum est, omnia exemplaria, tam Græca, quàm Syriaca habent præpositionem istam interpositam, inter vocem* vero, *& vocem* filio; *propterea neceße est, ut explicemus, quis sit hujus lectionis sensus; & quid Apostolus sibi voluerit, cum dixit,* Nos esse in vero, in filio ejus Iesu Christo. *Non pauci sunt, inter quos est Erasmus, qui arbitrantur, aut debere, aut certè posse ista verba ita accipi, ut vox* vero *referatur ad* illum verum, *de quo proximè loquutus est Apostolus, pro constante videlicet ponendo, quòd ibi non habeatur vox* Deum, *sed simpliciter vox* verum, *sive* illum verum. *Nam & hîc, cum articulus non minùs quàm ibi in Græco voci* vero *sit præpositus, legendum videtur,* Et sumus in illo vero. *Iam verba, quæ sequuntur,* In filio ejus Iesu Christo, *volunt isti ita accipi, ut præpositio* in, *ut valde frequenter solet, idem ex Hebraica consuetudine valeat, quod præpositio* per; *ita ut sit sensus,* Nos esse in illo vero, *id est, in illo vero Deo,* per filium ejus Iesum Christum. *Verùm nobis magis placet, (ut id, quod minùs cavillationibus & reprehensionibus est obnoxium) ut verba* In vero, *sive* In illo vero, *non ad id, quod proximè præcedit, sed ad id, quod statim sequitur, referantur; ita ut* ille verus *secũdo loco hic nominatus, sit ipse Dei filius, Christus Iesus. quamquam verba, quæ statim sequuntur in vulgata editione Latina, (id quod priùs monere debuißemus) non habent illud* Iesu Christo, *quod alibi ubiq; legitur. Verùm id legi hoc loco omnino debere, valde verisimile videtur, ad majorem expreßionem di-*

gnitatis ac præstantiæ Iesu Christi. Quod igitur secundùm hanc communem lectionem in his verbis habetur, quòd simus in vero, sive in illo vero, & iste sit Dei filius Iesus Christus, non potest, judicio meo, habere alium sensum, nisi quòd filius Dei Iesus Christus, est quiddam plane solidum ac verum, & est illud verum medium, per quod ad Deum illum unum ac verum pervenitur. Hoc enim, ut dictum fuit, similiter, ut & illud, quòd Deus nobis a Christo annunciatus sit ille unus verus Deus, est maximè necessarium iis, qui velint in obedientia præceptorum Iesu Christi persistere. Nam præter id, quod jam diximus, alioqui non fore, ut quis eo honore ipsum Christum afficiat, quem ipsiusmet Christi præcepta requirunt, nullo pacto fieri potest, ut quis in obedientia, præceptis illius, tamquam æternis & immutabilibus, præstanda, perseveret, quem penitus persuasum non habeat esse planè verum, ac solidum quiddam, quod mutari nequeat.

Postquam Apostolus eo modo, quo jam dictum & explicatum est, asseruit, eos, ad quos scribebat, habere verum illum unum Deum, & verum ac solidum medium ad ipsum perveniendi, in ea doctrina ac religione, quam profitebantur, & in qua ut in dies magis confirmarentur, ipse tota hac Epistola curavit, subjungit hæc verba: Hic est verus Deus & vita æterna. *Nemo nescit, hæc verba vulgò ac passim afferri ad probandum, quòd Iesus Christus sit verus Deus, adeò ut non defuerint ex illis, qui sentiunt, ipsum non esse illum unum verum Deum, qui consenserint, hæc verba ad ipsum Christum referenda esse, non animadvertentes, in*

Græco ante voces verus Deus *esse articulum, qui significat, hîc agi de illo uno vero Deo. Et sanè talem esse Iesum Christum ii contendunt, qui hunc locum proferunt ad Christi divinitatem probandam. Cùm igitur istud, quod contendunt ex hoc loco colligi, illis nullo pacto sit concedendum, (quandoquidem ex proximis superioribus verbis manifestè constat, Apostolum distinguere inter verum illum unum Deum, & Iesum Christum ejus filium) non est etiam illis ullo modo concedendum, verba ista*, Hic est verus Deus, *ad ipsum Christum referenda esse. Nam quod isti ipsi ajunt, adversus quos nunc disputamus, pronomen* hic *prorsus ostendere, verba ista referri debere ad Iesum Christum proximè nominatum; id non uno modo ac ratione refelli potest, quemadmodum ostendimus in refutatione nostra libelli Iacobi Wujeki: sed tamen hîc quoq;, ut videlicet in suo proprio loco, aliquid hac de re dicendum est. Primùm igitur dicimus, apud omnes probatos scriptores, tam prophanos, quàm sacros, sæpe inveniri pronomen relativum, non id, vel eum referens, qui proximè antè nominatus fuit, sed qui remotiùs; præsertim si contingat, remotiùs nominatum eum esse, de quo præcipuè agitur; id quod nos in refutatione illa nostra factum in ipso novo Testamento fuisse docuimus, in ipso relativo pronomine* qui*, quo nullum est aliud magis suâ naturâ adhærens ei rei, vel personæ, quam refert. Vnde etiam apud Græcos Grammaticos articuli appellationem invenit. Vocant enim pronomen hoc articulum postpositivum, ad differentiam articuli magis propriè magisq; usitatè sic dicti, quem ad hujus differenti-*

am præpositivum nuncupant. Invenit, inquam, relativum istud articuli nomen apud Græcos Grammaticos ob eam causam, quòd, ut articulus sic propriè dictus, semper adhærere soleat rei, vel personæ, cui inservit, illam scilicet proximè consequendo, sicut alter ille articulus magis propriè sic dictus antecedendo. Attulimus autem ejus, quod antè diximus, exemplum valde illustre, in posteriore Epistola ad Thessalonicenses cap: 2. v. 9. qui ita incipit, Cujus adventus est secundum operationem Satanæ. *ubi nemo non videt, necesse esse verba fieri de* filio illo perditionis *antè nominato; cùm tamen non ipsius sed* Domini, *id est, Christi proximè facta fuisset mentio; &, quod plus est, etiam ipsius adventus, ut in verbis a nobis recitatis adventûs fit mentio illius, de quo verba fiunt. Itaq; apparet vocem* cujus, *& sic pronomen* qui, *seu postpositivum articulum referre non proximè nominatum, sed remotius, quamvis præter proximitatem esset adhuc alia causa, propter quam eum, qui proximè nominatus fuerat, referre deberet. Non fuimus autem curiosi in refutatione illa nostra, ut exemplum aliquod proferremus ipsius pronominis* hic, *quale est in loco nostro; cùm nobis videretur evidentiùs probatum fuisse id, quod volebamus, per exemplum pronominis* qui, *quippe de quo difficiliùs creditu videatur, quòd non semper referat id, vel eum, qui proximè commemoratus fuerit. Et tamen Smiglecius, vim talis exempli nostri non perpendens, in suo libro de æterna divinitate Christi carpit nos eò, quòd nullum exemplum protulerimus ipsius pronominis* hic. *quod sanè, ob jam dictam causam, ut immeritò,*

meritò, sic imperitè admodum fecisse videtur. Verumtamen Statorius noster postmodum in sua responsione ad ejus prædictum librum protulit exempla ipsius pronominis hic, *quorum id, quod sumptum est ex septimo capite Actorum Apostolicorum v: 19. valde ad rem accommodatum videtur; cui nos hîc addimus aliud exemplum, sumptum ex 10. capite ejusdem libri v: 6. ubi ad hunc modū legitur:* Hic hospitatur apud quendam Simonem coriarium, cui est domus juxta mare, hic loquetur tibi, quid te oporteat facere. *Manifestè enim apparet, in his verbis pronomen* hic, *secundo loco positum, non ad* Simonem coriarium, *proximè nominatum, sed ad* Simonem Petrum, *pronomine* hic, *priore loco posito, significatum, omnino referri debere. Taceo, quòd nullus est scriptor minùs hujus rei observans, ut relativa pronomina proximè nominatum referant, quàm sit hic noster, ut in hac ipsa ejus Epistola superiùs a nobis non uno in loco observatum est. Nullam igitur vim habet, præsertim apud hunc scriptorem, quòd Dei filius Iesus Christus proximè antè nominatus fuerit, ad probandum, quòd pronomen* hic *ad ipsum referri debeat; quod eò magis sine ulla dubitatione affirmandum est, quòd non modò constat, Deum, cujus Iesus Christus est filius, eum esse, de quo hîc præcipuè agitur, verùm etiam, ut antea diximus, ipse noster scriptor proximè apertissimè distinxit inter illum verum Deum; & inter filium ejus Iesum Christum, Quomodo igitur ad ipsum Christum Iesum possunt referri verba ista,* Hic est ille verus Deus? *Quid esset sibi ipsi adversari, & confundere ac*

pervertere antea dicta, si hoc non esset, quòd Apostolus hîc diceret, Iesum Christum Dei filium esse illum verum Deum? Quis est tam stupidus, qui vel ex hoc ipso, quod hîc disertè exprimitur, Iesum Christum esse illius veri Dei filium, non intelligat, necessariò consequi, Christum Iesum non esse illum verum Deum? Num potest quis sui ipsius esse filius? Facessant igitur istæ non minùs imperitæ, quàm absurdæ interpretationes; & sanè miremur inveniri homines, judicio alioqui & eruditione præstantes, eosq; valde multos, qui planè velint, propter id tantùm, quòd Iesus Christus proximè fuerit nominatus, omnino de ipso dicta fuisse verba ista, Hic est ille verus Deus.

Diximus de ratione una respondendi ad ratiunculam istam Iesu Christi proximè nominati, pro concesso, unà cum omnibus aliis, sumentes, quòd pronomen hic *debeat omnino ad alterum ex duobus antè nominatis, scilicet* illo vero Deo, & Iesu Christo ejus filio, *nominatim ac singulariter referri. Sed alia est ratio ad ratiunculam istam respondendi, cujus mentionem fecimus in supra-dicta refutatione nostra, quæ nobis potissimùm probatur; hoc est, negare, quidquam cogere, ut pronomen* hic *alterum ex duobus jam dictis singulariter referat, & ostendere, apud omnes scriptores, & apud illos ipsos, qui Testamenti novi scripta ediderunt, consuevisse, ut ejusmodi pronomina, cum construuntur cum verbo substantivo, non conveniant in genere, & numero cum subjecto, sed cum prædicato; cujus rei dedimus exemplum primùm in verbis illis Christi apud Matthæum cap: 13. v: 38.* Bonum autem semen

semen, hi sunt filii regni. *Vbi apparet, pronomen* hi *nec numero nec genere convenire cum* bonum semen, *quod est subjectum, sed cum* filii regni, *quod est prædicatum. Deinde attulimus exemplum in verbis ejusdem Christi apud hunc scriptorem nostrum in Evangelio cap: 17. v: 3.* Hæc autem est vita æterna, ut cognoscant te, *&c. Vbi pronomen* hæc *convenit in constructione cum* vita æterna. *Est enim fœminini generis, ut ipsa* vita æterna, *quæ hujus totius enunciati prædicatum est; cùm tamen id, quod Christus dixit esse æternam vitam, & enunciationis ipsius subjectum est, nullo modo dici queat esse fœminini generis, nec secundum Grammaticam possit pronomine alterius generis, quam neutri significari. Sic igitur in loco nostro non est intelligendum, quòd pronomen* hic, *nominatim, & singulariter, vel Christi patrem, vel ipsum Christum, ut totius enunciati subjectum, referat: sed intelligendum est, isto pronomine referri totum illud, quod præcessit; & tamen genere masculino propterea pronomen istud fuisse usurpatum, ut secundùm Grammaticam conveniret cum eo, quod statim subjicitur, & prior pars totius prædicati est; nempe cum* ille verus Deus; *cùm sensus interim sit ejusmodi, ac si dixisset: In eo, quod diximus, est ille verus Deus, & vita æterna. Nam quatenus quis habet & cognoscit Christi Patrem, & ipsum Christum, cujus rei antea mentio facta fuerat, habet & illum verum Deum, & æternam vitam. Illum quidem verum Deum; quia Christi Pater est ille verus Deus: vitam autem æternam; quia illa a Christi Patre per ipsum Christum in nos proficiscitur.*

Et ad hunc modũ interpretando id habemus, quòd Apostolus in istis suis verbis Christum non omiserit, id est, eum illis complexus fuerit: & tamen interim non dixerit, eum esse illum verum Deum; quod, ut ostensum a nobis est, non potuit ab ipso, nisi absurdißimè & inconstantißimè, fieri.

Ad ultimum Apostolus noluit omittere, quin tamquam per corollarium quoddam moneret eos, ad quos scribit, ut sibi a falsis divinis cultibus caverent. hoc enim planè ex eo consequi debet, quòd quis veram cognitionem habeat Dei & Christi, & utriq;, ut debet, adhæreat; falsos enim cultus divinos eos appello, qui soli Deo & Christo non tribuuntur. Nam, ut Paulus docet priore epistola ad Corinthios cap: 8. nos Christiani nullum alium habemus, quem divino cultu afficiamus, præter Deum Patrem, & Christum, illum quidem ut omnis nostræ felicitatis primum authorem, & ultimum scopum omnium actionum nostrarum; hunc verò, ut & nostræ felicitatis secundariam causam, & per quem solum ad Deum accessum habemus. Porrò monitionem hanc suam Apostolus his paucißimis verbis explicat.
V 21. Filioli, cavete vobis a simulachris; *sic enim legit Latinus ipse vetus interpres, & Syriacus quoque, qui tamen non simpliciter habet* a simulachris, *sed* a reverẽtia simulachrorum; *si modò Syriaca vox, quæ a Tremellio* simulachrorum *voce reddita fuit, rectè fuit reddita. Græca quidem verba* idolorum *vocem habent; quæ vox quamvis, si quis ejus originem spectet, significet speciem aliquam, vel effigiem, seu simulachrum, tamen in sacris literis non videtur simpliciter*

rum hac significatione usurpari solere, sed cum significatione ejusmodi effigiei, seu simulachri, cui divinus cultus præstetur; & fortasse propterea factum est, ut Beza ipse, qui contendit, vocem istam Græcam omnino simulachrum significare, tamen hîc in versione sua habeat, non quidem a simulachris, *sed* ab idolis. *Crediderim tamen posse meritò monitionem Apostoli sic accipi, ut ex ea consequatur, debere nos cavere non tantùm ab eo, quod vulgò intelligunt* idoli *nomine, & sic abstinere a colendo pro suo Deo alio, quam Christi Patre, & Christo ipso; sed etiam debere nos a simulachrorum cultu cavere.* Neq; *enim, ut omnes fatentur, cum præcipit, sibi cavendum esse, sive ab idolis, sive a simulachris, ejus mens est, præcipere, ut demus operam, ne illa nobis aliquid mali faciant: sed certißimum est, illum monere voluisse, ut ab iis colendis prorsus abstineamus.* Non *est autem ratio ulla, quando ipsum Græcum nomen τὸ εἴδωλον sua propria significatione ad id accommodari potest, cur censendum non sit, Apostolum non modò monere voluisse, ut caveamus, ne pro Deo id colamus, quod minimè est Deus; sed etiam a simulachris colendis prorsus nobis caveamus, quippe, cùm non possit illis ullus alius cultus exhiberi, nisi qui non sit humanus, sed divinum quid sapiat, quod fieri nequit sine offensione Dei & Christi, quibus solis divinus cultus debetur, & sine expressa contemptione divini præcepti, per Mosen dati, & per Christum non abrogati, de simulachris ullis nulla ratione colendis.* Exod: 20. ℣ 4. 5. Deut: 5. ℣ 8, 9.

Soli ſapienti DEO gloria per IESUM Chriſtum.

Errata quædam Lector benevolus sic corriget.

Pag: 13	versu 8	*ilud*	lege	*illud*
14	18	*debimus*		*videbimus*
32	27	*etnſtaret*		*conſtaret*
36	6	*particepes*		*participes*
60	10	*prrficiſci*		*proficiſci*
62	24	*proptrea*		*propterea*
ibid:	27	*deligendis*		*diligendis*
85	6	*ſatis*		*ſatius*
157	30	*obedim*		*obedimus*
184	21	*neteſſe*		*neceſſe*
188	19	*ejusmudi*		*ejusmodi*
221	18	*prætepti*		*præcepti*
223	16	post *præcepto* omiſſa eſt vox *debeat*		
233	15	*antoponenda*		*anteponenda*
239	ad marg:	*v: 16.*		*v: 17.*
251	28	*rectè nec ne*		*recténe*
261	25,26	*caſui*		*caſu*
265	11	*ſimpliciter*		*ſimiliter*
287	4	*iſtoram*		*iſtorum*
299	19	*deniq;*		*deinde*
307	11	*nihil*		*nihili*
ib:		*nihilve*		*nihilivé*
309	22	*utraq;*		*utramq;*
322	18	*eaga*		*erga*
325	8	*itam*		*iſtam*
336	20	*eo*		*ea*
339	21	*rerbum*		*verbum*
347	2	*Nvm*		*Nam*

pag: 363	verſu 12	*eum*	lege *eos*
ib:	v:penul:	*ſimililiter*	*ſimiliter*
367	1	*apert docetè*	*aperte docet*
ib:	v:8	*ho*	*hoc*
370	13	*fratre ſuo*	*fratribus ſuis*
375	14	*aprobet*	*approbet*
392	5	dele vocem &	
400	17	litera b jungatur voci *pateretur* & c voci *poſtea*	
412	13	*conjunctæ*	*conjunctas*
428	26	dele verba *cenſeri poſſet*	
438	14	*quòd* ſecundo loco poſitum l: *quid*	
441	15	ante *propterea*	deeſt *qui*
449	25	*Syricè*	*Syriacè*
473	12	*feminini*	*fœminini.*

Biblioteka Jagiellońska
stdr0010298

